

A FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI OKTATÁSÁNAK TANTERVI IRÁNYELVE

**A 23/1997 (VI. 24.) sz. MKM rendelet
módosításokkal egybeszerkesztett
2. számú melléklete**

Tartalomjegyzék

I. fejezet	
BEVEZETŐ	4
II. fejezet	
A TESTI FOGYATÉKOS (MOZGÁSKORLÁTOZOTT) TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI	7
III. fejezet	
A LÁTÁSI FOGYATÉKOS (VAK, ALIG LÁTÓ, GYENGÉN LÁTÓ) TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI	11
IV. fejezet	
A HALLÁSI FOGYATÉKOS (SIKET, NAGYOTHALLÓ) TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI	19
V. fejezet	
AZ ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI	27
TANTÁRGYI RENDSZER ÉS ÓRASZÁMOK AZ ENYHE ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLÁI SZÁMÁRA 1–8. ÉVFOLYAM.....	30
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	31
TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALMI ISMERETEK	42
MATEMATIKA	49
INFORMATIKA	61
KÖRNYEZETISMERET	64
TERMÉSZETISMERET	69
TERMÉSZETISMERET – BIOLÓGIA, EGÉSZSÉGTAN	73
TERMÉSZETISMERET – FIZIKA	75
TERMÉSZETISMERET – KÉMIA	78
FÖLDRAJZ	80
ÉNEK-ZENE	85
RAJZ ÉS KÉZMŰVESSÉG.....	93
ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK	101
TESTNEVELÉS ÉS SPORT	113
OSZTÁLYFŐNÖKI ÓRA.....	124
TANTERVI MODULOK – TÁNC ÉS DRÁMA	128
TANTERVI MODULOK – ISMERKEDÉS AZ INFORMATIKÁVAL.....	131
TANTERVI MODULOK – HON- ÉS NÉPISMERET.....	133
TANTERVI MODULOK – MÉDIAISMERET.....	137
TANTÁRGYI RENDSZER ÉS ÓRASZÁMOK AZ ENYHE ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLÁI SZÁMÁRA. ELŐKÉSZÍTŐ SZAKISKOLA, SPECIÁLIS SZAKISKOLA 9–10. ÉVFOLYAM	138
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	139
TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALMI ISMERETEK	143
IDEGEN NYELV.....	146
MATEMATIKA	148
INFORMATIKA.....	151
TERMÉSZETISMERET – BIOLÓGIA, EGÉSZSÉGTAN	153
TERMÉSZETISMERET – FIZIKA	156
TERMÉSZETISMERET – KÉMIA	158
FÖLDRAJZ	161
TESTNEVELÉS ÉS SPORT	164

TANTÁRGYI RENDSZER ÉS ÓRASZÁMOK A KÖZÉPSÚLYOS ÉRTELMI FOGYATÉKOS	
TANULÓK ISKOLÁI SZÁMÁRA 1–8. ÉVFOLYAM	170
OLVASÁS-ÍRÁS ELŐKÉSZÍTÉSE	172
OLVASÁS-ÍRÁS ELEMELI	174
BESZÉDFEJLESZTÉS ÉS KÖRNYEZETISMERET	179
TÁRSADALMI ISMERETEK ÉS GYAKORLATOK	185
SZÁMOLÁS–MÉRÉS ELŐKÉSZÍTÉSE	187
SZÁMOLÁS–MÉRÉS ELEMELI	189
ÖNKISZOLGÁLÁS	193
ÉLETVITELI ÉS GONDOZÁSI ISMERETEK	196
ÁBRÁZOLÁS–ALAKÍTÁS	200
ÉNEK-ZENE	204
JÁTÉKRA NEVELÉS	208
MOZGÁSNEVELÉS	211
TESTNEVELÉS	218
KÖRNYEZET- ÉS EGÉSZSÉGVÉDELEM	222
TANTÁRGYI RENDSZER ÉS ÓRASZÁMOK A KÖZÉPSÚLYOS ÉRTELMI FOGYATÉKOS	
TANULÓK ISKOLÁI SZÁMÁRA. KÉSZSÉGFEJLESZTŐ SPECIÁLIS SZAKISKOLA	226
9–10. ÉVFOLYAM	226
OLVASÁS-ÍRÁS	227
TÁRSADALMI ISMERETEK ÉS GYAKORLATOK	229
SZÁMOLÁS–MÉRÉS	231
ÉLETVITEL ÉS GONDOZÁSI ISMERETEK	233
SZOCIÁLIS MUNKATEVÉKENYSÉG	236
ÁBRÁZOLÁS–ALAKÍTÁS	237
ÉNEK-ZENE	239
TESTNEVELÉS	241
KÖRNYEZET- ÉS EGÉSZSÉGVÉDELEM	244
VI. FEJEZET	247
A BESZÉDFOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI	247
VII. FEJEZET	252
A SÚLYOS FEJLŐDÉSI ZAVAR MÁSS CSOPORTJAIBA TARTOZÓ (MÁS FOGYATÉKOS) TANULÓK	
ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI	252

I. fejezet

BEVEZETŐ

1. A Nemzeti alaptanterven alapuló kerettantervek a fogyatékos tanulók iskolai oktatásának is alapdokumentumai.

A kötelező iskoláztatás általános tartalmi szabályozásának kiterjesztése a fogyatékos tanulók nevelésére és oktatására azon alapul, hogy a fogyatékos és a nem fogyatékos tanulók ugyanabban a kultúrában, emberi közösségben, társadalomban élnek, és ezért az ő felnőtté válásukhoz is a tartalmi szabályozás állami dokumentumában foglalt tartalmak és fejlesztési követelmények jelölik ki az iskolában elsajátítható tudást és a kialakítandó képességeket.

2. Az iskolák pedagógiai programjuk és helyi tantervük elkészítésekor helyi sajátosságaiknak megfelelően alkalmazzák a Nemzeti alaptantervet és a kerettanterveket.

A kerettantervek a közoktatási rendszer egységes működéséhez szükséges közös tartalmi elemeket határozzák meg.

Ezek a tartalmi elemek biztosíthatják, hogy minden magyar gyermek – beleértve a különleges gondozást igénylő fogyatékos gyermekek többségét is – elsajátíthassa a kultúra leglényegesebb ismereteit, iskolaváltás esetén egy másik iskolában is folytatni tudja tanulmányait – kivéve, ha a fogyatékos mint objektív tény a tanuló szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejlésztése mellett sem teszi ezt lehetővé –, eleget tegyen az alpműveltségi vizsga követelményeinek és ezzel képessé váljon a továbbtanulásra, a szakképzésre.

Az alapdokumentumban körvonalazott nevelési, oktatási, fejlesztési tartalmak a gyermekek között fennálló különbségek ellenére minden gyermek számára szükségesek, és az iskolák között fennálló különbségek ellenére minden iskolában legalább az általános követelmények szintjén alkalmazhatók.

Az iskolák saját pedagógiai programjuk, helyi tantervük elkészítésénél figyelembe veszik a közoktatási törvény rájuk vonatkozó előírásait, a rájuk vonatkozó kerettanterveket, a nevelés és oktatás helyi célkitűzéseit és lehetőségeit, a szülők és a fenntartók iskolai neveléssel kapcsolatos elvárásait és az általuk nevelt tanulók sajátosságait is.

A kerettantervek az egységes közoktatás rendszerszerű működéséhez a rendszer oldaláról határozzák meg a fejlesztés feladatait.

3. A fogyatékos gyermekek, tanulók különleges gondozási igénye a tanulók között fennálló különbségek egyik formája.

A kerettantervek az oktatásban átadandó tudást tagolják az ismeretrendszer belső összefüggései alapján, évfolyamonként, tantárgyanként az elsajátítás egymásra épülő lépései szerint. A tanulók között fennálló különbségeket az iskolák a náluk nevelt tanulók közös és egyedi sajátosságaihoz igazodva a helyi pedagógiai programok kialakításakor veszik figyelembe. A pedagógiai eljárások a tanulók egyéni sajátosságainak megfelelően tovább differenciálják a nevelés és oktatás tartalmait.

A fogyatékoság a gyermekek között fennálló különbségek olyan formája, amely a szokásos tartalmi és eljárásbeli differenciálástól eltérő, nagyobb mértékű differenciálást, a szokásostól eltérő eljárások alkalmazását és kiegészítő pedagógiai szolgáltatások igénybevételét teszi szükségessé.

A fogyatékos tanulók különleges gondozási igénye biológiai, pszichológiai és szociális tulajdonságegyüttes, amely az életkori sajátosságokhoz hasonlóan a tanuló nevelhetőségének, oktathatóságának, képezhetőségének jellegzetes különbségeit fejezi ki.

A különleges gondozási igény a tanuló életkori sajátosságainak fogyatékoság által okozott részleges vagy teljes körű módosulása, az iskolai tanuláshoz szükséges képességek részleges vagy teljes kiesése, fejletlensége, lassúbb ütemű és alacsonyabb szintű fejleszthetősége, az iskolába hozott ismeretek szűkebb köre miatt áll elő, ami sajátos fejlesztő, korrekciós, rehabilitációs, rehabilitációs és terápiás célú pedagógiai eljárások alkalmazását teszi szükségessé.

4. A kerettantervek alkalmazását – a különleges gondozási igényű tanulókat nevelő és oktató iskolák pedagógiai programjainak elkészítésekor – a Fogyatékos tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve (a továbbiakban: Irányelv) segíti.

Az Irányelv a fogyatékos gyermek különleges gondozási igénye alapján a tartalmi szabályozás központi dokumentumai – a kerettantervek – alkalmazásakor a fogyatékos tanulókat nevelő intézmények helyi pedagógiai programjainak, helyi tanterveinek elkészítéséhez ad útmutatást. Az Irányelv határozza meg:

- a kerettantervekben meghatározott tartalmak és követelmények módosítási lehetőségeit,
- a tartalmak kijelölésekor egyes területek elhagyásának vagy egyszerűsítésének, illetve új területek bevonásának lehetőségeit,
- az iskolaérettséget megalapozó iskoláskor előtti fejlődés egyes funkcióinak és szakaszainak további iskolai fejlesztési formáit,
- a sérült képességek rehabilitációs célú korrekciójának területeit,
- a tananyagátadás és a fejlesztés szokásosnál nagyobb mértékű időbeli kiterjesztésének lehetőségeit.

Az irányelvben foglaltak célja, hogy a tartalmi szabályozás és a gyermeki sajátosságok a fogyatékos tanulóknál ugyanúgy összhangba kerüljenek, mint más gyermekeknél, a fogyatékos tanulókat a nevelés, oktatás, fejlesztés ne terhelje túl. Fejlesztésük a számukra megfelelő tantárgyi területeken valósuljon meg, az iskola fejlesztési követelményei igazodjanak fejlődésük lehetséges üteméhez, a fejlesztés, ha szükséges, az iskoláskor előtti képességfejlődés területeire is kiterjedjen, és a rehabilitációs célú fejlesztő terápiák programjai az intézmények pedagógiai programjainak tartalmi elemeivé váljanak.

A sérülés jellege miatt a kerettantervekben meghatározott tantárgyi rendszer, tartalom, a követelmények az értelmi fogyatékos, valamint a más fogyatékoság körébe sorolt autista és autisztikus tanulók iskolai nevelésében, oktatásában jelentősen módosulnak.

Az értelmi fogyatékos tanulók egyes típusaira egységesen jellemző sajátosságok mellett a nevelés és oktatás során a fejlesztő, a korrekciós, a rehabilitációs és terápiás célú munka eredményeként jellegzetes különbségek alakulhatnak ki. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók egyes csoportjainál a gyógypedagógiai eljárások összessége gyorsabb ütemű fejlődést, magasabb szintű fejleszthetőséget mutat, amely a tanulási képességek módosulása ellenére lehetővé teszi a kerettantervekben meghatározott követelmények elérését a tantárgyi területek valamely részénél. A képezhetőség ezen jellegzetes különbségei miatt az enyhén értelmi fogyatékos tanulókat nevelő intézmény nem mondhat le teljesen az alpműveltségi vizsgára történő felkészítésről azoknál a tanulóknál, ahol erre esélyt lát. Ennek megvalósulását az intézmények helyi pedagógiai programjuk alapján biztosítják.

A pervazív (átható) fejlődési zavarban szenvedő, autista és autisztikus (továbbiakban autisztikus) gyermekek népességcsoportjáról közös szükségleteik alapján közoktatási szempontból egységesen kell gondolkodni, mert lényegében azonos szociális, kommunikációs, gondolkodásbeli fogyatékoságaik és fejlődési zavaruk miatt (általános értelmi képességüktől függetlenül) azonos jellegű, közös speciális szükségleteiket kielégítő nevelési megközelítésre van szükségük.

Kései diagnózis, súlyos értelmi fogyatékoság, atípusos megjelenés stb. miatt esetleg csak "autisztikus tünetek" azonosíthatóak, de ha ezek a gyermek adaptációját, fejlődését befolyásolják, fontos a speciális (esetleg csak részleges) pedagógiai szükségletek kielégítése, illetve ennek megkísérlése.

Az autisztikus tanulót – mért értelmi színvonalra és egyéb jellemzői tekintetbevételével – befogadó többségi iskola a speciális autista csoport intézményen belüli megszervezésével és/vagy speciális célok, elvek és módszerek integrációs helyzetben alkalmazandó adaptálásával tudja az autisztikus tanulók speciális szükségleteit ellátni.

5. A különleges gondozást igénylő gyermekek fejlesztése a számukra megfelelő helyi programok kialakításán túl más pedagógiai feltételek biztosítását is igényli.

A nevelés, oktatás, fejlesztés kötelezően biztosítandó pedagógiai feltételeit a közoktatási törvény foglalja össze. Az általánosan kötelező feltételeket a közoktatási törvény a fogyatékos gyermekek sajátosságaihoz igazodva több területen módosítja, illetve kiegészíti olyan többletszolgáltatásokkal, amelyeket ki kell alakítani és hozzáférhetővé kell tenni a fogyatékos gyermekek számára.

6. Az Irányelv egyaránt vonatkozik a fogyatékos tanulók más, nem fogyatékos tanulókkal együtt (integráltan) és tőlük elkülönítetten (szegregáltan) történő nevelésére, oktatására.

A fogyatékos tanulók fejlesztéséhez a helyi pedagógiai programokban biztosítani kell az Irányelvben kifejtett elvek alkalmazását, mind a szegregált, mind az integrált fejlesztés esetében egyaránt. A fogyatékos tanulók felnőtté válását, közösségbe való beilleszkedését jobban elősegítheti a nem fogyatékos tanulókkal együtt történő integrált oktatásuk. A fejlesztéshez szükséges speciális feltételeket viszont általában a szegregált oktatásban lehet könnyebben létrehozni. Ezért az integrált vagy a szegregált nevelés közül a fogyatékos tanulók számára az a megfelelőbb, amely fejlesztésükhöz optimális feltételeket biztosít.

7. Az Irányelvben megfogalmazott célok, tartalmak és feladatok figyelembevételével, az iskola pedagógiai programjára építve kell elkészíteni a diákotthon (kollégium) helyi programját.

A fogyatékos tanulók egy része többcélú – diákotthont is magába foglaló – gyógypedagógiai intézményben teljesíti tankötelezettségét. Fejlesztésükben, személyiségformálásukban fontos, meghatározó nevelési szintér a diákotthon, mely pedagógiai célkitűzésének megvalósításában az iskolával való szoros együttműködést igényel. A tanulóknak közvetítendő értékek meghatározásánál és a terápiás célú foglalkozások tervezésénél alapul szolgál az iskola pedagógiai programja, helyi tanterve. A diákotthoni nevelőmunkának a társadalmi beilleszkedéshez szükséges képességek fejlesztését kell szolgálnia, és a tevékenységek mindegyikét át kell hatnia a játéknak, a tanulásnak és a munkának. Az itt folyó pedagógiai munka során is kiemelkedően fontos az egyéni bánásmód, a személyre szabott nevelési eljárások alkalmazása. A diákotthoni foglalkozások szervezése során kiemelt szerepet kell kapnia a szocializációt segítő képességek (együttműködés, alkalmazkodás, normakövetés, önállóság, önellátás, önkifejezés, pozitív önértékelés) fejlesztésének, az egészségnevelésnek (a tanuló speciális igényeihez igazítva az egészség megőrzéséhez szükséges technikák, az egészségfejlesztés képességeinek megszerzése, megőrzése), olyan tevékenységi formák (szabadidős program, önkiszolgálás, munka, tehetséggondozás, felzárkóztatás, társas kapcsolatok, közösségi tevékenységek) alkalmazásának, amelyek a tanuló későbbi életközegében való eredményes társadalmi beilleszkedést is elősegítik. A diákotthonnak törekednie kell a családi funkció pótlására.

II. fejezet

A TESTI FOGYATÉKOS (MOZGÁSKORLÁTOZOTT) TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI

1. A mozgáskorlátozott tanuló

Mozgáskorlátozott az a tanuló, akinél a mozgásszervrendszer veleszületett vagy szerzett károsodása és/vagy funkciózavara miatt jelentős és maradandó mozgásos akadályozottság áll fenn, melynek következtében megváltozik a mozgásos tapasztalatszerzés és a szocializáció.

A tanuló speciális nevelési szükségletét meghatározza a károsodás keletkezésének ideje, annak formája, mértéke és területe.

Ebből a szempontból a következő csoportosítás vehető figyelembe:

- végtagredukációs fejlődési rendellenességek és szerzett végtaghiányok,
- petyhüdt bénulást okozó kórformák,
- a korai agykárosodás utáni mozgás-rendellenességek,
- egyéb, maradandó mozgásállapot-változást, mozgáskorlátozottságot okozó kórformák,
- a halmozott sérüléssel járó különböző kórformák.

A jelentősen eltérő kóreredit és károsodás miatt a mozgáskorlátozottság egyénileg is sok eltérést mutat. Ebből eredően a tanulók más-más személyiségfejlődési utat járnak be. Nevelhetőségüket meghatározza, hogy tapasztalatszerzési lehetőségeik beszűkültek, a környezethez való alkalmazkodásukban gátoltak. A hely- és helyzetváltoztatás, az önkiszolgálás, a kézfunkció, manipuláció, a tárgy- és eszközhasználat, a grafomotoros teljesítmény, valamint a verbális és nonverbális kommunikáció eltérő mértékű akadályozottsága az iskolai képzés egész időtartama alatt megkívánja az egyénre szabott módszerek, eljárások, technikák és eszközök, valamint a pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció és a fizikai korlátozottságot csökkentő, megszüntető környezeti adaptáció alkalmazását.

2. A mozgáskorlátozott tanulók iskolai fejlesztése

2.1 A mozgáskorlátozott tanuló fejlesztésének alapelvei, célja és kiemelt feladatai

2.1.1 Alapelvek

A mozgáskorlátozott tanuló nevelésének, oktatásának, mozgásfejlesztésének alapelve, hogy a sérülésből adódó hátrányos következményeket segítsen csökkenteni vagy ellensúlyozni.

A képességek tervszerű fejlesztése az egyéni fejlődési sajátosságokhoz szabottan történjen meg annak érdekében, hogy a gyermekek mozgáskorlátozottként is meg tudják állni a helyüket az “épek” között, tehát a többségi iskolákban is.

Az iskolában biztosítani kell – a tanuló állapotának megfelelően – az akadálymentes közlekedést, a megfelelő mozgás- és életteret (az ehhez szükséges eszközöket, például lejtő, kapaszkodó), mindig szem előtt tartva az önállóságra nevelés elvét.

2.1.2 Célja

Megteremteni az esélyegyenlőség alapjait, hogy az iskolai tanulmányok adott pontján az önálló életvitelre felkészültek legyenek a mozgáskorlátozott gyermekek.

- Ki kell alakítani a tanulóknál az egészséges énképet és önbizalmat.
- Növelni kell a kudarctűrő képességet.

- Nevelni kell az önállóságra.

2.1.3 Kiemelt feladatai

Speciális módszerek, terápiák és technikák alkalmazásával és a technikai jellegű segédeszközök igénybevételével kell segíteni

- az akadályozott mozgásbiztonságot,
- a mozgásreflexek célszerűségét és gyorsaságát,
- az író, rajzoló és eszközhasználó mozgást, a hallásra, beszédészlelésre támaszkodó tevékenységeket

2.1.4 Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

Az iskolai fejlesztés szakaszai megegyeznek a NAT pedagógiai szakaszolásával.

A mozgáskorlátozott gyermek iskolakészültsége általában indokolja, hogy az első évfolyam teljesítésére a helyi pedagógiai program egy tanévnél hosszabb időt (két tanév) biztosítson, de szükség esetén a további pedagógiai szakaszok is szerveződhetnek hosszabb időszámban.

Az iskolai fejlesztés teljes időtartama alatt kiemelt feladat a mozgásnevelés, az a komplex rehabilitációs hatásrendszer, amely ötvözi a sérült tartási és mozgási funkció helyreállítását célzó gyógyító és a motoros képességek fejlesztését szolgáló pedagógiai eljárásokat, s e feladatokat integrálja a tanítás-tanulás folyamatába.

Mivel a mozgáskorlátozott tanulóknál minden esetben a mozgató és tartó szervrendszer irreverzibilis károsodása áll fenn, a mozgásnevelés feladatait nem az életkor, hanem a betegség – annak végleges, javuló vagy romló volta –, továbbá a mozgásállapot súlyossága határozza meg.

2.2 A NAT alkalmazása

2.2.1 Közös követelmények

A mozgáskorlátozott tanulók nevelésében érvényesítendőek a NAT közös és általános követelményei a sérülésből adódó lehetőségek figyelembevételével. De a közös követelményekben – a korszerű műveltség elemein túl – meg kell jelenniük a nevelési szükséglethez igazodó céloknak, feladatoknak, hangsúlyosan a Testi és lelki egészség, a Tanulás és a Pályaorientáció területén.

2.2.2 Általános követelmények

Az általános követelmények teljesítését a tanulók életkori sajátosságai és a mozgáskárosodásból adódó egyéni eltérések egymással kölcsönhatásban befolyásolják.

2.2.3 A NAT és a kerettantervek alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A mozgáskorlátozott tanulókra mindenütt a kerettantervek tartalmi és követelményei az irányadóak, de az egyes tantárgyi területekhez rendelt képességek, azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama mindenkor a tanulók fejlődésének függvénye. Azokat az eltéréseket, amelyek azért szükségesek, hogy a mozgáskorlátozott gyermek többet és jobban hasznosítson belőle, az alábbiak tartalmazzák.

Anyanyelv és irodalom

- Az olvasás- és írástanítás az egyénnek megfelelő tempó és segédeszköz kiválasztásával történjen, a helyesírásra és a tartalomra koncentrálna.
- Szükség esetén a gépi írás elsajátítása történjen meg egyénre szabott fejlesztési terv alapján.
- Mivel a beszéd formája a sérülés függvénye, ezért annak a tartalmi részére kell a nagyobb hangsúlyt fektetni.

Élő idegen nyelv

– A nyelvtanulás a továbbtanulás, a későbbi munkavállalás, az önbizalom növelésének fontos eszköze, ezért minden esetben a megszerzett nyelvtudás gyakorlati felhasználhatóságának egyénre szabott megfogalmazása szükséges.

– Az olvasási és írásnehézségekkel küzdő gyermekek esetében az auditív tanulási módszereket kell preferálni.

Matematika

– Kiemelten figyelembe kell venni, hogy a tanítás során a sokoldalú érzékleti megerősítésre törekedjünk.

– A geometriai anyag gyakorlati része a mozgásállapottól függően, egyéni elbírálás alapján történjen, a sérültségének megfelelő, egyénre adaptált eszközök használatával, mert ezek át tudják segíteni a tanulót a technikai nehézségeken.

Ember és társadalom

– Szükség van a társadalmi tapasztalatszerzés hiányainak pótlására.
– Meg kell ismertetni a tanulókkal a mozgáskorlátozottakra vonatkozó jogszabályokat és érdekvédelmi szerveződések.

Ember és természet

– Az embertani, egészségügyi ismereteknek tartalmazniuk kell a tanuló diagnózisának ismeretét, az ezzel kapcsolatos egészségügyi feladatok és problémák kezelését.
– Amennyiben a tanuló mozgásos ismeretszerzése gátolt, a lehető leginkább meg kell teremteni a tapasztalás lehetőségét.

Művészetek

– A mozgáskorlátozott tanuló harmonikus fejlődésének és önkifejezésének egyik fontos eszköze a zene, a mozgás és az alkotás.
– Minden esetben meg kell keresni azokat az eljárásokat, módszereket, testhelyzeteket, eszközöket, amelyeknek segítségével alkotni képes; a felmentés bármely formája indokolatlan.
– A tánc és a gyermekjátékok témáinak tartalmait és követelményeit egyénre szabott formában kell megfogalmazni.

Életvitel, gyakorlati ismeretek

– Olyan ismeretek, tevékenységformák és eszközök használatát kell megtanítani, amelyeket a mozgáskorlátozott gyermek hasznosítani tud a szabadideje eltöltésében, pályaválasztásában, önálló felnőtt életében, a társadalomba való beilleszkedésében.
– A sérülésből, valamint a mozgásállapotból eredően meg kell határozni az egyéni képességekhez igazodó célokat, feladatokat, alkalmazni az egyénenként változó speciális eszközöket, megtanítani az önállóság elérését szolgáló praktikumokat.
– Meg kell ismertetni és gyakoroltatni a gyógyászati segédeszközök használatát, karbantartását és a velük való közlekedést.

Informatika, számítástechnika, könyvtár

– A műveltségi terület tartalma bővül a gépi írás megtanításával – ha az már az előző osztályfokok valamelyikén, pl. 2. osztályban nem történt meg –, mert az nemcsak az olvasható íráskép megjelenését segíti, hanem előkészíti a számítástechnika tanítását is.
– A számítástechnika tanításában szükség esetén meg kell találni az egyénre szabott, adaptált eszközöket (pl. speciális egér, klaviatúravédő stb.).

Testnevelés és sport

E műveltségi terület elemei és feladatai az alábbiak szerint módosulnak.

Elemi:

– gyógytorna passzív és aktív eljárásai;
– a fizioterápia módszerei és eljárásai;
– korrekciós és gyógyászati segédeszközök alkalmazása;
– hidroterápia és egyéb terápiás eljárások;
– a testnevelés mozgásanyagának (gimnasztika, torna, atlétika, testnevelési és sportjátékok) sérülésspecifikusan adaptált formái;
– adaptált sportfoglalkozások;
– a mindennapos tevékenységek végzésére való mozgásos felkészítés és adaptív eszköz használatának megtanítása.

Feladatai:

– a károsodott mozgási és tartási funkciók helyreállítása, korrekciója, kompenzációja;
– a mozgásszervrendszer optimális működőképességének biztosítása;
– az állapotromlás, a másodlagos károsodások megelőzése;
– a motoros képességek fejlesztése, a fizikai kondíció növelése, az egészséges életre nevelés, mozgásigény, mozgástudat kialakítása;
– a reális mozgásos éntudat kialakítása, elő- és felkészítés az önálló életvitelre;

– tehetséggondozás különböző adaptált sportfoglalkozásokon keresztül.

A fejlesztési követelmények jelentős eltérései miatt a helyi tantervekben a testnevelés tantárgyi elnevezés helyett a mozgásnevelés elnevezés javasolt.

2.3 Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció

A mozgáskorlátozott tanulók rehabilitációs fejlesztésének sajátos célja, hogy a sérülés következtében hátránnyal induló tanulónak nagyobb esélyt biztosítson az eredményes tanulásra, fejlődésre, a sikeres társadalmi beilleszkedésre. Ennek érdekében szükséges:

- a központi idegrendszer sérülése által előidézett funkciózavar (beszédzavar, beszédhiba, figyelemzavar, a szenzomotorium zavara, részképesség-kiesés, pszichés és/vagy motoros tempó lassúsága stb.) megszüntetése vagy csökkentése,
- a kórforma és a mozgásállapot fajtája és súlyossága függvényében kialakított és a tanrendbe iktatott csoportos és egyéni mozgásnevelés,
- mivel a szenzomotoros zavar diszlexiához, apraxiához vezethet és ez tanulási problémákat idézhet elő, ezért szükséges a pszichomotoros funkciók korrekciója, fejlesztése,
- a tanulók logopédiai fejlesztése folyamatos feladat, különös tekintettel a központi idegrendszeri sérülés következtében dysarthriás gyermekek esetében a speciális szomatopedagógiai és logopédiai terápiára; mindez szervesen illeszkedik a komplex rehabilitációs célú programba,
- a diagnózis szerinti speciális gépírás (gépi írás) megtanítása akkor indokolt, ha a kóreredet miatt a tanuló nem tudná iskolai munkáját kézírással végezni,
- speciális felkészítés az önkiszolgálásra, az önálló életvezetésre,
- az önkiszolgálást, az iskolai munkát segítő és a fejlesztést szolgáló sérülésspecifikus egyedi eszközök biztosítása,
- a nyelvoktatás megvalósítása úgy, hogy az megsegítse a gyermek más anyanyelvű emberekkel történő kommunikációját, és a média segítségével biztosítsa a számára elérhetetlen élményeket,
- a gyógyászati segédeszközök és az orvosi, egészségügyi háttér biztosítása,
- alapos szakmaismereten és önismereten alapuló pályaorientáció,
- a mozgáskorlátozottak jogi lehetőségeinek és érdekvédelmi szervezeteinek (szövetség, egyesületek, klubok, alapítványok stb.) ismerete.

3. A halmozottan sérült mozgáskorlátozott tanulók fejlesztése

A halmozott fogyatékoság olyan állapotot jelent, amelyben különböző társult formában van jelen: az értelmi képességek, a mozgásfunkciók, a verbális kommunikáció, a látás, hallás, valamint más megismerési funkciók, esetenként a személyiség és viselkedés zavara.

Az épen maradt és sérült funkciók korrekciós jellegű fejlesztésével olyan szintre kell a gyermeket eljuttatni, mely az adottságaikhoz és korlátaikhoz mért legteljesebb habilitációt vagy rehabilitációt teszi lehetővé.

Az egyéni felzárkóztató programok alapján történő fejlesztésükben a domináns fogyatékosághoz igazodva, de a társult fogyatékoságból eredő korlátokra figyelve szükséges a képességek fejlesztését megvalósítani. Az egyéni fejlődést nyomon kísérő pedagógiai diagnosztizálásra alapozva kell megfogalmazni a fejlesztés rövid távú célját, feladatait, követelményeit.

Kiemelt pedagógiai feladatok:

- Az adottságokhoz és korlátokhoz rugalmasan alkalmazkodó mennyiségű és minőségű műveltségi tartalmak elsajátítása.
- Minden sérült funkció korrekciós jellegű fejlesztése.
- Tanulási zavarok esetén sérülésspecifikus módszerek alkalmazása.
- Egyéni fejlesztési terv kidolgozása még abban az esetben is, ha a gyermek csoportfoglalkozáson vesz részt.
- Az egyéni fejlesztéssel sem korrigálható esetekben a szociális tanulásra való áttérés.
- Önkiszolgálásra és esetleg munkavégzésre történő felkészítés a képességeihez mérten.
- Személyiségük fejlesztése a kiegyensúlyozottság, harmonikusság, a szocializációra való alkalmasság irányában.

III. FEJEZET

A LÁTÁSI FOGYATÉKOS (VAK, ALIG LÁTÓ, GYENGÉN LÁTÓ) TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI

1. A látási fogyatékos tanuló

A látási fogyatékos a szem, a látóideg vagy az agykérgi látóközpont sérülése következtében kialakult állapot, mely megváltoztatja a tanuló megismerő tevékenységét, alkalmazkodó képességét, személyiségét. A gyógypedagógiai nevelés, oktatás szempontjából azok a tanulók látási fogyatékosok, akiknek látásteljesítménye (vízusa) az ép látáshoz (vízus: 1) viszonyítva két szemmel és korrigáltan (szemüveggel) is 0–0,33 közötti.

Ezen belül:

- vakok azok, akiknek látóképessége teljesen hiányzik (vízus: 0),
- az alig látók minimális látásmaradvánnyal rendelkeznek – fényt érzékelők, ujjolvasók, nagytárgylátók (vízus: fényérzés – 0,1),
- a gyengén látók vízusa: 0,1–0,33 közötti.

A vak, valamint a gyakorlatilag vak, alig látó tanulók a tapintó-halló életmód elsajátítására képesek. A gyengén látók és a látásmaradványukat praktikusán használó alig látók a látó-halló-(tapintó) életmódra alkalmasak.

A pedagógiai fejlesztés szempontjából elsődlegesen a látásélesség és a látási funkciók ismerete fontos, de a pedagógusnak tájékozottnak kell lennie a látássérülés kórokáról, a látási fogyatékoság kialakulásának időpontjáról is, ismernie kell a szemészeti állapot, a prognózis javuló vagy romló tendenciáját, a pedagógiai látásvizsgálat eredményét, a gyermek intelligenciáját, személyiségvonásait.

A látássérüléshez gyakran társulhat egyéb fogyatékoság is (pl. értelmi, hallás-, mozgásfogyatékoság, részképesség-kiesések, autizmus).

A nevelés-oktatás szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszer minden esetben a gyermekek állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg.

2. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai és elvei

2.1 A látási fogyatékos tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai kis eltéréssel megegyeznek a NAT-ban alkalmazott szakaszolással. A helyi tantervben az első évfolyam tananyagának két évre történő elosztása a Braille-írás, illetve a síkírás, -olvasás előkészítése, a matematikai fogalmak kialakítása, ezek eszköz- és jelrendszerének elsajátítása, a környezet vizuális és tapintásos megismertetése miatt indokolt.

2.2 A látássérült tanulók nevelése során, a kötelező oktatás szakaszainak tervezésekor – az ép tanulókhoz hasonlóan – figyelembe kell venni az életkori sajátosságokat. Az eltérő életkori jellemzők miatt a személyiségfejlesztésnek speciális feladatai vannak a következők szerint.

Az iskolakezdéstől a prepubertásig (6–12 év):

- az önállóság iránti igény fejlesztése elsősorban az önkiszolgálás, a mozgás és tájékozódás terén,
- az érdeklődés felkeltése a környezet, a látható világ megismerése iránt, a speciális segédeszközök használatával,
- a működő érzékszervek fokozott kihasználása,
- az akarati tulajdonságok erősítése a látássérülés hátrányainak leküzdéséhez,
- az önbizalom, a pozitív énkép alapozása,
- az egészségvédő viselkedés szokásainak kialakítása, a higiénés tevékenységek, a szem védelme.

Serdülő és ifjúkor:

- az önállóság iránti igény további fejlesztése különösen azon speciális optikai segédeszközök iránt, melyekkel a látásmaradvánnyal rendelkező tanulók maximálisan kihasználhatják látásukat,
- az érdeklődés irányítása a látóképesség szempontjából reális pályaválasztási területek felé,
- a céltudatos és kitartó akarati tulajdonságok kialakítása az önálló tanulás és a későbbi munkavégzés céljából,
- az önfejlesztés igényének kialakítása különösen az ismeretszerzés terén és az egyéni tehetség kibontakoztatásában,
- az önbizalom és az önkritika egyensúlyának megteremtése, reális énkép kialakítása,
- az egészségvédő magatartás szokásainak továbbfejlesztése, az egészséges életmód iránti igény kialakítása,
- felkészítés az ép látásúakkal való kapcsolatépítésre, a közösségbe való beilleszkedésre.

2.3 Az **átjárhatóságot** a képzési idő alatt mindvégig biztosítani kell:

- a gyógypedagógiai iskolák, illetve
- a gyógypedagógiai és a többségi iskolák között.

2.4 A **többségi iskolában történő együttnevelés** minden esetben egyéni döntést, esetenként egyéni felkészítést igényel. Az integrált nevelés-oktatás során különös figyelemmel kell lenni a következőkre.

- Az iskola helyi tantervét ki kell egészíteni azzal a tananyaggal és követelménnyel, amelyet a látássérült gyermek speciális fejlesztése igényel.
- A látási fogyatékos tanulónak meg kell kapnia mindazon egyéni fejlesztést, amelyre egyéni állapotából fakadóan szüksége van (habilitációs, rehabilitációs fejlesztés, felzárkóztató, illetve tehetséggondozó foglalkozások). Ennek megszervezéséhez a szakértői javaslat, a speciális iskolák részéről történő folyamatos tanácsadás és szervezett továbbképzés nyújthat segítséget.
- A látási fogyatékos gyermek számára biztosítani kell azokat a segédeszközöket, taneszközöket, amelyek használata a tanulmányok ideje alatt szükséges. Ezen eszközök használatát meg kell tanítani a változtatási igény és lehetőség szerint.

3. A vak és alig látó tanulók iskolai fejlesztése

3.1 A nevelő-oktató munka kiemelt feladatai

A vak tanulók nevelését-oktatását ellátó intézményeknek az alapfokú iskoláztatás során két fő feladat megoldását kell vállalniuk. Az általános, korszerű alapműveltség nyújtásán túl a speciálisan jelentkező, a látás hiányából, az esetleg csatlakozó fogyatékoságból adódó hátrányok leküzdését is. Mindkét feladat megvalósításához szükség van gyógypedagógiai ismeretekre, ismerni kell a vak gyermeknek a hasonló korú látó társaktól eltérő pszichés és értelmi funkcióit. Ebből adódóan a nevelési feladatok megtervezésekor, a megválasztandó módszereknél figyelembe kell venni, hogy a vak gyermek ismeretszerzése a látás hiánya miatt más, a külvilág iránti látó beállítódás helyett a haptikus (bőr- és mozgásérzékelés együttese) és a hallási beállítódás jellemzi. Ezért fontos feladat minél korábban megkezdeni az ép érzékszervek gyakoroltatását, a hallás, tapintás, szaglás, ízérezékelés fejlesztését.

A látás hiánya nemcsak a tanulás terén okoz eltéréseket a látó gyerekekhez képest, hanem a tájékozódás, a közlekedés, az önkiszolgálás, egyáltalán a mindennapi élet tevékenységei is mind nehezítettek a súlyosan látássérült gyermek számára. Mindez pszichésen megterhelő, emiatt gyakran személyiségzavar, szocializációs zavar is kialakulhat, például önállótlanág, lassú reakciókészség, passzivitás, önbizalomhiány, elkülönülésre való hajlam vagy túlzott önérvényesítő magatartás, indulatosság, téves eszmék.

A pedagógus fokozott odafigyeléssel, egyéni bánásmóddal és a gyermekközösség segítségével tudja mindezt korrigálni.

3.2 A NAT alkalmazása

3.2.1 Közös követelmények

A vak tanulók oktatásában állapotukhoz igazodóan kell alkalmazni a NAT közös követelményeit a következő szempontok és módosítások figyelembevételével.

A kommunikációs kultúra kialakítása

A vak gyermek ismeretsajátításában a verbális kommunikációnak elsődleges szerepe van. Törekedni kell arra, hogy a jellemzően bő szókincs mögött tényleges tartalom legyen. A valóságnak ugyanis vannak olyan területei, amelyek csak vizuálisan érzékelhetők (pl. színek, fények, fényképek, festmények), ezért a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt sokoldalú megközelítéssel, érzékeltetéssel lehet kialakítani a gyermekeknél.

A metakommunikáció (fejtartás, testtartás, a beszélő felé fordulás, távolságtartás, gesztus, mimika stb.) következetes nevelői ráhatással, különféle helyzetekben sok gyakorlattal sajátítható el.

A **testi-lelki egészség** gondozása során a vak gyermek ismerje meg látásvesztésének kórokát, az ebből eredő következményeket, fizikai terhelhetőségét (pl. nehéz súlyok emelése, megerőltető testmozgás). A balesetek elkerülését megfelelő tájékozódási és közlekedési ismeret birtokában lehet kiépíteni a gyermekeknél (pl. közvetlen környezetben a megszokott haladási irány betartása, a kéz védekező tartása, világos támpontok szerinti tájékozódás, nagyobb térségben a fehér bot használatának elsajátítása).

Ügyelni kell a vak gyermeknek a szem higiéniájának betartására, a rendszeres orvosi ellenőrzés szükségességére. Az egészséges életmódra nevelés segítse a vak tanulót a betegségek megelőzésében, egészségének megőrzésében.

Számukra is fontos a rendszeres mozgás, testedzés. Ismerjék az egészséget károsító tényezőket, a helyes táplálkozást! Kerüljék majd felnőtt életük során is a káros szenvedélyeket (pl. alkohol, kábítószer, dohányzás)! A pedagógus részéről a jobb mozgásállapot kialakításához, a járási, testtartási hibák, túlmozgások megszüntetéséhez nagy türelemre, állandó és következetes korrigálásra van szükség.

Tanulás: ahhoz, hogy a pedagógus a gyermek tanulását megfelelően irányítani, ellenőrizni tudja, ismernie kell a tanuló speciális szükségleteit (pl. a Braille-írást, annak olvasását, az abakusz számolóeszköz használatát, a tanuláshoz szükséges egyéb eszközrendszert), a gyermek tanulási szokásait.

A tanítási-tanulási folyamatban építeni lehet arra, hogy a vak gyermekek figyelme a folyamatos gyakoroltatás eredményeként koncentráltabb, emlékezetük terjedelme jobb, mint látó társaiké. Ugyanakkor a hiányos szemléletes gondolkodásra épülő elvont gondolkodásuk jellegzetesen "vakos". Az iskolai évek során a tanuló sajátítsa el az önálló tanulását segítő speciális eszközök használatát (pl. beszélő számítógép, olvasóeszközök, Braille-kijelző).

A **pályorientáció** első lépése az önkiszolgálás, az önállóság fejlesztése. A gyermekeknek az önálló életvitelhez szükséges ismereteket, szokásokat folyamatosan ki kell építenie. Fontos feladat a vakos életvezetéshez szükséges rend szeretetének, megtartásának kialakítása is. A pályaválasztás előtt álló gyermekek tisztában kell lennie a szemészeti állapotából fakadó pályaválasztási korlátokkal. A kezűgyességet kibontakoztató képességfejlesztő foglalkozásokat (pl. szövés, gyékény-, kosárfonás, kerámiázás) úgy kell megszervezni és biztosítani a tanulók számára, hogy ezek segítsék elő a későbbi választható pályák körének bővítését.

3.2.2 Általános követelmények

A vak tanulók nevelésében az életkori szakaszokhoz rendelt általános fejlesztési követelményeket a nevelhetőség korlátaira figyelve kell alkalmazni. Az egyes műveltségi területekre vonatkozó sajátos eltéréseket a helyi tantervekben kell kimunkálni.

3.2.3 A NAT és a kerettantervek alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A vak tanulókra a kerettantervek tartalmi és követelményei az irányadóak, a tanítási-tanulási folyamat azonban zömében más pedagógiai módszerrel és eszközzel irányított. A műveltségi területenként jelentkező speciális vonásokat, eltéréseket az alábbiakban emeljük ki.

Az **Anyanyelv és irodalom** műveltségi területen belül az írás-, olvasásrendszert a vakok számára a Braille-féle pontírásrendszer alkotja. Elsődleges feladat tehát az írásos közlés és az olvasás Braille-féle alaprendszerének megismertetése, eszközi használatának kialakítása. Ehhez speciális eljárásokra, módszerekre és eszközökre van szükség. (Pl. hatrekeszes dobozok, gombás-, szögestábla, elfordítható hatponttábla, pontírógép, író tábla stb.)

Az **Élő idegen nyelvek** tanulásakor a tanulóknak meg kell tanulniuk az idegen nyelv pontírásos betűhasználatát. Az ismeret elsajátításban hangsúlyosabb szerepet kap a hallás útján történő nyelvtanulás.

A **Művészetek** műveltségi területek tananyagának és követelményrendszerének módosítására szükség van.

A vizuális érzékelés helyébe a tapintással történő érzékelés lép a tárgy- és környezetkultúrára koncentráltan, illetve a művészeti alkotásokra vonatkozóan.

A vizuális kultúra keretében az alkotás elsősorban a domborúrajz elsajátítását jelenti, ami a síkban speciális módon készített ábrák elemzésével, értelmezésével, létrehozásával a többi szaktárgy (pl. geometria, földrajz, fizika, kémia) tanításához nyújt segítséget, fejleszti a tanulók absztrakciós készségét, kézügyességét. Speciális eszközei: fólia, rajztábla, vonalhúzó, körzők, sablonok stb.

A zenei nevelés tananyagában nincs változás, a hangjegyek rögzítése a Braille-kotta segítségével történik. A szolmizálás kézjeleit módosított formában lehet alkalmazni.

A médiaismeret műveltségi részterületét a hang által közvetítő médiarendszerek dominanciája jellemzi, vonatkozik ez a többi műveltségi területre is.

Matematika

A számemlékezet fejlesztése, illetve a fejben történő műveletvégzés elsődlegessége, a fejszámolás tempójának fokozatos erősítése.

A négy alpművelet írásban történő végzése helyett az abakusz nevű speciális számolóeszköz használata.

A logikus gondolkodást fejlesztő és a kombinatorikai feladatokat minden témakörön belül nagyobb arányban kell szerepeltetni.

A geometriatanítás a praktikus ismeretek bővítését szolgálja, szerkesztés helyett mértani modellezés történik (eszközei: mértani testek, speciális körzők, vonalzó stb.).

Módszertani szempontból a folyamatos tevékenykedtetés kiemelt szerepet kap.

Az **Ember és társadalom**, az **Ember és természet**, a **Földünk és környezetünk** műveltségi területeken belül a fő cél, hogy a tanulók tájékozódni tudjanak a természeti és társadalmi környezetben, minél több közvetlen tapasztalatot, állandóan bővíthető ismeretet kapjanak a természeti és társadalmi valóságról.

E műveltségi területek tantárgyai nyújtsanak sokoldalú lehetőséget a megfigyelőképesség, az emlékezet fejlesztéséhez, az információszerzés korlátozottsága következtében hiányos fogalmaik tartalmi gazdagításához, tapasztalati bázisuk kiszélesítéséhez. Ezért fontos, hogy sok konkrét érzékeltetéssel tényleges fogalmak alakuljanak ki a tanulóknál. A tapintásos ismereteknél jelentős szerepet kapnak a hangok által közvetített információk, szemléltetések. A földrajz és a történelem tantárgyak oktatásánál speciális szemléltetőeszköz a domború térkép, az ezeken történő tájékozódás sok előkészítést, gyakorlást igényel.

Az **Informatika** műveltségi anyaga kiegészül a gépirással, a speciális hangkijelzéssel ellátott számítógép megismerésével. Ezen eszközök használatával olyan alapismeretek, jártasságok birtokába juttatjuk a vak gyermekeket, hogy a látókkal való kapcsolat létesítésére, a mindennapi életben adódó írásbeli ügyeik intézésére alkalmassá váljanak. A gépirás tanulása négy éven keresztül történik, ezen belül a szövegszerkesztési alapismeretek birtokába jutnak a tanulók. A "beszélő" számítógépek kezelésének elsajátítása hasznos a továbbtanulás, az önálló ismeretszerzés szempontjából.

A **Könyvtári ismeretek** kiegészülnek a Braille-, valamint a hangos könyvtárak használatával.

Az **Életvitel és gyakorlati ismeretek** alapját a NAT-ban megfogalmazottak jelentik, fokozottabb hangsúlyt kapnak a személyiségállapothoz igazított "vakos" életviteli technikák. Jelentős a szerepe a látó személyekkel, közösségekkel való nyelvi és szociális érintkezésnek.

A speciális pályákra történő előkészítés fokozottabb szerephez jut (a szövés, kosár-, gyékényfonás, kefekötés beépül a tantervi anyagba).

A **Testnevelés** műveltségi területnek kiemelten kell szolgálnia az intenzív mozgás- és tájékozódásfejlesztést, a tartáshibák megelőzésére, korrigálására be kell építeni a gyógytestnevelés tananyagát is. Meg kell ismertetni a tanulót a vak emberek sportolási lehetőségeivel (csörgölabda, úszás stb.).

3.3 Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció

A pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció céljai és feladatai a kötelező oktatás teljes vertikumában azonos súllyal jelentkeznek, és a döntően individuális jelleg miatt egyéni vagy kiscsoportos foglalkoztatási formában valósíthatók meg. A rehabilitáció főbb területei:

- az ép érzékszervek működésének intenzív fejlesztése,
- látásnevelés, a látásmaradvány megőrzése, fejlesztése, optikai segédeszközök használata,
- beszédhiba-javítás,
- intenzív mozgásfejlesztés:
  - tapintás, finom mozgás, a kézügyesség fejlesztése, a Braille-írás, -olvasás technikájának gyorsítása,
  - a testkultúra kialakítása, a testtartási hibák javítása (pl. fejlógatás, túlmozgások korrigálása), súlyosabb eseteknél gyógytornász, szomatopedagógus bevonásával,
  - a közlekedést, tájékozódást segítő ismeretek konkrét élethelyzetekben történő elsajátítása, alkalmazása (mozgástréner segítségével a fehér bot technikájának elsajátítása),
  - a speciális tan- és segédeszközök használatának gyakoroltatása,
  - a személyiségzavarok megelőzése, ha szükséges, pszichológus segítségével (helyes önértékelés, önfogadás, alkalmazkodási képesség fejlesztése, megfelelő társas kapcsolatok kialakítása),
  - a helyes viselkedéskultúra kialakítása a leendő munkahelyen és hivatalos helyeken.

4. A gyengén látó és alig látó tanulók iskolai fejlesztése

4.1 A NAT és a kerettantervek alkalmazása

4.1.1 Közös követelmények

A gyengén látó, alig látó tanulók nevelés-oktatása során a NAT közös követelményeinek teljesítése javarészt lehetséges, de mindenkor figyelembe kell venni, hogy egyéni adottságaik többnyire eltérnek az ép tanulók adottságaitól.

Ezért amennyiben a gyengén látó tanuló szemészeti és pszichés állapota lehetővé teszi, akkor a NAT tananyagát és követelményeit kell alkalmazni, ha azonban a szemészeti és a pszichés állapot akadályozza a tanulót, akkor a megadott módosítások szerint kell a helyi tantervet elkészíteni.

Mindkét csoportba tartozó tanulók számára biztosítani kell a tanuláshoz és a társadalmi beilleszkedéshez szükséges speciális ismeretanyagot (speciális technikák és eszközök használata stb.) és a készségfejlesztést (önálló tanulásban használható eljárások, lényegkiemelés, megtartó emlékezet növelése, szóbeli kifejezőképesség gazdagítása, célszerű munkaszokások kialakítása, vizuális megfigyelőképesség fejlesztése stb.).

Kommunikációs kultúra: a gyengén látó, alig látó tanulóknál a megfelelő látási kontroll hiányának következtében nehezített a kommunikáció, a metakommunikáció által terjedő információk feldolgozása, érzékelése, megértése és alkalmazása. Hátrányait az ép érzékszervek segítségével más területek fokozott kiművelésével is pótolhatják.

A testi-lelki egészségre nevelésnek átfogó képet kell nyújtania arról, hogy a gyengén látó, alig látó tanuló miként viszonyuljon szembetegségéhez. Képesse kell tenni a tanulókat a helyes higiénés szabályok elsajátítására, a szem óvására, tisztán tartására, a látáskímélő előírások betartására. Ismerjék a szembetegségek következtében javasolt mozgáskorlátozásokat, az optikai segédeszközöket és azok rendeltetésszerű, helyes használatát. Legyenek tisztában a gyengén látásból, alig látásból fakadó fokozott baleseti lehetőségekkel, azok megelőzésével – a finom mozgások és a tájékozódás ismereteinek elsajátításában.

A tanulás területén legyenek tisztában a látásos megismerésben fennálló nehézségeikkel, törekedjenek kompenzatív eljárások kialakítására és begyakorlására. Vegyenek tevékenyen részt a külső feltételek, körülmények számukra kedvező kialakításában, tanulják meg önállóan használni az optikai segédeszközöket (szemüveg, távcsőszemüveg, lupe, teleszkópos nagyító, olvasó-televízió stb.), hogy a láthatóság legelőnyösebb feltételeit megteremtsék maguknak.

A pályaaorientáció általános célja, hogy segítse a tanulók pályaválasztását a látássérülés miatti szűk lehetőségek között. Ehhez biztosítani kell a szemészeti diagnózisnak és következményeinek ismeretét,

a választható pályák tapasztalati úton történő megismerését, a szűk választási lehetőségek, a valóság, a vágyak és a realitások összehangolását.

4.1.2 Általános követelmények

Az általános fejlesztési követelmények a gyengén látó, alig látó tanulók nevelése-oktatása során teljesíthetők azokkal a módosításokkal, amelyeket a látási fogyatékoságból eredően figyelembe kell venni. Az egyes műveltségi területeket érintő változtatásokat az iskolák helyi tanterveiben kell érvényesíteni. A kerettantervek tananyaga kiegészülhet vagy csökkenhet, sajátos készségfejlesztő feladatok épülhetnek be a tanítási folyamatba.

A gyengén látó, alig látó tanulóknak a tanuláshoz és a mindennapi fejlesztéshez szükséges különleges technikákat kell elsajátítaniuk (Braille-írás, -olvasás, tájékozódás hosszú fehér bottal, olvasógép használata stb.), melyeknek ismeretanyaga is a helyi tanterv része.

Biztosítani kell számukra a megfelelő eszközrendszert (teremvilágítás, egyéni megvilágítás, speciális tanulóasztal, tankönyvkiválasztás, speciális füzet, megfelelő írőeszköz stb.). A követelmények teljesítése a gyengén látók egyéni adottságai szerint várható el (mennyiségi és minőségi követelmények). Ennek érdekében több gyakorlati lehetőség van szükség.

A tananyag és a követelmények átcsoportosítása, módosítása nem lehet öncélú, nem akadályozhatja az iskolák közötti átjárhatóságot. A követelmények eseti átcsoportosítása, módosítása sem lehet öncélú, nem akadályozhatja az iskolák közötti átjárhatóságot.

4.1.3 A NAT és a kerettantervek alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A gyengén látók, alig látók nevelésére-oktatására készülő helyi tantervhez a NAT-ban megfogalmazott műveltségi területek, a kerettantervekben meghatározott tananyagok és követelmények az irányadók. Amennyiben a gyengén látó tanuló szemészeti és pszichés állapota lehetővé teszi, akkor a kerettantervek tananyagát és követelményeit alkalmazni kell, ha azonban a szemészeti és pszichés állapot akadályozza a tanulót, akkor a megadott módosítások szerint kell a helyi tantervet elkészíteni. Az eltéréseket az alábbiak tartalmazzák.

Anyanyelv és irodalom

Az olvasás-írás tananyagának elsajátításához az 1. és 2. évfolyamon magasabb óraszámot kell biztosítani a gyengén látásból, alig látásból fakadó sajátos nehézségek megoldása miatt. A tananyag kiegészül a kommunikációs készség kialakításával, fejlesztésével.

Az ismeretanyag elsajátításához rövidebb terjedelmű olvasmányok (kötelező olvasmányok) választása indokolt. Az olvasási tempó a látásteljesítménytől függően követelhető meg. Az írás tanításánál törekedni kell az áttekinthető, rendezett, olvasható írásképekre, amelyet a tanuló saját adottságainak megfelelő betűméretben és taneszközökkel teljesít.

Élő idegen nyelv

Az élő idegen nyelv tanulása a gyengén látó és az alig látó számára a látó társadalomba való beilleszkedést és az esélyegyenlőséget célozza. Ennek érdekében a tananyag egészüljön ki mindazon ismeretanyaggal, mely a mindennapokban előforduló, nehezített élethelyzetek gyors megoldását teszi lehetővé (információkérés, tájékozódás, segítségkérés, fejlett kommunikációs készség kialakítása az idegen nyelv használatában).

Művészetek

A gyengén látó, alig látó az élet minden területén több nehézséggel küzd, mint ép társai, ezért kiemelten fontos a művészetek személyiségkorrekciós hatása a készségek, képességek fejlesztése mellett.

Az ének-zene ismeretanyagában a hallásos tanulás kerül előtérbe.

A vizuális kultúrán belül – elsősorban az alig látók esetében – a hangsúly a síkábrázolás helyett a plasztikus megjelenítésen (mintázás) legyen. Fokozottan érvényesül a jó minőségű eszközök biztosítása a látássérült gyermek számára megfelelő vizuális élmény megszerzéséhez. A szerkesztési feladatoknál a pontosság terén engedményeket kell tenni.

A tánc és dráma, valamint a médiaismeret tananyaga más műveltségi területhez is kapcsoló tantárgyak tananyagába is beépíthető.

Matematika

A tanítás során kiemelten figyelembe kell venni az alábbiakat:

- szemléltetéshez és a tanulói munkához speciális eszközöket kell használni (speciális vonalzó, körző stb.);
- a mérés, szerkesztés jelentősen függ a látássérülés mértékétől, ezért a pontosság szempontjából engedményeket kell tenni.

Ember és társadalom

Az ismeretanyag és a követelmények többnyire megegyeznek a kerettantervekben megfogalmazottakkal. Ki kell azonban egészíteni az ismeretanyagot az alábbiakkal:

- ismerje a gyengén látó, alig látó tanuló a látássérültekre vonatkozó jogi szabályozást, és tudja, hogyan élhet jogaiival;
- ismerje a látássérültek érdekvédelmi szerveződéseit.

Ember és természet

A tananyag nagyrészt megegyezik a kerettantervekben megfogalmazottakkal, de az alábbiak alkalmazása elengedhetetlen:

- a teljes látást igénylő jelenségeket az ismeret szintjén kell biztosítani (fizikai, kémiai, biológiai jelenségek, pl. fénytán);
- a tananyagba be kell építeni a gyengén látással kapcsolatos fizikai és biológiai ismereteket;
- a tanári és a tanulói kísérletekben való aktív részvételre lehetőséget kell adni a gyengén látó, alig látó számára.

A követelmények terén engedményeket kell adni az ismeretek szintjén elsajátított tananyagban, valamint a balesetek elkerülése érdekében a tanulói kísérletek terén jelentős engedményeket kell adni.

Földünk és környezetünk

A tananyag megegyezik a kerettantervekben megfogalmazottakkal. A tanítás során biztosítani kell a gyengén látók, alig látók számára használható térképeket (lényegkiemelő, kontrasztos, esetenként tapintható jelzések stb.).

A követelményeknek ismeretanyag szempontjából teljes körűen, de a gyengén látók, alig látók által használt eszközzel kell eleget tenni.

Informatika

Az informatika műveltségi terület bővül a gépírás alapjainak tanításával, amelynek oktatásához javasolt a számítógép billentyűzetének használata.

A gépírás tanítás célja, hogy a gyengén látó, alig látó a mindennapi életben adódó írásbeli feladatait (dolgozat, önéletrajz stb.) esztétikus külalakban végezhesse. A gépírás tanítása egyben előkészíti a számítástechnika tanítását is.

A számítástechnika tanítása során az alig látók számára speciális hangjelzős és tapintásos információt adó készülékek alkalmazása szükséges.

A **könyvtárhasználat** a gyengén látóknál, alig látóknál az iskolai könyvtár használatára korlátozódik azzal a kiegészítéssel, hogy tanuljon meg ismeretlen könyvtárban segítséget kérni és ezúton tájékozódni. Lehetőség szerint ismerje a hangoskönyvtárat és annak igénybevételét.

Életviteli és gyakorlati ismeretek

A technika tantárgy ismeretanyaga és követelményrendszere a látássérülés fokától függően jelentősen módosul. Számos tananyagrészt elhagyása mellett mindazon ismereteket be kell építeni, melyek a gyengén látók mindennapi életvezetéséhez szükségesek, illetve alakítják későbbi pályaválasztásukat.

A **háztartástan** ismeretanyaga a NAT-ra épül, és kiegészül a látássérültek mind teljesebb önálló életviteléhez szükséges speciális tudnivalókkal (esztétikai ismeretek, pl. öltözködés, megjelenés, alapvető biztonsági ismeretek gyakorlása, háztartási gépek használata, a látássérültek speciális eszközeinek ismerete stb.). A követelmények között hangsúlyozott a látássérülés miatti speciális ismeretanyag számonkérése.

A **pályaorientáció** tananyaga bővül a közös követelményekben foglaltakkal.

Testnevelés, sport

A gyengén látók, alig látók az állapotuknak megfelelő speciális mozgásnevelésben vesznek részt. A tananyag tartalmazza a nem ellenjavallt normál testnevelési anyagot, a diagnózis ismeretében ajánlott

speciális tananyagot, beépítve a gyógytestnevelési eljárásokat. A speciális tananyag kialakításánál figyelemmel kell lenni:

- a mozgás-látás koordinációjának fejlesztésére,
- a helyes testtartást segítő gyakorlatokra és a meglévő mozgásszervi betegségek korrekciós gyakorlataira.

A követelmények teljesítése mindig a gyermek egyéni állapotától függ, a látásteljesítmény, a szembetegség és a társuló mozgásszervi betegség figyelembevételével.

Amennyiben lehetőség van rá, meg kell ismertetni a gyengén látó, alig látó tanulót a látássérültek sportolási lehetőségeivel és biztosítani kell az abban való részvételt (pl. atlétika, csörgőlabda, úszás).

4.2 Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció

A tanulók fejlesztése többnyire egyéni, ritkán kiscsoportos program alapján történik. A gyengén látó, alig látó tanulók rehabilitációs célú fejlesztő foglalkozásai általában a következő területeket érintik:

- látásnevelés (a látási funkciók fejlesztése, optikai segédeszközök használata),
- mozgáskorrekció (finom mozgás, nagymozgás),
- az olvasási készség fejlesztése,
- tájékozódásra nevelés (közlekedési önállóság),
- tapintó írás-olvasás (Braille-írás, -olvasás),
- személyiségkorrekció,
- diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia,
- logopédiai ellátás,
- gyógytestnevelés,
- a speciális optikai segédeszközök használata.

5. A halmozottan sérült látási fogyatékos tanulók oktatása

A halmozottan sérült, vak, alig látó, gyengén látó tanulók nevelését-oktatását és optimális fejlesztését a gyógypedagógiai iskolákon belül működő speciális tagozatok biztosítják. A helyi tanterv kidolgozásánál a látási és az értelmi fogyatékosokra vonatkozó irányelveket együttesen kell alkalmazni. A többszörösen sérült látási fogyatékosoknál egyéni fejlesztési tervet is szükséges készíteni.

IV. fejezet

A HALLÁSI FOGYATÉKOS (SIKET, NAGYOTHALLÓ) TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI

1. A hallássérült tanuló

A hallássérült tanulónál a hallás hiánya vagy csökkenése miatt a szokásostól eltér a beszéd, a nyelv és – ennek következtében – a személyiség fejlődése. A tanuló nyelvi kommunikációs szintje az esetek jelentős részében nem korrelál a hallásállapottal, attól pozitív és negatív irányban is eltérhet.

1.1 A siket tanulónál súlyos fokú hallásveszteség (a beszédterületben mért veszteség 90 dB alatti) áll fenn. Ennek következménye a hangzó beszéd spontán kialakulásának képtelensége, elsajátításának súlyos fokú nehezítettsége, valamint a kommunikáció általános akadályozottsága. A hallásveszteség mértékétől, jellegétől, a környezeti hatásoktól függően módosulhat a megismerő tevékenység, a gondolkodás és a lelki élet egészének fejlődése.

1.2 A nagyothalló tanulónál (a beszédterületben mért hallásszintek átlaga enyhe nagyothallás esetén 30-45 dB, közepes nagyothallás esetén 45-65 dB, súlyos nagyothallásnál 65-90 dB) a hallás csökkenése akadályozottságot jelent a hangzó beszéd elsajátításában és értésében. Ennek mértéke a súlyos kommunikációs zavarától a normál nyelvhasználat megközelítésének szintjéig terjedhet.

1.3 A halmozottan fogyatékos hallássérült (siket, nagyothalló) tanuló hallásveszteségéhez mozgáskorlátozottság, látás-, értelmi fogyatékoság, tanulási, beszéd-, nyelvfajlárdási akadályozottság vagy a fejlődés más zavarai társulhatnak.

A halmozottan hallássérült tanuló nevelhetősége, oktathatósága a fentiek következtében súlyosan nehezített.

1.4 A hangos beszéd kialakulása után hallássérültté vált tanulók személyisége az előző csoportokhoz viszonyítva sérülékenyebb. Általában még nem alakultak ki náluk a kompenzációs csatornák. Segítség nélkül nehezen dolgozzák fel a hallás elvesztésével fellépő állapotváltozást, vagyis a nehezített kommunikációt, a környezettel való kapcsolatuk beszűkülését.

2. A hallási fogyatékos (siket, nagyothalló) tanulók iskolai fejlesztésének elvei

A hallássérült tanuló egyéni fejlesztési lehetőségeit meghatározza a hallássérülés bekövetkeztének és felismerésének időpontja, kóroka, mértéke, az intelligencia foka és egyéb személyiségjegyek. A hallássérült gyermek fejlesztése pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitációs eljárások folyamatában valósul meg. A komplex ellátás a korai és óvodai nevelésre építkezve, döntően a szurdopedagógiában használatos módszerek alkalmazásával, megfelelő audiológiai ellátással, a nagy teljesítményű hallókészülékek használatával és a legkorszerűbb műtéti technikával beépített cochleáris implantátumokkal történik. A felsoroltak együttesen határozzák meg a hallássérült tanuló eredményes nevelhetőségét, oktathatóságát.

3. A súlyos fokban hallássérült tanulók iskolai fejlesztése

3.1 Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A súlyos fokban hallássérült (siket) tanulók egész iskolai fejlesztését a mondanivalót hűen közvetítő, a közlést értő nyelvi kommunikációra nevelés határozza meg, ezért az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai módosításokkal egyeznek meg a NAT-ban és a kerettantervekben rögzített pedagógiai szakaszokkal és tartalmakkal.

Az általános iskolai oktatás alsó tagozatának (1–4. évfolyam, melynek teljesítésére hat tanév javasolt) speciális tartalmát a nyelvi kommunikáció alapozása jelenti, melynek 1. évfolyamán a nyelvi kommunikáció intenzív fejlesztése történik.

Ez az intenzív nyelvi kommunikációs fejlesztő szakasz – a speciális nevelési szükségletek miatt – általában három tanévnyi időtartamot vesz igénybe. A megnövelt időtartam funkciója (a korai és óvodai fejlesztésre építkezve) a nyelvi kommunikáció alapozásának folytatása, az életkornak megfelelő ismeretek tartalmának nyelvi megfogalmazása, megértése, továbbá e feladat részeként a szókincs bővítése, valamint a szükséges grammatikai elemek alkalmazása. Célja az azonos évfolyam halló tanulói teljesítményeinek megközelítése a következő anyanyelvi területeken:

- az olvasás technikájának kialakítása,
- az írás technikájának kialakítása,
- a tudatos anyanyelvtanulás előkészítése.

A nyelvi kommunikáció biztonságos megalapozásával, folyamatos fejlesztésével lehetséges, hogy a megfelelő kultúrtechnikák (olvasás, írás, nyelvi rendszer) mindinkább az ismeretszerzés eszközeivé váljanak. Az első évfolyam végén szükséges a “nyelvi kommunikációs érettségi szint” vizsgálata, mert ekkorra már kialakul az a nyelvi fejlettség, amely összehasonlítási alapul szolgálhat az azonos életkorú halló társak teljesítményéhez. Ennek során már kellő mennyiségű információ áll rendelkezésre a fejlesztés biztonságos prognosztizálásához, a legalkalmasabb oktatási környezetre vonatkozó javaslat kialakításához. A jelentősen eltérő fejlődési ütemű tanulók esetében – az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság bevonásával – javaslatot kell tenni a fejlesztés további formájára, módjára, szükség esetén az iskolatípus változtatására.

A nyelvi rendszer kiépítése átfogó feladatot jelent a hatodik évfolyam végéig. Megvalósítása alapvetően az Anyanyelv és irodalom műveltségi terület tantárgyainak feladata. Általános cél, hogy ez a szakasz megalapozza egy olyan direkt kommunikációs szint elérését, amely egyre teljesebben lesz alkalmas valamennyi műveltségi terület ismeretanyagának elsajátítására (szókincs, nyelvalaki struktúrák stb. vonatkozásában). Alkalmazása, gyakorlása minden tantárgyban megvalósítandó fejlesztési feladat. A fentieknek megfelelően szükséges a szabadon tervezhető tanórák tartalmát, a rehabilitációs célú tanórák felhasználását megtervezni.

A nyelvi kommunikáció építésének feladatai az általános iskolai oktatás egész időtartama alatt döntően befolyásolják a tantárgyak tartalmának feldolgozását. Az iskolai fejlesztés befejezésének időpontjára a nyelvi készségek olyan szintjére kell eljuttatni a súlyos fokban hallássérült tanulókat, amely alkalmassá teszi őket az egyre önállóbb ismeretszerzésre, szövegalkotó műveletek végzésére és így összességében a korszerű műveltség iskolai tartalmának birtoklására. Ennek megfelelően valamennyi tantárgyban a későbbiekben is megjelenik a fejlesztés azon tartalma, amely az anyanyelvi készségek intenzív fejlesztését (szóbeli és írásbeli közlés, a beszéd- és szövegértés készségei, az aktív és passzív szókincs gyarapítása, a passzív szókincs aktivizálási folyamatának gyorsítása) szolgálja.

A jelnyelv a megértés fontos eszköze a súlyos fokban hallássérült egyének számára az egymás közötti kommunikációban. A hangos beszédet kísérő jelnyelv segítséget nyújt a nyelvi kommunikáció közvetítésében és értelmezésében azokban az esetekben, amikor a nyelvi közlés megértése különböző okok miatt akadályozott (kedvezőtlen fizikai körülmények, mentális problémák stb.).

A nyelvi és jelnyelvi közlések kölcsönös tolmácsolásának oktatását az általános iskolai képzés második szakaszában, a nyelvi kommunikáció alapjainak elsajátítását követően, a tanulók és szüleik elhatározásának figyelembevételével, valamint a szükséges személyi, szakmai feltételek biztosításával kell megszervezni.

A jelnyelvnek az iskolai oktatásban történő más jellegű alkalmazása “A halmozottan sérült siket tanulók fejlesztése” című fejezetben található.

3.2 A fejlesztés kiemelt feladatai

- A szociális kapcsolatrendszer, az érintkezési formák pontos értelmezése, nyelvi formáinak elsajátítása a személyiség harmonikus fejlesztése érdekében.

– Az ismeretek bővítésével kapcsolatos fogalomrendszer pontos kiépítése, a tudáselemek értő, értelmező összekapcsolása a kognitív funkciók (a felfogás, a feldolgozás, az alkalmazás) szintjeinek fejlesztésével.

– A vizuális percepció, az önkifejezés, az önmegvalósítás, a valóság képi feldolgozásának, megjelenítésének, értelmezésének folyamatos bekapcsolása a tanulás-tanítás folyamatába a személyiség kibontakoztatása, gazdagítása céljából.

– A beszédhallás, a mozgás, a ritmus intenzív fejlesztése az oktatás valamennyi szakaszában.

– A tehetség gondozása.

– A továbbtanulás, a szakmaszerzés ismereteinek, lehetőségeinek alapozása, kitekintés a munka világára.

3.3 A NAT alkalmazása

A súlyos fokban hallássérült tanulók nevelésében az életkori és iskolai szakaszokhoz rendelt követelményeket a fejleszthetőség sajátosságainak figyelembevételével szükséges alkalmazni és a helyi tantervekben érvényesíteni.

A fejleszthetőség sajátos akadályát döntően a nyelvi fejlettségi állapot jelenti: a hallók azonos korosztályától egyedileg nagyon változó mértékben elmaradott szókinccs, a nyelvi kifejezőeszközök kevésbé automatizált és árnyalt használata, a nyelvhasználat akusztikus, ritmikai összetevőinek érzékeléséből, felhasználásából következő eltérések. A NAT elveit és lényegét nem érintő módosításoknak ezek a jelenségek képezik az alapját.

3.3.1 Közös követelmények

A NAT közös követelményeinek elvei érvényesülnek a siket tanulók oktatásában. A kommunikációs kultúra hangsúlyt kap, mert ezen a területen összpontosulnak a speciális nevelési szükségletek. Ezért az anyanyelvi korrekciónak minden tanítási és – lehetőség szerint – élethelyzetben érvényesülnie kell.

3.3.2 Általános követelmények

Az iskolák helyi tanterveiben előírt műveltségi szintnek globálisan meg kell felelnie a NAT általános követelményeinek, mert csak így biztosítható az iskolák közötti átjárhatóság.

3.3.3 A NAT és a kerettantervek alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A súlyos fokban hallássérült tanulók oktatása a NAT tíz műveltségi területét követi. A kerettanterv tantárgyi témaköreinek elnevezése, tartalma specifikus módosításokkal alkalmazható, követelményei átcsoportosíthatóak, módosíthatóak.

A legtöbb módosítás az Anyanyelv és irodalom műveltségi területen indokolt. Ez a terület számos olyan specifikus műveltségi témakört foglal magában, amelyek nélkül a siket tanuló nem képes elsajátítani az alpműveltség kötelező minimumát. Valamennyi műveltségi terület oktatásában jelen vannak a rehabilitációs célzatú tartalmak.

Anyanyelv és irodalom

Főbb tartalmi jegyei a következők:

– A tantárgyak oktatása folyamán komplex nyelvi fejlesztés történik a NAT alapján, speciális feladatokkal, módszerekkel a nyelvi kommunikáció mind teljesebb értékű elsajátításának céljából.

– Tartalmába integrálódhat – az alsóbb évfolyamokon hangsúlyosabban – a közvetlen környezet társadalmi és természetismereteinek anyaga, az ismeretanyag, valamint a tanulók testi, lelki szükségleteinek, társas kapcsolatainak egyre magasabb szintű nyelvi kifejezése, értése céljából.

Az Anyanyelv és irodalom műveltségi terület speciális fejlesztési részterületei valamennyi évfolyamon:

– *Hallás–ritmus–mozgásnevelés.* Közvetlenül a hallássérülést és annak következményeit tantárgyi keretekben hivatott egyénre tervezett fejlesztési programmal csökkenteni, kompenzálni. Speciális tevékenykedtetéssel célozza a beszédhallás, a hangos beszéd további komponenseinek – mozgási, ritmikai – fejlesztését. A fejlesztési program az egyéni adottságok figyelembevételével készül. Az elért teljesítmények az egyéni adottságok miatt nagy eltérést mutatnak. Ezért közös követelményrendszerének meghatározása nem indokolt.

– *Beszédhallás-nevelés.* Speciális eljárásokkal valamennyi anyanyelvi tantárgy keretében. További alkalmazása minden tantárgy, foglalkozás keretében szükséges.

– *Helyes ejtés.* Döntően a hangzásilag érthető beszéd komplex kialakítása, fejlesztése céljából az egyén adottságaihoz igazodóan, individuális keretek között folyó foglalkozás. A fejlesztés az *egyéni anyanyelvi nevelés* “tantárgy” keretei között történik.

– *Szájról olvasás.* A beszédhallás elégtelensége vagy hiánya miatt a beszédértés vizuális formáját jelenti. Kiemelt feladata a nyelvi kombinációs készség, a vizuális emlékezet fejlesztése.

A **jelnyelv** (7–10. évfolyam) sajátos, alapvetően szocializációs funkciójú, a nyelvi kommunikációt vizuális úton közvetítő forma.

Élő idegen nyelv

A siket tanulók oktatásában az élő idegen nyelv műveltségi terület tanítása az intézmény pedagógiai programja, helyi tanterve alapján szervezett keretekben, a nyelvi fejlettségi szint függvényében történik. Az oktatás folyamatában jelentős hangsúlyt kap az írásos forma.

Matematika

A nyelvi kommunikációs szint, a fogalmi gondolkodás, valamint a matematikai problémák felismeréséhez és megoldásához szükséges absztrakciós képesség szoros összefüggést mutat. Fentiekből következően a matematika eredményes oktatásának feltétele a fogalmi gondolkodásbeli megalapozottság. Ennek további feltétele, hogy a nyelvi kommunikációs szint megfelelő alapokat biztosítson a gondolkodási műveletek elsajátításához.

Ember és társadalom

A műveltségi terület speciális fejlesztési tartalmát képezi a tér-idő viszonylatok kialakítása, a tájékozódási képesség, a történésekből, folyamatokból a tendenciák felismertetése. Nyújtson segítséget a hallássérült embernek sajátos problémái miatti akadályozott helyzetében a társadalmi környezetben való eligazodásához, szocializációjához. Sérülésspecifikus tartalma kiegészül a siketek társadalmi beilleszkedését segítő szociális és jogi ismeretek oktatásával.

Ember és természet, Földünk és környezetünk

A nyelvi kommunikációjukban és megismerő tevékenységükben akadályozott siket tanulókat gyakorlati tevékenykedtetéssel juttassa olyan alkalmazható ismeretek birtokába, melyek konvertálhatók a természeti környezet, a viszonylatok, összefüggések felismeréséhez.

Művészetek

Az önkifejezés, az információszerzés széles skálája teremthető meg e műveltségi terület tartalmain keresztül. A kreativitás fejlesztése szempontjából megkülönböztetett jelentőséggel bír a vizuális kultúra sokoldalú művelése. A tanulók teljesítménye e részterületeken eléri, esetenként meghaladhatja a halló társak produktumait.

Informatika

A hallássérült tanulóknak az információszerzésben és kommunikációban meglévő akadályozottságuk következtében alapvető szükségük van a vizuális információszerzés, -feldolgozás és -átadás legkorszerűbb technikáinak ismeretére és ezek alkalmazására. Ezeknek az ismereteknek a jelentős részét a számítástechnika fogja át. Ezért a lehető legkorábbi életkortól javasolt, hogy megismerkedjenek az információcsere technikai lehetőségeivel. A fentiek indokolják, hogy a hallássérült tanulók elsajátítsák a gépirást és a számítógép kezelését is.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

Megkülönböztetett jelentősége a hallássérültek oktatásában abban áll, hogy lehetőséget biztosít a manuális készségek magas fokú fejlesztésére, a mozgássorok összerendezettségének fokozására, az önálló életvitel megalapozására. Feladata, hogy direkt módon alapozza meg a munkavégzésre történő felkészülést, a pályaválasztást.

A közlekedés világában való részvételre történő felkészítés hangsúlyos szerepet kap az oktatásban, mivel a hallássérült populáció a baleseteknek, veszélyhelyzeteknek fokozottabban van kitéve.

Testnevelés és sport

Speciális szerepe többirányú. A fejlesztésnek figyelembe kell vennie a tanulók adottságait, az átlagosnál gyakrabban előforduló mozgáskoordinációs zavarokat, testi fejlődési rendellenességeket stb. A tehetséggondozás fontos területe is egyben, ahol a hallássérült tanulók jó adottságaikat

fejlesztve a halló társakkal azonos teljesítményekre képesek. Feladata a fizikai munkavégzésre történő testi és pszichikai felkészítés, a halló gyermekekkel való kapcsolatok kiépítése, versenyhelyzetek teremtése.

3.4 Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció

A feladat jellegéből adódóan a pedagógiai és egészségügyi rehabilitáció döntően individuális jellegű, ezért egyéni vagy kiscsoportos keretben valósul meg.

- Az egészségügyi célú rehabilitáció a hallássérült tanulók esetében elsősorban a folyamatos otológiai és audiológiai ellátásra irányul, melyet számukra iskolai keretekben szükséges biztosítani.

- A siket tanulóknál az információk szerzésében nagy szerepet játszik a vizuális csatorna, ezért a látás védelme, a szemészeti ellátás a fülészeti gondozással azonos fontosságú.

- Különösen a hallásukat a hangos beszéd kialakulása után elvesztett tanulók esetében – az eredményes iskolai oktatás szempontjából – kiemelten fontos a mentálhigiénés gondozás, a pszichológiai ellátás.

- A hallás hiánya és annak súlyos következményei döntő befolyással bírnak nemcsak a fogalmi gondolkodás fejlődésére, hanem a lelki élet egészére is. Ezért alapvető pedagógiai fejlesztési cél a lehetőség szerinti legkorábbi időponttól kezdett szakszerű hallásfejlesztés, a meglévő hallásmaradvány aktivizálására alapozva, a technikai lehetőségek felhasználásával.

- A siket tanuló nyelvi kommunikációjának egyik összetevője a szájról olvasás, amely az Anyanyelv és irodalom műveltségi területen mint rehabilitációs feladat is megjelenik.

- A nyelvi kommunikáció kiépítésének sajátos eszközeként használható az ujjábécé, mint a betűk ujj-jelekkel történő vizuális megjelenítése, valamint a nehezített artikulációt segítő jelrendszer. Döntően – az óvodai fejlesztésre alapozva – az alsóbb évfolyamokon jelenik meg mint a nyelvi kommunikáció kiépítését támogató sajátos eszköz. A további évfolyamokon is a vizuális megjelenítéssel az akadályozott artikulációt segíti. Különösen nehezített körülmények között az információ értéséhez nyújt segítséget.

- Főként a rehabilitációs célú foglalkozások között jelenik meg a gépirás tanítása az írásos kommunikáció és az informatikai eszközök használatának elősegítése érdekében.

- A helyes ejtés kialakítása és gondozása a legkorábbi életkortól az iskoláztatás teljes ideje alatt gyógypedagógiai módszerekkel történik.

- Az egyéni anyanyelvi nevelés a habilitációs, illetve a rehabilitációs célú órakeretben kerül megvalósításra, kiemelten az iskolai fejlesztés első szakaszában. Tartalma: a siket tanulók komplex anyanyelvi képességeinek egyéni, differenciált fejlesztése az eltérő kommunikációs adottságok figyelembevételével, kiemelten a helyes ejtésre. Szoros egységben áll az Anyanyelv és irodalom műveltségi terület követelményeivel.

- A beszéd-, nyelvtanulási (diszfáziás) és egyéb tanulási zavar tüneteit mutató tanulók komplex korrekciója az iskoláztatás végéig szükséges.

- Az intézmények integrációs nevelést segítő, gondozó tevékenységének keretében részben az iskolai életre való felkészítés, részben a hallókkal folyó kommunikáció, részben pedig az egyéni integrációt támogató gyógypedagógiai közreműködés feladatai jelennek meg.

3.5 A halmozottan sérült siket tanulók fejlesztése

A siket, ép intellektusú tanulók között jelentős azoknak az aránya, akik súlyos beszéd-, nyelvtanulási zavar tüneteit mutatják. Ennek következtében nem érik el a siket tanulók átlagos fejlettségi szintjét sem a beszéd megértésében és kivitelezésében, sem az írásos kommunikációban. Fejlesztésük döntően egyéni programok alapján történik. Hosszabb-rövidebb ideig tartó prevenciós és korrekciós foglalkozások eredményeként jelentős részük képes felzárkózni a siketek fejlettségi szintjére. Ezek a súlyos, nyelvtanulási zavar tüneteit mutató (diszfáziás) tanulók egyéni elbírálás alapján speciális beszédoktatásban és mozgásnevelésben részesülnek. Oktatásukban – az illetékes szakértői bizottság javaslata alapján – szükség esetén mint módszer a jelnyelv alkalmazása indokolt.

A halmozottan sérült siket tanulók másik csoportjában a különböző fokú értelmi fogyatékoság jelent súlyos akadályozottságot mind a pszichés fejlődés egészében, mind a kognitív területen, mind pedig a nyelvi és más kommunikációs lehetőségek kialakulásában. Fejlesztésük a súlyos hallássérült és az értelmi fogyatékos tanulók lehetőségeinek, módszereinek figyelembevételével történik. A helyi tanterv készítésénél az V. fejezetben meghatározottakat kell alapul venni azzal, hogy a követelmények – a halmozottan sérült hallássérült tanuló iskolai fejleszhetőségének figyelembevételével – módosíthatóak. Oktatásukban szükség esetén a jelnyelv – mint módszer és döntő információszerzési, valamint közlő csatorna – alkalmazása javasolt.

A hallássérülés együtt járhat más testi és érzékszervi (látás, mozgás) sérüléssel is. Az oktatás a domináns fogyatékoságnak megfelelő intézményben történik. A halmozottan sérült siket tanuló oktatásában valamennyi érintett fogyatékosági terület pedagógiai és rehabilitációs feltételeit biztosítani kell, a helyi tantervben a követelmények, a továbblépés feltételeinek meghatározásánál a testi, érzékszervi fogyatékoság tényét figyelembe kell venni.

A halmozottan sérült siket tanulók esetében a fejlesztési ciklusok is módosulhatnak, szükség esetén egyéni fejlesztési terv szerinti képzésük indokolt, ezek tervezése a helyi pedagógiai programokban és tantervekben történik.

4. A nagyothalló tanulók iskolai fejlesztése

4.1 Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A nagyothalló tanulók oktatásának pedagógiai szakaszai megegyeznek a NAT és a kerettantervek pedagógiai szakaszolásával.

Az egyes pedagógiai szakaszokra fordítható időtartam azonban a tanulók nevelési szükséglete szerint meghosszabbodhat. Általában erre az első pedagógiai szakaszban van szükség, de a későbbiekben is sor kerülhet rá. Az időtartam meghosszabbítását az iskola pedagógiai programjában és a helyi tantervben szükséges rögzíteni.

– Az iskoláztatás első szakaszában – a korai gondozás és a speciális óvodai nevelés eredményeire támaszkodva – a nyelvi kommunikációs készségek kialakítása, fejlesztése dominál. Ez a szakasz a szókincs fejlesztését, a köznapi nyelv elemeinek elsajátítását, a beszédérthetőség fejlesztését, a nyelvi különbségek kezelését, valamint a nyelvi-szociális érintkezési formák kialakítását tartalmazza.

– Kisiskolás korban a tanulók elsajátítják az alapvető kultúrtechnikákat, és azokat olyan szinten birtokolják, hogy eszközként használják a további tudás megszerzésében. Legkésőbb a hatodik évfolyam végére a nagyothalló tanulók nyelvi kommunikációs fejlettsége általában elérheti az azonos korú halló tanulók fejlettségének alsó szintjét.

– Az iskolai fejlesztés következő szakaszában fő elemeiben már kialakulnak tekinthető az egyéni beszédfejlődés. Erre támaszkodva általánosságban megvalósítható:

- a nyelvi rendszer további finomítása, a nyelvi-kommunikációs szint emelése, az olvasás-írás eszköz szintű használata, a nyelvi érintkezés formáinak bővítése: tágabb tájékozódás a köznapi nyelvhasználatban, árnyaltabb alkalmazás, a műveltségi területek és körök tartalmának megfelelő fogalmak értő használata, a szociális kapcsolatrendszer, az érintkezési formák pontos értelmezése, a kommunikációs szándéknak megfelelő nyelvi formák megválasztása,

- valamennyi pedagógiai szakasz kiemelt feladata a beszédhallás folyamatos fejlesztése minden nevelési helyzetben,

- az egyes tanulók beszédállapotában a hallássérülés mértékével, minőségével nem feltétlenül korreláló nagy egyedi különbségek kezelése,

- a pályairányítás, a reális pályaválasztás előkészítése, a továbbtanulás megalapozása és kitekintés a munka világára,

- az épen maradt funkciók fejlesztése, a tehetség gondozása.

4.2 A NAT alkalmazása a nagyothalló tanulók oktatásában

4.2.1 Közös követelmények

A NAT közös követelményeinek elvei érvényesülnek a nagyothalló gyermekek oktatásában. A követelményeket a Kommunikációs kultúra, a Testi és lelki egészség, a Tanulás és a Pályaorientáció területein a nagyothalló tanulók állapotához igazodva kell értelmezni és alkalmazni.

4.2.2 Általános követelmények

A nagyothalló tanulók oktatásában is az egyes műveltségi területek – a NAT által jelzett – általános követelményei a meghatározók.

4.2.3 A NAT és a kerettantervek alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A kerettantervekben meghatározott követelmények módosítása akkor szükséges, ha azokat az ismeretszerzés nagyothallásból eredő sajátosságai indokolják.

Anyanyelv és irodalom

Az **Anyanyelv** az iskola kezdő évfolyamán olyan komplex tantárgy, melynek speciális célja a nagyothalló tanulók nyelvhasználatának fejlesztése, a NAT-hoz igazodó cél- és feladatrendszerben az alapképesség megszerzéséhez szükséges kultúrtechnikák elsajátíttatása.

Magyar nyelv és irodalom (2–6. évfolyam): komplex tantárgy, melynek speciális célja a nagyothalló tanulók nyelvhasználatának tartalmi-szemantikai vonatkozású továbbfejlesztése. Általános célja a nyelvtani-helyesírási és irodalmi ismeretek közvetítése, a kultúrtechnikák teljes értékű elsajátíttatása.

Magyar nyelv (7. évfolyamtól): általánosságban a kerettantervek alapján közvetíti a nyelvi ismereteket, kisebb mértékben tartalmaznia kell azonban hallássérült-specifikus elemeket is.

Irodalom (7. évfolyamtól): a kerettantervekben meghatározottakon túl a helyi tantervnek tartalmaznia kell a hallássérüléssel kapcsolatos speciális feladatcsoportokat is.

– Egyéni anyanyelvi nevelés (minden évfolyamon). Speciális célja a nagyothalló gyermekek szükségleteihez igazított nyelvi korrekció, különös tekintettel a beszédérthetőség javítására, a nyelvi megnyilvánulások szintjének minél jobb közelítése a halló gyermekek kommunikációjához.

– Integrációs gyakorlat (az első két évfolyamon). Az óratervbe beépítendő – a halló gyermekekkel való érintkezés és kapcsolattartás folyamatában – szocializációs és kommunikációs tartalmú, integrációt előkészítő formák gyakorlására szolgál.

Élő idegen nyelv

A nagyothalló gyermek nyelvi fejlettségi szintje alapján általában képes egy élő idegen nyelv tanulására. A hallásállapot, a nyelvhasználat nehezítettsége miatt esetenként szükséges a követelmények módosítása.

Az intézmény pedagógiai programjának, helyi tantervének tartalmaznia kell az Élő idegen nyelv iskolai oktatásának módját.

Művészetek

A műveltségi terület tantárgyait speciális céllal kell kialakítani. A Hallás és zenei nevelés tantárgy tartalma részben megegyezik az ének-zenével. Az eltéréseket a speciális feladatrendszer határozza meg, aminek célja a hallóképesség fejlesztése, a természeti-társadalmi környezet hangjainak megismertetése, az emberi beszéd akusztikus felfogásának a segítése.

4.3 Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció

A pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitációs foglalkozásokat a gyermek állapotához igazodóan egyéni vagy kiscsoportos formában kell megszervezni.

– Nagyothalló tanulók esetében az egészségügyi célú rehabilitáció elsősorban a folyamatos otológiai és audiológiai ellátásra irányul, melyet számukra iskolai keretekben szükséges biztosítani. A nagyothalló tanuló fokozottabban támaszkodik a látására, ezért annak védelme a fülészeti ellátással azonos fontosságú.

– Nagyothalló tanulóknál is – különösen a hangos beszéd kialakulása után bekövetkezett halláscsökkenés esetén – kiemelten fontos a mentálhigiénés gondozás, a pszichológiai ellátás.

– A nyelvi kommunikáció döntő befolyással bír nemcsak a fogalmi gondolkodás fejlődésére, hanem a lelki élet egészére is. Ezért alapvető pedagógiai fejlesztési cél a lehetőség szerinti legkorábbi időponttól kezdett szakosított szurdologopédiai ellátás.

– Speciális intézményi oktatás esetén az integrált iskolai és iskolán kívüli életre történő felkészítés biztosítása is feladat.

– A beszéd-, nyelvtanulási (diszfáziás) és egyéb tanulási zavar tüneteit mutató tanulók korrekciója az iskoláztatás végéig szükséges. A számukra alkalmazott követelmények egyéni képességeik függvényében módosulnak.

4.4 A halmozottan sérült nagyothalló tanulók fejlesztése

A halmozottan sérült nagyothalló tanulók nevelési, oktatási lehetőségeit alapvetően befolyásolja a társult fogyatékoság jellege és súlyossága, ezért az iskolai fejlesztés elveit és szakaszait – valamennyi érintett fogyatékosági terület pedagógiai és rehabilitációs feltételeinek biztosításával – a helyi tantervekben kell meghatározni. A helyi tantervben a követelmények, a továbblépés feltételeinek meghatározásánál a testi, érzékszervi fogyatékoság tényét figyelembe kell venni.

5. A hangos beszéd kialakulása után hallássérültté vált tanulók iskolai fejlesztése

A tanulók e csoportja esetében a speciális nevelési igény a hallássérülés bekövetkezésének idejétől jelenik meg. Állapotuktól függően folytatják tanulmányaikat előző iskolájukban vagy a hallássérültek megfelelő iskolatípusában. Oktatásuk NAT-hoz való viszonyát alapvetően a befogadó iskola helyi tanterve szabályozza.

Pedagógiai, valamint egészségügyi célú rehabilitációjukat – ezen Irányelvnek a hallássérültekre vonatkozó fejezetén túl – az alábbiak figyelembevételével szükséges tervezni:

- a hallókészülék használatára szoktatás,
- a hallásmaradvány kondicionálása,
- a meglévő beszédállapot fenntartása (megőrzése) és fejlesztése,
- a szájról olvasás készségének kiépítése, fejlesztése,
- a módosult életvitel elfogadtatása, a harmonikus személyiség erősítése.

V. fejezet

AZ ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI

1. Az értelmi fogyatékos tanulók

Az értelmi fogyatékoság súlyossága, a tanulók fejlesztési szükséglete szerint a közoktatási törvény a következő csoportokat különbözteti meg:

- enyhe értelmi fogyatékos tanulók
- középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók
- “képzési kötelezett”, súlyos értelmi fogyatékos gyermekek

A közoktatási törvény a súlyos és a legsúlyosabb kategóriába sorolt gyermekek számára fejlesztő foglalkoztatást biztosít a tankötelezettség időtartamára, amelyet “képzési kötelezettség” formájában kell teljesíteni.

2. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók iskolai fejlesztése

2.1 Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók az értelmi fogyatékos (mentálisan sérült) gyermekek egyik csoportját képezik. Személyiségük fejlődési zavara, akadályozottsága az idegrendszer enyhe, különféle eredetű, örökölt vagy korai életkorban szerzett sérülésével és/vagy funkciózavarával függ össze. Az enyhe fokú értelmi fogyatékoság (mentális sérülés) diagnosztizálása elsősorban orvosi, gyógypedagógiai és pszichológiai feladat.

Pszichodiagnosztikai vizsgálatokkal megállapítható a kognitív funkciók lassúbb fejlődése, valamint más, nem intellektuális területeken jelentkező eltérések.

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók fejlődése igen eltérő attól függően, hogy milyen egyéb érzékszervi, motorikus, beszédfejlődési, viselkedési stb. rendellenességeket mutatnak, amelyek vagy oksági összefüggésben állnak az értelmi fogyatékosággal, vagy következményesen egyéb hatásokra alakulnak ki. Tanulási helyzetekben megfigyelhető jellemzőik: a téri tájékozódás, a finom motorika, a figyelemkoncentráció, a bonyolultabb gondolkodási folyamatok, a kommunikáció, valamint a szociális alkalmazkodás fejlődésének eltérései. Ezek egyébként változó mértékben és mindig egyedi kombinációban jelennek meg, a tanulási képesség különböző mértékű fejlődési zavarát is mutatják és akadályozzák az iskolai tanulás eredményességét. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulókat jellemző tünetek az iskoláskor előtt kevésbé feltűnőek. Oktatásuk többnyire az enyhén értelmi fogyatékos tanulók oktatására létesített általános iskolákban (tagozatokon, osztályokban) történik. Megfelelő gyógypedagógiai támogatás és kedvező szociális feltételek esetén integrált iskoláztatásuk megkísérelhető. Speciális nevelési szükségleteiknek megfelelő rendszeres gyógypedagógiai nevelés/terápia hatására fejlődésük a mentális képességek területén is számottevő lehet.

2.2 Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló nevelési, oktatási szempontú jellemzői

A fogyatékoságból eredően az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknál jellegzetes különbségek alakulnak ki, amelyek megmutatkoznak:

- a sérült vagy fejletlen pszichikus funkciók jellegzetes különbségét létrehozó okok sokszínűségében,
- abban, hogy az eltérés ugyan minden pszichikus funkciót (érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, képzelet, gondolkodás, érzelmi, akarati élet, viselkedés, magatartás, cselekvés, attitűdök stb.) érinthet, azonban ennek változatossága tanulóként és funkcióként vizsgálva igen eltérő,
- a fejlődés ütemében és dinamikájában,
- a fejlesztés várható eredményében.

Nem prognosztizálható biztonsággal, hogy az enyhe értelmi fogyatékos tanuló a tanulás, az ismeretsajátítás folyamatában milyen készség-, képesség szintre, milyen ismeret birtokába juttatható el.

A nevelést és oktatást meghatározó jellemzők miatt a tanuló fejlesztésének hosszú folyamatában az aktuális igényeknek megfelelően kell módosulni az ismeretek tartalmának és mélységének, a tevékenységformáknak, az alkalmazott módszereknek, a tanítás szervezeti kereteinek (egyéni, csoport, osztály), valamint a pedagógiai folyamat korrekciós, kompenzáló jellegének.

2.3 Az iskolai fejlesztés szakaszai

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelését, oktatását ellátó közoktatási intézményben az alapfokú nevelés, oktatás szakasza az első évfolyamon kezdődik és a nyolcadik évfolyamig tart. További két részre tagolódik: az első évfolyamon kezdődő és a negyedik évfolyam végéig tartó, valamint az ötödik évfolyamon kezdődő és a nyolcadik évfolyam végéig tartó szakaszra.

Az 1–4. évfolyamot felölelő szakaszban nagyobb hangsúlyt szükséges fordítani a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichés funkciók fejlesztésére. Differenciált eljárásokkal, tartalmakkal és oktatásszervezési megoldásokkal, terápiákkal kell alkalmazkodni a tanulók között meglévő nagyobb eltérésekhez. A képességfejlesztésben hangsúlyosan jelen kell lennie a közvetlen érzéki tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek, a céltudatosan kiválasztott tevékenységnek.

Az alapozás éveit különösen fontos időszakot jelentenek az enyhe értelmi fogyatékos tanulók további iskolai pályafutásában. Ezért ebben a szakaszban javasolt – a közoktatási törvény által biztosított lehetőséggel élve – egy évfolyam tananyagának elsajátítására egy tanévnél hosszabb időtartamot tervezni. Például az első évfolyam tananyagának átadását két – az első két évfolyam tananyagának átadását három – tanévre tervezni. A hosszabb időkeret nagyobb esélyt nyújt az alapvető kultúrtechnikák eszközszintű elsajátítására, amennyiben megfelelő motiváltság mellett, ismétlődő tanulási folyamatban, állandó aktivitásban egyre önállóbb tanulási tevékenységre készíteti a tanulókat. A gyógypedagógiai nevelésnek az egész személyiség fejlesztésére kell törekednie. E szakaszban nagyobb hangsúlyt kap a tanulási, magatartási és viselkedési szokások következetes kialakítása és megerősítése.

Az iskolák helyi tantervükben határozzák meg azokat a pedagógiai diagnosztikán és fejlesztési stratégián alapuló konkrét gyógypedagógiai eljárásokat – szükség esetén terápiákat –, amelyek az iskoláskor kezdő éveiben hatékonyan segítik a készségfejlesztést. A folyamatos gyógypedagógiai diagnosztizálás nyomán, a tanítás-tanulás folyamatában állapítható meg biztonsággal az iskolatípus módosításának esetenkénti szükségessége.

Az alapfokú nevelés, oktatás második szakasza az 5–8. évfolyamot foglalja magába. A tanulók fejlesztése az előző pedagógiai szakasz eredményeire – elsődlegesen a megismerési módszerek további fejlesztésére, a szemléletes képi gondolkodás nyomán kialakuló képzetekre, ismeretekre, az elsajátított tanulási szokásokra – épül. Hangsúlyosabbá válik az önálló tanulási tevékenység. A tanítás-tanulás folyamatában előtérbe kerül a verbális szint, de a tanulók fejlettségének megfelelően, differenciált módon jelen van a manipulációs és a képi szint is.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók középfokú nevelési, oktatási szakasza a 9. és 10. évfolyamon kezdődik. A cél elsősorban az ismeretek megerősítése, szintetizálása, a tudáselemek rendszerbe illesztése, alkalmazása, a pályaaorientáció, az önálló életvezetési technikák tudatos gyakorlása.

2.4 Az általános fejlesztési követelmények

A NAT általános fejlesztési követelményeiben az 1–6. évfolyamig meghatározott követelmények az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára az iskolai képzés végére célul tűzhetőek. A 7–10. évfolyam számára meghatározott általános fejlesztési követelmények beépítése a helyi tantervbe az adott tanulócsoporthoz fejlesztési lehetőségeinek függvényében történhet, tanulónként is változhat.

2.5 Az integrált keretek közt nevelt enyhe értelmi fogyatékos tanuló fejlesztése

Az integrált keretek között nevelt enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelésében a tantervi irányelvekben leírtakat kell alkalmazni, figyelembe véve a befogadó intézmény pedagógiai programját, helyi tantervét. A befogadó iskolának helyi tantervében szerepeltetnie kell a fogyatékos tanuló nevelésének, oktatásának sajátos elveit és figyelembe kell vennie a tanulást, fejlődést nehezítő körülményeket is. Ezen belül meg kell határozni és biztosítani kell azokat a segítő eljárásokat, amelyek az eredményes integráció feltételei lehetnek. A fejlesztéshez, a rehabilitációs és rehabilitációs célú foglalkozások vezetéséhez, a kultúrtechnikai tárgyak tanításához, az egyéniesített neveléshez szakirányú képesítéssel rendelkező gyógypedagógiai tanár alkalmazása szükséges. Amennyiben a

tanuló állapota megkívánja, úgy más szakembert (pl.: terapeuta, logopédus, pszichológus, orvos, konduktor) is be kell vonni a fejlesztő munkába.

2.6 A pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció, rehabilitáció

A gyógypedagógiai nevelés egészét átható rehabilitációs, rehabilitációs nevelés célja az értelmi fogyatékos fiatalok szocializációja, eredményes társadalmi integrációja. A fogyatékoságból eredő hátrányok csökkentését segítő programok az iskola helyi tantervének részeként működnek. Megjelenhetnek tréning formájában, tantárgyi témaként, egy-egy terület önálló fejlesztési programjaként, beépülhetnek a tanítási órán kívüli (vagy diákotthoni) programokba.

A gyógypedagógus, a terapeuta – esetenként más szakember véleményének figyelembevételével – készíti el a fejlesztő programot, amely a tanuló különleges gondozási igényére épül és egyedi tulajdonságainak fokozatos kibontakozását szolgálja.

A fejlesztés a tanítás-tanulás folyamatában megmutatkozó fejletlen vagy sérült funkciók korrigálására, kompenzálására, az eszköztudás fejlesztésére, a felzárkóztatásra, a tanulási technikák elsajátítására, a szociális képességek fejlesztésére, az önálló életvezetésre irányul, és a programokon, tréningeken keresztül valósul meg.

A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység lényeges eleme a folyamatos vagy szakaszos pedagógiai diagnosztizálás. Szolgálja a korrigáló, kompenzáló tartalmak, eljárások, terápiás eszközök tervezését, megelőzheti a további – másodlagos – tünetek megjelenését. A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység során a fejlesztő programok készítésekor és elemzésekor elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy a gyógypedagógiai nevelés, a terápiás eljárás és eszközrendszer miként tud vagy tudott hozzájárulni a pszichikai, a fiziológiai funkciók zavarának korrigálásához, kompenzálásához, a funkcionális képességek csökkenéséből, a funkciók fejletlenségéből eredő zavarok kezeléséhez, a szociális szféra akadályozottságából származó hátrányok csökkentéséhez.

2.7 A NAT differenciált alkalmazása az enyhe értelmi fogyatékos tanulók iskolai nevelésében, oktatásában

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulókat nevelő közoktatási intézmények a tantárgyi rendszer és óraszám helyi tantervi szintű kimunkálásánál figyelembe veszik a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000. (IX. 21.) OM-rendeletnek a tanórai foglalkozások kialakítására vonatkozó rendelkezéseit, a tanulók tanítási órán való részvételének rendjét, valamint a helyi tantervek elkészítésére vonatkozó rendelkezéseket. A helyi tantervben az egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs órák helyi tantervi tanóraként szerepelnek.

Az 1–4., valamint az 1–6. évfolyamok tekintetében a szabad mozgástér még hangsúlyosabban jelentkezik. Valamennyi tantárgy a helyi tantervben összevont tantárgyként is szerepelhet az előírt és a modul tantárgyakból vagy a témakörök átcsoportosításából eredően.

A szabadon tervezhető órák száma évfolyamszinten vagy az egymást követő páratlan és páros évfolyamok közötti átcsoportosítással szélesebb körben ad szabad választást és döntést a helyi tanterveknek. Ennek megfelelően az iskola az általa kidolgozott követelményekre épülő, az iskola helyi tantervében meghatározott tantárgyat, a terápiás célokat, a rehabilitációs, rehabilitációs feladatokat helyi szinten határozza meg.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelésében új elemként jelentkezik a belépő tevékenységformák megfogalmazása valamennyi tantárgyban. Ezek jelzések arra vonatkozóan, hogy milyen tanulási szituációkat, helyzeteket kell létrehozni a kívánt fejlődés eléréséhez, a különböző képességcsoportok kialakításához, korrigálásához.

A követelmény egy-egy tantárgyra vonatkozóan orientáló elvárást tartalmaz, jelezve, hogy milyen alapokra van szüksége a tanulónak a továbbhaladáshoz.

A magasabb évfolyamba lépés feltételeit az iskola – az Irányelvben megfogalmazott követelmények értelmezésével, szükség szerint konkretizálásával és helyi szintre történő lebontásával, szintezésével – helyi tantervében határozza meg.

TANTÁRGYI RENDSZER ÉS ÓRASZÁMOK AZ ENYHE ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLÁI SZÁMÁRA

1–8. évfolyam

Tantárgyak	Az évfolyamok óraszámjai							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Magyar nyelv és irodalom	7	7	7	7	5	5	4	4
Történelem és társadalmi ismeretek	0	0	0	0	2	2	2	2
Matematika	4	4	4	4	4	4	4	4
Informatika	0	0	0	0	0	0	1	1
Környezetismeret	2	2	2	2	0	0	0	0
Természetismeret	0	0	0	0	2	2	0	0
Természetismeret – Biológia, egészségtan	0	0	0	0	0	0	1,5	1,5
Természetismeret – Fizika Természetismeret – Kémia	0	0	0	0	0	0	1,5	1,5
Földrajz	0	0	0	0	0	1,5	1,5	1,5
Ének-zene	1	1	1	1	1	1	1	1
Rajz és kézművesség	1,5	1,5	2	2	2	1	1	1
Életvitel és gyakorlati ismeretek	1	1	2	2	3	3	4	4
Testnevelés és sport	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Osztályfőnöki	0	0	0	0	1	1	1	1
Tantervi modulok	0	0						
Tánc és dráma					0,5		0,5	
Ismerkedés az informatikával			0,5	0,5	0,5	0,5		
Hon- és népismeret					0,5	0,5	0,5	0,5
Médiaismeret								0,5
Kötött óraszám	19	19	21	21	24	24	26	26
Szabadon tervezhető	1	1	1,5	1,5	1	1	1,5	1,5
Kötelező óraszám	20	20	22,5	22,5	25	25	27,5	27,5

Magyar nyelv és irodalom

1–8. évfolyam

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	7	7	7	7	5	5	4	4
Éves óraszám	259	259	259	259	185	185	148	148

Témakörök

Témakör	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Kommunikáció	×	×	×	×	×	×	×	×
Nyelvi ismeretek	×	×	×	×				
Nyelvtani ismeretek					×	×	×	×
Olvasás, szövegértés	×	×	×	×				
Olvasás, ismerkedés az irodalommal					×	×		
Irodalomolvasás, tájékozódás az irodalmi kifejezésformákban							×	×
Írás, íráshasználat	×	×	×	×				
Fogalmazási ismeretek, szövegértés, szövegalkotás					×	×	×	×

1–4. évfolyam

Célok

•Az anyanyelvi kommunikáció fejlesztése, az anyanyelv igényes köznyelvi formájának megismertetése és használata.

•A kommunikációs igény motiválása.

•A tanuláshoz, az önálló ismeretszerzéshez szükséges alapkészségek kialakítása.

•A szövegértő képesség megalapozása.

•Kommunikáció különböző csatornák igénybevitelével.

•A beszédfejlődés hátrányainak, valamint a kognitív funkciók sérülésének kompenzálása.

Feladatok

•A tantárgy fejlessze a beszédpercepciós képességet és a beszédértést.

•Gazdagítsa a tanulók által aktívan használt szókincset.

•Sajátíttassa el a kommunikációs helyzeteknek megfelelő szövegalkotást, magatartási, társalgási, udvariassági formulákat.

•Gyakoroltassa az érthető, megközelítően természetes ritmusú hangos beszédet.

- Tegye gyakorlottá a tanulókat a szóbeli szövegértésben.
- Közelítse a tanulók beszédét a köznyelvi kiejtési normához.
- Sajátíttassa el a néma és a hangos olvasást.
- Fejlessze az íráskészséget, az összerendezett írásmozgások kialakulását, teremtse meg az írásbeli nyelvhasználat lehetőségét.
- Csökkentse a meglévő nyelvhasználati zavarokat, tegye tudatosabbá a nyelvhasználatot.
- Ismertesse meg nemzeti kultúránk hagyományait, neveljen az anyanyelv megbecsülésére.
- Formálja a tanulók személyiségét, gazdagítsa érzelmvilágukat, a korrekciós szempontok érvényesítésével enyhítse a személyiségfejlődés zavarainak következményeit.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Kommunikáció

Kommunikációs képesség. A köznyelvi ejtés tisztasága. A szituációnak megfelelő hangerőváltás képessége. Beszédkészség. A beszédmegértési képesség és a szövegösszefüggés megértésének képessége. Az információk felidézésének képessége. A tanult nyelvi fordulatok alkalmazásának képessége.

Szóbeli és írásbeli szövegalkotási képesség. Képesség értelmes mondatokkal való közlésre.

Képesség rövid írásmű (üzenet, levél) megírására. Hibajavítási képesség tanári segítséggel.

Szocializációs, együttműködési készség.

Nyelvi ismeretek

A tanult nyelvtani fogalmak, ismeretek felidézésének képessége konkrét példákon, helyzetekben. A gondolkodási képességek (elemzés, összehasonlítás, lényegkiemelés, absztrakció). A helyesírási készség. Szabályok alkalmazásának képessége.

Olvasás, szövegértés

Az olvasási folyamat háttérképességei (vizuális és akusztikus figyelem, emlékezet, téri tájékozódási képesség, lateralitás, auditív és vizuális megkülönböztetés, vizuomotoros koordináció). A hangos és néma olvasás technikai jellegű készségei. Szövegértő, -elemző képesség. Az önálló ismeretszerzési, tanulási képesség. Gyermeklexikonok használatában jártasság.

Gondolkodási képességek. Nyelvi kifejezőképesség. Verbális emlékezet.

Írás, íráshasználat

Az írás jelrendszerének elsajátításához szükséges képességek – síkban, térben való tájékozódás, a finom motorika, az összerendezett írásmozgás. A vizuális figyelem, differenciálás képessége.

Az íráskészség fejlesztése, eszközszerű használatának képessége. Önellenőrzés, hibajavítás képességének, szokása. Írásbeli szövegalkotás képessége.

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kommunikáció Beszéd	Beszédlégzés, tiszta hangoztatás, helyes ejtés. Passzív szókincs aktivizálása. Szókincsgyarapítás. társas érintkezés gyakran használt formulái. Szituációs játékok mindennapi élethelyzethez kapcsoltnak.
Nyelvi ismeretek, helyesírás	Hang, betű. Beszédhangok felismerése szavakban. Az ábécé betűi. Magánhangzók és mássalhangzók időtartama, ejtésük, jelölésük írásban. Szótagolás. Mondatkezdés, -zárás, nevek kezdőbetűinek írása.
Olvasás, szövegértés Olvasási képesség	A választott anyanyelvtanítási módszernek megfelelően az olvasás jelrendszerének, technikájának elsajátítása. Értő olvasás a tanult betűkre szerkesztett szavakon, szövegeken.
Irodalmi ismeretek alapoza	Ismerkedés gyermekkönyvekkel. Versek, mesék, gyermekjátékok, mondókák.

Írás, íráshasználat

Az írástanulás előkészítése. Vonalvezetési gyakorlatok. Betűelemek, tanult betűk alakítása, kapcsolása. Írás vonalközbe. Füzethasználát. A tanult betűk írása, kapcsolása. Szavak, rövid mondatok írása.

Tevékenységek

Légzőgyakorlatok, artikulációs gyakorlatok, játékos hangutánzások. A társas érintkezés mindennapos formáinak változatos helyzetekben történő gyakorlása (bemutatkozás, köszönés, kérdés, válaszadás, megszólítás). Eseményekről, eseményképekről mondatok alkotása. Akusztikus és vizuális érzékelés, észlelés, differenciálás folyamatos gyakorlása. Hanganalízis, hangösszevonás. Betűfelismerés, hangoztatás. Betűk, hangok válogatása, rendezése, csoportosítása adott szempontok alapján (pl. magánhangzók időtartama, mássalhangzók zöngéssége).

Szótagok, szavak, rövid mondatok (szövegek) hangos, szótagoló olvasása. Néma olvasás után a megértés bizonyítása segítséggel történő feladatmegoldással (jelöléssel, cselekvéssel, rajzzal, egyeztetéssel, kiegészítéssel, válaszadással).

Betűelemek vázolása, írása, kapcsolása, a tanult betűk leírása tollbamondás után, előkészítéssel. Szavak, rövid mondatok másolása. Feladatok a mondatkezdő betű, a mondatvégi írásjel segítségével történő alkalmazására.

A tanult mondókák ritmizálása, közös és egyéni mondogatása. Bekapcsolódás mesék (részletek) dramatizálásába.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kommunikáció Köznyelvi kiejtés Beszéd Szóbeli szövegalkotás	Beszédtechnikai gyakorlatok. Helyes artikuláció, időtartam, hangsúly, hanglejtés, hangerő. A mindennapi érintkezés nyelvi fordulatai. Mondatok tartalmi bővítése, pontosítása ki? hol? mit? mikor? kérdésekre válaszoló szavakkal. Szövegalkotás megalapozása képsorról, eseményekről, élményekről mondatok alkotása. Időrend megállapítása.
Nyelvi ismeretek, helyesírás	Hang, betű, szótag, szó, mondat, szöveg differenciálása. Az ábécé (magánhangzók, mássalhangzók). Hangok időtartama, jelölésük. Szótagolás. Mondatok, nevek helyesírása, j-ly jelölése a tanult szavakban. Magán- és mássalhangzók időtartamának jelölése írásban.
Olvasás, szövegértés Olvasási képesség Irodalmi ismeretek	A választott módszerek megfelelően az olvasás jelrendszere, technikája (ütemes szótagolás, szóképes olvasás). Értő olvasás a tanult betűkre szerkesztett szavak, szövegek, versek, mesék felhasználásával. Néma olvasás után a megértés bizonyítása. Olvasmányok feldolgozása irányítással. Versek, mesék, mondókák, nyelvtörők. Közmondások, szólások
Írás, íráshasználat	Az írás jelrendszere. Szövegek másolása írottról, nyomtatottról. Szavak, mondatok tollbamondás utáni írása előkészítéssel. Begyakorolt szavak emlékezet utáni írása.

Tevékenységek

Gyakorlatok a hallási, a látási figyelem és emlékezet fejlesztésére.

Tájékozódási gyakorlatok térben, síkon, testen – irányok, arányok megfigyelése –, a megfelelő nyelvi kifejezések használata. Gyakorlatok a helyes artikuláció, hangsúly, hangerő, beszédtempó kialakítására. Játékos szituációkon keresztül a helyzethez alkalmazkodó kommunikációs formák gyakorlása. Bekapcsolódás a mindennapi társas érintkezésbe, beszélgetésekbe. Egyszerű kommunikációs helyzetekben kérdezés, válaszadás, üzenetek átadása. Eseményekről, élményekről, képekről mondatok alkotása az időrend betartásával.

Szókincsbővítés, új kifejezések alkalmazása. Szógyűjtések, mondatbővítések kérdések segítségével – más tantárgyak szakszavainak használata. Ismerkedés a gyermeklexikonnal.

Szavak hangokra bontása, helyes ejtés, hangok időtartama. Betűk felismerése, hangoztatása, differenciálása. Adott szempontok alapján történő rendezésük, válogatásuk, csoportosításuk.

Betűkből szavak alkotása, hiányzó betűk pótlása.

Hangos olvasás gyakorlása változatos formában (pl. párbeszéd olvasása, válogató olvasás technikai, grammatikai szempont szerint). Némán olvasott szövegek megértésének bizonyítása irányított feladatmegoldással (jelöléssel, kiegészítéssel, válaszadással, tartalom megbeszélésével).

Gyakorlatok jelek, piktogramok felismerésére, értelmezésére, rajzos utasítások értelmezésére – ritmikus sorok rajzolása, ábra, alak előállításuk pontok összekötésével.

Másolás írottól, nyomtatottól. Látási-hallási előkészítéssel szavak, rövid mondatok írása tollbamondással.

Begyakorolt szavak emlékezet utáni írása. Nevek, mondatok helyesírásának és a “j” hang kétféle jelölésének változatos formában történő gyakorlása.

Mondókák, versek ritmizálása, mesék dramatizálása. Tanulás, füzet, könyv használata, együttműködés.

Követelmény

•Mutasson fel a tanuló mérhetően folyamatos fejlődést a kommunikációs készségében, tudjon bekapcsolódni beszélgetésekbe kérdésekkel, válaszadással.

•Legyen képes közreműködni egyszerű üzenetek átadásában.

•Tudja elmondani saját személyi adatait.

•Beszéljen érthetően, tagoltan, helyes köznyelvi kiejtéssel, helyes ritmusban.

•Legyen képes szövegértést bizonyító feladatok megoldására segítséggel – előkészítéssel.

•Legyen képes felkészülés után egyenletes tempóban olvasni.

•Írásképe legyen rendezett, olvasható.

•Tudjon szavakat, rövid mondatokat másolni írottól, nyomtatottól – előkészítéssel, 3-4 betűből álló szavakat tollbamondás után leírni, előkészítéssel.

•Legyen képes alkalmazni a gyakorolt helyesírási szabályokat: előkészítés mellett alkalmazza a mondatkezdő nagybetűt, a mondatvégi írásjeleket, legyen ismerete a “j” hang kétféle jelöléséről.

•Legyen betűismerete a tanult betűk körében.

•Legyen képes 3-4 mondóka vagy vers elmondására.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kommunikáció Beszéd	Beszédtechnikát fejlesztő gyakorlatok. Helyzetnek megfelelő hangerő, beszédtempó. Kiejtési tréningek. Hangkapcsolatok (hosszú mássalhangzók, hasonlóságok). Szókincs gyarapítása. A társas érintkezés alapvető nyelvi formái. Beszédhelyzetnek megfelelő szövegalkotási gyakorlatok.
Nyelvi ismeretek, helyesírás	Az ábécé ismerete. Magánhangzók, mássalhangzók. Betűrend, szótagolás, elválasztás. Szavak jelentése. Mondatfajták felismerés szinten a beszélő szándéka szerint. Mondat szavakra tagolása. Mondatok helyesírása. Mondatkezdő nagybetű, írásjel alkalmazása. Tulajdonnevek írása. Magán- és mássalhangzók időtartamának jelölése, “j”-“ly” jelölése a begyakorolt szókészletben.

Olvasás, szövegértés Olvasási képesség	Szóképes (folyamatos) hangos olvasás. Olvasástechnikát fejlesztő gyakorlatok. Hangsúly, hanglejtés, hangerő érzékeltetése. Szövegek, szövegrészek néma olvasása. Tartalom elmondása. Megértés bizonyítása feladatmegoldással.
Irodalmi ismeretek	Vers és próza. Vers és próza megkülönböztetése. Népköltészeti alkotások. A mesék jellemzői.
Írás, íráshasználat	Írástechnikát fejlesztő gyakorlatok. Rövid szövegek másolása, írás tollbamondás után, emlékezetből. Önellenőrzés, hibajavítás.

Tevékenységek

Beszédtechnikai gyakorlatok, logopédiai elemekkel. A beszédritmus gyakorlása. Társalgási formulák gyakorlása. Bekapcsolódás beszélgetésekbe: tematikus társalgás. Összefüggő szóbeli szövegalkotás eseményképekről. Szókincsgyarapítás szógyűjtéssel.

Hangok csoportosítása (magánhangzók, mássalhangzók) az ejtés időtartama szerint. Betűrendbe sorolás. Szavak szótagolásának, elválasztásának gyakorlása. Csoportosításuk szótagszám szerint, jelentésük szerint kérdések segítségével. Mondat szavakra tagolása. Mondatfajták felismerése, megfigyelése beszédben, olvasott szövegekben. A tanult helyesírási szabályok változatos feladatmegoldásokkal történő begyakorlása, alkalmazása. Önellenőrzés, hibajavítás.

Olvasástechnikát fejlesztő gyakorlatok. Felolvasás helyes hangerővel, hangsúllyal, tempóval. Párbeszédes olvasás, válogató olvasás. Néma, értő olvasás után szövegértést bizonyító feladatok megoldása. Beszámolás az olvasottak tartalmáról.

Információkereső technikák gyakorlása. Gyermeklexikonok használata.

Írástechnika fejlesztését szolgáló gyakorlatok. Másolás írótról, nyomtatotról. Rövid mondatok írása látási, hallási előkészítéssel, tollbamondás után, emlékezetből. Olvasmányokhoz kapcsolódó feladatok megoldása íráshasználattal.

A vers jellemzőinek megfigyelése, felismerése (versszak, ritmus, rím).

Verseket ritmizálása. Olvasmányok dramatizálása. Memoriter.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kommunikáció Beszéd	Beszédtechnikai gyakorlatok (artikuláció, hangsúly, hanglejtés, beszédritmus, hangerő). Helyes ejtés (toldalékok, kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok). A kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegalkotási gyakorlatok. Szöveg átalakítása kérdések segítségével. Szavak, szövegkörnyezet kapcsolata. Fogalmazási alapismeretek: anyaggyűjtés, szövegalkotás. Címadási gyakorlatok.
Nyelvi ismeretek, helyesírás	Mondatfajták a beszélő szándéka szerint. Szófaji ismeretek. (ige, főnév, melléknév, számnév). A szó szerkezete (szótő, toldalék). A szavak elválasztása. Toldalékok és helyesírásuk. Kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok jelölése. "j"- "ly" a tanult szavakban. Magánhangzók, mássalhangzók időtartamának jelölése. A mondat helyesírása. Tulajdonnevek, földrajzi nevek.
Olvasás, szövegértés Olvasási képesség Irodalmi ismeretek	A hangos olvasás ütemének fejlesztése. Folyékony olvasás. Szövegek olvasása. Szövegmegértés bizonyítása (feladatmegoldás, tartalomelmondás). Népköltészet, népdalok, népmesék, közmondások, szólások, találós kérdések. Próza és vers. Elemi ismeretek írókról, költőkről, művekről.
Írás, íráshasználat	Írástechnika fejlesztése. Másolás, írás tollbamondás után, emlékezetből. Szövegrendezés, önellenőrzés, hibajavítás.

Tevékenységek

Gyakorlatok a beszédtechnika fejlesztésére (hangerő, hangváltás, ritmus, hangsúly).

Bekapcsolódás felnőttek beszélgetésébe. A kommunikációs célnak megfelelő szövegalkotás tanulása. Mindennapi kommunikációs helyzetekhez kapcsolódó nyelvi formák alkalmazása. Szituációs játékok. Események megvitatása, vélemény megfogalmazása.

Hangok, betűk különböző szempontú csoportosítása.

Szavak elemeikre bontása (szótő, toldalék). Szótagolás, elválasztás.

Gyakorlatok a kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok jelölésére.

Szavak csoportosítása jelentéstartalom és szerkezet alapján. Szószerkezetek alkotása, átalakítása.

Mondatok tagolása, átalakítása (szűkítése, bővítése). Mondatfajták felismerésének gyakorlása.

Mondatok csoportosítása a beszélő szándéka szerint. A grammatikai szinthez kapcsolódó helyesírási gyakorlatok.

Írás másolással, tollbamondással, emlékezetből. Hibák javítása. Önellenőrzés.

Olvasástechnika fejlesztését szolgáló gyakorlatok: szöveg bemutató jellegű olvasása, gyorsolvasó gyakorlatok, párbeszédes olvasás, válogató olvasás.

Szövegelemző feladatok. Szöveg átalakítása kérdések segítségével. Címadási gyakorlatok. Lényegkiemelés, tömörítés.

Néma olvasással szöveg megértése, a megértés bizonyítása feladatvégzéssel, tények, adatok kiemelésével. Tartalomelmondás.

Információkereső technikák alkalmazásának gyakorlása. Gyermekek- és más lexikonok használata.

Gyakorlatok az anyaggyűjtés módjainak megállapítására. Információk, adatok keresése. Vers és próza jellemző jegyeinek megfigyelése, felismerése.

Rímek pótlása.

Vers- és prózamondás, dramatizálás.

Követelmény

- Legyen képes a nyelvi formák alkalmazására a mindennapos társas érintkezésben.
- Tudja gondolatait kifejezni összefüggő mondatokban.
- Legyen képes adott témában 4-5 mondat alkotására.
- Ismerje fel a tanult nyelvi fogalmakat (mondatfajták, szófajok).
- Alkalmazza a megismert nyelvtani szabályokat tollbamondásnál, emlékezetből való írásnál a begyakorolt szavakban.
- Legyen képes a feldolgozott szövegek folyamatos olvasására.
- Alkalmazza eszközszerűen az olvasást és az írást a tartalmi megértést bizonyító egyszerű feladatok megoldásában.
- Legyen képes röviden, összefüggően beszámolni az olvasottakról, az eseményekről.
- Rendelkezzen elemi műfaji ismeretekkel (vers, próza megkülönböztetése).
- Írásképe legyen tiszta, rendezett, könnyen olvasható.
- Legyen képes előkészítés után tollbamondással 4-5 mondat leírására.
- Tudjon szöveghűen elmondani emlékezetből 3-4 verset.

5–8. évfolyam

Célok

- A jövőbeni tanulmányokhoz szükséges és a felnőtt életben használandó olvasni és írni tudás (szövegértés és szövegalkotás) gondozása és továbbfejlesztése.
- A kultúrához hozzásegítő, valamint a nemzeti hovatartozás érzését nevelő anyanyelvi képességeknek, készségeknek a továbbfejlesztése.
- A beszédkultúra, az önkifejezést segítő kommunikáció fejlesztése.

Feladatok

- Fejlessze bátorító, önbizalom-növelő, az önismeretet elősegítő neveléssel a játékoságot és az alkotóképességet.

•Vezesse be a tanulókat irodalmi szövegek feldolgozásával a magyar nyelv rendszerébe, ismertesse meg velük a magyar irodalom néhány – összetettebb emberi kapcsolatokat megjelenítő – klasszikus művét.

•Építse tovább a tanuló társas nyelvhasználati, fogalmi gondolkodásbeli, érzelmi, ízlésbeli, erkölcsi műveltségét.

•Támogassa a tanulók érzelmi, szociális, intellektuális érését irodalmi műveken keresztül – vegye figyelembe funkciózavarait, személyiségének sérülését.

•Folyamatosan fejlessze a szövegalkotást, a szövegértési képességet.

•Teremtse kommunikációs szituációkat, használja ki a drámapedagógiai lehetőségeket.

•Segítse az információszerzést, az információk rögzítését.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Kommunikáció

Kommunikációs készségek. Az iskolai, hétköznapi – egyéni és közösségi – kommunikációs helyzetekhez való alkalmazkodás képessége. Beszédtechnikai készség, szövegszerkesztési képesség. A társas kapcsolatok fenntartására irányuló képesség.

Nyelvtani ismeretek

A szófajok, a mondatrészek körében elsajátított tantárgyi készségek. Önellenőrzés a helyesírási készségükben. A tudatos nyelvhasználat képessége. Az írásbeli kifejezésformák alkalmazásának képessége.

Olvasás, ismerkedés az irodalommal

A differenciáló, összehasonlító, a lényegkiemelő képesség. Szövegelemzési és -alkotási ismeretek alkalmazásának képessége olvasói vagy átélt élmény feldolgozásában. A tantárgyi terminológia használatának képessége. Az életkorhoz, befogadóképességhez alkalmazkodó szövegolvasás képessége.

Irodalomolvasás, tájékozódás az irodalmi kifejezésformákban

A különböző műfajú irodalmi szövegek megértésére és elemzésére irányuló képesség. Az olvasói kedv fenntartása, igény fokozása a hosszabb terjedelmű szövegek önálló olvasására. Olvasástechnikai készség. Figyelem, összehasonlító, lényegkiemelő képesség. Véleménynyilvánítási készség és képesség. Beleélő és kritikai érzék. A koncentrációképesség. Verbális emlékezet. Az empátiakészség. Azonosulási képesség az olvasott művek szereplőivel. Magatartásformák értékelésének, elemzésének képessége.

Fogalmazási ismeretek, szövegértés, szövegalkotás

Tanulási motiváció. A szövegértés és -alkotás folyamatának algoritmusai. Szövegszerkesztési képességek. Törekvés a szöveg belső logikájának és struktúrájának feltárására. Az önkifejezés, az érzelmek kifejezésének képessége. A kreativitás, az önállóság. Esztétikai ítéloképesség, fogékonyság.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kommunikáció Köznyelvi kiejtés Beszéd	Helyes légzéstechnika, artikuláció. Ritmusgyakorlatok. Időtartam, hangkapcsolatok ejtése, szünet. Mindennapi beszédhelyzeteink: kapcsolatfelvétel, szándék- és véleménynyilvánítás, az elemi udvariassági formák ismerete és alkalmazása.
Nyelvtani ismeretek Helyesírás	A beszédhangok, a hangképzési folyamat. Magánhangzók, mássalhangzók képzése, időtartama. A szavak szerkezete: szótó, toldalék; egyszerű, összetett szó. Az elválasztás. Kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok jelölése. Írásjelek a mondatok végén. Helyesírási alapelvek. Betűrend. A mondat fajtái a beszélő szándéka szerint.

Fogalmazási ismeretek, szövegértés, szövegalkotás	Szövegszerkesztés különféle közlésformákban, közlés-módban: elbeszélés, leírás, tömörítés. Nyelvi megformálás, választékos szóhasználat olvasott, átélt eseményről.
Olvasás, ismerkedés az irodalommal	Népdalok, népmesék a klasszikus magyar és európai irodalomból (Benedek Elek, Arany László, Andersen, Grimm, La Fontaine). Válogatás a népmondák köréből. A Biblia. Bibliai történetek. Gyermekről szóló elbeszélések (Móra, Gárdonyi), egy ifjúsági regény részlete. Könyvtárlátogatás – bűvárokodás.

Tevékenységek

Különféle tartalmú szövegek olvasása, elemzése. Elbeszélő, leíró fogalmazások szerkesztése. A mindennapi érintkezés helyzeteinek és szóhasználatának megfigyelése és értékelése. Gyakorlatok a beszédkultúra továbbfejlesztésére. Nyelvtani, helyesírási ismeretek alkalmazása – fokozódó önállósággal. Információgyűjtés, könyvtárhasználat. Irodalmi olvasmányélményre, szótári vizsgálódásokra épülő játékos szóalkotási gyakorlatok. A szöveg tagolásának, a lényeg kiemelésének, a szöveg tömörítésének gyakorlása. Példák keresése a helyesírási alapelvekre. A nyelv(használat)i zavarok korrigálása, megszüntetése. Szövegelemző gyakorlatok a művekben megjelenített élethelyzetekkel, érzelmekkel kapcsolatban. Dramatizálás, szituációs játékok. Irodalmi művek (mesék) film- és tévés feldolgozásának megtekintése, megbeszélése.

Követelmény

- Ismerje és alkalmazza az emberi kapcsolatfelvétel illemszabályait.
- Legyen képes eligazodni a mindennapi kommunikációs helyzetekben.
- Alkalmazza a tanult helyesírási, nyelvi, nyelvhelyességi szabályokat.
- Legyen képes szóban és írásban az olvasott vagy átélt élmények közlésére – adott szempontsor szerint.
- Aktívan vegyen részt a dramatizálásban.
- Ismerje fel a tanult műfajokat.
- Tudjon írásbeli munkát készíteni – előkészítés után, segítséggel – a tanult műfajokban.
- Beszéljen tisztán, érthetően.
- Ismerje fel és nevezze meg a már megismert nyelvi elemeket (hang, szótag, szótó, toldalék, szó).
- Tudja megkülönböztetni a könyvet – folyóiratot – újságot és fejtse ki a különbségeiket.
- Olvasson az osztályfoknak megfelelő jó tempóban, értelmesen.
- Legyen képes – irányítással – a megismert irodalmi szövegekben a lényeg kiemelésére és a szöveg tömörítésére.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kommunikáció Köznyelvi kiejtés Beszéd	Szógyakorlatok a beszédkultúra továbbfejlesztésére. Lég-zéstechnikai ismeretek alkalmazása olvasáskor, beszéd-ben. Szókincsbővítés. Mondatalkotás. Tantárgyi szaknyelv használata. Helyzetgyakorlatok. Lényegkiemelés.
Nyelvtani ismeretek Nyelvhelyességi ismeretek Helyesírás	Szavak csoportosítása jelentéstartalmuk alapján. Ige, igekötő, főnév, névelő, melléknév, számnév. Igealakok egyeztetése, személyragok használata. Igekötős igék alakzatai. Tulajdonnevek írása. Szóvégi magánhangzók írása a főnevekben, melléknevekben. Fokozott és képzett melléknevek helyesírása. Számnevek betűvel és számjeggyel.

Postai űrlapok kitöltése.

Fogalmazási ismeretek, szövegértés, szövegalkotás	Szövegolvasás, szövegelemzés különböző irodalmi műfajokban. .Az elbeszélő fogalmazás ismereteinek bővítése. A leírás, a leíró jellegű szöveg jellemző jegyei irodalmi és ismeretterjesztő szövegekben. Szövegalkotási gyakorlatok: jellemzés, beszámoló.
Olvasás, ismerkedés az irodalommal	Mesetípusok. Népköltészet. A népdal. A népballada (Kádár Kata, Kómíves Kelemen). Válogatás a kuruc költészetből. Végvári énekek. Magyar költők, írók. Petőfi Sándor. Élete. Témák szerinti válogatás verseiből. János vitéz. A regény és az elbeszélés. Gárdonyi Géza: Egri csillagok (részletek). Tömörkény István, Fekete István, Lázár Ervin egy-egy művéből választott egy-egy részlet.

Tevékenységek

Légzéstechnikai gyakorlatok szöveg- és versolvasáskor, beszédben.

Gyakorlatok a beszédkultúra továbbfejlesztésére: együttműködés a társakkal beszélgetésben, feladatmegoldásban, vitában.

Példák keresése az ismert szófajokra, gyűjtés irodalmi szövegből.

A leírás, jellemzés, elbeszélés gyakorlása más tantárgyakból vett tárgyról, személyekről, jellemzőik megfogalmazásával – segítséggel. Levélírás. Borítékok címezése, utalványok, csekkek kitöltése.

Szövegelemző eljárások, a művekben megjelenített élethelyzetek, érzelmek megbeszélése. Irányított vizsgálódás a könyvtárban az életkori sajátosságaiknak megfelelően. Az adatok rendszerezése – segítséggel.

A szövegértési feladatok kiterjesztése a vizuális információkra (illusztrációk, szövegtagolás, tipográfiai eszközök), értelmezésük, szerepük felismerése, adatrendszerezés, feldolgozás.

Gyakorlatok az írásmód tempójának és rendezettségének, a helyesírás biztonságának a továbbfejlesztésére.

Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum felismerése (gyerekek – felnőttek, próbatételek, szeretet, féltés, hősiesség).

Követelmény

- Tartsa be a kommunikációs helyzetekben a normákat, illemszabályokat.
- Legyen gyakorlott egyszerű helyzetekben történő önálló véleménynyilvánításban.
- Alkalmazza a tanult helyesírás szabályokat.
- Legyen képes összefüggő (5-6 mondatos) szóbeli és írásbeli szövegalkotásra, a tanult szövegszerkesztés szabályainak alkalmazásával.
- Legyen tájékozott a megismert szófajok körében és igyekezzen fokozott önállósággal alkalmazni az ezekhez kapcsolódó nyelvtani szabályokat.
- Legyen képes néma olvasással egyszerű stílusú, kb. egyoldalnyi, gyermekeknek szóló ismeretterjesztő szöveg áttekintésére, megértésére – adott szempontok alapján.
- Legyen képes ismert szöveg jó tempójú, értelmes hangos olvasására, elemezze irányítással tartalmi és formai szempontból az olvasottakat.
- Tudjon néhány fontos adatot ismertetni, megnevezni irodalmi művekből (helyzet, a helyszín, a szereplők, a főhős életútjának állomásai, a cselekmény menete, érzelmek).
- Ismerje fel a tanult irodalmi művekben a pozitív és negatív hősöket, tudjon véleményt nyilvánítani – irányítással – a művekkel kapcsolatban.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kommunikáció Beszédművelés	Beszédgyakorlatok: hangsúly, mondat- és szövegfonetika. Érvelés, cáfolás. Vita. Kommunikációs helyzetgyakorlatok. Beszámoló. Köszönet. Tanácsadás.
Tömegkommunikáció	Tömegkommunikációs nyelv. Újság, rádió, televízió. Különböző tömegkommunikációs műfajú szövegek alkotása.
Nyelvtani ismeretek Nyelvhelyességi ismeretek Helyesírás	A szófaj fogalmi körének bővítése (névszó, névmás, határozószó, névutó, kötőszó). A mondat szerkezete. Fő mondatrészek és bővítmények. A magyar helyesírás elvei szerinti írásmód. A tanult szófajokban a kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok jelölése.
Fogalmazási ismeretek, szövegértés, szövegalkotás	Az elbeszélő fogalmazás: olvasott műből, élmény alapján. Levélírás. Irodalmi mű szerkezeti felépítése. Szövegalkotás különböző műfajokban
Irodalomolvasás, tájékozódás az irodalmi kifejezésformákban	Népballada – műballada. Műköltészet. Arany János élete, válogatás verseiből. Balladáit. Petőfi Sándor és Arany János levelezése. Toldi. Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből (a magyar- és világirodalomban). Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond elbeszélései. Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig – A pakk (részlet). Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk. Válogatás világirodalmi alkotásokból. Részletek Verne Gyula szabadon választott műveiből.

Tevékenységek

Beszédtechnikai gyakorlás. Gyakorlatok a vitakultúra fejlesztésére. Saját álláspont megfogalmazása, cáfolat, ellenvélemény kifejtése.

Az elbeszélés, leírás, jellemzés és levélírás tanult ismereteinek gyakorlása.

A szófaj fogalmi körének bővítése (névszó, névmás, határozószó, névutó, kötőszó).

A mondatelemzés gyakorlása.

Eltérő műfajú irodalmi szövegek kifejező olvasásának gyakorlása.

Önálló szókinccsgyűjtés, lexikonokban, szótárakban. Különböző műfajú és tematikájú irodalmi művek elemzése. Példák gyűjtése a népköltészeti és műköltészeti alkotásokra.

Az olvasott irodalmi művekben megjelenő szituációk és jellemek, a felbukkanó érzelmek, gondolatok felfedezése és bemutatása.

Részvétel irodalmi művek közös feldolgozásában, csoportmunkában, a társakkal és a tanárral való kommunikációban. Minél teljesebb megértést biztosító néma olvasás, kifejező felolvasás, szövegek tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel.

Erkölcsei választások indoklása, beszélgetés érzelmekről.

Követelmény

- Legyen képes összehangolni verbális megnyilvánulásait a testbeszéddel.
- Udvariasan működjön együtt a felnőtt és a kortárs beszédpartnerekkel.
- Adekvátn alkalmazza a mondatfonetikai eszközöket.
- Rendelkezzen elemi tájékozottsággal a tömegkommunikáció körében és a közéleti, közszereplési műfajokban (felszólalás, a cáfolás, az érvelés, az egyéni vélemény árnyaltabb nyelvi megfogalmazása).
- Ismerje a nyelvi egységek jelentéstani és szerkezeti tartalmát gyakorlottsági szinten.

- Írása legyen rendezett, olvasható.
- Ismerje a mondatrészek mondatbeli szerepét.
- Legyen képes az olvasott művek tartalmáról 5-6 mondatban, szóban és írásban beszámolni, helyzetek és jelleme, érzelmek és gondolatok összefüggéseinek bemutatására.
- Lássa be a negatív és pozitív emberi tulajdonságok, cselekvések következményeit.
- Társaival együttműködve – aktívan – vegyen részt a dramatikus játékokban.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kommunikáció Beszédművelés	A magán és közéleti kommunikáció tipikus helyzetei, kifejezőmódjuk különbsége. Kommunikációs helyzetekben való viselkedés. Beszédtechnikai és szerkesztési ismeretek különböző stílusrétegekben.
Tömegkommunikáció	Különböző tömegkommunikációs műfajok és eszközeik. A kisközösségi kommunikáció alapvető beszédhelyzetei, gyakori szövegműfajai, magatartásformái.
Nyelvtani ismeretek Nyelvhelyességi ismeretek Helyesírás	Mondattani ismeretek. Mondatelemzés. A magyar helyesírás elvei szerinti írás. A mondattanhoz kapcsolódó helyesírási ismeretek. Ragozott és képzett szavak helyesírása.
Fogalmazási ismeretek, szövegértés, szövegalkotás	Elbeszélés különböző anyaggyűjtési módok felhasználásával. Stílusfejlesztő gyakorlatok. Leírás fokozott önállósággal. Egyszerűbb szövegelemző műveletek szóban és írásban. Tömörítés. A hivatalos levél.
Irodalomolvasás, tájékozódás az irodalmi kifejezésformákban	A reformkor. Az adott korszak hatása a költőkre és költészetükre. A nemzeti összetartozás. Testvéri szeretet, hazaszeretet, becsület. Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály. Jókai Mór: A kőszívű ember fiai. Részlet: A nem mutatott levél. Tegnapjaink. A Nyugat nemzedéke. Válogatás Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Szabó Lőrinc, Tóth Árpád, Juhász Gyula műveiből. Napjaink. Történetek a gyermekkorról. Válogatás a magyar és a világirodalomból.

Tevékenységek

Gyakoribb tömegkommunikációs műfajok elemzése, értékelése. Együttműködés a beszédpartnerekkel. Irodalmi olvasmányokhoz, mindennapi élethelyzetekhez kapcsolódó véleményalkotás, -nyilvánítás. Szövegelemzés, a tanult nyelvi egységekről tanultak szintetizálása.

A mondattani és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása a szóbeli és írásbeli megnyilatkozásokban.

Irodalmi művekben ábrázolt emberi kapcsolatok, cselekedetek, érzelmi viszonyulások értelmezése, megvitatása. Beszámoló szóban, írásban az olvasott műről, látott vagy átélt élményről. Elbeszélés, leírás, jellemzés, levélírás fokozott önállósággal.

Összehasonlítások a hasonló műfaji jellemzők, a szerkezeti felépítés, a nyelvi kifejezések összevetésével. Példák keresése a történelemnek az irodalomra gyakorolt hatásáról. Az aktív szókinccs folyamatos gyarapítása szóban és írásban, adott témakörökben. Az olvasott szövegek mögöttes jelentéseinek tudatos keresése, önálló megfogalmazása. A művészi kifejezőmódok, stílusesszók funkcióinak megfigyelése, értelmezése.

Érzelmek, magatartások, jelleme, kapcsolatok, indítékok önálló bemutatása, például a jellemzés, az ismertetés műfajában.

A magyar irodalom nagyobb korszakaira (reformkor, a XX. század első és második fele) vonatkozó ismeretek összefoglalása. Korokhoz kötődő témák, problémák meglátása irodalmi művekben. Az olvasott művek elhelyezése a korban.

Követelmény

- Legyen tájékozott az alapvető tömegkommunikációs helyzetekben és műfajokban, ismerje fel a tömegkommunikáció szerepét és hatását.
- Tartsa tiszteletben mások véleményét.
- Ismerje fel nyelvi szövegben a tanult hangtani, szó- és alaktani, mondattani jelenségeket.
- Használja a helyesírási segédkönyveket.
- Rendelkezzen megfelelő írásmóddal, írástempóval. Tudjon önállóan, 7-8 mondatban beszámolni irodalmi, film és színházi élményeiről szóban és írásban.
- Legyen képes feltárni a költő, író ábrázolt érzelmi világát az elemzett művekben.
- Aktívan vegyen részt közös dramatikus játékokban és az azokat elemző megbeszéléseken.
- Legyen képes kitölteni a mindennapi élet alapvető, egyszerűbb hivatalos iratait (feladóvévény, pénzesutalvány, csekk, hivatalos levél, kérvény). Ismerje ezek formai követelményeit, tudjon tájékozódni a kitöltés módjáról.
- Az olvasott művekben megjelenített emberi problémák, kapcsolatok, élethelyzetek, erkölcsi kérdések megnevezése, bemutatása olvasónaplóban, feljegyzés, vázlat, jellemzés vagy elbeszélés formájában.

Történelem és társadalmi ismeretek

5–8. évfolyam

Célok

A tantárgy általános célkitűzése, hogy az 1–4. évfolyamon megalapozott társadalmi ismeretekre építve tárja a tanulók elé, valamint ismertesse meg velük a társadalomban élés múltbeli és jelenkori történéseit, lehetőségeit.

Ennek megfelelően az oktatás során:

Tudatosodjon a tanulóknál, hogy a történelem tényei, eseményei az ember megjelenésének kezdetétől egymással összefüggésben, társadalmi keretek között mennek végbe, és a különböző társadalmak többféle szintű, minőségű társadalmi, emberi létezését biztosítanak.

A tanuló jusson szakszerű, reális történelmi ismeretekhez.

Alakuljon ki a tanuló attitűdje, viszonya önmagához, szűkebb és tágabb környezetéhez, a történelmi múlthoz.

Segítse az oktatás az érzelmileg is megalapozott énonazonosság-tudat, valamint a nemzeti és európai identitás kialakulását.

Járuljon hozzá a humán szocializációs, rehabilitációs folyamat eredményességéhez.

Feladatok

A tér-idő tájékozódási képesség fejlesztése, az időbeli viszonyítás képességének kialakítása.

A szűkebb és tágabb környezetben való eligazodás képességének fejlesztése.

A különböző társadalmak jellemző kultúrájának, életmódjának megismertetése.

Érzékeltetni, majd megértetni a tanulókkal az egymást követő időben végbemenő változások folyamatát, a történelmi fejlődést.

Megláttatni az ok-okozati összefüggéseket.

Képessé tenni a tanulókat következtetések levonására, véleménynyilvánításra, ítéletalkotásra, alapvető törvényszerűségek felismerésére, saját önálló életvitelükhöz szükséges tanulságok levonására.

Az 5–6. évfolyamon a képszerűen megjelenített múlt elemzése történettudás jellegű, amely megalapozza a 7–8. évfolyamon történő történelemtanítást.

Óraszámok

	Évfolyamok			
	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	2	2	2	2
Éves óraszám	74	74	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok			
	5.	6.	7.	8.
Társadalmi ismeretek				
Közvetlen környezetünk	×			
A lakóhelytől a nagyvilágig		×	×	×
Történelem				
A múlt megismerése	×			
Élet az őskorban	×			
Élet az ókori Keleten	×			
Az ókori görögök	×			
Az ókori rómaiak	×			
A magyar történelem kezdetei	×			
Élet a középkori Európában		×		
Magyarország az Árpád-házi uralkodók idején	×			
A virágzó középkor Magyarországon		×		
Az újkor kezdete Európában		×		
Magyarország az újkor hajnalán		×		
A polgári átalakulás kora			×	
Polgárosodás Magyarországon			×	
A kiegyezés kora			×	
A késő újkor Európában			×	
Az első világháború			×	
A trianoni Magyarország				×
A jelenkor kezdete, a két háború között			×	
A második világháború, hazánk a háborúban			×	
Korunk történelme				×

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Auditív és vizuális észlelés, verbális, vizuális emlékezet, képzelet, reprodukív képzelet.

Megfigyelő-, időbeli és térbeli tájékozódási, kommunikációs képességek. A közvetett ismeretszerzés fejlesztése korszerű ismerethordozók segítségével.

A megkülönböztetés, az azonosítás, az összehasonlítás műveleteinek aktivizálása a perceptív-cselekvéses gondolkodás fejlesztése érdekében.

Az elvonatkoztatás, az általánosítás műveleteinek aktivizálása, a fogalomalkotó, analógiás gondolkodás fejlesztése.

Cselekvések belső összevetése.

Érzelmek aktivizálása, az átélés képessége. Elfogadó és elutasító attitűd.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Társadalmi ismeretek Közvetlen környezetünk	A családi közösség. Helyem a családban, saját élettörténet, a család múltja, története, generációk. A családfa. Az iskolai közösség. Az iskola múltja, története.
Történelem A múlt megismerése	A múlt megismerésének forrásai: tárgyi és írásos emlékek, történelmi gyűjtemények, a múzeumok. A régészek munkája. Az időszámítás – Történetek Jézus életéről. A keresztény időszámítás.
Élet az őskorban	Az ember megjelenése a Földön, az ősember nyomában. A gyűjtögető, halászó, vadászó ősember életmódja. Küzdelem a természettel, a tűz szerepe az ősember életében. A földművelő és állattenyésztő ősember életmódja. Az első mesterségek és a csere kialakulása.
Élet az ókori Keleten	Egy földműves házában a Nílus partján. Vendégségben a fáraónál. Az egyiptomi iskolában. Történetek Mezopotámiából, Kínából, Indiából, az emberi összefogás, tudományok és művészetek születése.
Az ókori görögök	Történetek a görög mondavilágból. Olimpiai játékok. Az athéni iskolában. A városállamok: Athén és Spárta. Mesterek és művészek.
Az ókori rómaiak	Mondák Róma alapításáról. A rabszolgapiacra, szabadok és rabszolgák. Történetek a római császárokról. Róma, az ókori nagyváros. A római iskolában. Rómaiak hazánk területén, megmaradt emlékek a római korból.
A magyar történelem kezdetei	A magyarság születése – a magyarok eredete, mondák és valóság. Vándorlás a pusztákon, az ősmagyarok életmódja. Harcoló őseink. Letelepedés, honfoglalás, 895.

Tevékenységek

A tanuló környezetére vonatkozó közvetlen megfigyelések, tapasztalatok gyűjtése, beszámolás a megfigyelési szempontok alapján. Közvetett ismerethordozók – képanyagok, fényképek gyűjtése, válogató, összehasonlító, rendező tevékenységek. Történetek, mondák olvasása, dramatizálása. Történetek mesélése. Rajzos illusztrációk készítése. Rajzos történelmi naplót összeállítása.

Múzeumok, gyűjtemények látogatása. Kiállítási anyag – rajzok, makettek, képanyagok – összeállítása korok jellegzetes ruházataiból, használati eszközeiből. Jellemzések, példák felsorolása. Tananyag, tananyagrészek elmondása kérdések segítségével. Manipuláció képes időszalagon képekkel.

Követelmény

Társadalmi ismeretek

- Legyen tájékozott saját életeseményei alapján a múlt–jelen–jövő relációs rendszerben.
- Ismerje saját helyét, szerepét a családjában.
- Mutassa be az iskolai közösséget közvetlen tapasztalatszerzés, saját élmény alapján.
- Meséljen családjá és iskolája múltjából érdekes történeteket.

Történelem

- Tudjon különbséget tenni a történelem különböző megismerési forrásai között.
- Legyenek elemi összehasonlító fogalmai a távoli korban és a ma élő emberek életmódjáról.
- Ismerje fel a tanult korokat képről: ruházatot, használati tárgyakat, jellegzetes épületeket.
- Legyen képes beszélni Jézus születéséről, a kereszténység kialakulásáról.
- Értékelje a Biblia jelentőségét, tudjon elmondani bibliai történetet.
- Mondja el önállóan a megismert mondák, legendák, történetek tartalmát.
- Tudjon különbséget tenni a történetek mesei és valóságos eseményei között.
- Tudja a tanult eseményeket időrendbe rendezni.
- Legyen képes segítséggel rajzos beszámolókat készíteni.
- Ismerjen fel és nevezzen meg hazánk őskori és ókori emlékeiből legalább kettőt képről, filmről.
- Tudja leolvasni, megmutatni a képes történelmi atlaszban a tanultakkal összefüggő történelmi helyeket.
- Olvassa le és mutassa meg vándorló őseink állomáshelyeit.
- Ismerje a letelepedés, a honfoglalás évszámát, valamint fontosabb emlékhelyeit.
- Tudjon érzelmileg azonosulni a honfoglalással, a magyarság életében betöltött szerepével.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Társadalmi ismeretek A lakóhelytől a nagyvilágig	A lakóhely ismerete: a lakóhely településformája, természeti szépségei, gazdasági értékei. Kulturális értékek, hagyományok ápolása. Népművészeti, történelmi emlékek, emlékhelyek.
Történelem Élet a középkori Európában	Élet a középkori falvakban. Önálló gazdálkodás. Jobbágyság és szolgáltatások. A középkori városok. Céhmesterek és kereskedők. A középkori várakban, a lovagi élet. Történetek az egyház szerepéről – a kolostori élet.
Magyarország az Árpád-házi uralkodók idején	Kalandozások kora. Géza és I. István. István koronázása, az államalapítás – 1000–1001. I. (Szent) László és Könyves Kálmán – törvények születnek. II. András, a királyi hatalom gyengülése. A tatárjárás, a muhi csata. IV. Béla, a második honalapító. Az Árpád-kor műveltsége és művészete. Az Árpád-ház kihalása.
A virágzó középkor Magyarországon	Az Anjouk kora – Károly Róbert gazdasági intézkedései. Zsigmond király. Nagy Lajos birodalma. A parasztok elégedetlensége – felkelés Erdélyben. Hazánkat veszélyeztető külső támadások. Hunyadi János a török ellen. Nándorfehérvár, 1456. Hunyadi Mátyás. Kultúra és művelődés Mátyás udvarában. Dózsa György, a parasztok vezére, 1514. A mohácsi vész, 1526. Buda török kézen, 1541. Az ország három részre szakadása.

Az újkor kezdete Európában	Nagy földrajzi felfedezések, 1492. Felfedezők és hódítók, leigázott népek. Történetek a kor emberének gondolkodásáról – reformáció, ellenreformáció.
Magyarország az újkor hajnalán	Élet a török hódoltságban, a királyi Magyarországon, a független Erdélyben. A végvárok dicsősége, élet a végeken. Nagy várvedők, kiemelkedő személyiségek. Függetlenségi harcok. “Istennel a hazáért és a szabadságért” – II. Rákóczi Ferenc szabadságharca, 1703–11. A szatmári béke és következményei.

Tevékenységek

Tapasztalatszerzés bővítése, képi információk gyűjtése adott témáról, válogató, összehasonlító, rendszerező tevékenység, tablók, képes időszalagok készítése. Egyszerű, korabeli írásos források (legendák, krónikák) olvasása, kérdések megfogalmazása.

Történelmi szituációk eljátszása, megjelenítése.

Múzeumok, gyűjtemények látogatása, rajzos, 1-2 mondatos beszámoló készítése. Tananyag, tananyagrészek elmondása kérdések segítségével.

Követelmény

Társadalmi ismeretek

- A tanuló ismerje lakóhelyének településformáját, természeti szépségeit, gazdasági értékeit.
- Legyen képes ezek rövid szöveges bemutatására.
- Tudjon biztonságosan tájékozódni és közlekedni lakóhelyén.
- Ismerje és használja a lakóhely művészeti és kulturális szolgáltatásait.

Történelem

- Tudja megnevezni a tanult korok uralkodóit, beszéljen tetteikről.
- Legyen képes tanári rávezetéssel ok-okozati összefüggések felismerésére, következtessen tanulságokra.
- Legyen képes példákkal illusztrálni az ország fennmaradásának, a magyarság megmaradásának küzdelmeit.
- Legyen képes ismereteit bővíteni forrásanyagok felhasználásával, olvasson rövid részleteket a tananyaghoz kapcsolódóan.
- Tudja a tanult évszámokat az időszalagon elhelyezni, az események helyszíneit a térképen megmutatni.
- Legyen képes a jártasság szintjén használni a képes történelmi atlaszt.
- Mondjon példákat a történelmi események művészeti megjelenítésére.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Társadalmi ismeretek A lakóhelytől a nagyvilágig	A lakóhely társadalma – jellegzetes társadalmi csoportok a lakóhelyen. A helyi közösségek tevékenysége a lakóhely életében, részvételi lehetőségek. A helyi társadalom nyugalmát veszélyeztető csoportok – bűnözés, alkoholizmus, kábítószer.

Történelem A polgári átalakulás kora	Találmányok és feltalálók. Az ipari forradalom és hatása a társadalomra és a gazdaságra. Történetek a nagy francia forradalomról, Napóleonnól.
Polgárosodás Magyarországon	Hazánk a Habsburg Birodalom részeként. A soknemzeti-ségű ország. Mária Terézia és II. József uralkodásának hatása a gazdasági életre. A reformkor politika irányítói – Széchenyi, Kossuth a társadalom átalakításáért. Reformkori országgyűlések. Nemzeti kultúránk kibontakozása, jeles személyiségek. 1848. március. 15. A forradalom eseményei. Nemzetiségi törekvések kibontakozása, polgári törvények. A szabadságharc legfontosabb eseményei, eredményei.
A kiegyezés kora	Programok és intézkedések a szabadságharc bukása után. A kiegyezés, 1867. Gazdasági felzárkózás. Budapest – a világváros születése. A millennium. “Boldog békeidők.”
A késő újkor Európában	Versenyben a világ felosztásáért.
Az első világháború	Az első világháború, 1914–18. Frontvonalak – villámháború, állóháború, a hátszág. Forradalom, hatalmi átrendeződések Oroszországban. Győztesek és vesztesek.

Tevékenységek

Írásos anyagok tanulmányozása, elemzése, célszerű válogatása. A helyi hírek, újságok figyelése, gyűjtés, rendszerezés, beszámoló. Különböző térképek használata. Feladatvégzés térképázatokkal. Fogalmi szemléltető eszközök – szókártyák, mondatkártyák használata, rendszerezése. Jellemzők, példák válogatása adott tananyaghoz. Történetek dramatizálása, rendezés, szereplés, tudatos szerepválasztással. Tananyag, tananyagrészek önálló elmondása, kérdések megfogalmazása. Tematikus rajzok készítése. Időszalag, időtáblázatok használata.

Követelmény

Társadalmi ismeretek

- Tudjon megnevezni a tanuló lakóhelyén működő helyi közösségeket, ismerje alapvető tevékenységeiket, mondjon gyakorlati példákat.
- Ismerje a nyugalmat veszélyeztető csoportok társadalmi, közéleti hatásait, utasítsa el a benne való részvételt.

Történelem

- Tudja kezelni a kiemelkedő személyiségekről gyűjtött életrajzi adatokat.
- Legyen képes szóban felvázolni rövid életrajzi portrét egy általa példaképnek tartott történelmi személyiségről.
- Ismerjen fel a kor eseményei között történelmi összefüggéseket, készítsen róla vázlatot.
- Tudjon számot adni a tanult anyagról néhány mondatos szóbeli felelettel.
- Ismerje a legjellegzetesebb reformkori személyiségek nézeteit, érveljen, vitázzon a megismert tények alapján.
- Tudjon összefüggéseket említeni a világtörténelem és a magyar történelem eseményei között.
- Elemesse a társadalmi, gazdasági változásokat, konkrét példákkal mutasson rá a fejlődésre megadott szempontok alapján.
- Tudja a tanult történelmi évszámokat.
- Jártasság szintjén használja a képes történelmi atlaszt.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Társadalmi ismeretek A lakóhelytől a nagyvilágig	A helyi ügyintézés szinterei a lakóhelyen. Intézmények, szolgáltatások – családsegítő szolgálat, munkaügyi szolgálat, polgármesteri hivatal. Az ügyintézés folyamatai.
Történelem A trianoni Magyarország	Trianoni békeszerződés és következményei. Élet a Horthy-kor Magyarországon. Társadalmi, politikai megmozdulások. Az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság – helytörténeti vonatkozások.
A jelenkor kezdete, a két háború között	A nagy gazdasági világválság Európában – túltermelés, következmények. Háborús készülődés – Németország világuralmi tervei.
A második világháború, hazánk a háborúban	A II. világháború eseménytörténete, 1939–1945 – a fordulópontok. A háború befejezése, a párizsi béke. Hazánk a háborúban, német megszállás, helytörténeti vonatkozások.
Korunk történelme	Földünk a II. világháború után – megosztott világ. A hidegháború, fegyverkezés, katonai, gazdasági szövetségek, kommunista diktatúrák. Hazánk a vesztes háború után. A pártállam kialakulása. Új kormányprogram – Nagy Imre. Forradalom és szabadságharc, 1956 – helytörténeti vonatkozások. A Kádár-korszak. A pártállam összeomlása – vissza a demokráciához. A békés rendszerváltás – a Magyar Köztársaság létrejötte, 1989. október 23. A demokratikus intézményrendszer kialakulása – az Antall-kormány megalakulása.

Tevékenységek

Szituációs játékok, dramatikus feldolgozások. Beszélgetések, vélemények megfogalmazása, ütköztetése, vita. Történelmi visszaemlékezések meghallgatása. Forrásanyagok keresése, felhasználása. A lakóhelyi információk gyűjtése, a gyűjtött anyag felhasználása beszámolóban, önálló feleletekben. Tananyagról vázlatkészítés.

Történelmi témájú regényrészletek, filmek, dokumentumfilmek nézése, beszélgetés, érzések, vélemények megfogalmazása.

Követelmény

Társadalmi ismeretek

- Ismerje lakóhelyén a lakossági ügyintézés intézményeit, tudja, hova, milyen ügyben lehet fordulni.

Történelem

- Ismerje fel, hogy népünk számára milyen gazdasági, társadalmi veszteségeket jelentett a háborúban való részvétel.
- Legyen képes a térképről önállóan leolvasni a háborús eseményeket, használja fel a térképet szóbeli feleletéhez.
- Utasítsa el a nemzeti, faji gyűlöletet.
- Legyen magatartásában megnyilvánuló magyar és európai azonosságudata.
- Ismerjen néhány történelmi témájú irodalmi művet, filmet.
- Legyen képes beszámolni az olvasottakról, a látottakról, megfogalmazni saját véleményét.

•Az ok-okozati összefüggések felismeréséből, a következtetésekből legyen képes elemi ítéletalkotásokra.

•Legyen képes önállóan felkészülni tankönyvből, könyvtárban forrásanyagot keresni, irodalmi ismeretei alapján illusztrációkat gyűjteni adott témához.

•Alkalmazza a tanulás során gyűjtött anyagot, a kortársak visszaemlékezéseit.

Matematika

1–8. évfolyam

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	4	4	4	4	4	4	4	4
Éves óraszám	148	148	148	148	148	148	148	148

Témakörök

Témakörök	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Gondolkodási műveletek alapozása	x	x	x	x	x	x	x	x
Számтан, algebra								
Számfogalom, számköri ismeretek	x	x	x	x	x	x	x	x
Műveletek	x	x	x	x	x	x	x	x
Szöveges feladatok	x	x	x	x	x	x	x	x
Geometria, mérések								
Geometriai alakzatok, tulajdonságaik	x	x	x	x	x	x	x	x
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	x	x	x	x	x	x	x	x
Szerkesztések					x	x	x	x
Összefüggések, függvények, sorozatok	x	x	x	x	x	x	x	x
Valószínűség, kombinatorika, statisztika					x	x	x	x

1–4. évfolyam

Célok

- A környező világ mennyiségi és térbeli viszonyainak felfedeztetése tapasztalati úton.
- Differenciált fejlesztéssel megalapozni a matematikai gondolkodást.
- Kialakítani az alapvető matematikai képességeket.

Feladatok

- Tárja sokoldalúan a tanulók elé, fedeztesse fel a matematika szerepét a mindennapi életben.
- Járuljon hozzá a valóság megismeréséhez.
- Alakítsa ki a készségszintű műveletvégzést.
- Fejlessze – változatos matematikai tevékenységek során – a megismerés képességét, az idő- és térszemléletet.
- Szoktasson a tevékenységek megtervezésére, megszervezésére, ellenőrzésére, értékelésre, neveljen önkontrollra.
- Alakítsa a tanulók szemléletét gyakorlati példákkal a valóság és a matematikai modellek kapcsolatáról.
- Fejlessze a tevékenységekhez kötött problémafelismerést, -megoldást.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Közvetett tapasztalatszerzés, bővülő cselekvésközpontú tevékenység.

A megfigyelőképesség, a tudatos, tartós figyelem, az emlékezet tartalmának bővítése. Az összefüggések felismerése.

A gondolkodási műveletek: a perceptív, cselekvéses gondolkodás, a csoportosítás, az osztályozás, a konkretizálás.

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gondolkodási műveletek alapozása	A közvetlen környezetben lévő személyek, tárgyak tulajdonságai: – szín, forma, nagyság – térbeli helyzetek – viszonyszavak – azonosságok, különbözőségek – csoportosítás azonosság és azonos tulajdonság alapján
Számтан, algebra Számfogalom, számköri ismeretek	Számfogalom kialakításának előkészítése: határozatlan és határozott halmazok alkotása, összehasonlítása, mennyiségfogalmak érzékeltetése: sok, kevés, semmi, több, kevesebb, ugyanannyi. Relációs jelek. Számfogalom kialakítása: 5–10-es körben.
Számfogalom, számköri ismeretek	Halmazok számosságának megállapítása – az elemek megszámlálása, egyeztetésük számnévvel, számképpel, számjeggyel. Számok viszonyítása, rendezése. Számok helye a számsyegyenesen, számszomszédok. Sorszámok, sorszámnevek. Páros, páratlan számok. 1, 2, 5, 10 Ft-os pénzérkép használata.
Műveletek	Szóbeli összeadás, kivonás 10-es számkörben. A műveletek tartalmi értelmezése: halmazok bővítése – szűkítése; egyesítése – különbsége. Műveletek megoldása matematikai eszközökkel, rajzban.

A tagok felcserélhetősége.	
Szöveges feladatok	Eljátszással, kirakással, rajzzal szóban, szóban megfogalmazott egyszerű szöveges feladatok.
Geometria, mérések Geometriai alakzatok, tulajdonságaik	Geometriai alakzatok létrehozása. Testek építése építőkockákból, rudakból. Síkidomok előállítására tépéssel, vágással, hajtogatással. Geometriai alakzatok tulajdonságainak megfigyelése, megfogalmazása. Szétválogatásuk megismert tulajdonságaik alapján.
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	Mennyiségek összehasonlítása, összemérése. Mérés választott egységekkel (hosszúság, tömeg, űrtartalom). Tájékozódás térben. Tárgyak térbeli helyzetének megfigyelése, megfogalmazása, létrehozása. Az <i>alatt</i> , <i>fölött</i> , <i>mellett</i> , <i>előtt</i> , <i>mögött</i> fogalmak helyes használata.
Összefüggések, függvények, sorozatok	Összefüggések felismertetése: személyek, tárgyak kapcsolatában. Relációk megfogalmazása szóban. Hozzárendelések párosító játékokban. Ciklikus sorok folytatása, növekvő, csökkenő számsorozatok.

Követelmény

- Legyen képes tárgyak, személyek tulajdonságainak megfigyelésére, megnevezésére.
- Tudjon csoportosítani azonosság, azonos tulajdonság alapján.
- Legyenek elemi tapasztalatai térbeli helyzetekről, nagyságbeli viszonyokról.
- Tudja 10-es számkörben a számjegyeket írni, olvasni.
- Legyen biztos számfogalma 10-es számkörben.
- Legyen jártas az összeadás, kivonás elvégzésében eszközhasználattal.
- Értse az egyszerű szóbeli feladatok tartalmát.
- Ismerje fel és nevezze meg a környező tárgyi világban előforduló alakzatokat, személyek és tárgyak egymás közötti kapcsolatait.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gondolkodási műveletek alapozása	Ciklikus sorok folytatása, sorozatok, sorrend, egymásutánosság megfigyelése, leképezése. Válogatás, csoportosítás tulajdonságok alapján, tulajdonság jelölése jelkártyával. Tulajdonságok megfogalmazása állítások formájában, állításokhoz halmazok alkotása. Tulajdonságok változásának megfigyelése, megfogalmazása.
Számtan, algebra Számfogalom, számköri ismeretek	Számkör bővítése 20-ig. A természetes szám mint a mennyiségek mérőszáma. Tízese számrendszer szerkezeti sajátosságainak bemutatása. Mennyiség tartalom megerősítése. Az egyjegyű és kétjegyű szám fogalma. Halmazok számosságának megállapítása – az elemek megszámlálása. Egyeztetésük számnévvel, számképpel, számjeggyel. Számok viszonyítása, rendezése. Számok helye a számsorban, számszomszédok.
Sorszámok, sorszámnevek.	Páros, páratlan számok. A helyi értékes írásmód tudatosítása. Soralkotások, növekvő, csökkenő számsorok. Számsorok állandó különbsége: 1, 2, 5. 20-as pénzérme használata.
Műveletek	Műveletek előkészítése – kétjegyű számok bontása tízesek és egyesek összegére. Halmazok összemérése – több, kevesebb.

	Szöbéli összeadás, kivonás, pótlás, tízes átlépés nélkül: kerek tízeshez egyjegyűek adása, teljes kétjegyű számhoz egyjegyű adása tízes átlépés nélkül (analógia). Műveleti jelek bevezetése.
Szöveges feladatok megoldás.	Egyszerű szöveges feladat lejátszása, megjelenítése, lerajzolása, lejegyzése, közös megoldás.
Geometria, mérések Geometriai alakzatok, tulajdonságaik	Testek építése minta alapján. Síkidomok előállítása megadott feltétel szerint pálcikákból, lyukas táblán. Testek tulajdonságainak megfigyelése, megfogalmazása, csoportosításuk (gömbölyű, szögletes). Síkidomok tulajdonságainak megfigyelése, megfogalmazása (négyyszög, háromszög, kör). Testek és síkidomok csoportosítása, rendezése adott tulajdonság alapján. Tájékozódás síkon. Síkbeli helyzetek megfigyelése, megfogalmazása, létrehozása.
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	Mérési tapasztalatok gyűjtése. Mennyiségek mérése választott és szabvány mértékegységekkel (méter, liter, kilogramm). Az idő múlásának érzékeltetése: óra, napszak, nap.
Összefüggések, függvények, sorozatok	Összefüggések felismertetése személyek, tárgyak, helyzetek, geometriai kapcsolatok, halmazok számossága között. Jelölések használata (összekötés, nyíl, relációs jelek). Logikai készlet elemeinek egymáshoz rendelése egy tulajdonság változásával. Hozzárendelések más matematikai témakörök anyagához igazodva. Sorozatok képzése adott szabály alapján.

Követelmény

- Tudjon ciklikus sorokat folytatni.
- Legyen képes legalább háromelemű szekvencia felidézésére.
- Tudjon a megismert tulajdonságok alapján csoportosítani.
- Tudjon kész csoportokat egy tulajdonsággal elnevezni.
- Legyen biztos számfogalma 20-as számkörben.
- Jártasság összeadás, kivonás elvégzésében 10-es számkörben, eszközhasználat nélkül.
- Tudja az egyszerű szöveges feladatot művelettel megjeleníteni, lejegyezni.
- Ismerjen fel összefüggéseket személyek, tárgyak, számok között.
- Tudja kifejezni a felismert összefüggéseket tevékenységgel, szóval.
- Legyen képes dolgokat egymáshoz rendezni.
- Tudjon egyszerű sorozatokat alkotni megadott szabály alapján.
- Különböztesse meg a kerek, szögletes, gömbölyű alakzatokat.
- Gyűjtsön tapasztalatokat a hosszúság, a tömeg, az irtartalom méréséhez.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gondolkodási műveletek alapozása	Csoportosítások megadott és választott szempont szerint. Tulajdonságok változásának megfigyelése, megfogalmazása. Igaz, nem igaz állítások megfogalmazása. Transzformációs játék két tulajdonság változásával. Nyitott mondatokba elemek, számok helyettesítése, igazságtartalmak eldöntése.
Számтан, algebra Számfogalom, számköri ismeretek	Számkör bővítése 50-ig, majd 100-ig – alapozás. Tízes számrendszer szerkezeti sajátosságainak elmélyítése. A száz fogalma. Kerek tízesek, teljes kétjegyű számok írása, olvasása, értelmezése.

	<p>Elemek megszámlálása, leszámllása. Csoportosítás, tízes csoportok alkotása. Kétjegyű számok. Mennyiség egyeztetése számnévvel, számjeggyel.</p> <p>Számok viszonyítása, rendezése. Számok helye a számsorban, számszomszédok.</p> <p>A mindennapi gyakorlatban előforduló római számok írása, olvasása 50-ig.</p> <p>Soralkotások, állandó különbség: 1, 2, 5, 10.</p> <p>Műveletek előkészítése: kétjegyű számok bontása.</p> <p>50-es, 100-as pénzérme használata, kifizetések különböző pénzérmeikkel.</p>
Műveletek	<p>Összeadás, kivonás 20-as számkörben tízes átlépéssel.</p> <p>Kétjegyű számok összeadása, kivonása tízes átlépés nélkül, analógia segítségével.</p> <p> Szorzás, bennfoglalás és részekre osztás értelmezése.</p> <p>A műveleti jelek bevezetése.</p> <p>10-es, 5-ös, 2-es szorzó- és bennfoglaló táblák kiépítése. Műveletek megjelenítése cselekvéssel, tárgyakkal, rajzban.</p> <p>Műveletek közötti kapcsolat: összeadás, kivonás, szorzás, bennfoglalás.</p>
Szöveges feladatok	<p>Egyszerű szóbeli, írásbeli szöveges feladatok megjelenítése, lejegyzése, megoldása, ellenőrzése.</p>
Geometria, mérések Geometriai alakzatok, tulajdonságaik	<p>Testek építése, síkidomok előállítása adott feltétellel. Síkidomok rajzolása (szabad kézzel, vonalzóval).</p> <p>Testek (kocka, téglatest, henger, gömb), síkidomok (téglalap, négyzet, háromszög, kör) felismerése, megnevezése.</p> <p>Testek és síkidomok válogatása megadott szempont szerint.</p> <p>Tükrözés síktükörrel. A megfigyelések megfogalmazása.</p> <p>Tengelyesen tükrös alakzatok létrehozása.</p> <p>Vonalak tulajdonságai. Pont és vonal helyzete.</p>
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	<p>Mérés választott és szabvány egységekkel.</p> <p>Hosszúság (m, dm), űrtartalom (l, dl), tömeg (kg) becslése, mérése.</p> <p>Időtartalom érzékeltetése: évszak, hónap, hét, nap, napszak, óra.</p> <p>Időpont leolvasása (egész órák).</p>
Összefüggések, függvények, sorozatok	<p>Összefüggések kifejezése rajzzal, jelekkel.</p> <p>Szabályjáték logikai készllettel, számokkal egy, majd két tulajdonság változásával.</p> <p>Állandó különbségű sorozatok megadott, majd felismert szabály alapján.</p>

Követelmény

- Legyen jártas a tulajdonságok változásainak megfigyelésében, megfogalmazásában,
- Tudjon igaz és nem igaz állításokat mondani kész halmazokról.
- Legyen jártas az állítások igazságának eldöntésében.
- Legyen tájékozott a 100-as számkörben.
- Legyen jártas a kétjegyű számok írásában, olvasásában.
- Összeadás, kivonás 10-es számkörben készségszinten, összeadás, kivonás 20-as számkörben analógia segítségével.
- Tudjon önállóan megoldani egyszerű szöveges feladatot.
- Legyen képes konkrét és matematikai relációk felfedezésére.
- Tudjon megfogalmazni felismert kapcsolatokat.
- Legyen képes egyszerű sorozatok folytatására.
- Fogalmazzon meg szabályt egyszerűbb esetekben.
- Ismerje fel a kockát, téglatestet, gömböt, hengert, négyzetet, kört, háromszöget, tudjon előállítani testeket gyurmából, síkidomokat vágással, tépéssel, rajzolással.
- Ismerje a szabvány mértékegységeket: m, dm, cm, l, dl, kg, dkg, Ft, nap, óra, perc.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gondolkodási műveletek alapozása	Elemek rendezése adott vagy felismert szempontok alapján. Részhalmaz és kiegészítő halmaz előállítását változatos alaphalmazokon (személyek, tárgyak, logikai készlet). Tulajdonságok és tagadásuk megfogalmazása, jelölésük jelkártyával.
Számтан, algebra Számfogalom, számköri ismeretek	Számfogalom elmélyítése 100-as számkörben. Mennyiségfogalom megerősítése gyakorlati példákkal. Alaki érték, helyi érték, valódi érték közötti összefüggés elmélyítése. Számok nagyságbeli viszonya, relációs rendezések, soralkotások.
Műveletek	Műveletfogalom előkészítése – teljes kétjegyű számok bontása. Szóbeli összeadás, kivonás tízes átlépéssel. Írásbeli összeadás: teljes kétjegyűek tízes átlépés nélkül, egyeseknél tízes átlépéssel. Írásbeli kivonás tízes átlépés nélkül elvétellel, pótlással. 4, 3, 6 szorzó – bennfoglaló tábla kiépítése. 200, 500, 1000-es pénznemek használata. Kifizetések.
Szöveges feladatok	Egyszerű szóbeli, írásbeli szöveges feladatok várható eredményének becslése, összehasonlítása a valósággal. Kérdések megválasztása. Ismert és ismeretlen adatok megállapítása. A mennyiségi változás megjelenítése rajzban, lejegyzés művelettel.
Geometria, mérések Geometriai alakzatok,	Testek építése, felismerése, megnevezése. Válogatások tulajdonságaik megadott tulajdonság alapján. Síkidomok előállítását, megnevezésük határoló vonalak, határoló oldalak és csúcsok száma szerint. A négyzet és a téglalap tulajdonságainak megfigyelése, megfogalmazása. Rajzolásuk négyzethálós papíron. Tükrös alakzatok felismerése, előállításuk egy tükrötengellyel (kirakással, tépéssel, nyírással). Eltolás térben és síkban, az eltolás eredményének megfigyelése. A terület fogalma. A terület fogalmának előkészítése lefedéssel.
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	Egyenesek, félegyenesek, szakaszok, síkidomok rajzolására szabad kézzel és vonalzó segítségével. Hosszúság (cm), tömeg (dkg) becslése, mérése. Időpont leolvasása (perc).
Összefüggések, függvények, sorozatok szabály alapján.	Összefüggések felfedezése bővülő elemek megadásával. Szabályjáték alkalmazása számolási műveletekkel. Táblázatok kiegészítése adott szabály alapján. Hiányos sorozatok kiegészítése.

Követelmény

- Tudjon alaphalmazokon adott tulajdonságú részhalmazt előállítani.
- Tudjon megfogalmazni egyszerű állításokat és azok tagadását.
- Legyen biztos számfogalma 100-as számkörben.
- 100-as számkörben tízes átlépés nélkül készsége szinten tudjon összeadni és kivonni.
- Legyen jártas a tízes átlépéses összeadásban, kivonásban.
- Értse a szorzás, bennfoglalás és a részekre osztás tartalmát.
- Tudjon önállóan megoldani egyszerű szöveges feladatokat.
- Legyen jártas egyszerű relációk értelmezésében, kifejezésében, megfogalmazásában.
- Jártasság a számok nagyságának összehasonlításában.

- Ismerjen fel szabályokat és tudja azokat megfogalmazni.
- Tudjon állandó különbségű számsorozatot folytatni mindkét irányban.
- Ismerje a téglalap és a négyzet tulajdonságait.
- Legyen jártas a négyzet és a téglalap kerületének tapasztalati számításában.
- Ismerje a tanult szabvány mértékegységeket.

5–8. évfolyam

Célok

- Az 5–8. évfolyamon a matematikatanítás célja a környező világ mennyiségi és térbeli viszonyainak konkrét megismertetése.
- Ebben a szakaszban képessé tenni a tanulókat egyszerű matematikai problémák felismerésére.
- Segíteni szükséges az ismeretek olyan szintű alkalmazását, amely a mindennapi élethelyzetekben előforduló matematikai feladatok önálló megoldásával lehetővé teszi a továbbképzési igény egyszerűbb szintű kielégítését.

Feladatok

- Alakítsa ki a készségszintű műveletvégzést.
- Biztosítsa – változatos matematikai tevékenységek során, az életkor és az egyéni sajátosságok figyelembevételével – a megismerés képességének fejlődését.
- Fejlessze a tér- és időszemléletet.
- Szoktasson a tevékenységek megtervezésére, megszervezésére, ellenőrzésre, értékelésre.
- Neveljen önkontrollra.
- Fejlessze az alkotó képzeletet.
- Alakítsa ki a függvényszerű gondolkodást.
- Juttassa el a tanulókat az oksági összefüggések felismeréséhez.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Pozitív attitűd a számok világához. A kapcsolatok felismerése, az összefüggéslátás.

A matematikai nyelv, a szövegértő képesség.

A problémamegoldó képesség.

A becslő, elemző, ellenőrző–önellenőrzési, az értékelő képesség.

A gondolkodási műveletek: a perceptív, cselekvéses gondolkodás, a csoportosítás, az osztályozás, a konkretizálás.

Analógiás gondolkodás, az elvonatkoztatás, az általánosítás műveletei.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gondolkodási műveletek alapozása	Két halmaz közös elemeinek keresése. Metszethalmaz képzése (személyek, tárgyak, matematikai eszközök). Metszethalmaz ábrázolása. Állítások halmazábra részéről. A logikai “és” értelmezése, “minden” “van olyan”, “van, amelyik nem”, “egyik sem” kifejezések használata.
Számтан, algebra Számfogalom, számköri ismeretek	Számkör bővítése 1000-ig. Tíz-es számrendszer szerkezeti sajátosságának felelevenítése, elmélyítése. A helyiérték-táblázat bővítése. Az 1000-esek helye. Számképzés adott feltételekkel. Számok helye a számegyenesen (száz-as szomszédok, egyes szomszédok). Tört fogalmának előkészítése: előállítás tevékenységgel, a részek neve, az egész neve törtrésszel.

Negatív számok fogalmának előkészítése: hómérő, adósság.

Műveletek	Műveletfogalom előkészítése: kerek százasok bontása, helyi érték szerinti bontások, kerek számok szorzatalakja. Szóbeli összeadás, kivonás gyakorlása 8, 9, 7, szorzó-, bennfoglaló tábla kiépítése. Összefüggések a szorzótáblák között. Szóbeli műveletek kerek 10-el, 100-al, az egyjegyű számok analógiájára. Írásbeli összeadás teljes háromjegyű számokkal, helypótló a tízesek és az egyesek helyén a tízes átlépés fokozatainak betartásával. Írásbeli kivonás. Írásbeli szorzás, osztás egyjegyű szorzóval, osztóval, a fokozatok bemutatásával. Műveleti tulajdonság: összeadásoknál a tagok, szorzásnál a tényezők felcserélhetősége. Műveletek közötti kapcsolat: összeadás – kivonás, összeadás – szorzás, szorzás – bennfoglalás.
Szöveges feladatok	Összetett (2 művelettel megoldható) szöveges feladatok. Feltételek és a kérdés szétválasztása. Lejegyzés, megoldás, ellenőrzés.
Geometria, mérések Geometriai alakzatok, tulajdonságaik	Testek építése lapokból és egységkockákból. Síkidomok előállítása lyukas táblán, rajzolással. Tulajdonságaik megfigyelése, megfogalmazása. Nagyítás eredeti elemekkel. A két alakzat összehasonlítása. Terület fogalmának előkészítése lefedéssel.
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	Mérés szabvány mértékegységekkel. Mértékegység-rendszerek bővítése (km, mm, hl, cl, t, q, év, hónap, hét, nap). Négyzet és téglalap területének számítása. Négyzet, téglalap területének mérése lefedéssel.
Szerkesztések	Egyenesek és szakaszok, kölcsönös helyzete. Párhuzamos, merőleges, metsző egyenesek, négyzet, téglalap rajzolása derékszögű vonalzóval. Különböző sugarú körök rajzolása körzővel. Tükrözés egy tükrötengellyel lyukas táblán. Nagyítás, kicsinyítés négyzethálón rajzban.
Összefüggések, függvények, sorozatok	Szimmetrikus és nem szimmetrikus relációk rajzosan. Bontott alakú számok közötti kapcsolat, a nyíldiagram használata. Számok közötti relációk. Felismert szabály lejegyzése, szabály leolvasása nyíldiagramról. Egy- és kétbemenetelű táblázatok kiegészítése adott szabály alapján. Különbségsorozat egy-két, majd állandó és változó különbséggel.
Valószínűség, kombinatorika, statisztika	Események megfigyelése, összeszámlálása (fej–írás játék, kockadobálás). Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése, közvetlen környezetben megfigyelhető események megszámlálása (járműforgalom).

Követelmény

- Tudja kiválogatni két halmaz közös elemeit.
- Értse a logikai “és” tartalmát.
- Tudja alkalmazni a csoportosítást, a részhalmazképzést más matematikai témakörökben.
- Használja értelmesen a “minden, van olyan, van, amelyik nem, egyik sem” kifejezéseket.
- Tudja a háromjegyű számokat írni, olvasni.
- Legyen biztos számfogalma 1000-es számkörben.
- Értse a tört és a negatív szám fogalmát.
- Számoljon szóban készségszinten 100-as számkörben.
- Legyen jártas a szorzó- és bennfoglaló táblák körében.
- Legyen jártas az írásbeli műveletekben.
- Legyen képes összetett szöveges feladatok megoldására segítséggel.
- Legyen képes összefüggések felismerésére a matematika különböző témaköreiben.
- Felismert és megfogalmazott szabályokat tudjon lejegyezni.
- Legyen jártas változó különbségű számsorozatok folytatásában.
- Tudjon mennyiségeket különböző pénznemekkel kifejezni.

- Növekedjen gyakorlottsága a gyakorlati mérésekben.
- Legyen jártas a kerületszámításban.
- Legyen gyakorlata a szerkesztőeszközök használatában.
- Végezzen csoportos valószínűségi kísérleteket.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gondolkodási műveletek alapozása	Halmazokról tanultak elmélyítése. Az alap-rész és kiegészítő halmazok további vizsgálata, tagadások, a logikai "nem". Metszethalmaz számokkal, geometriai alakzatokkal. A logikai "és" használata.
Számтан, algebra Számfogalom, számköri ismeretek	Számkör bővítése 10000-ig. A tízes számrendszer szerkezeti sajátossága 10000-es helyi értékig. Számok írása, olvasása, helyük a számegeyesen, ezres számszomszédok, teljes négyjegyű számok és kerek ezresek egyes szomszédjai. Relációk azonos és különböző nagyságrendű számok között. Állandó és váltakozó különbségű sorozatok. A közönséges tört fogalma: törtrészek ábrázolása, jelölés bevezetése: számláló, nevező, törtvonal. Törtszám írása, olvasása. Az egész különböző nevei. Negatív számok: a számegeyesen. 2000, 5000, 10 000-es pénznemek használata, kifizetések.
Műveletek	Szöbéli összeadás, kivonás, pótlás kerek százásokkal, ezresekkel. Szorzó-, bennfoglaló táblák gyakorlása. Írásbeli összeadás, kivonás teljes háromjegyű számokkal, helypótló különböző helyi értékekben. Különbség változásának megfigyelése. Fokozatos körátlépéssel két- és háromjegyű számok szorzása egy, majd kétjegyű szorzóval – részletszorzatok lejegyzése. Két-, három- és négyjegyű számok osztása egyjegyű osztóval. Műveletek közönséges törtekkel: azonos nevezőjű törtek összeadása, kivonása. 1 egésznél kisebb törtszám pótlása 1 egészre eszközzel, majd eszköz nélkül.
Számтан, algebra Szöveges feladatok	Összetett szöveges feladatok: megoldási sorrend felállítása, leírás nyitott mondattal, megoldás, ellenőrzés.
Geometria, mérések Geometriai alakzatok, tulajdonságaik	Testek további tulajdonságai. Csoportosítások határoló lapok tulajdonságai alapján (alak, nagyság, helyzet). Síkidomok bővülő tulajdonságai. Csoportosítások határoló vonalak, oldalak száma, nagysága, helyzete, átlók, szimmetriatengelyek száma alapján.
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	Mérések választott és szabvány mértékegységekkel. Mértékváltások tanult mértékegységekkel. Átváltások, beváltások.
Szerkesztések	A szög fogalma, fajtái. Szög rajzolása, mérése szögmérővel. Sokszögek kerületének mérése, számítása. Szakaszok és szögek másolása. Párhuzamos, merőleges egyenesek, szögfelező és szakaszfelező egyenesek, négyzet, téglalap szerkesztése. A négyzet és a téglalap kerületének számítása (összeadással, szorzással), területének mérése, lefedése szabvány egységekkel. Tükrözés, nagyítás, kicsinyítés négyzethálón.
Összefüggések, függvények, sorozatok	Relációk egyenlő nevezőjű közönséges törtek, mértékegységek, geometriai alakzatok között. Változó különbségű sorozatok folytatása. Hányados sorozatok megadott szabály alapján.

Követelmény

- A tanuló legyen képes két halmaz metszetének előállítására, elemszámok megállapítására.
- Értse és használja helyesen a logikai fogalmakat.
- Legyen biztos számfogalma tízezres számkörben.
- Érte a közösleges tört szám és a negatív szám fogalmát.
- Tudjon készségszinten számolni szóban ezres számkörben.
- Szorzó-, bennfoglaló táblák készségszintű használata.
- Legyen jártas a szorzásban, osztásban egyjegyű szorzó és osztó esetén.
- Tudjon önállóan összetett szöveges feladatot megoldani.
- Legyen jártas a természetes számok nagyság szerinti összehasonlításában tízezres számkörben.
- Tudjon különbségsorozatot folytatni mindkét irányban.
- Legyen tapasztalata hányados sorozatok alkotásában.
- Legyen képes egyszerű összefüggések felismerésére, leírására.
- Tudjon csoportosítani testeket és síkidomokat a tanult tulajdonságok alapján.
- Ismerje a mértékegységeket és a mértékegységek közötti viszonyszámokat.
- Legyen jártas a szögmérő használatában, a szögek mérésében.
- Tudja a négyzet és a téglalap területét kiszámítani, területét lefedéssel mérni.
- Tudja szerkeszteni a tanult geometriai alakzatokat.
- Gyűjtsön adatokat, szerezzen tapasztalatokat a lejegyzési módban.
- Értse a “biztos” és a “lehetetlen” kifejezéseket.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gondolkodási műveletek alapozása	Halmazokkal végzett tevékenységek bővítése: elemek változtatása, elhelyezése, kördiagramok, halmazok sokféle kapcsolatának vizsgálata. Feltétel tagadása, több feltétel egyidejű teljesülése. Halmazok egyesítése, feltételek valamelyikének teljesülése, a logikai “vagy”.
Számtan, algebra Számfogalom, számköri ismeretek	Számkör bővítése 100000-ig. A tízes számrendszer szerkezeti sajátosságai. Teljes ötjegyű számok írása, olvasása, helypótló a különböző helyi értékeknél. Számok helye a számegyenesen. Bontás helyi érték szerint. Számképzés legalább két feltétellel. Tört szám fogalmának elmélyítése: azonos nevezőjű és számlálójú törtek összehasonlítása, rendezése. Közösleges törtek (10, 100, 1000 nevezőjű) írása tizedes alakban. Tized, század, ezred értelmezése, helyük a helyi érték táblázatban. Negatív számok fogalmának megerősítése többféle esetben.
Műveletek	Szóbeli összeadás, kivonás, pótlás kerek tízezresekkel. Kerek ezresek szorzása egyjegyű szorzóval. Szorzás, osztás 10-el, 100-al, 1000-el. Teljes ötjegyű számok összeadása, (többtagú) kivonása írásban. Két-, háromjegyű számok szorzása kétjegyű szorzóval. Három-, négy-, ötjegyű számok osztása egyjegyű, majd kétjegyű osztóval. Műveletek közösleges törtekkel: különböző nevezőjű törtek összeadása, kivonása (közös nevező valamelyik tag nevezőjével azonos).
Számtan, algebra Műveletek	Szorzás egész számmal, osztás egész számmal (maradék nélküli).

	Műveletek tizedes törtekkel: összeadás, kivonás, tizedes tört szorzása egész számmal. Tizedes vessző a szorzatban.
Szöveges feladatok	Egyszerű és összetett szöveges feladathoz megfelelő matematikai modell keresése. Egyszerű szöveges feladat készítése.
Geometria, mérések Geometriai alakzatok, tulajdonságai	Testek–testhálók. A négyzetes oszlop, a kocka és a téglatest fogalmi jegyei. Háromszögek tulajdonságai. Osztályozásuk az oldalak és szögek nagysága szerint. A kör és alkotórésze.
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	Mérések növekvő pontossággal. Sokszögek területének kiszámítása. A négyzet és a téglalap területének kiszámítása. A terület mértékegységei: km ² , m ² , dm ² , cm ² , mm ² .
Szerkesztések	Szögek szerkesztése, szögmásolás, szögfelezés. Tükrözés, kicsinyítés, nagyítás szerkesztéssel. Háromszög szerkesztése. A négyzetes oszlop, a kocka és a téglatest hálózatának rajzolása négyzethálós papíron.
Összefüggések, függvények, sorozatok	Relációk a tanult számkörben, azonos nevezőjű és számlálójú közönséges törtek között. Negatív számok összehasonlítása egymással, 0-val, a pozitív számokkal. Hányados sorozatok. Állandó különbségű sorozatok közönséges és tizedes törtekkel.
Valószínűség, kombinatorika, statisztika	Valószínűségi játékok: a “lehet”, a “biztos”, a “lehetetlen” kifejezések értelmezése. Statisztikai adatok értelmezése, oszlopos grafikonok. Koordináta-rendszer bevezetése, helymeghatározások.

Követelmény

- Legyen képes halmazok egyesítésére.
- Értse és használja a logikai “vagy” kifejezést.
- Legyen biztos számfogalma 100 000-es számkörben.
- Jártasság a racionális számok körében.
- Tudjon készségi szinten szorozni, osztani egyjegyű szorzóval, osztóval.
- Legyen jártas a kétjegyű szorzóval való szorzásban, a tizedes törtek szorzásában.
- Tudjon közönséges törteket összeadni, kivonni, szorozni és osztani egész számmal.
- Tudjon összetett szöveges feladathoz megoldási tervet készíteni.
- Tudjon összehasonlítani azonos nevezőjű és számlálójú közönséges törteket és tizedes törteket.
- Legyen képes összefüggések felfedezésére a szabály kiválasztásánál, tudjon állandó és változó különbségű sorozatokat folytatni pozitív egész számmal, állandó különbségű sorozatot folytatni közönséges törtekkel és tizedes törtekkel.
- Legyen jártas hányados sorozatok folytatásában természetes számok körében.
- Ismerje a kocka, a téglatest, a háromszög tulajdonságait, a kör alkotórészeit.
- Tudja kiszámítani a téglalap és négyzet területét, ismerje a terület mértékegységét.
- Tudjon szerkeszteni szögeket, téglalapot, négyzetet, háromszöget.
- Tudjon síkidomot tükrözni, kicsinyíteni, nagyítani.
- Gyűjtsön tapasztalatokat a “lehet”, a “biztos” a “nem biztos” kifejezésekkel kapcsolatban.
- Ismerje a statisztikai adatok feldolgozásának, rendezésének módját.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gondolkodási műveletek alapozása	A tanultak elmélyítése, bővítése: végtelen halmazok, az üres halmaz (egy dolog sem eleme).
Számtan, algebra Számfogalom, számköri ismeretek	Számkör bővítése 1000000-ig. A tízes számrendszer szerkezeti sajátosságai. Mennyiség tartalmak mindennapi, gyakorlati példákkal. Teljes hatjegyű számok írása, olvasása. Számok helye a számegyenesen. Bontás helyi érték szerint. Törtszám fogalmának elmélyítése: tört számok összehasonlítása egyszerűsítéssel, bővítéssel. Tizedes törtek írása, olvasása, értelmezése. A helyi értékes írásmód kiterjesztése tizedes törtekre. Összefüggések a tized, század, ezred között. Negatív számok összehasonlítása egymással, 0-val és a pozitív egész számokkal.
Műveletek	Kerek számok szorzása, osztása egyjegyű szorzóval, osztóval szóban. Egész számok szorzása, osztása 10-el, 100-al, 1000-el szóban. Teljes hatjegyű számok összeadása, kivonása írásban. Két-, háromjegyű számok szorzása két-, háromjegyű szorzóval.
Számtan, algebra Műveletek	Három-, négy-, ötjegyű szám osztása egy-, két-, háromjegyű osztóval. Közönséges törtek szorzása közönséges törttel, közönséges törtek osztása egész számmal és közönséges törttel. A reciprok érték fogalma. Összeadás, kivonás tizedes törtekkel. Szorzás egész számmal, tizedes törttel, osztás egész számmal. Tizedes törtek szorzása, osztása 10-el, 100-al, 1000-el.
Szöveges feladatok	Fordított szövegezésű szöveges feladatok megoldása.
Geometria, mérések Geometriai alakzatok, tulajdonságaik	Testek építése testhálóból, egységkockákból. A henger és a kúp tulajdonságai tapasztalati úton. A testek nézetei.
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	Gyakorlati mérések, mértékváltások gyakorlása. A négyzet és a téglalap kerületének és területének kiszámítása. A négyzetes oszlop, a téglatest és a kocka felszínének számítása. Térfogatuk mérése egységkockákkal. A térfogat mértékegységei: m ³ , dm ³ , cm ³ . Összefüggések mértékegységek között.
Szerkesztések	Tanult szerkesztések begyakorlása: szakaszok, szögek másolása, felezésük. A négyzet, téglalap, háromszög szerkesztése. Speciális négyszögek tulajdonságai. Tükrözés, kicsinyítés, nagyítás.
Összefüggések, függvények, sorozatok	Kapcsolatok megfogalmazása szöveggel, nyitott mondat-tal, táblázattal, grafikonnal. Táblázat adatainak kiegészítése, adatpárok ábrázolása derékszögű koordináta-rendszerben.
Valószínűség, kombinatorika, statisztika	Valószínűségi játékok: a “lehet”, a “biztos”, a “lehetetlen” kifejezések elmélyítése. Események gyakoriságának megfigyelése. Táblázatból, grafikonról adatok leolvasása, értelmezése.

Követelmény

- Legyen képes közös elemeket tartalmazó halmazok egyesítésére, unió elemeinek felsorolására.
- Értse a logikai “és”, “vagy” tartalmát.
- Legyen biztos számfogalma milliós számkörben.
- Alakuljon ki jártassága a racionális számkörben: összeadás, kivonás, szorzás, osztás.
- Tudjon összetett szöveges feladatra több megoldást keresni.
- Legyen képes adatokat táblázatba rendezni.
- Legyen képes adatokat ábrázolni koordinátarendszerben.
- Legyen képes adott szabályú táblázat kiegészítésére egész számokkal, közösleges és tizedes törtekkel.
- Használja a “kisebb”, “nagyobb”, “nem kisebb”, “nem nagyobb”, “egyenlő”, “kevesebb, mint”, “több, mint” kifejezéseket.
- Ismerje a henger és a kúp tulajdonságait.
- Nevezze meg a speciális négyszögeket.
- Legyen képes kocka és téglatest felszínének kiszámítására testháló segítségével.
- Tudjon tanult geometriai alakzatokat szerkeszteni.
- Legyen képes megállapítani a valószínűségi játékok és kísérletek kimenetelét.
- Ismerje a “biztos”, “lehetséges”, “lehetetlen” fogalmakat.
- Tudjon grafikont készíteni táblázatból leolvasott adatok alapján.

Informatika

7–8. évfolyam

Célok

A tantárgy tanításának célja, hogy az információs kultúra alapjainak tevékenységcentrikus, gyakorlatorientált megismerésével hozzásegítse a tanulókat a munkájukhoz, az életvitelük alakításához szükséges információk korszerű, gyors megszerzéséhez, feldolgozásához és alkalmazásához.

Feladatok

A számítógép-kezelés alapjainak megismertetése.

A modern informatikai eszközök és információhordozók használatának elsajátítása, alkalmazása.

Egyszerű adatbázisok kezelésének elsajátítása.

A hétköznapi életben előforduló tevékenységekben az algoritmusok felfedeztetésén keresztül az algoritmustervezés és -megvalósítás elsajátítása.

A könyvtárhasználat megtanítása, a könyvtárhasználói magatartás kialakítása.

A személyi számítógép és a könyvtári munka alkalmazása a tanulásban, az önművelésben.

Óraszámok

Évfolyamok	7.	8.	9.	10.
Heti óraszám	1	1	2	2
Éves óraszám	37	37	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok			
	7.	8.	9.	10.
Számítástechnika				
A számítástechnika alapjai	×			
Számítógép-kezelési alapismeretek		×		
Algoritmusok	×	×	×	
Dokumentumkészítés			×	×
Adatkezelés			×	
Táblázatkezelés			×	
Számítógéppel segített problémamegoldás			×	
Számítógépes hálózat				×
Könyvtárhasználati ismeretek				
Dokumentumismeret	×	×	×	×
Általános könyvtárhasználati ismeretek	×	×	×	×

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Az érzékszervi megismerések, a vizuális és auditív felfogóképesség, a térbeli és időbeli tájékozódás.

A figyelem, az emlékezet, az akarat, az alkotó képzelet.

A géppel segített kommunikáció.

A finom motorika, a gyors, pontos, koordinált mozgásos reagálóképesség.

Felismerő, rendszerező képesség, szerialitás.

Összehasonlítás, csoportosítás, osztályozás, megkülönböztetés.

Analízis, szintézis. Algoritmikus, problémamegoldó gondolkodás.

Tervezés, döntés, önértékelés.

A szabályalkotás és -elfogadás képességének fejlesztése.

Az önállóság és a kreativitás fejlesztése.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Számítástechnika A számítástechnika alapjai	A számítógép története – korai számolóeszközök. Az elektronikus számítógépek fejlődése. Az informatikatörténet magyar vonatkozásai. A kalkulátor használata: egyszerű matematikai műveletek elvégzése. Számítógép-kezelési alapismeretek: a számítógép perifériális egységeinek, funkcióinak megismerése.
Algoritmusok	Algoritmusok leírása szöveggel, rajzzal – játékos számítógépes környezet alkalmazásával. Egyszerű algoritmus kódolása.

Könyvtárhasználati ismeretek	Dokumentumismeret	Dokumentumfajták megismerése, csoportosítása – könyv, sajtótermékek, audiovizuális ismerethordozók, formai, szerkezeti jellemzők.
Általános könyvtárhasználati ismeretek		A szabadpolcos könyvtári állomány. Kézikönyvtár használata. Direkt tájékoztató eszközök: lexikonok, enciklopédiák.

Követelmény

- Legyen ismerete a számítástechnika múltjáról, a jövőben betöltött szerepéről.
- Ismerje fel a számítógép perifériális egységeit, ismerje fel alapvető funkcióit.
- Legyen tájékozott a kalkulátorral való számolás körében.
- Legyenek elemi gyakorlati tapasztalatai az algoritmusok leírasi lehetőségeiről.
- Ismerje fel egy-egy algoritmus jelölését.
- Legyen képes tanári segítséggel algoritmusok megjelenítésére játékos számítógépes környezetben.
- Legyen képes a legfontosabb könyvtárban található dokumentumfajták megnevezésére, megkülönböztetésére.
- Legyen képes információk keresésére lexikonokból, gyermekenciklopédiákból.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Számítástechnika Számítógép-kezelési alapismeretek	Operációs rendszer alapműködésének, alapvető parancsoknak a megismerése, futtatás, keresés, másolás. Mágneslemez formázása. A számítógépes információ tartalma, adat és jel közötti összefüggések.
Algoritmusok	Gyakori problémák algoritmusai: nagyság szerinti rendezés, elemek keresése szempontok alapján, tantárgyi átlag, osztályátlag. Algoritmus kipróbálása kész programokban.
Könyvtárhasználati ismeretek Dokumentumismeret.	Különböző dokumentumfajták szerepe a tantárgyi ismeretszerzésben: könyv, sajtótermékek, audiovizuális dokumentumok.
Általános könyvtárhasználati ismeretek	Indirekt tájékoztató eszközök: a betűrendes katalógus használata szerző és cím szerint.

Tevékenységek

Szöveg készítése. Rajzolás. Gyűjtőmunka. Dokumentumválasztás. Bibliográfia készítése.

Tantárgyi, tanulmányiátlag-számítás. Saját mágneslemez készítése. Adatgyűjtés – játék az adatokkal, csoportosítás, rendezés, összehasonlítás, elemzés.

Szakkatalógus böngészése.

Információs játékok. “Szörfözés” a hálózaton.

Saját hivatalos irat (pl. önéletrajz, pályázat) készítése.

Követelmény

- Legyen képes néhány egyszerű parancs bevitelére funkcióhoz kapcsoltn.
- Tudjon kész programba adatokat beírni, eredményeket értelmezni.

- Legyen képes tanári segítséggel értelmezni egyszerű, ismétlődéseket, elágazásokat tartalmazó algoritmusokat.
- Segítséggel tudjon készségfejlesztő és oktató programokat futtatni.
- Ismerje a lakóhelyi (vagy legközelebbi) közkönyvtárat.
- Használjon tanuláshoz többféle könyvtári dokumentumot.
- Legyen képes a könyvtárban adott témában segítséggel keresni, betűrendes katalógust használni.

Környezetismeret

1–4. évfolyam

Célok

- Az élőlények sajátosságainak, a közvetlen természeti környezet változásainak, jelenségeinek elemi szintű megismertetése.
- A korszerű, elemi természettudományos műveltség alapozása.
- A természet megszerettetése, kincseinek megóvása, az élő és élettelen környezet iránti érzékenység és felelősség kialakítása. A környezetvédő magatartásra nevelés.
- Az élővilág és környezete kapcsolatainak, egymásra utaltságának tudatosítása.

Feladatok

- Alapozza meg a természethez, a közösséghez, a szülőföldhöz, a hazához tartozás örömét és az ehhez kapcsolódó felelősségérzetet.
- Keltse fel a tanulók érdeklődését közvetlen és tágabb környezetük tárgyai, jelenségei iránt. Motiváljon a gyermeki kíváncsiságra, a tapasztalatszerzésre, az együttműködésre környezete megismerésében.
- Segítse a tanulók tér- és időbeli tájékozódó képességének fejlődését.
- Mutassa be az élő és élettelen természet szépségét, sokszínűségét és érzékeltesse a körülöttünk lévő természet egységét.
- Ismertesse meg a természet megfigyelésére alkalmas – életkoruknak megfelelő – módszereket.
- Fedeztesse fel a tanulóval, hogy ő maga is a természet része.
- Megfigyeltetni a lakóhely közelében, majd a távolabbi környezetben előforduló élőlények jellemzőit.
- Sajátíttassa el a biztonságos közlekedés alapszabályait.

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.
Heti óraszám	2	2	2	2
Éves óraszám	74	74	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok			
	1.	2.	3.	4.
Megismerési módszerek	x	x	x	x
Az élettelen természet vizsgálata	x	x	x	x

Tájékozódási alapismeretek	x	x	x	x
Az élő természet vizsgálata	x	x	x	x
Testünk és egészségünk	x	x	x	x
Környezetvédelem		x	x	x

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Percepciós készség, felismerő, ráismerő készség, grafomotoros készség, elemzés készsége, a vizsgálódás képessége, megfigyelőképesség, sorba rendezés, szóbeli kifejezőképesség, kommunikációs változások észrevételének képessége, téri tájékozódás, időbeli tájékozódás képessége. Gondolkodási képesség. Becslés, mérés képessége. Elemi szintű általánosítás képessége.

Megismerési módszerek (tapasztalat, megfigyelés, csoportosítás) alkalmazásának képessége.

A természettudományos ismeretszerzés képessége. Érdeklődés a természet iránt. Pozitív attitűd. Összehasonlítás, csoportosítás képessége. A szűkebb, majd tágabb környezetben való biztonságosabb eligazodás képessége.

Folyamatos gyermeki aktivitás, a cselekvésbe ágyazott ismerési tevékenység.

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Megismerési módszerek alapozása	A közvetlen környezet tárgyainak, jelenségeinek megfigyelése, megnevezése. Néhány jellemző tulajdonság felfedezése. Elemi szintű összehasonlítások. Egyszerű változások felfedezése a természetben. Csoportosítás feltűnő tulajdonságok alapján tanári segítséggel.
Az élettelen természet vizsgálata,	Tárgyak csoportosítása fizikai jellemzők alapján (szín, nagyság, anyag, hőmérséklet). Napszakok változásának évszakok, időjárás megfigyelése. z évszakok változásának nyomon követése. A legfontosabb csapadékformák felismerése. A napi időjárás nyomon követése tapasztalati szinten.
Tájékozódási alapismeretek	Egyszerű téri és időbeli relációk, irányok: jobb-bal. A közvetlen iskolai környezet. Közlekedés az iskola környékén és az otthonig. Legfontosabb közlekedési szabályok és magatartási formák. Lakóhelyünk (település) neve. Saját lakcím megismerése.
Az élő természet vizsgálata	A közvetlen környezet növényeinek és állatainak megfigyelése. A fa részei. A lombos fa évszakonkénti változása. Az állatok csoportosítása kültakaró, mozgás, táplálék, testfelépítés szerint. A tanuló kapcsolata a közvetlen környezetében élő növényekkel és állatokkal.
Testünk és egészségünk	Az emberi test fő részei. Az érzékszerveink. A tisztálkodás fő szabályai és eszközei. Elemi ismeretek egészségünk óvásával kapcsolatban.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Megismerési módszerek	A közvetlen megfigyelések, összehasonlítások rögzítése rajzzal. A tartós, aktív figyelem fejlesztése. Fokozatos önállósodás az összehasonlítási, csoportosítási feladatok végzésében. A tárgyak jól érzékelhető tulajdonságainak becslése, mérése: nagyobb–kisebb, hosszabb–rövidebb, nehezebb–könnyebb, hidegebb–melegebb, sima–érdes.
Az élettelen természet vizsgálata	Az évszakok. Az évszakok jellemző jegyei. Az időjárás rendszeres megfigyelése. Beszámolás a tapasztalatokról.
Tájékozódási alapismeretek	Az időbeli tájékozódás fejlesztése: régen volt, most van, később lesz. A hét napjai. Leggyakoribb ünnepeink periodikus ismétlődése. Ünnepnep–hétköznap. A térbeli tájékozódás fejlesztése. Az iskola helységeinek alaposabb ismerete. A környék gyalogos közlekedésének bővülő megismerése. Az iskola címe. A tanárok és osztálytársak neve. Helyes viselkedés a társas kapcsolatokban (család, osztály), szeretet, barátság.
Az élő természet vizsgálata	A környezet jellemző növényeinek, fák (akác, vadgesztenye, almafa), a kert virágainak (petúnia, muskátli), a zöldségeskert növényeinek (paradicsom, hagyma, retek) felismerése és megnevezése. A főbb növényi részek. Fű, fa, bokor, virágos növények megkülönböztetése. A növények ehető részei. A gyümölcsök vizsgálata: alma, szilva. A környezet állatainak megfigyelése. Néhány emlős (kutya, macska), madár (veréb), hal és rovar megismerése. Csoportosításuk testfelépítésük, hangjuk, kültakarójuk, élőhelyük, szaporodásuk, könnyen felfedezhető külső jegyeik alapján. Az ember szerepe a növények és az állatok életében, gondozásában. Az időjárás szerepe a növények változásában, az állatok viselkedésében.
Testünk és egészségünk	Az érzékszervekről tanultak koncentrikus bővítése. Az érzékszervek védelme (szemüveg, hallókészülék). A helyes napirend szerepe az egészséges életmód kialakításában. A testmozgás szerepe a fejlődésben, az egészség megóvásában. Az öltözködés és táplálkozás elemi szabályai.
Környezetvédelem iskolában és az utcán.	Az iskolai környezet rendjének megteremtése, megóvása. A hulladék elhelyezése az

Tevékenységek

Megfigyelés, vizsgálódás, tapasztalatszerzés. A tapasztalatok megfogalmazása szóban, kifejezése rajzban, alkotásban. Mérések, becslések, összehasonlítások. Szituációs játékok, helyzetgyakorlatok. Kiadványok, képes gyermeklexikonok, képek, filmek megtekintése, irányított elemzés, a képi információk értelmezése. Egyszerű következtetések megfogalmazása. Egyszerű feladatok megoldása, rajzok készítése. Gyakorlatok öltözködésre, a test tisztán tartására. Közlekedés gyalogosan.

Követelmény

- Alkalmazza a gyakorolt ismerési módszereket (tapasztalat, megfigyelés, csoportosítás).
- Tudja kifejezni tapasztalatait szóban és rajzban.
- Tudja az időjárás elemeinek, a napoknak, a napszakoknak és az évszakoknak a nevét.
- Értse az összehasonlítások során a tanár által használt kifejezéseket, relációkat.
- Ismerje a fő csapadékfajtákat.
- Használja a téri és idői relációkat jelentő legegyszerűbb kifejezéseket.
- Fokozatosan önállósodjon a gyalogos közlekedésben.

- Ismerje fel és nevezze meg a megfigyelt növényeket és állatokat. Tudja, hogy a növényeknek emberi táplálkozásra alkalmas részeik vannak, melyek az egészséges táplálkozásban fontos szerepet játszanak.
- Vegyen részt az életkorának megfelelő növényápolási és állatgondozási munkákban.
- Fokozódó önállósággal válassza meg az évszaknak, az időjárásnak megfelelő öltözéket.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Megismerési módszerek	Megfigyelések, összehasonlítások konkrét jegyek, tulajdonságok alapján. Mérések, becslések, az eredmények lejegyzése. Egyszerű összefüggések felismerése. Csoportosítások. Fontos és kevésbé lényeges tulajdonságok megkülönböztetése.
Az élettelen természet vizsgálata	Az élő és élettelen megkülönböztetése. Néhány anyag tulajdonságainak felfedezése. Vizsgálat méréssel, becsléssel, összehasonlítással. A víz előfordulása a természetben. A halmazállapotok felfedezése megfigyeléssel és a legegyszerűbb kísérleti eszközökkel. A levegő az élet feltétele.
Tájékozódási alapismeretek ismétlődése.	Időbeli tájékozódás bővítése: napi, heti, havi történések időrendbe állítása. Saját élettörténet, a születéstől máig. Az ünnepek periódusos Téri tájékozódás: a lakás jellemző helységei, azok funkciói. A lakosságot kiszolgáló intézmények és üzletek a környéken. A lakóhely és környékének közlekedési eszközei. Rokonok neve, szerepe a családi munkamegosztásban. A tanulók környezetében élők munkájának megismerése.
Az élő természet vizsgálata	Legfontosabb természetű növényeink felismerése, megnevezése. Az ember által felhasznált részeik. Lomblevelű és tűlevelű fák megkülönböztetése. A cserjék megismerése. A cserje és a fa összehasonlítása. Különböző növényi társulások megfigyelése. Az erdő, a mező, a víz és a vízpart növényei. A növények évszakonkénti változása. Állatok csoportosítása élőhely szerint. Vadon élők: erdőben, mezőn, vízparton, vízben élők (emlősök, halak, madarak).
Az élő természet vizsgálata	Jellemző tulajdonságaik, búvóhelyük, táplálékuk, kicsinyeik gondozása. Néhány háziállat felismerése, megnevezése, jellemző tulajdonságaik megnevezése. Az állatok szerepe az ember táplálkozásában.
Testünk és egészségünk étkezési rend.	A helyes táplálkozási szokások: változatosság, az ételek hőmérséklete, rendszeresség, Az élvezeti szerek káros hatásai gyermekkorban. A fogmosás. Az érzékszervek védelme. Néhány gyermekkori fertőző betegség. Az orvos és a gyógyszerek szerepe a gyógyításban. Kisgyermek – felnőttek – öregek a környezetünkben. Egymásra utaltság.
Környezetvédelem	Saját felszerelés pontos helye – táskában, padban, osztályban, öltözőszekrényben. Szemégyűjtés otthon, az iskolában és az utcán. A szemétszállítás megfigyelése.

Követelmény

- Tudjon csoportosítani adott szempontok alapján. Vegye észre, hogy a tulajdonságok egy része fontos, lényegi, míg mások kevésbé fontosak.
- Tudja, hogy a víz és a levegő elengedhetetlen feltétele az élőlények létezésének.

- Tapasztalja meg, hogy a halmazállapotok egymásba átalakulhatnak.
  - Fedezze fel az időbeli sorrendiséget a napi, havi történésekkel kapcsolatosan. Tudja az évszakok, hónapok, napok, napszakok nevét.
  - Tudja megkülönböztetni a tűlevelű és a lomblevelű fát.
  - Ismerje a lényeges különbséget a fa és a cserje között.
  - Vegyen részt növényápolásban és a környezetében lévő állatok gondozásában.
  - Fedezze fel, hogy az évszakok változása periodikus változásokat okoz a növények életében.
  - Tudja felismerni a különböző élőhelyek jellemző állatait.
  - Ismerje fel a háziállatokat képen és lehetőség szerint a valóságban is.
  - Tudja, hogy az ember gondoskodik az állatokról és az állatok táplálékot nyújtanak az embernek.
  - Ismerje a helyes étkezési rendet és étkezési szokásokat.
  - Tudja, hogy betegség esetén orvoshoz kell fordulnia.
  - Használja tudatosan a szemégyűjtőket.
  - Tájékozódjon biztonsággal az iskola épületében és a lakásban.
  - Ismerje az utat a lakástól az iskoláig.
- Egyre bővülő körben sajátítsa el a helyes közlekedés szabályait és alkalmazza az elvárható udvariassági szabályokat.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Megismerési módszerek	Az érdeklődés fenntartása természeti környezetünk iránt. Az elsajátított ismeretszerzési módszerek önálló alkalmazása. Részvétel a tanári kísérletekben. A tanult fogalmak bővülő körének megjelenése a szóbeli beszámolóknak. A szerzett tapasztalatok összegzése szóban és írott, rajzolt formában. Kérdések megfogalmazása a természet tárgyaival, élőlényeivel és jelenségeivel kapcsolatosan. Gyűjtőmunka, tablók készítése. Ismeretszerzés tanórán kívüli forrásokból: könyvtár, rádió, újságok, tv.
Az élettelen természet vizsgálata	Az anyagok vizsgálata érzékszervi úton. Szilárd, folyékony, légnemű fogalma. A levegő tulajdonságai. A hó hatása. Az anyagok viselkedése a hő növekedésekor és csökkenésekor. Az anyagok keveredése, az oldódás megfigyelése.
Tájékoztató alapismeretek	A lakóhely és környéke. A lakóhely közigazgatási, kulturális és egészségügyi intézményei. Felszíni formák, síkság, dombság, hegy, hegység. Felszíni vizek a lakóhelyen és környékén: patak, folyó, tó. Egyszerű alaprajzok, útvonalrajzok, térképvázlat. Fő világtájak. Tájékoztató világtájak szerint. Az iránytű. A nap járásának megfigyelése.
Az élő természet vizsgálata	A lakóhely környékének jellemző növényei és állatai. Lágy szárú és fás szárú növények. Termesztett növények a lakóhely környékén. A mezőgazdaság ágazatai. Védett természeti értékek a környezetben. Életjelenségek: táplálkozás, légzés, növekedés, fejlődés, mozgás, a környezet változásainak érzékelése, szaporodás. A gyümölcs részei. Egy teljes virág részei. Az élővilág és környezetének egymásra utaltsága. Védett természeti értékek a környezetben. A tenyésztett állatok szerepe az ember életében, állati eredetű táplálékok és használati tárgyak.
Testünk és egészségünk	Az ember fejlődésének szakaszai. Az egészséges életmód. A balesetek megelőzése a közlekedésben, az iskolai életben. A fertőző betegségek: terjedésük, megelőzésük.
Környezetvédelem	A levegő, a víz és a talaj lehetséges szennyező anyagai lakóhelyükön. Mit tehet a gyermek környezete védelme érdekében? Környezetvédelmi napok, feladatok.

Tevékenységek

Megfigyelés, mérés, becslés, összehasonlítás. Gyűjtőmunka, tablók készítése. Ismeretszerzés a médiából és más tanórán kívüli forrásból. Egyszerű kísérletek megfigyelése és végzése. Aktív részvétel az iskolai és otthoni feladatok végzésében. A lakóhely és környékének bejárása, megfigyelése, szóbeli beszámolás. Szituációs játékok, helyzetgyakorlatok, dramatizálás. Magatartási és közlekedési szabályok gyakorlása. Tulajdonságlisták összeállítása.

Rajz és makett készítése, terepasztal használata. Iránytű- és térképhasználat segítségével.

Követelmény

- Aktívan vegyen részt a tapasztalatok önálló vagy kiscsoportban történő gyűjtésében.
- Legyen képes a tapasztalatait mondatokba foglalni, rajzban vagy írásos formában rögzíteni.
- Ismerje környezetének legjellemzőbb felszíni formáit és vizeit.
- Használja a földrajzi neveket, ismerje a fő világtájak nevét.
- Legyen képes megfigyelni különböző anyagokat.
- Ismerje fel közvetlen környezetében a halmazállapot-változásokat.
- Tudja csoportosítani megadott szempontok alapján lakóhelye élőlényeit.
- Legyen képes felsorolni segítséggel az életjelenségeket és az élethez szükséges környezeti feltételeket.
- Sorolja fel kép vagy a valóság alapján a virág és a gyümölcs részeit.
- Vegyen részt környezetvédelmi tevékenységben.
- Ismerje a balesetmegelőzés fő szabályait.
- Tudja szűkebb lakóhelyén útbaigazítani az idegent.

Természetismeret

5–6. évfolyam

Célok

•Természetudományosan megalapozott, a tanulók által is megfigyelhető, megvizsgálható, különböző ismeretszerzési forrásokból megerősíthető tudás átadása a környezet tárgyairól, élőlényeiről, jelenségeiről, folyamatairól.

•Az életkornak megfelelő és a speciális nevelési igényekkel összhangban lévő megismerési módszerek megtanítása.

•A közvetlen környezetben végezhető – természettel kapcsolatos – tevékenységek elsajátíttatása.

Feladatok

- Az elemi természetudományos nevelés.
- Alapozza meg a földrajzi ismeretek tanulását. Segítse a térképen való tájékozódás biztonságának kialakulását.
- Motiválja a szűkebb és tágabb környezet megismerése iránti igényt.
- Fejlessze a tanuló tájékozódási képességét, térben, időben és saját személyére vonatkozóan.
- Ismertesse meg az élő és élettelen természet kölcsönös egymásra hatását, sokféleségét.
- Megismertetni a testi-lelki fejlődés szakaszait.
- Nevelje a tanulókat környezetük szépségét érzékelni tudó, azért tudatosan tenni képes emberré.
- Keltse fel a tanulóknál a haza iránti megbecsülést, szeretetet, a közösséghez tartozás érzését.

Óraszámok

	Évfolyamok	5.	6.
Heti óraszám		2	2
Éves óraszám		74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	5.	6.
Megismerési módszerek	×	×
Élettelen természet, az anyagok vizsgálata	×	
Kölcsönhatások a természetben	×	×
Az élő természet: termesztett növények, a házi és a ház körül élő állatok	×	
Hazai tájak életközösségei		×
Földrajzi ismeretek alapozása: tájékozódási ismeretek	×	
Természetföldrajzi környezetünk, az időjárás	×	

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A vizsgálódáshoz, méréshez szükséges eszközök használatának képessége.

Érdeklődés az élő és élettelen környezet iránt. Tájékozódási képesség térben és időben.

Együttműködés, pozitív attitűd.

A tudatos környezetvédő magatartás. A szépség iránti fogékonyság. A figyelem, az emlékezet, az akarat aktivizálásának képessége és az együttműködési készség.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Megismerési módszerek	A kíváncsiság, az érdeklődés, a tartós figyelem fenntartása. A megismerési módszerek önálló alkalmazása. Az ok-okozati viszonyok keresése, feltárása. Természet tudományos alapfogalmak kiépítése, használata. A vizsgálóeszközök adekvát megválasztása, használata. A tapasztalatok lejegyzése segítséggel – növekvő önállósággal.
Élettelen természet, az anyagok vizsgálata	Anyagok vizsgálata, csoportosítása (szilárd, képlékeny, folyékony, légnemű). Az anyagok egyszerűen mérhető tulajdonságai (tömeg, térfogat, hosszúság, hőmérséklet).
Kölcsönhatások a természetben	Egyszerű kölcsönhatások megfigyelése: hőhatások. A hő hatása az élőlényekre. A tűz, az égés. Az anyagok viselkedése hőmérséklet-csökkenés esetén. Az élőlények és a lehűlés.

Az élő természet: termesztett növények	Szántóöldi növények: a búza és a kukorica, egyéb gabonafélék. A zöldségeskert és a gyümölcsöskert növényei. Kártevők a zöldségeskertben és a gyümölcsösben.
a házi és a ház körül élő állatok	Az állatok háziiasításának története, fontossága. A legismertebb háziállatok és szerepük az ember életében: sertés, szarvasmarha, ló, baromfiak. Jellemző testrészeik, kültakarójuk, táplálkozásuk, szaporodásuk, ivadék gondozásuk, mozgásuk. A haszonállatok tartásának, gondozásának módja a ház körül és a nagyüzemekben. Állatvédelem.
Természetföldrajzi környezetünk, az időjárás	Az időjárás folyamatos megfigyelése. Az időjárás elemei: szél, csapadék, hőmérséklet, napsütés. A tapasztalatok rögzítése. Az időjárás-jelentések értelmezése. A víz körforgása a természetben.
Földrajzi ismeretek alapozása: tájékozódási ismeretek	A világtájak a valóságban és a térképen. Az iránytű használata. Alaprajz, térkép vázlat, sík térkép, domború térkép. Domborzati viszonyokat jelölő színek és jelek a térképen. Vizek ábrázolása a térképen. A felszíni vizek fajtái. A vizek szennyezése és óvása. Hazánk térképének megismerése.

Követelmény

- Tudja tapasztalatait szóban, rajzban, írásban rögzíteni.
- Legyen tapasztalata a hő hatására bekövetkező változásokról.
- Ismerje a tanult és vizsgált anyagok jellemző tulajdonságait, tudja azokat felsorolni.
- Tudja, hogy tűz esetén hogyan kell segítséget kérni.
- Ismerje a természet növények, valamint a házi és ház körül élő állatok szerepét az emberek életében.
- Tudja jellemezni a tanult állatok testfelépítését, kültakaróját, életmódját, táplálkozását, szaporodását – szempontok szerint.
- Tudja felsorolni az időjárás elemeit és ezek segítségével önállóan jellemezni a napi időjárást.
- Tudja felsorolni és kijelölni a fő világtájakat a valóságban és a térképen.
- Tudja használni az iránytűt.
- Ismerje a színek jelentését a térképen.
- Ismerje fel Magyarország természetföldrajzi térképét.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Megismerési módszerek	A megismerési módszerek és eszközök önálló, rutinos használatának gyakorlása. Részvétel a tanári kísérletekben, a kísérletezés szabályainak pontos ismerete és betartása a balesetek megelőzése érdekében. Könyvek, lexikonok, tömegkommunikációs eszközök használata az ismeretszerzésben.
Hazai tájak életközösségei A hazai mezők, rétek, élővilága	Jellegzetes növények: gyermekláncfű, csalán, kamilla. Jellegzetes állatok: fehér gólya, mezei nyúl, fűrgye gyík. Külső jegyeik, testfelépítésük, mozgásuk, táplálkozásuk, szaporodásuk, alkalmazkodás a környezetben. Az évszakoknak megfelelő változások a mezők, rétek élővilágában. Tápláléklánc felfedezése a mezők, rétek élővilágában. Emlős, madár, hulló: csoportokba sorolás.
Hazai tájak életközösségei Hazai vizek, vízpartok élővilága	Jellegző növényei: nád, gyékény, fűzfa. Jellegző állatai: szúnyog, ponty, folyami rák, kecskebéka, vízisikló, tőkésréce. Egyéb vízi, vízparti élőlények folyamatos megfigyelése.

A növények és állatok hasznosítása az ember életében.
Jellemző táplálékláncok.
A növények és állatok testfelépítése, életmódja, szaporodása.
A vizek és vízpartok élővilágának jellemző, évszakonkénti változásai.
Alkalmazkodásuk a környezethez.
Az állatok kétélű, hulló, hal, madár, ízeltlábú csoportba rendezése.

Hazai erdők
élővilága
különleges élőlényei.

Az erdő jellemző növényei: tölgyfa, bükkfa, erdei fenyő,
kökény, vadrózsa, hóvirág, ibolya, gyöngyvirág, gyógynövények. A gombák az erdő
Jellemző állatai:
Madarak: széncinke, nagy fakopács, erdei fülesbagoly.
Emlősök: szarvas, vaddisznó, vörösróka, erdei egér.
Rovarok: erdei vöröshangya, szarvasbogár.
Puhatestűek: éti csiga.
Az évszakonkénti változások erdeinkben, a növények és állatok életritmus.
A megismert növények és állatok jellemzői.
Az állatok testfelépítése, kültakarójuk, búvóhelyük, táplálkozásuk, szaporodásuk,
ivadékgondozásuk. Az állatok és növények kölcsönös kapcsolata, egymásrautaltsága.
Táplálékláncok az erdő életközösségében.
Az ember felelőssége az erdők védelmében. Puszító hatások. Az erdőgazdálkodás fő
szabályai. Az erdőtűzek, savas esők pusztító hatása.

Kölcsönhatások
a természetben

Mechanikai hatásokból eredő változások. Az anyagok
viselkedése ütésre, nyomásra.
A mágneses jelenség megfigyelése játékos kísérleti szituációban.
A gravitáció felfedezése.
Egyszerű kísérletek a fény és anyag kapcsolatáról. Elemi ismeretek a fényről.
Az energia elemi szintű értelmezése. Gyakorlatban megfigyelhető energiahordozók.

Tevékenységek

Megfigyelések, a változások lejegyzése rajzban, írásban. Vizsgálódások, vizsgálóeszközök használata. Összehasonlítások eredményének megfogalmazása. Modellézés. Szituatív helyzetgyakorlatok a tananyaghoz kapcsolódóan. Egyszerű jelenségek okszerű magyarázata.

Sétákon, kirándulásokon tapasztalatgyűjtés. Tapasztalatok megbeszélése szempontok szerint. Tájékoztató feladatok végrehajtása. Elemi általánosítások, következtetések levonása tanári irányítással. Szokásrendszerek alakítását szolgáló gyakorlatok. Gyűjtőmunka, táblák készítése.

Követelmény

- Használja tudatosan az ismeretszerzési eszközöket, módszereket.
  - Váljon igényévé a könyvek és egyéb ismerethordozók használata.
  - Legyen képes önállóan lejegyezni tapasztalatait.
  - Ismerjen fel és nevezzen meg a hazai tájakra jellemző egy-egy növényi és állati egyedet.
  - Tudja jellemezni és csoportosítani a tanult növényeket és állatokat, adott szempontok alapján.
  - Ismerje az összefüggéseket az időjárás, az évszakok változása és az élő természetben végbemenő változások között.
  - Tudja, hogy az ember pozitív és negatív értelemben is befolyásolja a természeti életközösségek fennmaradását, életét.
  - Tudjon felsorolni a környezetében alkalmazott környezetvédelmi módszereket.
  - Aktívan vegyen részt környezetvédelmi tevékenységekben.
  - Ismerje fel a valóságban és képeken a hazai tájak jellemző növényeit és állatait.
  - Kirándulások során tanúsítson érdeklődést az élővilág iránt. Magatartása legyen környezetkímélő.
- Tudja úgy megfigyelni a növényeket és állatokat, hogy ne zavarja, ne károsítsa azokat.
- Figyelje meg játékos kísérletek során a mechanikai hatásokat, a mágneses jelenséget, a gravitációt.
  - Soroljon fel néhány energiahordozót.

Természetismeret – Biológia, egészségtan

7–8. évfolyam

Célok

- Az élő és élettelen természet szoros kapcsolatának, az élőlények állandóságának és változékonyságának megismertetése.
- Tudományosan megalapozott, korszerű ismeretek nyújtása a növényi, állati, emberi szervezet működéséről, az egészség megóvásáról.
- Hozzásegíteni a tanulókat az egészséges életmód kialakítása és megtartása szempontjából szükséges szokásrend elsajátításához.
- Annak elérése, hogy a tanulók képesek legyenek napi egészségügyi problémáik megoldására, megfelelő segítség kérésére és a kapott tanácsok betartására.
- Az aktív természetvédelem igényének felkeltése.

Feladatok

- A tantárgy nyújtson ismereteket a távoli tájak életközösségeiről.
- Ismertesse meg az egészséges emberi szervezetet és annak működését.
- Alakítsa ki az igényt az egészségmegőrző szokások elsajátítása iránt.
- Tudatosítsa a tanulóknál, hogy saját és családjuk testi-lelki egészsége cselekedeteik függvénye.
- Tegye képessé őket arra, hogy baleset, betegség esetén célszerűen cselekedjenek és elemi szinten segítséget tudjanak nyújtani.
- Ismertesse meg az egészségkárosító szokásokat és tegye belső igénnyé azok meggyőződéses elutasítását.
- Egészségügyi kiadványok, filmek, újságok iránti figyelem felkeltése.
- Az egészséges környezet megóvása iránti felelősségtudat.
- Az emberi másságot elfogadó magatartás kialakítása.

Óraszámok

Évfolyamok	7.	8.
Heti óraszám	1,5	1,5
Éves óraszám	55,5	55,5

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	7.	8.
Távoli tájak természetes életközösségei	×	
A növények életműködése	×	
Az állatok életműködése	×	
Az emberi test és működése		×
Egészségtani ismeretek		
Egészséges életvezetés, egészségmegőrzés	×	×

Fejlesztendő képességek, készségek, attitűdök

Biológiai jelenségek megfigyelése. A tapasztalatok megfogalmazása. Önálló feladatvégzés képessége összehasonlítási, csoportosítási feladatokban. A lényeg kiemelésének képessége. Az egyszerű szakkifejezések használatának képessége. Törekvés a személyes és a környezet higiéniájának biztosítására.

Érdeklődés Földünk élővilága iránt. Felelősségérzet az élővilág védelme, óvása érdekében.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Távoli tájak természetes életközösségei	A dél-amerikai erdők jellemző növényei és állatai: óriásfák, kúszónövények, fán lakó növények. Bógómajom, jaguár, óriáskígyó. A szavannák élővilága: fűfélék, majomkenyérfa. Csimpánz, antilopfélék, oroszlán, elefánt, nílusi krokodil. A sivatagok élővilága: kaktuszok. Teve, vipera. A mérsékelt égövi füves puszták élővilága: tajgaerdő: lucfenyő, vörösfenyő, nyír. 0 Antilopok, futómadarak, bölény. A tengerek élővilága: planktonok, heringek, korallok, kék bálna, cápa. A hideg övezet élővilága: tundra. A sarkvidékek jellemző élőlényei.
A növények életműködése	A növényi sejt és szövet. A növények tápanyagfelvétele, gázcsereje, anyagátalakítása, szaporodása, mozgása. Fotoszintézis. A növények szerepe az emberek életében.
Az állatok életműködése	Egysejtű és soksejtű állatok. Az állatok táplálkozása, légzése, mozgása, szaporodása. Utódgondozási formák. Az állatok kültakarója. Az állatok szerepe az ember életében.
Egészségtani ismeretek	Az ember legnagyobb kincse az egészsége. Az egészség megóvásának alapfeltétele az egészséges környezet és életrend. A Föld népessége, az emberek sokfélék. Földünk jellemző embertípusai. A másság elfogadása.

Követelmény

•Tudjon példákat mondani a tanult életközösségek növényi és állati egyedeire, jellemző életformájukra.

•Legyen képes példákon keresztül bemutatni egy-egy életközösséget veszélyeztető történetét és az ember felelősségét.

•Vegyen részt a növények, állatok gondozásában, óvásában, becsülje élő környezetét.

•Legyen igénye egészséges környezetre, tevőlegesen vegyen részt annak kialakításában.

•Fogadja el a másságot, lássa meg benne a természet sokszínűségét, szépségét. Legyen toleráns a saját környezetében felfedezhető mássággal kapcsolatosan.

•Bővítse ismereteit különféle információhordozó anyagokon keresztül.

•Legyen képes információk rövid, tömör közlésére szóban és írásban.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Az emberi test és működése	Sejtek, szövetek, szervek, szervrendszerek, szervezet. A bőr: szerkezete, bőrérzékelés. A túlzott napozás veszélyei. A mozgás: a test fontosabb csontjai. A csontok kapcsolódása. Az izmok rögzülése és feladata. A mozgásszegény életmód következményei.

A táplálkozás: a táplálkozás szervei. Az emésztés folyamata. A fogápolás és az egészséges táplálkozás fontossága.
 A légzés: a légzés szervei. A légcsere. A dohányzás káros hatásai.
 A keringési rendszer részei, funkciója.
 A vér anyagszállítása, útja a nagy- és kisvérkörben. Összetétele.
 A kiválasztás szervei és működése. A kiválasztó működés jelentősége a szervezet fenntartásában.
 A szaporodás: a férfi ivarszervek és működése.
 A női ivarszervek és működése.
 A terhesség és a szülés.
 Az ember nemi élete.
 Az ivarszervek higiénéje. Fogamzásgátlás.
 Az idegi szabályozás.
 Az érzékszervek: látás, hallás, íz-, szag- és hőérzékelés.
 Az idegrendszer tagolódása, működésének főbb jellemzői.
 A kábító- és élvezeti szerek hatása az idegrendszerre.

Egészséges életvezetés,
 egészségmegőrzés

A betegség tünetei általában. Mikor kell orvoshoz fordulni?
 Teendők, míg az orvos megérkezik.
 A természetgyógyászat, népi gyógymódok.
 A gyógynövények szerepe a gyógyításban.
 A kuruzslás.

Tevékenységek

A valóság megfigyelése. Megfigyelés demonstrációs eszközökön, értelmezés.

Tapasztalatok megfogalmazása, lejegyzése. Ismeretszerzés lexikonokból, atlaszokból, képes és szöveges információhordozókból. Gyógynövénygyűjtés, tabló készítése a gyógynövényekből.

A lakóhelyen hagyományos népi gyógymódok gyűjtése, lejegyzése. Vélemény-, ítéletalkotás a kuruzslás és a természetgyógyászati esetek szétválasztására.

Követelmény

- Ismerje saját teste felépítését, a szervrendszereket. Tudja elhelyezkedésüket, működésük lényegét és szerepét a szervezet harmonikus működésében.
- Ismerje a fogamzásgátlás néhány lehetőségét.
- Legyen képes megkülönböztetni a szervezet egészséges és beteg működését.
- Legyenek ismeretei a természetgyógyászatról. Utasítsa el a kuruzslás minden formáját.

Természetismeret – Fizika

7–8. évfolyam

Célok

- A korszerű fizikai szemléletmódra nevelés.
- A mindennapi élet és a technikai fejlődés által felvetett egyszerűbb, fizikával kapcsolatos kérdések megválaszolása.

Feladatok

- Keltse fel a tanulók érdeklődését a fizikai jelenségek, folyamatok iránt.
- Alakítsa ki azt a meggyőződést, hogy a mindennapi élet problémáinak megoldásában és az életünk minőségét meghatározó műszaki-tudományos fejlődésben jelentős szerepe van a fizika tudományának.
- Fejlessze a tanulók technikai és kommunikációs készségét, gondolkodását.
- Alapozza meg fizikai ismeretekkel szakmatanulását.
- Neveljen környezettudatos magatartásra, aktív környezetvédelemre.

•Tudatosítsa a tanulókkal, hogy a természet egységes egész, a különböző tudományok ugyanazt az anyagi világot vizsgálják.

•Nyújtson alapismereteket az anyag fizikai tulajdonságairól, a kölcsönhatásokról, a mindennapi gyakorlatban is megfigyelhető problémákról.

•Ismertesse meg a fizikai vizsgálatok eszközrendszerét, munkamódszereit. A pontosság, a munkafegyelem jelentőségének beláttatása.

•Gyakoroltassa a megismerési módszerek egyre önállóbb használatát, a tapasztalatok pontos megfogalmazását.

Óraszámok

Évfolyamok	7.	8.
Éves óraszám	27	27

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	7.	8.
A testek mozgása, mozgásállapot-változások	×	
A mechanikai munka Egyszerű gépek		×
Hőtani alapjelenségek	×	
A nyomás		×

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Érdeklődés, kíváncsiság. Megfigyelés, elemzés, a tapasztalatok lejegyzésének, becslések, mérések képessége. A gondolkodási funkciók fejlesztése.

Alapfokú kísérletező készség. Többszemponútú vizsgálódás képessége. Az ismeretek önálló bővítésének képessége. Szakkönyvek, lexikonok, népszerű ismeretterjesztő kiadványok, rádió és tv-műsorok, az internet használatának képessége. Kritikai viszonyulás az áltudományos információkhoz.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
A testek mozgása, mozgásállapot-változások	A testek mozgása: mozgás és nyugalom. Az egyenes vonalú egyenletes mozgás, az egyenletesen változó mozgás, körmozgás és rezgő mozgás megfigyelése. A szabadesés. A dinamika alapjai. A testek tehetetlensége és tömege. Az erő mozgásállapot-változtató hatása. Erő-ellenő – példák a mindennapi életből.
Hőtani alapjelenségek	A hőmérséklet mérése. A hőtágulás jelensége a mindennapi életben. A termikus kölcsönhatás, a hőmennyiség. A termikus energia felhasználása a mindennapokban munkavégzésre. Halmazállapot-változások: olvadás, fagyás, forrás, párolgás, lecsapódás megfigyelése hétköznapi példákön. Olvadáspont, forráspont. Az égés – égéshő. Tűzoltás. Teendők tűz észlelésekor.

Követelmény

- Legyen képes a tanuló egyszerű mechanikai és hőtani jelenségeket megfigyelni a gyakorlatban és kísérletekben. Tapasztalatait fogalmazza meg.
- Ismerje fel a tanult fizikai ismeretek szerepét a technikai és természeti környezetben. Láss be pl., hogy a súrlódás és a közegellenállás egyaránt lehet hasznos és káros.
- Ismerje a fizikai vizsgálatokhoz szükséges eszközök balesetmentes használatát.
- Legyen járatos a mérések végzésében és tudjon egyszerű kísérleteket önállóan is elvégezni.
- Tudja kiválasztani azokat a cikkeket, könyveket, rádió-, televízió-műsorokat, amelyek segíthetik a fizikai jelenségek jobb megismerését.
- Tudja megkülönböztetni az egyenletes és egyenletesen változó mozgásokat.
- Tudja, hogy nem a mozgás fenntartásához, hanem a mozgásállapot megváltoztatásához kell erő.
- Ismerje fel a halmazállapot-változásokat a mindennapok gyakorlatában.
- Ismerje a hőmérséklet-kiegyenlítődés elvét és az energia-megmaradás törvényét.
- Tudjon gyakorlati példákat mondani a hőmérséklet mérésére.
- Példák segítségével tudja értelmezni, hogy mi a különbség a test súlya és tömege között.
- Ismerje fel az anyagok halmazállapotát, tudja azokat jellemezni.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
A mechanikai munka	A mechanikai munka: a munka értelmezése.
Egyszerű gépek	A munka, az erő és az út összefüggése. Egyszerű számításos feladatok. Az egyszerű gépek: emelő, lejtő, hengerkerék, csiga. Egykarú, kétkarú emelő. Álló, mozgó csiga – csigasor. Egyszerű gépek a gyakorlatban.
A nyomás	A nyomás értelmezése egyszerű kísérletek alapján. A szilárd testek által kifejtett nyomás. Nyomás a folyadékokban és gázokban. Gyakorlati példák keresése: járművek fékberendezései, hidraulikus sajtó. Közlekedőedények megfigyelése egyszerű kísérletek során. Gyakorlati vonatkozások pl. kutak, vizek szennyeződése belvizek esetén. Arkhimédész törvényének érvényesülése a gyakorlatban. A felhajtóerő, úszás, lebegés, elmerülés feltételeinek megfigyelése kísérletekben. A felületi feszültség megfigyelése a mindennapok gyakorlatában.

Tevékenységek

Jelenségek, kísérletek megfigyelése, értelmezése szóban. Becslések, mérések, az eredmények ellenőrzése, lejegyzése. Fizikai problémák felismerése a gyakorlatban, megoldások keresése. Ismeretterjesztő irodalom, lexikonok, információhordozók használata tanári segítséggel.

Követelmény

- Ismerjen fel a gyakorlatban néhány egyszerű gépet.
  - Legyen tájékozott arról, hogy az egyszerű gépek a mindennapi munkavégzésben nélkülözhetetlenek.
- Tudja, hogy az összetett gépek alapjául is az egyszerű gépek szolgálnak.
- Tudjon példát mondani a nyomás fizikai törvénye alapján készült berendezésre.
  - Tudja, hogy a vízvezetékrendszerek létrehozása a fizika törvényein alapul.
  - Ismerje a közlekedőedény fogalmát.
  - Tudja indokolni fizikai ismeretei segítségével a testek úszását, lebegését, elmerülését.

Természetismeret – Kémia

7–8. évfolyam

Célok

- A természettudományokon belül felkelteni a tanulók érdeklődését a kémia iránt.
- Olyan alapismeretek nyújtása, amelyek lehetővé teszik a modern életben megjelenő vegyszerek, kémiai folyamatok felismerését.
- Segítséget nyújtani a tanulóknak abban, hogy a kémia tudományának gyakorlati eredményei ne fenyegetettséget jelentsenek számukra, hanem lehetőséget a komfortosabb élet megteremtésére.
- Megerősíteni a tanulóknak azt a meggyőződést, hogy az ember felelős környezete állapotáért. A tanítási órákon megszerzett tudás segítse hozzá őket a környezetszennyezés felismeréséhez, a környezettudatos magatartáshoz.

Feladatok

- Ismertesse meg a tantárgy a kémiai megfigyelésekhez, kísérletekhez szükséges eszközöket, anyagokat, módszereket és magatartást.
- Sajátíttassa el az alapvető kémiai fogalmakat, műveltségelemeket.
- Fedeztesse fel és értelmeztesse a mindennapi életben megjelenő kémiai jelenségeket.
- Alkalmaztassa a megszerzett tapasztalatokat, tudáselemeket a napi problémák megoldásában.
- Keltse fel a figyelmet, motiválja a kémia tudományával kapcsolatos hírek, cikkek, könyvek, tudósítások olvasását, értelmezését.
- Ismertesse fel, hogy Földünk bármilyen nagynak tűnik is, terhelhetősége véges.
- Neveljen a tantárgy a természet szeretetére és a környezetkímélő, környezetvédő magatartásra.

Óraszámok

Évfolyamok	7.	8.
Éves óraszám	27	27

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	7.	8.
Kémiai alapismeretek. A kémia mint tudomány	×	×
Az anyagok tulajdonságai és változásai	×	
Fémes elemek és vegyületeik		×
A nemfémes elemek és vegyületeik		×
Környezetvédelmi ismeretek	×	×
Vegyszerek a háztartásban		×

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A kémiai jelenségek megfigyelésének képessége. Lényeges és lényegtelen tényezők megkülönböztetésének képessége. Mérések önálló végrehajtása.

Becslés, önellenőrzés képessége. Kísérletező attitűd. Képesség a bizonyítások rendszerének betartására.

Lexikonok, cikkek használatának, felhasználásának képessége. Kritikai érzék képessége.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kémiai alapismeretek A kémia mint tudomány	A kémia mint tudomány a természettudományok része. Néhány híres magyar kémikus nevének, munkássága lényegének megismerése. A kísérletezés szerepe a kémiai megfigyelésekben. Kísérleti eszközök megismerése.
Az anyagok tulajdonságai és változásai	A fizikai és kémiai változások jellemzői. Anyagok, elemek vizsgálata. A levegő, a víz. Az oxigén, a hidrogén, a vas, az alumínium megfigyelése. Oldatok: oldott anyagok, oldószerek. A víz mint a legfontosabb oldószer. Nem csak a víz lehet oldószer. Keverékek. A levegő az oxigén és a nitrogén keveréke. Az égés. Az égés feltételei. Az oxidáció. Gyors és lassú égés.
Környezetvédelmi ismeretek	A levegő és víz szennyeződésének megfigyelése. Okok keresése, példák a napi sajtóból.

Tevékenységek

Megfigyelés és összehasonlítás. Kísérletek. Tapasztalatok gyűjtése, megfogalmazása, következtetések levonása. A mértékegységek gyakorlása. Összefüggések felfedezése tanári segítséggel. A tapasztalatok felhasználása a mindennapi gyakorlatban. Információk felkutatása. Gyűjtőmunka. Megfigyelések rögzítése tanári segítséggel.

Szabályok gyakorlása. Modelllezés. A szaknyelv elemi kifejezéseinek megismerése, használata.

Követelmény

- Lássa be a tanuló a kémiai ismeretek fontosságát a mindennapi életben és a tudományos fejlődésben.
- Tudja csoportosítani tanári segítséggel a változásokat aszerint, hogy megváltozott-e az anyagok minősége.
- Ismerje fel a vizsgált anyagok leglényegesebb fizikai és kémiai tulajdonságait.
- Tudja, hogy az oxigén és a víz elengedhetetlen feltétele az életnek.
- Ismerje a tűz hasznát és pusztítását. Ismerje a tűzoltás néhány alapszabályát.
- Tudja a tűzoltók riasztásához szükséges tennivalókat.
- Legyen képes tájékozódni a napi sajtóban, ismereteket szerezni a médián keresztül, tudja azokat átadni, értelmezni.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kémiai alapismeretek	A kísérleti eszközök használatának egyre bővülő ismerete. A periódusos rendszer szerepe az elemek közötti tájékozódásban.
Fémes elemek és vegyületeik	A fémes elemek jellemzői: jól vezetik a hőt és az elektromos áramot. Nátrium, kalcium, alumínium, vas, ólom, réz, higany, arany, ezüst vizsgálata,

	jellemzőik. Lúgos kémhatás kimutatása kísérletek során. A lúgok és a savak hatására bekövetkező változások megfigyelése. A lúgok szerepe a mindennapokban.
A nemfémes elemek és vegyületeik	A klór mérgező és fertőtlenítő hatása. A savas kémhatás megfigyelése tanári kísérleten. A sósav hatásai, előfordulása a tisztítószerekben. Az oxigén szerepe az élőlények életében, a gyógyászatban. A kén és az égése során keletkező kéndioxid. A kénsav mint a mosószer és műanyaggyártás fontos alapanyaga.
A nemfémes elemek és vegyületeik	A szén megfigyelése, a grafit, a gyémánt. Vegyületek: szén-dioxid, szén-monoxid. A hidrogén. A nitrogén mint a levegő alkotórésze, a fehérjék építőeleme.
Vegyszerek a háztartásban	Mosó- és tisztítószeresek használati utasításainak és összetéti ismertetőinek közös értelmezése.
Környezetvédelmi ismeretek	Az el nem használt vegyszerek elhelyezésének szabályai a környezetvédelmi szempontok figyelembevételével.

Tevékenységek

Megfigyelés és összehasonlítás a tanári és tanulói kísérletek során. Tapasztalatok gyűjtése, megfogalmazása, következtetések levonása. Gyakorlat szerzése a mértékegységek használatában.

Összefüggések felfedezése. A tapasztalatok felhasználása a mindennapi gyakorlatban. Elemi jártasság szerzése az információk felkutatásában.

Gyűjtőmunka. Megfigyelések rögzítése tanári segítséggel.

Egészséges veszélyérzet kialakítása a kémiai anyagokkal kapcsolatosan. Szabályok értelmezése és gyakorlása.

Modellezés. Verbális fejlesztés, a szaknyelv elemi kifejezéseinek megismerése, használata.

Követelmény

• Fogalmazza meg tanári segítséggel, majd fokozódó önállósággal a vizsgált anyagok jellemző tulajdonságait.

• Tudja, hogy a lúg veszélyes mérge, ismerje kezelésének szabályait.

• Mondjon példát a lúgok hasznosítására.

• A tanuló ismerje a tanult elemek és vegyületek nevét.

• Tudjon példát mondani felhasználásukról, jelentőségükről az ember életében.

• Ismerje azokat a veszélyeket, amelyeket a tanult kémiai anyagok jelenthetnek, tartsa be kezelésük, tárolásuk szabályait.

• Tudja, hogy a vásárolt termékek használata előtt mindig el kell olvasnia a használati utasításokat és azokat maradéktalanul be kell tartania.

Földrajz

6–8. évfolyam

Célok

• A földrajz tantárgy célja, hogy kialakítsa, majd fokozatosan fejlessze a tanulók földrajzi, környezeti tájékozódását és gondolkodását.

• A tantárgy sajátos eszközeivel elősegíti, hogy a tanulók megismerjék a világban elfoglalt helyünket, földrajzi és környezeti adottságainkat.

• Elmélyíti a természettudományos vizsgálati módszerek alkalmazását.

•A szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi, gazdasági jellemzőivel ismerteti meg a tanulókat.

Feladatok

- Formálja a tanulók szemléletét, a nemzeti, az európai értékekhez való pozitív viszonyulást.
- Fejlessze tovább és erősítse meg a napi gyakorlat során szükséges térbeli és időbeli tájékozódási képességet.
- Keltse föl a tanulók érdeklődését a megfigyelhető, észlelhető, megvizsgálható jelenségek, folyamatok iránt, a közvetlen és a tágabb környezetet érintően.
- Bővítse a tér- és időbeli tájékozódási képességeket és fejlessze a térképi alapismereteket. Járuljon hozzá az ökológiai szemlélet, a környezeti attitűd, magatartás és értékrend kialakulásához.
- Késztesen az élő, az élettelen, az épített környezet megóvására a haza, az európai és a távoli tájak földrajzának megismertetésével.
- Járuljon hozzá a tanulási szokások kialakításához, az elsajátított ismeretek, készségek, jártasságok alkalmazásához a napi gyakorlat és életvitel szintjén is.
- Készítse fel a tanulókat a reális értékelésre, a földrajzi információhordozók értelmes felhasználására, kiválasztására (térképek, földgömb, tv-műsorok, kiadványok, útikönyvek).
- Alakítson ki – a tanulók fejlettségének megfelelő – topográfiai ismereteket, földrajzi fogalmakat. Biztosítson megfelelő gyakorlást, megerősítést az alapvető földrajzi szakkifejezések használatára, az írásos rögzítésre, az ábrázolásra, az elemzésre.

Óraszámok

Évfolyamok	6.	7.	8.
Heti óraszám	1,5	1,5	1,5
Éves óraszám	55,5	55,5	55,5

Témakörök

Témakör	Évfolyamok		
	6.	7.	8.
A Föld	×		
Szárazföldek és óceánok	×		
Ismeretek hazánkról	×		
Ismeretek a Földről		×	
Kontinensek, tájak, országok		×	
Európa országai		×	
Közép-Európa, a Kárpát-medence			×
Magyarország természeti, társadalmi, gazdasági jellemzői		×	
Megyénk, fővárosunk			×

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A tantárgy speciális eszközrendszerével, ismeretanyagával, tevékenységrendszerével fejlessze a természettudományos vizsgálómódszerek alkalmazásának képességét.

A természeti, társadalmi jelenségek, folyamatok összefüggésének felismerése. A térbeli és időbeli tájékozódás képességének fejlesztése a tantárgy sajátos tartalmával. Az elemző képesség fejlesztése – a hasonlóságok, különbségek, kapcsolatok észrevétele.

Önálló vizsgálódás képessége, a vizsgálatok, megfigyelések alapján a véleményalkotás, az érvelés, a döntés képességének fejlesztése.

A kifejezőképesség fejlesztése – szóban, írásban, rajzban. A tanult szakkifejezések használatának képessége. Az önálló, az irányított tanulás képessége. A speciális ismerethordozók használatának képessége.

A szemléleti térképolvasás készségszinten, a logikai, a következtető térképolvasás jártasság szinten.

A természetben, a társadalmi folyamatokban lezajló változás felismerésének képessége.

Pozitív viszonyulás a hazai tájhoz, természeti és társadalmi értéinkhez. A természet, a környezetpusztítás elítélése. A környezetkárosodás megakadályozására történő összefogás megértése.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
A Föld	A Föld alakja. Ásványok, kőzetek. A földfelszín alakulása, hegységek képződése, vetődés, gyűrődés, vulkáni működés. Lepusztulás, feltöltődés. A talajképződés, a termőföld. Belső és külső erők a felszín alakulásában. Jellemző felszíni formák. Éghajlati övezetesség. Az éghajlati övek jellemzői.
Szárazföldek és óceánok	Tájékozódás a földgömbön, a Föld természetföldrajzi térképén. A szárazföldek, óceánok. A kontinensek földrajzi fekvése. Sarkvidékek. Térbeli, időbeli tájékozódás a kontinensek között – időeltolódás. Kontinensek közötti távolságok. A kontinensek eltérő természeti képe. A földrészek jellemző országainak leolvasása a térképről.
Ismeretek hazánkról településjelek.	Hazánk helye Európában, a Kárpát-medencében. Tájékozódás Magyarország természetföldrajzi térképén – a világtájak szerint. Magyarország felszíne – hazai tájtypusok. A nagy tájak arculata, természetes vizei, természeti erőforrásai. Tájékozódás Magyarország közigazgatási térképén, településtípusok, Jelentős környezeti értékeink. Hazánk fővárosa.

Tevékenységek

Információszerzés különböző tartalmú földrajzi térképeken. Modellek, makettek tanulmányozása a földfelszín folyamatainak megértéséhez. Ásványok, kőzetek érzékszervi vizsgálata, a termőföld vizsgálata. Felszíni formák megfigyelése, felismerése képanyagon, leírás alapján. Tájékozódás légi fotókon, úrfelvételeken.

Gyakorlatok a földgömbön, a világtérképén. A kontinensek, az óceánok összehasonlítása nagyság és fekvés szerint. Tevékenység homokasztalon.

Képzelt utazások, távolságok, utazási idő becslése. Országok, fővárosok leolvasása az egyes kontinensek térképéről.

Tájékozódás Európa térképén – hazánk kijelölése. Gyakorlatok, információk gyűjtése hazánk természetföldrajzi és közigazgatási térképén. A térképjelek, -színek, -számok értelmezése, következtető térképolvasás. Tájak csoportosítása tájtypus szerint, a természetföldrajzi adottságok szerint. Tájékozódás világtájak szerint. Településtípusok felismerése a képeken, a térképén a térképjelek segítségével. Játékos utazás a nagy tájakon – a táj arculatának leírása szóban, képek, fotók és a térkép segítségével.

Gyűjtemény összeállítása környezeti értékeinkről.

Követelmény

•Ismerje fel a tanult földi képződményeket, nevezzen meg jelenségeket, folyamatokat a földfelszín alakulásában.

•Legyen ismerete az éghajlati övekről. Tudja segítség mellett megmutatni, megnevezni az éghajlati öveket.

•Legyen képes a földgömbön, a Föld térképén irányítás mellett tájékozódni, a kontinenseket, óceánokat megnevezni, helyüket, helyzetüket meghatározni.

•Legyen képes egyszerű összehasonlításokat végezni a térkép vagy modell, makett segítségével.

•Gyűjtsön képeket, leírásokat. Vegyen részt tablókészítésben. Tudja megmutatni hazánk helyét Európa térképén. Legyen képes a térképről információt szerezni, hazánk nagy tájait megmutatni, megnevezni, a tanult földrajzi neveket, szakkifejezéseket pontosan használni.

•Tudja megfigyeléseit szóban elmondani, röviden, tömören írásban rögzíteni, rajzban ábrázolni.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Ismeretek a Földről	A Föld vizei – a földfelszín feletti és a felszín alatti vizek. óceánok, tengerek. A légkör – az időjárás-változás és okai.
Kontinensek, tájak, országok	Tájékozódás szemléleti térképolvasással – földrészek. A földrészek nagy tájegységei. Egy-egy tipikus táj bemutatása a földrajzi övezetesség szerint: monszunvidék, mediterrán táj, tajgavidék, a sivatag. A felszínhez kapcsolódó tipikus tájak: magashegység, középhegység, alföldek. A gazdálkodáshoz kapcsolódó tipikus táj: ipari körzet, farmvidék, ültetvény, öntözéses gazdálkodás, oázis. Speciális térség: kikötőövezet, üdülőövezet.
Európa	Európa fekvése, részei és természetföldrajzi jellemzői. Európa természeti erőforrásai, gazdasági jellemzői. Az Európai Unió.
Európa országai	Észak-Európa országainak közös és egyedi természetföldrajzi jellemzői. Az európai népek élete. Nyugat-Európa országainak közös és eltérő földrajzi vonásai. Dél-Európa országainak általános és egyedi földrajzi vonásai. A dél-európai mediterrán táj, üdülőövezet, a kikötők világa. Kelet-Európa jellegzetes vonásai – országai, népei.

Tevékenységek

Információszerzés különféle tartalmú térképekből, ábrákról.

Képanyagok, hanganyagok, leírások elemzése, tájleírások olvasása.

Tájékozódás a tipikus tájak felől, jellegzetességek elképzelése, lerajzolása. Képzelt utazások, beszámoló készítése a csoportnak.

Tipikus tájak csoportosítása a megadott szempont szerint. Példák keresése földrajzi jellegzetességekre.

Képek gyűjtése, tablók összeállítása. Példák gyűjtése Európában élő népek szokásairól, életéről filmek, képek, irodalmi alkotások felhasználásával.

Játékos gyakorlatok, szituációs játékok az idegenvezetésre, a tanult tájak, országok, népek sajátosságainak bemutatására.

Követelmény

•Ismerje a sós víz és az édesvíz különbségeit.

•Tudjon példát mondani a felszín feletti és a felszín alatti vizek főbb típusaira. Legyen ismerete a légkör főbb alkotórészeiről.

•Rendelkezzen elemi szintű tájékozottsággal különféle méretarányú és jelrendszerű térképek olvasásában.

- Tudjon példákat mondani a természetföldrajzi övezetességre, alapvető jellegzetességének bemutatására tanári irányítás mellett. Legyen képes egy táj természeti jellemzőit bemutató kép, ábra, adatsor elemzésére irányítás, segítségadás mellett. Megadott szempontok szerint tudja csoportosítani a nagyobb tájegységek tipikus tájait, legyen képes a térképen megmutatni ezeket.

- Tudjon egy-egy példát mondani az adott táj természeti és társadalmi környezetének alapvető összefüggéseire, tanári segítséggel.

- Legyen képes felsorolni, térképen megmutatni Európa főbb részeit.

- Szempontsor mellett legyen képes jellemezni Európa természetföldrajzi adottságát, erőforrásait.

- Legyen elemi ismerete az Európai Unióról.

- Ismerje Európa legfontosabb országait. Mondjon példát a közös és az eltérő földrajzi vonásokra.

- Használja pontosan a témához kapcsolódó földrajzi, topográfiai fogalmakat, legyen képes megmutatni ezeket a térképen is.

- Legyen igénye különféle térképes, földrajzi információszerzésre, a gyűjtésre. Végezze jártasság szinten a szemléleti térképolvasást.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Közép-Európa, a Kárpát-medence	Közép-Európa általános természetföldrajzi képe. Hasonló természeti adottságok – eltérő gazdasági fejlődés. Sokszínűség Közép-Európában – népek, népcsoportok, eltérő kultúra. Társadalmi sokszínűség. A Kárpát-medence természetföldrajzi képe, fejlődése.
Magyarország természeti, társadalmi, gazdasági jellemzői	Hazánk fekvése, felszíne, domborzata. Nagy tájak, természeti adottságok, erőforrások – éghajlat, vízrajz, természetes élővilág, talaj, energiahordozók, ásványi nyersanyagok. A földrajzi környezet hatása a táj gazdálkodására, településtípusára, településhálózatára. A nagy tájak népességföldrajzi, tájtörténeti jellegzetességei. Fejlődés – infrastruktúra. A tájak idegenforgalmi értéke. A nagy tájak környezeti állapota. Természetvédelmi területek. A világörökség részét alkotó tájak, települések, építmények. Hazánk idegenforgalmi kapcsolatai – integrációs törekvések.
Megyénk, fővárosunk	A megye természeti környezete. A megye települései, közutak, vasutak. A megye gazdasági jellemzői, népessége, népcsoportok, kultúrák. A táj szépsége – a táj környezeti gondjai. A főváros természeti, gazdasági, kulturális jellemzői. Történeti emlékei. Népessége. A közlekedésben betöltött szerepe. A főváros környezetvédelmi gondjai, az urbanizáció jellegzetességei.

Tevékenységek

Gyakorolja, segítség mellett használja a tematikus térképek, a légi felvételek, úrfelvételek leolvasását.

Tájékozódás a napi időjárás-jelentésben használt Európa térképen, úrfelvételen. Adatok értelmezése az időjárás-jelentés alapján.

Példák a medencefekvésből adódó folyamatokra, összefüggésekre, a természeti környezetnek a népek életére gyakorolt hatására.

Gyűjtsön képanyagot, irodalmi szemelvényt tájtörténeti jellegzetességekről, a hazai népcsoportokról.

Játékos idegenvezetés – hazánk idegenforgalmi nevezetességeinek bemutatása. Vita, érvelés, megoldáskeresés hazánk környezeti állapota jobbítása érdekében.

Képanyag, információs anyag gyűjtése a megyéről. A helyi szokások, népcsoportok, jellegzetességek bemutatása. Tájéleírás képek alapján. A fejlődés, a változás bemutatása a szűkebb lakóhelyen. Anyaggyűjtés a fővárosról, tablókészítés.

Hírek, információk a fővárosról.

Követelmény

- Legyen képes röviden jellemezni Közép-Európa természeti adottságait megadott szempont szerint.

- Tudjon példát mondani a medencefekvés jellemzőire.
- Ismerjen fel egyszerű összefüggéseket a földrajzi fekvés és a tájban élő emberek élete között.
- Legyen képes a fejlettségének megfelelő információk gyűjtésére a megadott szempontok szerint.
- Legyen képes jellemezni hazánk nagy tájait szempontsor szerint. Végezze önállóan írásbeli feladatait a munkalapokon, feladatlapokon.
- Mutasson tér- és időbeli tájékozottságot a térkép használatában, a képzeletbeli utazásokban, játékos idegenvezetői szerepben.
- Használja pontosan a tanult földrajzi szakkifejezéseket, topográfiai fogalmakat, mutassa meg ezeket a térképen is.
- Oldja meg készség szinten a szemléleti térképolvasást, jártasság szinten a következtető térképolvasást.
- Tudja a megye, a főváros főbb jellemzőit.
- Tudjon példát mondani a megye környezeti állapotára.

Ének-zene

1–8. évfolyam

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	1	1	1	1	1	1	1	1
Éves óraszám	37	37	37	37	37	37	37	37

Témakörök

Témakör	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Daléneklés	×	×	×	×				
Éneklés					×	×	×	×
Zenei ismeretek	×	×	×	×	×	×	×	×
Zenehallgatás			×	×	×	×	×	×
Percepciófejlesztés	×	×	×					
Improvizáció	×	×	×	×				

1–4. évfolyam

Célok

- Eljuttatni a tanulót az ének-zene eszközrendszerével, a “hangzó nyelv” élményével az aktív éneklés és zenehallgatás oldott befogadására.
- Megteremteni az érzelmi élet, a személyiség harmóniáját a tantárgy tanításával.
- A tanuló segítése kapcsolatrendszere építésében, az önmegvalósítás, önkifejezés gyakorlásában – a feszültségektől mentes, oldott kommunikáció átélésében a művészetterápia eszközeivel, módszereivel.

- Elsajátíttatni a szép, kifejező éneklés technikáját.

Feladatok

- Nyújtson maradandó élményt az aktív énekléssel, a “hangzó nyelv” értékeinek elsajátításával.
- Ismertessen meg a tanulók sérülésspecifikumaihoz, értelmi sajátosságaihoz, életkorához igazodó énekes és zenei szemelvényeket, amelyek fejlesztik a tanuló énekes – reprodukáló és zenehallgató – befogadói képességét.
- Fejlessze a tanulók ritmus- és dallamérzékét, hallási percepciót, a zenei írás-olvasás készségeit – az életkori sajátosságához és a sérüléshez igazodóan.
- Késztesen a zenei élmény szóbeli, vizuális, mozgásos megfogalmazására, az ének-zenei önkifejezésre, az önmegvalósításra, a játékosagra, az örömteli részvételre.
- Fejlessze a zenei memóriát, a reprodukációs képzetet, az érzelmi, az akaratit életet.
- A dalrepertoár kialakításával, a zenei ismeretek megerősítésével fejlessze az analógiás, az algoritmizált gondolkodást.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Az éneklés, az önkifejezés készségei. Az éneklési kultúra.

A csoportos, a közös, az egységes éneklés képességei. Alkalmazkodóképesség.

A szövegkiejtés, a szövegtanulás, a szép és pontos artikuláció képessége.

Az emlékezet, a figyelem, az érdeklődés fejlesztése.

A zenei hallás, a dallamhallás, a ritmusérzék.

A zenei olvasás-írás készségei.

Az érzelem, az empátia, a felszabadultság. A mozgáskészség. Gyors, pontos mozgásos reagálás.

A zenei befogadóképesség.

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Daléneklés	Óvodából hozott dalok, gyermekdalok éneklése. Gyermekdalok – gyermekjátékdalok az évszakokhoz, a jeles napokhoz, ünnepkörhöz, állatokhoz, növényekhez kapcsolódóan. Közös éneklés és játék. Dallam- és ritmusimprovizáció – névre, gyermekversre.
Zenei ismeretek Ritmikai elemek Dallami elemek	Egyenletes lüktetésű dalritmus megszólaltatása tapssal, kopogással. Ritmuselemek: negyed, páros nyolcad, a negyed értékű szünet, a kettes ütem. A ritmusmotívumok felismerése, egyszerű ritmushangszer játékos megszólaltatása – dob, cintányér, fadob, ütőfa, háromszög. A tanult dalok felismerése dallamokról, hangok közötti különbségek: magas – mély, halk – hangos, lassú – gyors. A pentatónia dallamhangjai (“dó”, “re”, “mi”, “szó”, “lá”).
Percepciófejlesztés	A vizuális, akusztikus, taktikus figyelem fejlesztése – csönd, zaj, zörej, beszédhang, zenei hang, dallam megtapasztalása, felismerése, látáson, halláson, tapintáson alapuló koncentrációs játékok. A környezetünk hangjai – emberi hang, tárgyak, közlekedési eszközök hangjai, a hang iránya, erőssége, a hang időtartama (hosszú – rövid ideig tartó).
Improvizáció	Énekes és ritmikus variációs játék. Saját név éneklése. Énekes párbeszéd, visszhangjáték.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Daléneklés	Az 1. évfolyamon tanult dalok megerősítése. Új dalok – gyermekdalok hosszabb terjedelemmel és bővülő hangkészlettel. Értelmes szövegkezelés. Dalok közös előadása – körjátékok önállóan, egyszerű mozgáselemek, tánclépések a tanult dalokhoz kötötten. Improvizációs játékok, gyakorlatok; névéneklés – ritmussal, dallammal; kérdés – felelet.
Zenei ismeretek Ritmikai elemek	A tanult ritmusmotívumok, ritmuselemek felismerése, megszólaltatása tapssal, kopogással. Felismerés kottaképről és különböző hangszeres megszólaltatásban. A ritmushangszerek önálló használata ritmikus gyakorlatokban, játékokban. Visszhangjáték, ritmuskiegészítő játék. A fél értékű hang jele, értéke, hangoztatása.
Dallami elemek	Szölmizációs hangok és kézjelek (“dó”, “re”, “mi”, “szó”, “lá”). Az ötfokú hangsor éneklése közösen a pedagógussal. A háromvonalas kotta. A hangsor elhelyezése a kottakirakón. Színes kotta, betűs kotta.
Percepciófejlesztés	Az akusztikus ingerek pontos felfogása – az ingerek jellemzőinek felismerése, szóbeli közlése: a környezet hangjai – természet hangja, munkafolyamatok hangja, többféle énekhang, hangszerek együttes megszólalása, a hang iránya, távolsága; a hangzás hossza – időtartama, hangerő, hangszín. Koncentrációs játékok – hallási, látási és tapintási ingerekre építve. Szekvencia felfedezése, visszaadása.
Improvizáció	Ritmusfelelgetős, énekes párbeszéd, visszhangjáték. Zenei kérdés-felelet irányítottan.

Tevékenységek

Közös éneklés, körjáték, népi játék, tánclépések elemeinek utánzása, ismerete.

Ritmusok kopogása, tapsolása, ritmushangszer használata.

Ritmus és dallammotívumok leolvasása, hangoztatása, olvasógyakorlatok.

Kézjelek olvasása, hangok jelölése színekkel, betűkkel.

Hangok differenciálása, emberi hangfajták felismerése. Helyes testtartás, helyes levegővétél. A kezdő hang felismerése, átvétele.

Énekes párbeszéd, visszhangjáték. Irányított improvizáció.

Követelmény

•Tudjon csoportban egyre nagyobb terjedelmű gyermekdalokat, népi játékokat, körjátékokat énekelni.

•Vegyen részt oldottan, örömmel az éneklésben.

•Értse a ritmus, a dallam, a szöveg jelentését.

•Törekedjen a szöveg tiszta, szép ejtésére, a helyes artikulációra, a megfelelő tempó és hangerő alkalmazására.

•Ismerje fel a tanult dalokat dallam- és ritmusmotívumaikról.

•Tudjon egyszerű ritmusmotívumokat megszólaltatni, ritmushangszert használni.

•Fejlődjön akusztikus figyelme, irányultsága, intenzitása.

•Kapcsolódjon be körjátékba, mozgásos, táncos tevékenységbe.

•Jelenítse meg az improvizációban a saját nevét.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Daléneklés	Az előző évfolyamok dalainak megerősítése. Új dalok – gyermekdalok, magyar népdalok bővülő hangterjedelemmel. Dalok a népszokások, a jeles napok köréből. Közös éneklés, párbeszédes éneklés, váltott éneklés csoportokban: fiúk – leányok; halk–hangos szövegelvonásos éneklés (hangos–néma), énekes körjátékok, táncok mozdulatai, tánclépések a tanult dalokhoz kötöten.
Zenei ismeretek Ritmikai elemek Dallami elemek	A tanult ritmuselemek felismerése, megszólaltatása hangzás és kottakép alapján – a kettes és a négyes ütem. Ritmusjátékokban való részvétel, ritmushangszer önálló használata. Ritmusok másolása, írása. A tanult szolmizációs (alsó “lá”, alsó “szó”, felső “dó”) hangok és kézjelek. Éneklés kézjelről – a tanárral közösen. A tanult hangok elhelyezése a háromvonalas kottarendszerben, hangjelölés színekkel. A zenei olvasás-írás alapjai. Az ötvonalas kottarendszer bemutatása.
Zenehallgatás	A tanult gyermekdalok, népdalok különböző jellegű zenei feldolgozása. A tanult hangszerek felismerése, kórusok hangja (férfi, női, gyermek). A zenehallgatás szabályai.
Percepciófejlesztés	Az akusztikus ingerek pontos felfogása, értelmezése, a természet ritmusainak, az emberi élet ritmusainak kifejezése mozgással, felismerése zenei hanganyagon, pl. ébresztő – altató. Színhangulat–zenei hangulat párhuzama. Koncentrációs játékok.
Improvizáció	Játékok a dinamikával, a tempóval. Ritmus és dallampótlás. Dallamkiegészítés, zenei kérdés-felelet.

Tevékenységek

Mondóka, népi játék, népdal csoportos éneklése emlékezetből.

Gyermekdalokhoz tartozó játékok eljátszása. Az egyszerű ritmushangszer használata.

Elemi zenei olvasás-írás a tanult dallammotívumokkal.

Hangszerek hallás utáni azonosítása. Játékok a dinamikával, a tempóval. Befejezés rögtönzése. Dallamkiegészítés.

Élmények rögzítése rajzzal, színekkel, mozdulatokkal.

Követelmény

- Tudja a tanult dalokat közösen énekelni emlékezetből.
- Legyen képes a megismert gyermekjátékokat, gyermekdalokat, népi játékokat társaival együtt eljátszani.
- Kapcsolódjon be az improvizációs gyakorlatokba.
- Ismerje fel hangzás alapján a tanult hangszereket.
- Legyen ismerete a háromvonalas kottáról.
- Tudjon énekelni kézjelről tanári irányítás mellett.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Daléneklés	Gyermekdalok, népdalok, az ünnepkör és a jeles napok dalainak éneklése. A szöveg pontos kezelése, megfelelő tempó, hangerő alkalmazása. Tanári segítséggel kánon éneklése. Ereszkedő, emelkedő dallamok, motívumok. A dalok táncos, mozgásos megjelenítése, körtánc, páros táncmozdulatok követése, megtanulása.

Zenei ismeretek Ritmikai elemek	A tanult ritmusértékek felismerése hangzás és kottakép alapján. Ritmusok leolvasása, másolása. Kettes, hármas, négyes ütem, pontozott félhang. Ritmusgyakorlatok játékos formában, ritmushangszerek használatával.
Dallami elemek	Az ötvonalas kottarendszer megismerése. A tanult szolmizációs hangok neve (“fä”, “ti” és az alsó “ti”), kézjele – hanglétra, a hétfokú hangsor hanggal. Játékos gyakorlatok zenei írás-olvasásból, kottakirakó használata, olvasógyakorlatok.
Zenehallgatás	Az életkornak, a fejlettségüknek megfelelő rövid zenei részlet meghallgatása. A tanult dalok különböző feldolgozásai, zenés mesék. Irányított figyelmi hallgatás – az élmények kifejezése szóban, bábbal, drámajátékkal. A zenehallgatás szabályainak megismerése.
Improvizáció kérdés–	Ritmuskíséret rögtönzése irányítással, mozdulatrögtönzés. Dallamkiegészítés, zenei felelet.

Tevékenységek

Ritmusok visszaadása, kopogás, tapsolás. A ritmushangszer használata. Körjáték, népi játék, gyermekjáték eljátszása. Szolmizálás kézjelről, elemi zenei olvasás-írás a tanult dallammotívumokkal. Olvasógyakorlat, hangsúlyjelölés, hangszín felismerése, hangzásbeli különbség felismerése. Hangszerek hangjának felismerése, zenehallgatás. Élménybeszámoló, élmények rögzítése rajzzal, színekkel, megjelenítése mozgással. Ritmuskíséret rögtönzése ismert dallamhoz. A tanult dallamok kiegészítése. Zenei kérdés-felelet játékok.

Követelmény

- Tudjon a tanult dalok hangulatának megfelelően közösen énekelni emlékezetből, legyen képes a tanult gyermekjátékokat, népi játékokat eljátszani.
- Vegyen részt improvizációs gyakorlatokban, jelenítse meg saját nevének ritmusát, dallamát.
- Legyen gyakorlott a helyes légzéstechnikában, a szövegkezelésben, a dal hangulatának megfelelő előadásban.
- Ismerje fel a tanult ritmusértékeket hallás és kottakép alapján.
- Használja a ritmushangszereket önállóan, ritmusjátékok gyakorlott megvalósítása.
- Ismerje fel a tanult szolmizációs hangok nevét és kézjelét, énekelje le azokat kézjelről.
- Rendelkezzen ismeretekkel a tanult kottáról (betűs, szám-, színes, ötvonalas kotta).
- Vegyen részt a ritmus-, az olvasó-, a kottakirakó gyakorlatokban, növekvő önállósággal.
- Legyen képes fegyelmезetten meghallgatni rövid – életkorának, fejlettségének megfelelő – zeneművet, zenei részletet.
- Tudja élményét, érzelmét szóban, rajzban, mozgásban, játékos formában kifejezni.

5–8. évfolyam

Célok

- A tantárgy célja az éneklési, a zenehallgatási kultúra, a zenei műveltség megalapozása.
- A népdalok, a magyar népzene különböző rétegeinek, stílusának bemutatásával, énekes reprodukálásával tudatosítani nemzeti zenekultúránk nagy múltú értékeit.
- Fejlesztetni a zenei esztétikai érzéket, az érzelmi életet, a személyiség harmóniáját.
- Hozzájárulni a tanulók irodalmi, történelmi, erkölcsi tudatának fejlődéséhez.

Feladatok

- Keltse fel a tanulók érdeklődését a hazai zeneművészeti alkotások iránt.
- Fejlessze a zenei fantáziát, a zenei emlékezetet, a belső hallást a zenei olvasás, írás tevékenységén keresztül.

•Segítse elő a zenei ízlés formálódását és alakítsa ki a tanulók fejlettségének megfelelően a zenehallgatási szokásokat.

•Bővítse a zenei ismereteket a dalrepertoár kialakításán, a zeneművek megismertetésén, elemzésén keresztül.

•Segítse elő az együttes éneklés, zenehallgatás örömeinek megélését, az oldott befogadást, a feszültségoldó együttlét átélését.

•A tanuló fejlettségéhez, érzelmi világához, érdeklődéséhez igazodva fejlessze a kommunikációs, a szociális és emocionális képességeket.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A szép, kifejező éneklés készségei. A csoportban, a közösségben történő pontos, szép éneklés képessége. A dallamhallás, a ritmusérzék, tempó- és dinamikaérzék. A belső hallás, a zenei memória. A zenei olvasás-írás képessége. Az átélési, az értelmezési képesség. A zeneművekben előforduló hangszerek felismerésének képessége. A szókincs, az árnyaltabb érzelmek kifejezésének képessége. Érzelmi nyitottság a néphagyományok, a népzene, a néptánc iránt.

A művészetekhez való pozitív attitűd alakulása. A közösséghez tartozás élményének átélése. Az önművelés, az önmegvalósítás készségeinek fejlődése.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Éneklés	Népdalok, más népek dalainak tanulása. Régi és új stílusú népdalok. Dalok a jeles napok köréből. Dalcsokok készítése. Többszólamú éneklés – egyszerű kánonok. Szolmizáló éneklés, olvasógyakorlatok, énekes játékok. A Himnusz éneklése.
Zenei ismeretek Zenei olvasás-írás Ritmikai elemek Dallami elemek	Ritmuselemek, ritmusképletek, a szinkópa – kettes, hármas, négyes ütem. Ritmusírás, -olvasás, -másolás. Dalkísérés ritmushangszerekkel. Ritmikai kérdés-felelet. Az ötvonalas kotta értelmezése, használata. Betűkotta, számkotta. Szolmizálás kézjelről, olvasógyakorlatok. Könnyű, ismert dallamok lejegyzése. Népdalok elemzése, zenei kérdés-válasz. A hajlítás hangzása. Hangszerek, zenekarok hangja, hangzása.
Zenehallgatás	Zenehallgatási szokások megerősítése. Népdalfeldolgozások kóruselőadásban, kórusművészet. Részletek a középkor és a barokk zeneműveiből. Jellegzetes részek megfigyelése – irányítottan. Dalok, zeneművek kapcsolódása irodalmi, képzőművészeti ismeretekhez. Népi hangszerek.

Tevékenységek

A környezet ritmusainak megfigyelése, ritmusjátékok. A ritmushangszerek használata. A ritmusképletek, -elemek megszólaltatása, lejegyzése, olvasása, gyakorlása. A dallamolvasás, szolmizálás, közös éneklés. Dallamra egyszerű tánclépések, mozgások, éneklés, improvizáció. Zenei élmény megfogalmazása, kifejezése rajzzal, színekkel, képekkel. Népi hangszerek meghallgatása, duda, cimbalom, tekerő.

Követelmény

- Vegyen részt a képességeinek megfelelően a közös, a kiscsoportos vagy páros éneklésben.
- Énekeljen szívesen, örömmel és szorongásmentesen.
- Tartsa be a szép éneklés szabályait, a kiejtésben, a légzéstechnikában, a hangerő és a tempó megválasztásában.
- Legyenek képesek tanári segítséggel könnyű kánont énekelni, vegyen részt többszólamú éneklésben.
- Ismerje fel és szólaltassa meg a tanult ritmusokat.
- Alkalmazza jártasan a ritmushangszereket.
- Olvasson, írjon ritmusmotívumokat önállóan.
- Legyenek pontos ismeretei a tanult szolmizációs hangokról.
- Legyen képes segítségnyújtással dallamolvasásra a tanult zenei elemekkel.

- Ismerje fel a többször hallott zenei részleteket, hangszerek, zenekarok hangját.
- Készítsen zenéhez illusztrációt szabadon választott technikákkal.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Éneklés	Népdalok, népszokások. A magyar népzene csoportjai. Régi és új stílusú népdalok, közös éneklés, önként vállalt egyéni éneklés, szép, kifejező éneklés, tempó, dinamika betartása. Kánonok megszólaltatása. A Himnusz közös énekléssel. A dalok élményvilága. Szolmizációs éneklés, olvasógyakorlatok, énekes játékok – illusztrálás.
Zenei ismeretek Ritmikai elemek	Zenei műfajok: népzene, műzene, jellemzőik. Népzenei stílusjegyek. Ritmusok írása-olvasása önállóan. Ritmusok pontos megszólaltatása képességeik szerint – ritmushangszer használata. Éles és nyújtott ritmus. Ritmusjátékok – memóriajátékok.
Zenei olvasás-írás	Betűkotta, ötvonalas kotta használata. A pótvonál. Olvasógyakorlatok. Szolmizálás, ismert motívumok lejegyzése a vonalrendszerbe – játékos feladatok.
Zenehallgatás	A XVIII. század zenéje, a bécsi klasszicizmus. Zeneművek jellegzetes részleteinek tudatos megfigyelése. A klasszikus zenekar hangszerei, hangszercsoportjai. A tanult népdalfeldolgozások, eredeti felvételek. Magyar népdalgyűjtők és szerzők – Bartók, Kodály, Bárdos – népzenei ihletésű művei. A zenei élmények kifejezése különböző formában. Zeneművek kapcsolása történelmi, képzőművészeti, irodalmi ismeretekhez.

Tevékenységek

Újabb magyar népdalok és népszokások dalainak éneklése.

A környezet zenei jellegű hangjainak megfigyelése – szélzúgás, madárhang, csöngő, harang.

Ritmushangszerek megszólaltatása, ritmushangoztatás, ritmusolvasás, lejegyzés, ritmusjátékok.

Éneklés, szolmizálás, dallamolvasás, lejegyzés, improvizáció.

Zenei élmény ábrázolása, kifejezése, zeneművek, részletek hallgatása.

Követelmény

•Legyen képes énekelni érthetően, pontosan, a tanult szabályok betartásával, a megfelelő tempó és dinamika alkalmazásával egyedül vagy társakkal.

•Ismerje fel az éles és a nyújtott ritmust, hangoztassa és alkalmazza a ritmusjelet.

•Tudjon ritmuskísérettel, ritmushangszerekkel együtt énekelni.

•Tájékozódjon biztonsággal a vonalrendszeren, énekeljen és szolmizáljon dallamokat.

•Ismerjen zenei formákat, műfajokat.

•Rendelkezzen ismeretekkel a magyar zeneszerzőkről, népdalgyűjtőkről.

•Énekelje pontosan a magyar Himnuszt.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Éneklés	Népdalok, népies műdalok. A jeles napok dalai. A magyar népzene rétegei. Régi és új stílusú népdalok. Más népek dalai. Kánonok és kétszólamú dalok kifejező éneklése.

Zenei ismeretek Zenei olvasás-írás	Népzenei jellegzetességek, ereszkedő dallamok, visszatérő szerkezet, kupolás dallamok, változó ütemek. Népzene, néprajz háttér. Hangszerek, zenekarok – zenei műfajok. A zenei írás-olvasás jelrendszere. Ötvonalas kotta, pótvonala használata. Olvasógyakorlat – dalfelismerés – dallamkártya rendezése.
Ritmikai elemek	Változó ütemű ritmusok. Daléneklés ritmuskísérettel, ritmushangszerek megszólaltatása ritmuszenekarban. Ritmusképletek felismerése, megszólaltatása.
Zenehallgatás	A XIX. század zenéje, a romantika. Zeneművek jellegzetes részleteinek tudatos megfigyelése. Népzenei felvételek felismerése a stílusjegyek alapján. Zeneművek: a magyar zeneszerzők művei – Erkel Ferenc, Liszt Ferenc, Kodály Zoltán. A zenei élmények kifejezése – koreográfia készítése.

Tevékenységek

Közös éneklés, egyéni éneklés, a kifejező éneklés, éneklés kísérettel, olvasógyakorlatok, énekes játékok. Magyar népdalok és nemzetiségek, kisebbségek dalainak előadása közös énekléssel.

Ritmusok írása-olvasása, másolása, ritmusjátékok, ritmushangszerek gyakorlott megszólaltatása – ritmuszenekarban közreműködés.

Betűkotta, számkotta olvasása.

Dalelemzés, dalsoportosítás, zenei élmények kifejezése, zenemű felismerése.

Követelmény

- Legyen képes a tanult dalok pontos, szöveghű előadására emlékezetből.
- Tudjon szépen és kifejezően énekelni csoportban és egyénileg is.
- Legyen képes csoportosítani a magyar népdalokat.
- Legyen gyakorlott a ritmusok írásában, olvasásában, megszólaltatásában.
- Ismerje a vonalrendszert és fejlettségének megfelelően tájékozódjon benne. Ismerje fel a dalokat a motívumok alapján.
- Tudjon zenei részleteket irányítottan megfigyelni, elemezni, élményeit kifejezni szóban és más eszközzel is.
- Szerezzen ismereteket a kiemelkedő magyar zeneszerzők munkásságáról, zeneműveikről.
- Hallgassa érdeklődéssel a szülőföld zenéjét, ismerje fel a többször hallott zeneműveket.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Éneklés	Magyar népdalok. A hazai nemzetiségi és etnikai kisebbségek dalai. Más népek dalai. Többszólamú éneklés. A tanult dalok stílusjegyei, stílusos előadásuk. A megismert dalok tempója, dinamikája, hangulata. A Szózat éneklése.
Zenei ismeretek Zenei írás-olvasás	Tempó és dinamikai jegyek. A tanult hangszerek és zenekarok felismerése. A műzenei és a népzenei ismeretek rendezése. A dalok néprajzi háttér – népszokások, családi ünnepek. Dallamok olvasása, lejegyzése a fejlettség szerint. Szolmizálva éneklés.
Olvasógyakorlatok. Ritmikai elemek	Begyakorolt ritmuselemek megszólaltatása – ritmusértékek és jelölésük, ritmusjátékok, ritmuszenekar.
Zenehallgatás	Irányított figyelmű zenehallgatás. A lakóhely szerinti tájegység legjellemzőbb népzenei sajátosságai. A XX. századi zenei irányzatok – a dzsessz. Az értékes szórakoztató zene. A műzenei ismeretek rendszerezése. A legismertebb magyar zeneszerzők többször hallgatott zeneművének felismerése. Zenei élmények kifejezése.

Tevékenységek

Közös éneklés, egyéni éneklés, éneklés kísérettel, ritmuszenekarral. Éneklés választott témakörökhöz – iskolai ünnepek, ballagás dalai, nemzeti ünnep.

Olvasógyakorlatok, énekes játékok.

Ritmusolvasás, -másolás, -írás diktálásra. Ritmikus játékok, ritmuszenekarban együttműködés.

Betűkotta, számkotta olvasása, dalelemzés, dalok csoportosítása.

Életrajzi adatok magyar zeneszerzőkről, zeneműhallgatás, beazonosítás.

Követelmény

•Legyen képes az előző évfolyamokon tanult és begyakorolt dalok szöveghű, pontos előadására csoportosan és egyénileg is.

•Ismerje a népzenei rétegeket, stílusokat. Példák a más népek dalaiból, a nemzeti és etnikai kisebbség dalaiból.

•Rendelkezzen ismeretekkel a népdalok néprajzi háttéréről és értelmezze azokat.

•Legyen tájékozott a vonalrendszerben, a ritmusok olvasásában, megszólaltatásában.

•Tudja kifejezni zenei élményeit, legyen gyakorlott a zenei részletek megfigyelésében.

•Tudjon magyar zeneszerzőt megnevezni, a tanult zeneművet beazonosítani.

•Mutasson megkülönböztetett érdeklődést a szülőföld zenei értékei iránt.

Rajz és kézművesség

1–8. évfolyam

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	1,5	1,5	2	2	2	1	1	1
Éves óraszám	55,5	55,5	74	74	74	37	37	37

Témakörök

Témakör	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Vizuális nyelv	x	x	x	x	x	x	x	x
Kifejezés, képzőművészet	x	x	x	x	x	x	x	x
Tárgy- és környezetkultúra	x	x	x	x	x	x	x	x
Vizuális kommunikáció	x	x	x	x	x	x	x	x
Technika	x	x	x	x	x	x	x	x

1–4. évfolyam

Célok

- Felkelteni a tanulók érdeklődését a környező világ vizuális sokfélesége és az emberi alkotások iránt.
- Képessé tenni a tanulókat kézműves és művészi jellegű alkotások létrehozására.
- A tevékenységek során teret adni a felszabadultságnak, az alkotás örömeinek.

Feladatok

- Fejlessze ki és erősítse meg a vizuális önkifejezést.
- Tegye képessé a tanulókat a képi információk befogadására, könnyítse meg ezzel a világban való eligazodásukat.
- Tegye gazdagabbá a tanulók kommunikációs és szocializációs képességét.
- Tegye alkalmassá a tanulókat a természetes és mesterséges környezet vizuális befogadására.
- Keltse fel az érdeklődést a művészeti kifejezésformák iránt.
- Ismertesse meg a tanulókat az ábrázolásalakítás anyagaival, azok helyes használatával.
- Sajátíttasson el különböző rajzos és kézműves technikákat, népi kismesterségeket.
- Fedeztesse fel a környezet szépségét, esztétikumát.
- Mutassa be a népművészet értékeit.
- Fedeztesse fel, hogy a különböző művészeti ágak egyaránt alkalmasak ugyanannak a gondolatnak, élménynek, érzelemnek a kifejezésére – külön-külön és együttesen is.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A megfigyelés és az elemzés képessége.

Az ábrázolási módok és kifejezőeszközök alkalmazásának készségei.

Az élmények, benyomások kifejezésének, megfogalmazásának képessége.

A látvány, az alkotás átélése.

Gyakorlottság a kifejezési technikák, eljárások alkalmazásában, megvalósításában, a képi közlések kigondolásában, elkészítésében.

Koordinált mozgáskészség.

A térbeli tájékozódás készsége.

A ritmusérzék.

A vizuális közlésformák, kommunikációs területek (jelek, ábrák, reklám, újság, közlekedési jelek, információk) megkülönböztetésének, jelentésfelfogásának képessége.

Az ábrák, rajzok, mintázások, festések technikai jártasságai.

A tárgyalkotás anyagainak vizsgálatához, megmunkálásához fűződő képességek. A kéziszerszámok használatának készségei.

Az alkotás örömeinek megélése.

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
A vizuális nyelv alapjai	Néhány egyszerű forma-, vonal- és színminőség használata az alkotómunkában, azok felismerése és megnevezése (pl. kicsi, nagy formák; vastag, vékony vonalak; egyenes, ferde, hullámvonal, körvonal).
A vizuális nyelv alapjai	Foltfestés. Formák megfigyelése a nagyság szempontjából. Tárgyak helyének, helyzetének meghatározása és szerepeltetése alkotásokban.
Kifejezés, képzőművészet rajzokban, festményekben.	Önmagával vagy a családdal kapcsolatos események kifejezése személyes hangú Történetek eljátszása bábokkal.

	Műalkotások néhány perces szemlélése, közös beszélgetések a tárgyról, élőlényekről, színekről, formákról.
Vizuális kommunikáció	Megfigyelt tárgyak, élőlények ábrázolása körvonallal és foltszerűen. Saját jelek választása, egymás jelének megismerése. Ábrák, jelek, a mindennapi környezetben megfigyelhető egyéb látványok szemlélése, értelmezése. Emberi gesztusok értelmezése.
Tárgy- és környezetkultúra	Babaszoba berendezése. Egyszerű használati és dísz tárgyak készítése mintakövetéssel. A környezet (pl. osztályterem) szebbé tétele, átrendezése.
Technika	Ismerkedés különféle technikákkal; anyagok és munkaeszközök használata: ceruza-, golyóstoll – és ecsetrajz; vízfestés; mintázás agyagból, pasztillából; konstrukció papírból tépéssel, nyírással, síkbáb készítésének egyszerű technikája.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális nyelv mozgás kifejezője.	A színismeret bővítése, árnyaltabb színek létrehozása és megnevezése. A vonal mint a mozgás kifejezője. Szabályos és szabálytalan formák felismerése és ábrázolása. Szögletes, íves, gömbölyű formák. Formák, színek szimmetrikus elrendezése. Egyszerű ritmusok létrehozása és felfedezése.
Kifejezés, képzőművészet	Élmények feldolgozása emlékek alapján, megjelenítése síkon és térben. Évszakok hangulatának kifejezése. Saját, kitalált történetek megjelenítése síkon és térben. A tanulók által kiválasztott műalkotások nézegetése adott szempontok szerint. Tetszésítéletek megalkotása.
Vizuális kommunikáció	Tárgyak, élőlények, egyszerű események ábrázolása változatos technikákkal (pl. vonallal, folttal, színesen és fekete-fehérben). Előzőleg tudatosan megfigyelt változások (pl. évszak, időjárás) legjellegzetesebb állapotainak ábrázolása. Arckifejezések értelmezése, jelek, piktogramok megértése.
Tárgy- és környezetkultúra	Tárgyak készítése könnyen alakítható anyagokból (papír, agyag). Csomagolások készítése mintakövetéssel, csomagolóanyag díszítése (egyéni). Környezetalkító tevékenység (pl. tanterem átrendezése, alkalmi díszítés). Köznapi és ünnepi tárgyak (pl. jeles napok tárgyi kellékei) formája és funkciója közötti összefüggések megbeszélése.
Technika	Különféle technikák, könnyen megmunkálható változatos anyagok (pl. papír, agyag) és egyszerű munkaeszközök használata. A ceruza- és ecsetrajz, valamint a vízfestés technológiai változatai. Formálás agyagból. Papírhajtogatás. Nyomatás krumplidúccal.

Követelmény

- Tudjon megfigyelni, nagyság szerint rendezni formákat.
- Tudja a tárgyak helyét, helyzetét meghatározni segítségnyújtással.
- Tudja megkülönböztetni a sík- és térformákat. A szabályos–szabálytalan formákat, valamint a szögletes–íves, szögletes–gömbölyű és szimmetrikus formákat tudja megnevezni, ábrázolni.

- Értse meg a tankönyv ábráit, az egyszerű eligazító táblákat, piktogramokat.
- Értelmezze az egyszerű arckifejezéseket, gesztusokat.
- Tudjon szabadon képet alakítani élmény alapján festéssel, rajzzal.
- Ki tudja fejezni az időjárás egyszerű jelenségeit az évszakokhoz kapcsolódóan képkialakításaiban.
- Tudjon tárgyakat készíteni papírból, agyagból.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális nyelv látványok elemzésekor.	A tanult vizuális nyelvi elemek, minőségek és viszonylatok felismerése képek, tárgyak, egyszerű forma-, vonal- és színritmusok alkalmazása és felfedezése a különböző célú képalkotásokban (díszítményekben, vizuális jelekben). Hangsúlyozás formák és színek kiemelésével. Formakompozíciók, kompozíciós megoldások, formaritmusok.
Kifejezés, képzőművészet	Egyedül vagy közösségben szerzett mindennapi élmények kifejezése festményben, rajzban, plasztikában, térben. Évszakok hangulata. Szépirodalmi és filmélmények, zenei élmények megjelenítése síkon és térben.
Vizuális kommunikáció	Tárgyak jelzése, felismerése egy nézet alapján. Egyszerű tér- és mozgásábrázolások. Tárgy ábrázolása szemmagasságban. Tárgyak alaprajza. Egyszerű történet, folyamat értelmezése fázisrajzok felhasználásával.
Tárgy- és környezetkultúra	Egyszerű tárgyak készítése (pl. játékok, bábok, edényféle- ségek). Csomagolások készítése minta után és egyéni elképzeléssel. A tárgyalakító folyamat végigvitele (próbálkozások a folyamat lépéseinek betartására). Környezetalakító tevékenység (pl. helyiségek átrendezése új funkcióknak megfelelően, díszlet készítése).
Technika	Különböző technikák, technológiák megismerése, munkafolyamataik értelmezése, könnyen megmunkálható változatos anyagok és egyszerű munkaeszközök használata. A mintázás és a kollázs technikák újabb technológiai változatai. Rajzolás rosttollal, krétával. Festés temperával. Különböző tárgy- és anyagnyomatok.

Követelmény

- Ismerje a vizuális alapelemek egyszerű rendszereit, mint a vonalfajták, formák, színritmusok.
- Ismerje a vizuális alapelemek viszonylatait (irány, arány, kompozíció, hangsúlyozás).
- Váljon gyakorlottá az egyes vizuális elemek használatában. Fejlődjön érzelmi világa és kreativitása.
- Tudjon képet alkotni az időjárás, az évszakok hangulatának kifejezésével, a téri viszonylatok spontán rögzítésével.
- Legyen képes egyszer vizuális ritmusok létrehozására.
- Tudjon megfigyeléseket tenni és azokat megfogalmazni a természeti környezet vizuális jellemzőire vonatkozóan.
- Tudjon tárgyakat készíteni a megismert anyagokkal.
- Értse a legegyszerűbb vizuális jelzéseket.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális nyelv	A formák (foltok, tömegek) és színek közlési szándéknak megfelelő elrendezése (körvonal, foltképzés, árnyék). A forma szerkezete – síkformák, körformák megfigyelése, létrehozása. Ritmikus felületek létrehozása. Térbeli viszonylatok létrehozása dobozokkal.
Kifejezés, képzőművészet	Élmény, hangulat kifejezése síkon és térben az évszakokról. Emlékek, gondolatok és történetek megjelenítése. Emberi kapcsolatok kifejezése. Képzőművészeti alkotások leírása néhány mondatban (pl. köztéri szobor), jellemzőik magyarázata.
Vizuális kommunikáció	Tapasztalati úton megismert jelenségek, folyamatok állapotainak ábrázolása. Szögletes és forgásformák nézet alapján. Egy-két tárgyból álló modell rálátásos és nézetszerű ábrázolása rajzolással. Élethelyzetekhez kapcsolódó magyarázó rajzok, folyamatábrák és vizuális jelek olvasása és üzenetük értelmezése (pl. plakátok).
Tárgy- és környezetkultúra	Egyszerű tárgyak egyéni igényt kielégítő és használatnak megfelelő elkészítése, a funkció, forma, méret, anyag, technika összefüggései (pl. tárgyak agyagból). Környezetalakító tevékenység (pl. kiállítás rendezése). A magyar kultúrából származó köznapi ünnepi tárgyak és tárgycsaládok elemzése a rendeltetés, az anyag, a forma és díszítés legegyszerűbb összefüggéseinek meglátásával.
Technika	Különböző technikák, technológiák megismerése, könnyen megmunkálható változatos anyagok és egyszerű munkaeszközök használata.

Követelmény

- Ismerje a vonal- és foltképzési technikákat.
- Legyen képes forma- és színritmusok létrehozására tárgykészítés céljából.
- Biztosan ismerje téri szerkezetek létrehozásakor a térbeli viszonylatokat.
- Ismerjen fel cselekvéssort képeken.
- Ismerjen fel tárgyak két nézete alapján.
- Legyen képes látvány hatására képet alkotni.
- Tudjon látvány alapján tárgyakat segítséggel, szóban elemezni, összefüggéseket rávezetéssel felfedezni.

5–8. évfolyam

Célok

- Az érdeklődés, a fogékonyság felkeltése a természetes és mesterséges környezet esztétikai és más látható értékei iránt.
- Élményszerű tapasztalatok nyújtása a tárgy- és környezetkultúra területéről.
- Az esztétikai érzékenység, nyitottság, fogékonyság, ízlés alakítása, fejlesztése, a múlt értékeinek, hagyományainak tudatosítása a nemzeti műveltség közvetítésével.
- A környezettudatos magatartás kialakítása a tárgykultúra példáin keresztül.

Feladatok

- Fejlessze a kreativitást, a kreatív gondolkodást.
- Alakítson ki olyan személyiségjegyeket a tantárgy sajátos tartalmával és eszközrendszerével, amelyek felkeltik a szakmák iránti érdeklődést és segítik az eredményes szocializációt.

- Biztosítson tapasztalatszerzési lehetőséget a tárgy- és környezetkultúra világról, a vizuális kommunikáció területeinek használatáról, az információk képi rögzítéséről, értelmezéséről.
- Gyakorlatokon keresztül fejlessze a jártasságot a vizuális technikák alkalmazásában.
- Segítse elő az érzelmek minél árnyaltabb kifejezését, a személyes élmények megjelenítését.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A síkbeli és térbeli kifejezőeszközök, kompozíciós eljárások alkalmazásának képességei.

A megfigyelés, az elemzés, az értelmezés képességei a képek és műalkotások, valamint a saját és társai alkotásának elemzésében.

Térábrázolás, térlátás képessége.

Jelenségek, érzelmek, gondolatok térbeli és síkbeli kifejezésének képessége. A kifejezés hagyományos technikáinak és az újszerű technikák elsajátításának készségei.

Közlő, magyarázó, eligazító ábrázolás képessége. Tipikus vizuális közlemények (térkép, alaklemez, szabásminta) értelmezésének képessége. A köznapi élet tipikus vizuális közleménye (televízió, rádió, sajtó) felfogásának, megértésének, megítélésének képessége.

Egyszerű tárgyak megtervezésének képessége.

Képesség a tervezés elveinek megértésére, alkalmazására.

Célszerűség – használhatóság – megmunkálás – anyag – szerkezet összefüggéseinek meglátása.

Jártasság a tanult kézműves technikákban, a modellezésben, építésben.

A munka, az alkotás esztétikai értéke.

A saját és mások alkotásának megbecslése. Az ésszerű, anyagtakarékos megoldások előnyben részesítése. A környezetbarát megoldások keresése.

Az együttműködési és alkalmazkodási készség, csoportmunkában részvétel képessége.

Az empátiás készség fejlesztése.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális nyelv	Folthatárok, foltfestés, vonalabsztrakció, a tárgy formája vonalkövetéssel. Ritmikus felületek kialakítása. Szabályos és szabálytalan sík- és térformák. Természeti formák csoportosítása. A forma árnyéka – körülrajzolás.
Kifejezés, képzőművészet térbeli megjelenítése rajzzal.	Különböző hangulatú, látványhoz kötött élmények, személyes élmények síkbeli és térbeli megjelenítés emberábrázolással. Élménykifejezés emberábrázolással. Meseszerű történetek megjelenítése rajzolással, festéssel, plasztikával. Művészeti élmények (tánc, zene, irodalom) feldolgozása képi kompozícióban.
Vizuális kommunikáció ábrázolása.	Látványok ábrázolása – természeti formák ábrázolása modell után, forgásformák ábrázolása. Egyszerű kompozíciós megoldások létrehozása.
Tárgy- és környezetkultúra	Néhány alkotás rajzos és szóbeli összehasonlítása az alkotások anyaga, valamint az anyagok tulajdonságai alapján. A tanulók alkotásainak vizsgálata, elemzése az érzelmi hatás szempontjából. A tárgyalkotó folyamat lépései a tárgykészítésben. Tárgykészítés agyagból, papírból, textilből.
Technika	Tárgyértelmezés az érintett korokban és kultúrákban. A honfoglaló magyarok művészete, a népművészet.

Követelmény

- Tudjon egyszerűbb vizuális problémákra, emocionális késztetésekre kreatívan reagálni adottságai függvényében.

- Szerezzen tapasztalatokat a vizuális kifejezőelemek változatos felhasználhatóságáról a folt, a vonal, a felületek kapcsolatában.
- Ismerje a komponálás néhány fontos eszközét (vonalvastagság, szín, elhelyezés).
- Tudjon ritmikus kompozíciókat létrehozni.
- Legyen képes egyszerű formák látványosabb ábrázolására.
- Fejlődjön képi kifejezése irodalmi és zenei élmények hatására (festés, rajzolás és plasztikus alakítások).
- Tudjon – a tárgyalkotó folyamat lépéseinek betartásával – egyszerű tárgyat készíteni a megismert anyagokból.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális nyelv	Foltképzés. A tónusmelegítés, a tónus szerepe a kifejezésben. Mértani formák megfigyelése, testek felülete, élek, testek létrehozása. Tulajdonságok elemzése, bevonása papírral.
Kifejezés, képzőművészet	Személyes élmények, fantáziaképek síkbeli és térbeli megjelenítése festéssel, kollázzsal, agyag- és/vagy papírplasztikával. Művészeti élmények (színház, tánc, zene, irodalom) vizuális kifejezése, feldolgozása képi, plasztikai kompozícióban. Néhány képzőművészeti technika vizsgálata, tájábrázolások. Tájábrázolás megfigyelés alapján.
Vizuális kommunikáció	Térformák ábrázolása modell után. Forgás- és szögletes formák ábrázolása. A tárgyak két nézetének megrajzolása. Tárgyak, tárgycsoportok alaprajzának elkészítése. Térképrajz értelmezése.
Tárgy- és környezetkultúra	A tárgyak csoportosítása a funkció szerint. 'seink tárgyai, ma használatos tárgyak. Funkció, forma, anyag, esztétikum egysége. Egyszerű terv a tárgykészítéshez – tárgykészítés a tanult technikákkal.

Követelmény

- Legyen jártas az összetettebb síkbeli alkotások létrehozásában.
- Tudatosan alkalmazza térábrázolásaiban a térjelzéseket (közel, távol, takarás).
- Szerezzen tapasztalatokat az egyszerű tárgyak szerkezetéről.
- Legyen képes művészeti és személyes élményei képi kifejezésére, szabadon választott technikával.
- Tudjon tárgyat készíteni valamely tanult kézműves technikával.
- Szerezzen gyakorlatot az ismert ábrázolási technikák alkalmazásában.
- Tartsa be a balesetvédelmi szabályokat.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális nyelv	Formacsoportosítások – sík- és térformák, szabályos és szabálytalan mértani formák. Térformák, forgásformák származtatása, felhasználása térépítéshez. Térkompozíciók létrehozása, térrendezés, térépítésmodellek létrehozása.
Kifejezés, képzőművészet	Művészeti élmények kifejezése – irodalom, zene.

	<p>Ábrázolás a tanult technikákkal. Műalkotás elemzése. Érzelem kifejezése a képzőművészetben.</p>
Vizuális kommunikáció	<p>Testek ábrázolása, az árnyék, a vetett árnyék kifejezése. Tárgyak nézeti ábrázolása. Emberalak látványszerű ábrázolása. Az álló ember arányai. Ábrázolás modell után. Az emberi arc ábrázolása. Önarckép.</p>
Tárgy- és környezetkultúra	<p>A tárgyalkotás folyamata, tervezés, kivitelezés. Kézműves technikák alkalmazása a tárgykészítésben. Az ember épített környezetének elemzése. 'seink épített környezete, a mai világunk. Lakóépületek, középületek.</p>

Követelmény

- Használja tudatosan a vizuális nyelv elemeit.
- Ismerje a mértani térformák legfontosabb tulajdonságait és tudja azokat felhasználni térelemzéshez, térképzéshez.
- Alkalmazza a fény–árnyékot a plasztikus formák megjelenítésében.
- Legyen képes művészeti élmény hatására kifejező alkotásokat készíteni térben vagy síkban.
- Legyen képes egyszerű mértani testek látványszerű ábrázolására.
- Tudjon embert ábrázolni modell után. Legyen ismerete az ember méreteiről, arányairól.
- Tudjon egyszerű tárgyat készíteni valamely tanult kézműves technikával.
- Szerezzen tapasztalatot a szűkebb, a tágabb emberi környezet, a lakás, a lakóépület komfortos és funkcionális alakításáról és alakíthatóságáról, fejlődéséről.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális nyelv	<p>A fény kiemelt szerepének megfigyelése a műalkotásokban. A ritmus, a szimmetria, az aszimmetria a műalkotásokban. Ítéletalkotások, következtetések. Ritmuskompozíciók készítése.</p>
Kifejezés, képzőművészet	<p>Zenei élmény vizuális kifejezése. Egy adott hangulat, lelkiállapot kifejezése. Hangulatok, érzelmek kifejezése különböző témák feldolgozása során. Adott téma képi feldolgozása során különböző kompozíciós megoldások kipróbálása. Festés zenéhez. Művészeti kiállítások, múzeumok megtekintése során szerzett élmények szóbeli és képi feldolgozása.</p>
Vizuális kommunikáció	<p>Bonyolultabb tárgyak látványszerű ábrázolása. Ceruzarajzok, festmények készítése. Emberábrázolás – ülő, álló ember rajzolása modell után. Önarckép. Vizuális közlések – tervezés, kivitelezés (meghívó, plakát). Munkafolyamatok szemléltetése – folyamatábra. Nézetábrázolások mértani formákról.</p>
Tárgy- és környezetkultúra	<p>A funkció–forma összefüggései az építészetben, különféle épülettípusokban. Településtípusok elemzése képen, modelleken. A tárgyi környezet és életmód összefüggéseinek elemzése. Használati és dísz tárgyak megtekintése, elemzése.</p>

Követelmény

- Ismerje fel a műalkotásokon a kompozíció legfontosabb eszközeit.

- Használja tudatosan képalakításain a vizuális kifejezőelemeket.
- Legyen képes művészeti élmény vizuális kifejezésére a tanult kompozíciós eszközök felhasználásával.
- Legyen nyitott az esztétikai közlést és befogadást illetően.
- Tudjon bonyolultabb természeti formát és emberformát látványszerűen ábrázolni.
- Legyen képes egyszerű plakátok megtervezésére és kivitelezésére.
- Tudjon értékítéleteket hozni természeti és mesterséges környezetének esztétikájára vonatkozóan.
- Legyen jártas a környezet alakításában, a tárgykészítésben használatos egyszerű eszközök, szerszámok használatában.
- Legyen ismerete a tárgyi környezet és az életmód összefüggéseiről.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

1–8. évfolyam

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	1	1	2	2	3	3	4	4
Éves óraszám	37	37	74	74	111	111	148	148

Témakörök

Témakör	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Életvitel	×	×	×	×				
Tervezés, építés	×	×	×	×				
Anyagok és átalakításuk	×	×	×	×	×	×	×	×
Közlekedési ismeretek	×	×	×	×	×	×	×	×
Háztartástan és életvitel					×	×	×	×
Tervezés, szerelés, modellezés					×	×	×	×
Termelés és gazdálkodás					×	×	×	×

1–4. évfolyam

Célok

•Ismeretek, tevékenységek, készségek, képességek kialakítása, amelyek segítik a tanulókat a gyakorlati problémák megoldásában.

•Fokozatosan feltárni és bemutatni a tanulóknak a természetben, a társadalomban élő ember és az általa létrehozott technikai környezet egyszerű, felfogható kapcsolatát.

•Az alapozás időszakában a tantárgy kiemelt célja a kezűgyesség, a koncentráció, a tájékozódóképesség fejlesztése. Képesé tenni a tanulót munkalépések elvégzésére, az önállóság egyszerűbb technikáinak gyakorlására, elsajátítására.

Feladatok

•Biztosítson gazdag tapasztalatszerzést az egyszerű érzékszervi benyomásoktól a bonyolultabb gondolati műveletekig a tanulót körülvevő természeti, társadalmi és technikai környezetben. Neveljen olyan életmódra, amely lehetővé teszi a környezettel való helyes együttélést.

•Mutasson be példákon, élményanyagon, személyes tapasztalatokon alapuló egészségmegővő.

•Alakítsa ki helyes munkaszakaszokat.

•Tegye képessé a tanulókat a műveleti algoritmusok alkalmazására, egyszerű tervezési tevékenységek lehetőségének felismerésére, megoldására.

•Ismertesse meg a tanulókkal – tapasztalatokon, élményanyagon, példákon keresztül – az alapvető közlekedési szabályokat, a környezetben való biztonságos tájékozódást.

•Alapozza a tanulók önértékelő, elemző képességét, alkotókedvét, a modellezés iránti érdeklődését.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A megfigyelő, az elemző képesség, az egyszerű összefüggések felismerésének képessége. Tájékozódási képesség fejlesztése síkban, térben. A képolvasási, a rajzolás képesség fejlesztése egyszerű tervezési, kivitelezési műveletekben. A tárgykészítés, az önkifejezés képessége különféle műveltségrehajtási helyzetben. A figyelem, az emlékezet fejlesztése. Az örömmérés fejlesztése, érzelmek harmonizálása. Eszközhasználati készség fejlesztése különféle manuális, rajzolás tevékenységben. Arány- és formaérzékelés, formalítás képességei, térábrázoló képesség. Kommunikációs képesség. Alakítási készség, a koordinált mozgás képességei. Az önállóság képességeinek fejlesztése különféle önálló technikák alkalmazásával. A helyes magatartás alakítása az egészségmegőrzés, a balesetmentes közlekedés elsajátítása érdekében. A tisztálkodás, a higiénés szokások szükségességének belátása, együttműködési képesség alakítása. A ház körüli teendőknél való részvétel képességei. Az elemi szolgáltatások igénybevételének képességei. Pozitív viszonyulás a környezet értékeihez.

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Életvitel	Öltözködés – ruházat, felszerelés felismerése, használata fokozódó önállósággal: fűtés, gombolás, cipő párosítása, szekrény és fogas használata, tornafelszerelés felismerése, tárolása. Felsőruha, fehérnemű, lábbeli. Tisztálkodás: kéz, az arc, a fogmosással kapcsolatos tevékenységek önálló elvégzése. A tisztálkodás eszközei. Tisztasági csomag. A fésű használata, a WC használata. Táplálkozás – az evőeszközök ismerete, a kanál, a villa használata. A napirendnek megfelelő étkezés megtanulása. Ételfélék felismerése, megnevezése.
Tervezés, építés	Játékos építés nagyobb elemekkel, térképzés. Spontán építés különféle kockával. Az építődoboz elemei. Építés térben és síkban.
Anyagok és átalakításuk	Természetes anyagok (homok, fa, kavics, termékek, levelek) gyűjtése, érzékszervi vizsgálat, belőlük készíthető tárgyak. Mesterséges környezetünk anyagai – lakásban, iskolában, az iskola környékén.
Anyagok és átalakításuk	Átalakított anyagok – papír, fonál, zsinór, hurkapálca, képlékeny anyag – gyurma. Érzékszervi vizsgálat, tapasztalatgyűjtés. Anyagfeldolgozási alaplépések, egyszerű tárgykészítési technikák.
Közlekedési ismeretek	A gyalogos közlekedés szabályai. A gyermek, a gyermek-felnőtt közlekedése az utcán, járdán; tapasztalatok gyűjtése. Tapasztalatok a tömegközlekedésről, a helyi közlekedésről. Veszélyhelyzetek megfigyelése.

Tevékenységek

Személyes holmi felismerése, öltözködés. A felszerelés elpakolása. Folyamatos, rendszeres tisztálkodás. Tisztálkodási eszközök rendeltetésszerű használata, tárolása. A kulturált étkezés gyakorlása. Építés önálló elgondolással. Építés minta, kép alapján. Anyagok megfigyelése, érzékszervi vizsgálata. Egyszerű összefüggés felismerése az anyag és a belőle készíthető tárgy között. Becslések, mérések, anyagcsoportosítás megadott algoritmus szerint. A gyalogos közlekedésben való részvétel irányított megfigyelése, magatartásformák gyakorlása.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Életvitel	Öltözködés: az évszaknak, az időjárás változásának megfelelő öltözködés. Tárolás. Ruhanemű kezelése – zipzár, gombolás, patent, kapocs. Cipőfűzés, kötés, tépőzár. Tisztálkodás: körömtisztítás, hajmosás fokozódó önállósággal, mosakodás. Cipőtisztítás: eszközök használata. A helytelen tisztálkodás következményei. Táplálkozás: étkezési szokások a napszaknak megfelelően, terítés felügyelet mellett. A szalvéta használata. Étkezés késsel, villával. A rendetlen étkezés és táplálkozás elemzése, következményeinek megismerése.
Tervezés, építés	Építés az építődoboz elemeivel. Építés minta alapján. Belső tér modellezése. Építés a szabadban – homokozóban. Térrendezés terepasztalon – tereptárgyak felismerése, használata.
Anyagok és átalakításuk	Természetes anyagokból formák, alakzatok képzése. Alakított anyagok megmunkálása – képlékeny anyag egyszerű megmunkálása, elemi kézműves technikák. Textilek: anyagvizsgálat érzékszervi tapasztalással, nyírás. Papírmunkák – célszerű és takarékos anyagfelhasználás, tépés, nyírás, hajtogatás. Helyes szerszámhasználat. Fa: hurkapálca – darabolás, csiszolás, festés, ragasztás.
Közlekedési ismeretek	Gyalogos közlekedés: biztonságos közlekedés a gyalogos közlekedésre kijelölt helyeken. Veszélyhelyzetek felismerése. Tapasztalatok gyűjtése a helyi tömegközlekedésről – utazás felnőttel. A gyalogos átkelőhely – zebra, jelzőlámpák, a forgalomirányítás jelzései, a rendőr karjelzései.

Tevékenységek

Egyszerű önálló technikák folyamatos gyakorlása, önálló megoldása. A testápolás technikáinak önálló elvégzése a higiénés magatartás fontosságának tudatosítása.

A táplálkozási szokások megerősítése. Részvétel a táplálkozással összefüggő egyszerű teendőkben.

Építés szabadon, önálló elképzelés. Építés minta alapján. Belső téralakítás dobozokkal, tárgyakkal. Modellezés tereptárgyakkal. Anyagvizsgálat – textilszálak, anyagok érzékszervi vizsgálata, nyírás. A fa vizsgálata – egyszerű műveletek hurkapálcával. Az olló, a festék és a ragasztó használata.

A gyalogos közlekedés tudatos gyakorlása, veszélyhelyzetek elemzése.

Követelmény

•Fokozódó önállóság az önkiszolgáló tevékenységben – öltözködés önállóan (eseti segítségnyújtás mellett), alapvető tisztálkodási szokások alkalmazása.

- Ruházat, tisztálkodási eszközök, tanszerek helyének, pakolásának, kezelésének elsajátítása. Részvétel a fejlettségének megfelelő házimunkában, csoportos tevékenységben.
- Az étkezési, táplálkozási rend betartása. Étkezés késsel, villával.
- Építőelemek felismerése, megnevezése. Tudjon saját elképzelést, ötletet megvalósítani az építésben.
- Részvétel a közös tevékenységben, az építésben.
- A megismert természetes anyagok pontos megnevezése. Képek, formák, kompozíciók létrehozása irányítás, segítségnyújtás mellett.
- Tudjon átalakított anyagot megnevezni, csoportosítani, egyszerű műveleteket végezni.
- Használja rendeltetésszerűen a megismert eszközöket, szerszámokat.
- Tudjon papírt nyírni ollóval. Tudjon festékekkel, ragasztóval bánni.
- Rendelkezzon elemi ismeretekkel az anyagtakarékosságról, a környezet megóvásáról.
- Elvárható a tanulóól a gyalogos közlekedés szabályainak ismerete, a tanult szabályok alkalmazása, a balesetmentes közlekedés a felnőttek közelében.
- Rendelkezzon tapasztalatokkal a helyi tömegközlekedésről, az utazás közbeni magatartásról.
- Ismerje a gyalogos átkelésre kijelölt helyek jelzését (zebra-lámpa), a rendőr karjelzéseit.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Életvitel	Öltözködés: az időjárásnak, az évszaknak, a napszaknak megfelelő öltözet. Lábbeli tisztítása. Tisztálkodás – kéz, láb, köröm ápolása, fogmosás és eszközeinek alkalmazása, tárolása. Táplálkozás: terítés, tálalás. Az életkornak, a napszaknak megfelelő táplálkozás. Változatos étrend. Mosogatás. Munkatevékenységek – játékok tisztítása, virágápolás, közös helyiségek csoportos takarítása. A takarítás eszközei. Házimunkák. A házimunkát megkönnyítő gépek, eszközök, darálók, háztartási robotgépek, porszívó.
Tervezés, építés	Építés – ház, családi ház makettje, alaprajz, építés az építődoboz elemeinek felhasználásával. Belső tér modellezése dobozokkal, építődobozokkal. Térrendezés terepasztalon – település modellezése.
Anyagok és átalakításuk	Alakított anyagok: tárgyalakítás képlékeny anyaggal, mintázóeszköz használatával. Papírok nyírása, hajtogatása. Textilek nyírása – alaklemez használata. Varrás (differenciáltan) – tübefűzés, csomózás. Gyöngyfűzés. A fa: darabolás, csiszolás, festés. Alapanyagok és hulladékok. Hulladékhasznosítás.
Közlekedési ismeretek	Gyalogos közlekedési helyzetek modellezése, értelmezése. Közlekedési gyakorlatok a tömegközlekedési eszközökön: szabályok betartása. Közlekedési eszközök csoportosítása.

Tevékenységek

Gyakorlatok a célszerű, a helyes öltözködésre. Összefüggés tudatosítása – öltözködés az időjárásnak, a napszaknak, az évszaknak megfelelően. Higiénés szokások és technikák gyakorlatai a fogmosásban, a kéz, a láb ápolásában.

Feladatok önálló megoldása az egyszerű házimunkákban. Az egészséges, az életkornak megfelelő táplálkozás szükségessége, alkalmazása. A háztartást megkönnyítő eszközök, kisgépek megismerése, használata felnőtt irányításával. Balesetveszély felismerése a háztartásban. Körvonalrajzok, alaprajzok készítése. Építés látszati rajz alapján. Modellezés, térrendezés egyéni elképzelésekkel. Hasznos tárgyak készítése. Anyag-forma-funkció felismertetése. Hagyományos kézműves technika természetes

és mesterséges anyag felhasználásával. Nyírás, fűzés, darabolás, csiszolás, hajtogatás, tübefűzés, csomózás műveletei. Balesetmentes szerszámhasználat.

A tömegközlekedési eszközök használatának szabályai: várakozás, fölszállás, kapaszkodás, leszállás jelzése, tudakozódás. Veszélyhelyzetek a tömegközlekedésben.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Életvitel	Öltözködés: fehérmű, zsebkendő, zokni mosása. Egyszerű karbantartó munkák. Ruházat portalanítása. Tisztálkodás: köröm gondozása, vágása. A test tisztán tartása. Munkatevékenységek: részvétel a családi munkában, szolgáltatások igénybevétele – vásárlás, gyógyszertár, posta. Egyszerű ételkészítés reggelire. Mosogatás, portalanítás a lakásban.
Tervezés, építés	Építés: építőelemek illesztése, egyensúlya. Térrendezés, téralakítás. Építés látszati rajz alapján a síkra. Lakóházak modellezése – település makettje, értelmezése. Szerelődoboz, szerelőelemek – eszközök, szerszámok használata.
Anyagok és átalakításuk	Átalakított anyagok: a papír felhasználása – csomagolás, csomagolási technikák. Textilek varrása: egyszerű öltésformák. Fémek: anyagvizsgálat, az anyag érzékelhető tulajdonságai. A fa: darabolás, faragás. A műanyag hasznosítása a háztartásban.
Közlekedési ismeretek	A közlekedés eszközei: a vonat. Pályaudvar. Információk, jelzések értelmezése. Udvarias, biztonságos közlekedés. A helyi közlekedés eszközei falun és városban, közlekedési helyzetek modellezése.

Tevékenységek

A test, a felszerelés tisztaságával kapcsolatos szokások, technikák elsajátítása, gyakorlása. A gyermekek által is elvégezhető házimunkák végrehajtása. A legszükségesebb szolgáltatások ismerete, elvégzése önállóan vagy a felnőtt irányításával. Összefüggések felismerése az építés folyamataiban, az illesztés, az egyensúly. Tervezés a térrendezéshez, téralakításhoz. Gyakorlottság a látszati rajz alapján történő építésben.

A szerelődoboz elemeinek megismerése, összeillesztésének gyakorlása. Természetes anyagok, műanyagok vizsgálata. Az alapanyagok célszerű, esztétikus megmunkálása. Algoritmus használata a tárgykészítéshez. A hulladék hasznosítása. A takarékoság alkalmazása. Öltés, nyírás, csomagolás, darabolás, faragás.

Közlekedés tömegközlekedési eszközökön. Információs táblák leolvasása, információkérés, tudakozódás. Udvariasság a közlekedési helyzetekben. Veszélyhelyzetek felismerése a gyalogos és tömegközlekedésben.

Követelmény

•Az egészséges életmódhoz szükséges szokásrend ismerete, betartása. Önállóság, gyakorlottság az önellátásban – öltözés, tisztálkodás, étkezés.

•Egyszerű háztartási munkák gyakorlott elvégzése, háztartási kisgépek használata.

•Részvétel és aktivitás a környezetellátó munkatevékenységben.

•Az építődoboz jártasság szintű használata. Ismeretek a szerelődoboz elemeiről, szerszámainak használatáról. A rajz és a tárgy megfeleltetése, alaprajz elkészítése.

•Művelti algoritmus leolvasása, értelmezése segítséggel, használata a tárgykészítésben.

•Az egyensúly és stabilitás alkalmazása az építésben, a térrendezésben, a modellezésben.

•A térhelyzetre, -viszonyokra vonatkozó fogalmak pontos használata.

•Anyagvizsgálati módszerek ismerete, tapasztalatok megfogalmazása.

•Gyakorlott eszközhasználat a papírmunkában, a famunkában, a textilek megmunkálásában a megismert eszközök tekintetében.

- Az anyag–forma–funkció értelmezése, felismerése a tárgykészítésben – irányítás mellett. Az esztétikai követelményekre való törekvés a tárgykészítésben, a munkában.
- Az anyagtakarékossági szempontok ismerete és alkalmazása a tervező, kivitelező munkában.
- Tudjon tisztán dolgozni, a problémák megoldásához segítséget kérni.
- A tanult, a begyakorolt magatartási szabályok betartása a közlekedési helyzetekben. Biztonságos közlekedés gyalogosan és a tömegközlekedési eszközön.
- A közlekedés eszközeinek ismerete, csoportosítása.
- Vészhelyzetek felismerése, elkerülése a gyalogos és a tömegközlekedésben.

5–8. évfolyam

Célok

- Ismeretek, tevékenységek, készségek, képességek kialakítása, amelyek segítik a tanulókat a szakmatanulásra, valamint az önálló életvezetésre való felkészülésben.
- A technikai műveltség alapozása – a természeti környezet, a társadalom és az ember által létrehozott technikai környezet kapcsolatrendszerének bemutatása, feltárása a tanulók fejlettségének megfelelően.
- A manualitás, a kezűgyesség fejlesztése – a bonyolultabb feladatok, munkafolyamatok, munkalépések elvégzésére is képessé teszi a tanulót.

Feladatok

- Tegye képessé a tanulókat a környezettudatos életvezetésre, a környezet megóvására, az anyagtakarékos megmunkálásra, a kitartó munkavégzésre.
- Gyakoroltassa be az önellátás egyszerű, majd bonyolultabbá váló technikáit.
- Biztosítsa a gazdag tapasztalatszerzést az egyszerű érzékszervi benyomásoktól a bonyolultabb gondolati műveletekig, a problémamegoldásokig.
- Mutassa be és gyakoroltassa gazdag tevékenységrendszeren, feladatokon az anyagfeldolgozás alaplépéseit, az egyszerű tárgykészítési technikák elsajátítását, alkalmazását.
- Sajátíttassa el a példákon, személyes tapasztalaton alapuló egészségmegővást.
- Hangsúlyozza a nevelés során a környezetkárosítás elkerülését, megelőzését, a környezettel való helyes együttélést.
- Neveljen kitartó munkavégzésre, pontos munkára.
- Sajátíttassa el és gyakoroltassa be a helyes munkaszokásokat, a balesetmentes szerszámhasználatot, ismertesse meg a helyes és veszélyes eljárásokat.
- Alkalmaztasson műveleti algoritmusokat a tárgykészítésben, a munkafolyamatban, ismertesse fel a szabályszerűségeket a technikai problémák megoldásában.
- Ismertesse meg a közúti közlekedés veszélyforrásait és sajátíttassa el – konkrét példákon, élményanyagokon keresztül – a közlekedés alapvető szabályait.
- Érje el a takarékos anyagfelhasználást, a kíméletes eszközhasználatot, a higiéniai szempontok figyelembevételét.
- Alakítson ki felelősségtudatot a családjáért, a megélhetés megteremtéséért, a környezetéért.
- Ismertesse meg és alkalmazzassa az önálló életvezetést segítő – karbantartó, javító, fejlesztő – technikákat, a tanulók életkorának és fejlettségének megfelelően.
- Alakítsa ki a reális önértékelést, segítse elő a szakmaválasztást a tanuló lehetőségeinek függvényében.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A képolvasási, a rajzoló, a számoló képességek fejlesztése. A terv, a munkamenet-készítés képességének alakítása, a manualitás fejlesztése.

Tárgykészítési képesség, egyszerű tárgyak létrehozása, tervszerű előkészítés utáni kivitelezés képessége.

Az önmegvalósítás, az önkifejezés képessége, az alkotás, a kíváncsiság, a becslés, a döntés, a pontosság, a problémameglátás képességének fejlesztése.

Az összehasonlítás képessége, a közös jellemzők, az eltérő jegyek megértése, elemzése. Az önértékelés és mások értékelésének képessége. A térben, a síkon való tájékozódás képessége, a téri hely és helyzet kifejezése, viszonyszavak helyes használata. A tárgykészítés, a műveletek végrehajtásának készségei. A kéziszerszámok, egyszerű gépek balesetmentes használatának készségei.

Az eredményes szocializáció, a társadalmi beilleszkedés képességének fejlesztése. Az egészséges életmód, az önálló életvezetés megvalósításának képességei. Az életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztása. A háztartási gazdálkodás folyamatainak átlátása.

Az együttműködéshez, a szakmatanuláshoz szükséges együttélési szabályok elfogadásának, megértésének képességei.

A testápolás szokásainak önálló elvégzése. A szolgáltatások önálló igénybevételének készségei. Felelős viszonyulás a környezet értékeihez, a környezetóváshoz.

A balesetmentes közlekedés, tájékozódás végrehajtásának készségei.

Helyes munkaszokások, az anyagtakarékos magatartás kialakítása.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Háztartástan és életvitel	Egyszerű háztartási munkák és ház körüli teendők. Háztartási kisgépek működtetése. A családi munkamegosztás. Vásárlás boltban, piacon, szolgáltatások igénybevétele – posta, gyógyszertár, közintézmények szolgáltatásai. A test tisztán tartása, kamaszkori testápolás, hajmosás, szárítás, az arc tisztán tartása, körömápolás kézen, lábon. Fehérnemű, zokni, zsebkendő mosása. A textíliák szerepe a ruházkozásban, célszerű használatuk.
Tervezés, szerelés,	A tárgykészítés lépései. Anyag, forma, rendeltetés, célszemlelézés rűség szempontjai az elemzésnél. A valóság műszaki rajzi ábrázolása. A műszaki rajz alapjai: egyezményes jelek. A becslés, a mérés pontossága, rajzoló, mérő-, szerkesztő- eszközök. A mérés lejegyzése. Az épített környezet megjelenítése maketten, modellen. Emberi alkotással létrehozott terek, formák esztétikuma. A lakóházak, a lakókörnyezet. Falu és város.
Anyagok és átalakításuk	Természetes anyagok. Feldolgozott (átalakított) anyagok. Természetes anyagok átalakítása – anyagvizsgálatok, anyagok csoportosítása. A fa az otthonunkban. A fa feldolgozása. Léc darabolása, faragás. A népművészet hagyományai – a természetes anyagok megmunkálása: szalma, gyékény, csuhéj, rafia, gyapjú; egyszerű szövési technikák munkalépéseinek megfigyelése, tanulása. Feldolgozott anyagok és a belőlük készült tárgyak. A papír, papírfélék. A kartonpapír megmunkálása, a tárgykészítés lépései. A feldolgozott állati bőr vizsgálata, megmunkálhatósága. A bőrmegmunkálás szerszámai. Tárgyészítés textilből, filcből.
Közlekedés	Közlekedési információk – a járatok menetrendje a megállóban, információ kérése pályaudvaron. Veszélyhelyzetek, baleseti tényezők a tömegközlekedésben. Ezek megelőzése, elkerülése. A vízi közlekedés, a vízi szállítás: hajó, komp. Kerékpárosok az utakon – tapasztalatgyűjtés.
Termelés és gazdálkodás	Az ember termelő tevékenysége. Védekezése a környezet kellemetlen hatásai ellen. Talajvizsgálatok. Talajjavító eljárások a kiskertben. Növények szaporítása: magvetés, palántázás. Növényápolási munkák. A növénytermesztés egyszerű eszközei, kéziszerszámai. Az eszközök fejlődése, korszerűsödése a termelés során.

Tevékenységek

Részvétel az egyszerű háztartási munkákban, ház körüli teendőkben, a családi munkamegosztásban.

Tapasztalatok szerzése a különféle szolgáltatások köréből, pl. gyógyszer kiváltása, levél feladása, cipő javíttatása, a művelődési ház kínálta tevékenységek igénybevétele.

A következetes és rendszeres testápolás tevékenységeinek gyakorlása, testápoló szerek és eszközök használata.

A textilanyagok vizsgálata az egészséges viselet szempontjából. A ruházat tisztán tartása kézi mosással. A ruhanemű megóvása, gondozása.

Tervezés, munkamenet elkészítése a tanult algoritmussal. Algoritmusok alkalmazása. Becslés és mérés. A mérési eredmények leolvasása, lejegyzése.

Az épített környezet vizsgálata az esztétikum, a célszerűség, a rendeltetés szerint. Harmónia a lakókörnyezetben.

Anyagok felismerése és csoportosítása az érzékelhető tulajdonság szerint. Az anyagvizsgálat elemi módszereinek alkalmazása. Tapasztalatszerzés az anyagok tulajdonságairól, a funkció-forma-esztétikum összefüggéseiről. A vizsgált anyagok megmunkálásához szükséges szerszámok, eszközök balesetmentes használata. Egyszerű tárgykészítő eljárás elsajátítása.

Tájékozódás a tömegközlekedésben – információkérés a vonat- és autóbusz-pályaudvaron. A közúti megállóhelyeken kifüggesztett menetrend megismerése. Vészhelyzetek a tömegközlekedésben – elemzés, tapasztalatgyűjtés. A vízi közlekedés lehetőségei, személy- és teherszállítás vízen, tapasztalatgyűjtés, tájékozódás. A kerékpárosok megfigyelése kerékpárúton, közúton.

Az ember növénytermelő tevékenységének megfigyelése. Tapasztalatgyűjtés a konyhakerti munkákról, kiskertekben folyó növényápolásról. Talajvizsgálat, talajjavítás, magok ültetése, palántázás. Kéziszerszámok felismerése.

Követelmény

- Következetes testápolásra való törekvés. Rendelkezzen ismeretekkel a kamaszkorral járó testápolásról. Tudja a textil ruhanemű tisztán tartását elvégezni saját ruházatára vonatkozóan.

- Ismerje a ruhanemű célszerű használatát, megóvását. Vegyen részt a családi munkamegosztásban. Szerezzen tapasztalatokat a környezetében található szolgáltatásokról, azok igénybevételéről.

- Tudjon algoritmusokkal önállóan dolgozni, becslést végezni, mérni segítséggel. Tudja bejegyezni a mért adatokat.

- Tudjon megfigyeléseket végezni az ember épített környezetében lakóházak, terek, lakóhelyek szerint.

- Tudja csoportosítani a megismert anyagokat érzékelhető tulajdonság szerint. Szerezzen ismereteket az anyagok formálhatóságáról a funkció-forma-esztétikum összefüggéseiben. Legyen képes a megismert anyagokból egyszerű tárgy elkészítésére műveleti algoritmus segítségével.

- Használja a szükséges szerszámokat, eszközöket balesetmentesen.

- Legyen ismerete a tömegközlekedésben az információk megszerzéséről. Tudja a vasút, az autóbusz, a városi tömegközlekedés veszélyhelyzeteit.

- Alkalmazza tudatosan a helyes közlekedési szokásokat. Szerezzen ismeretet a vízi közlekedésről.

- Rendelkezzen elemi tapasztalatokkal a kertművelésről, a kiskert növényeinek gondozásáról, a kéziszerszámok használatáról.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Háztartástan és életvitel	Az életkornak megfelelő táplálkozás, a táplálék mennyisége és minősége. Napi étrend – helyes arányok. A rendszeres étkezés élettani hatása. Gyümölcsfogyasztás, zöldségek. Főzési előkészület, bevásárlás, előkészítés – egytálétel. Vendég a családban. A zsebpénz beosztása. Háztartási pénz. A takarékoság – hol költünk el a pénzt? A szolgáltatói környezet megítélése – ésszerű szelekció. Háztartási gépek a takarításban, háztartási tisztítószerek. Személyi higiénia a kamaszkorban – napi tisztálkodás, fehérműműváltás, lábápolás. Divat és célszerűség a felsőruházat megválasztásában. A ruházat, a lábbeli egészségre gyakorolt hatása. Ruhanemű-ápolás. Környezetbarát szerek használata. Háztartási hulladékkezelés – szelektív hulladékgyűjtés. A háztartási hulladékok élettani hatása.
Tervezés, szerelés, modellezés	A műszaki rajz jelei, mérések, egyszerű szerkesztések cm-es pontossággal. Konstruálás, modellezés szerelőelemekkel, mozgó, működő modellek fémépítő szerszámjai, eszközei. Szerelés rajz alapján. A kerékpár részei rajz, leírás alapján, beazonosítás a kerékpáron.
Anyagok és átalakításuk	Tárgykészítés munkamenetről, algoritmus segítségével. Funkció-anyag-forma összefüggései a tárgykészítésben. Textil szabása, illesztése a tanult öltésformákkal. Díszítő munkák. Szövések, hurkolás. Elemi ruhajavító eljárások. Textíliák a lakásban. A természetes anyagok helyettesíthetősége. A műanyagok. Tulajdonság és funkció. A

környezetre ártalmas anyagok. A műanyagok alakíthatósága. A fa megmunkálása: illesztési, szerelési formák és módok. A bőrmegmunkálás. Egyszerű tárgykészítés és szerszámhasználat. Anyagtakarékosság, hulladékhasznosítás. A népművészet hagyományai, a természetes anyagok felhasználása, tárgykészítés. Fazekasság. A munkavégzés higiénája.

Közlekedés	A szárazföldi közlekedés története. A kerék története. A kerékpáros közlekedés elemi szabályai – kerékpárút, jelzőtáblák, veszélyhelyzetek. Információk értelmezése a tömegközlekedésről: menetrend, késés, jegyelővétel, útipoggyász. Csomagolás rövidebb, hosszabb utazásra. A tömegközlekedési, a szállítási eszközök környezetszennyező hatása, veszélyek.
Termelés és gazdálkodás	Talajjavító eljárások, tápanyag-utánpótlás, talajmegművelő kéziszerszámok, karbantartás, használat, tárolás. Kiskert növényeinek szaporítása: palántázás, dugványozás, bujtás; növényápolás, vízgazdálkodás. Betakarítás, tárolás. Környezetbarát növényvédelem. Helyes és veszélyes eljárások a növényvédelemben.

Tevékenységek

A környezet, a háztartás rendjének, tisztaságának gyakorlatai. A tisztaság, a jó közérzet összefüggéseinek feltárása. Egyszerű konyhatechnológiai, ételkészítési módok, eljárások. Jártasság az egytálétel elkészítésében.

A változatosság megtapasztalása az étkezésben. A háztartási pénz beosztása, takarékosági szempontok. Egyszerű konyhatechnikai eszközök használata.

Szelektív hulladékgyűjtés. A nem megfelelő hulladéktárolás élettani következményei. A műanyagok, fémdobozok gyűjtése.

A ruházat, a lábbeli szerepe az egészségmegővésben, a jó közérzetben. Környezetbarát szerek megismerése a ruházat tisztításában.

Egyszerű műszaki rajzok, jelek leolvasása, értékelése, szerkesztés, mérés. Konstruáláshoz, szereléshez munkaterv készítése irányítással. Szerelés algoritmus alkalmazásával. A mérési pontosság jelentősége a tervezésben, a kivitelezésben.

A kerékpár részeinek felismerése, megnevezése.

Jártasság az egyszerű tárgykészítésben, az anyagkezelésben, a funkció-anyag-forma követelményeinek alkalmazásában. Textilmunkák tervezéssel, a munkafolyamat elemzése. Ruhajavító munkák – fésülés, szakadás varrása, felszegés, gombvarrás.

Famunkák, illesztés, szerelés. Egyszerű tárgykészítés bőrből, a hulladék hasznosítása.

A közlekedés fejlődéstörténetének megismerése.

Az utazáshoz szükséges ismeretek, tevékenységek.

Tapasztalatok a tömegközlekedés és a szállítóeszközök környezetkárosításáról.

A kiskert növényápolási munkáinak tervezése, végrehajtása.

A helyes és a veszélyes eljárások megismerése a növényvédelemben.

Kéziszerszámok használata, karbantartása.

Követelmény

- Rendelkezzen a testápolás alapvető tevékenységével, szokásaival.
- Öltözködjön önállóan az évszaknak, az időjárásnak, az egészség megőrzésének megfelelően.
- Sajátítsa el ruházatának alapvető gondozási szokásait.
- Gyakorlottan végezze az egyszerűbb háztartási munkákat.
- Legyen tájékozott a szűkebb lakóhelyi szolgáltatások használatában.
- Ismerjen fel egyszerű technikai problémát. Megoldások keresése, mérlegelése a konstruálásban, a modellezésben. Gyakorlottság az egyszerű mérésben, rajzeszközök használatában.
- A munkafolyamat algoritmusának pontos követése.
- A megismert anyagokból hasznos tárgy készítése irányítás mellett.
- Az anyag, forma, funkció összefüggéseinek felismerése. Gyakorlottság a megismert kéziszerszámok használatában, munkafogások elvégzésében.
- Munkaszokások betartása: helyes testtartás, rend, anyagtakarékosság, balesetvédelem, munkaeszközök kímélése.
- Munkája során tudjon segítséget kérni, társaival együttműködni, segítséget nyújtani.

- Törekedjen a biztonságos közlekedésre. A megismert, begyakorolt szabályokat alkalmazza önállóan. Feleljen meg a közlekedésben elvárt udvariassági szabályoknak. Növekvő önállósággal használja a tömegközlekedés információhordozóit, jelrendszerét.

- Vegyen részt az egyszerű talajművelő eljárások végrehajtásában. Tudja az eszközök balesetmentes használatát.

- Legyen gyakorlott a kiskert növényeinek szaporításában, gondozásában.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Háztartástan és életvitel	Fejlődés és táplálkozás összefüggései, tápanyagszükséglet életkoronként. A kamaszkori táplálkozás. Ételkészítési eljárások: előkészítés, főzés, párolás, sütés, habarás. A magyaros konyha jellemzői. A szakácskönyv használata segítségével. Az esztétikus terítés. Takarékos háztartásvezetés. Élelmiszerek tárolása – a hűtőgép működése. Lakókörnyezet és a közérzet összefüggései. A lakás tagoltsága. A bútorok ápolása, karbantartása. A korszerű testápolás: testápoló szerek, kozmetikumok serdülőknek. Az ember testi, szellemi egészsége. Egészségre káros szerek elutasítása. Egészségkárosító életmód.
Tervezés, szerelés, modellezés	Kommunikációs rendszerek. A jelek világa. A nyelv mint jelrendszer. A hír, a jel, az információ fogalmai. Korszerű információs rendszerek: rádiózás, televíziózás, a telefon, a számítógép. A vetületi ábrázolás. Tárgyfelismerés a vetület alapján. Egyszerű rajzos ábrák készítése. Mérőeszközök, rajzeszközök. Mérés mm-es pontossággal. Működő modellek összeállítása.
Anyagok és átalakításuk	Nyersanyagok, energiahordozók. A fémek tulajdonsága, alkalmazása, megmunkálhatósága. A fém tárgyak szerepe a háztartásban, környezetünkben. A fémek védelme, kezelése. Használati tárgyak az otthonunkban – tárgykészítés tervezése, kivitelezése fa, bőr, textil alapanyagokból. A tanult anyagmegmunkálási technikák alkalmazása, balesetmentes eszközhasználat. Anyagtakarékosság, hulladékhasznosítás. A környezetszennyező anyagok újrahasznosítása a gazdaságban. Díszítő, javító, karbantartó munkák az otthonunkban.
Közlekedés	Közlekedési helyzetek modellezése, megítélése. A közlekedési jelzések, közúti jelzőtáblák értelmezése. Baleseti okok elemzése, balesetelkerülés, elsősegélynyújtás. Környezetkímélő közlekedési eszközök, anyagok. Hasznos tudnivalók utazáshoz – tájékozódás, információk begyűjtése. Utazás belföldön. Utazás külföldön.
Termelés, gazdálkodás	A bevétel és a kiadás tervezési módjai. A család gazdálkodása. Pazarló, rongáló életmód következményei. Munkaszervezés a családban. Szobanövények nevelése, a terasz, az erkély és a kiskert növényei, gondozás. Kertművelés, hulladékhasznosítás. A kiskert hasznónövényei a háztartásban. Gyomok elleni védelem. Környezetbarát eljárások. Komposztálás. A környezet megváltoztatása a legkisebb környezeti károkozással. Az eredményes munkavégzés összetevői. Képesség és továbbtanulás, pályaválasztás.

Tevékenységek

Az egészséges táplálkozás jelentősége. A kamaszok étrendjének összeállítása, példák a helyes táplálkozásra.

Jártasság a főzésben, párolásban, sütésben, habarásban.

A lakás otthonossá tétele, a térkihasználás. Terítés a napi étkezéshez és rendkívüli alkalmakra. Jártasság a testápolásban, a testápoló szerek alkalmazása. Gyakorlott tervezés a családi pénzbeosztásban. Részvétele a munkamegosztásban, felelősség a növények gondozásában. A szobanövények, a terasz, az erkély, a kiskert növényeinek gondozása, átültetés, szaporítás, gyomtalanítás, öntözés.

Tervek a környezet átalakítására a környezeti károkozás elkerülésével.

Vetületi ábrák értelmezése, tárgyfelismerés vetület alapján.

Mérési pontosság, gyakorlatok mérésekre.

A hír, a jel, az információ értelmezése a mindennapok gyakorlatában. Tapasztalatok szerzése a nyersanyagokról, energiahordozókról. Fémek vizsgálata, a tulajdonság és a funkció összefüggései.

Tárgykészítés önálló tervezéssel, a munkamenet megválasztásával. Az anyagok átalakításához szükséges szerszámok, eszközök megválasztása, balesetmentes használata, energiatakarékos eljárások keresése.

Menetrendek tanulmányozása, használatuk segítségével. Közlekedési helyzetek megítélése. A közlekedési jelzések – a KRESZ – biztonságos, pontos értelmezése.

Utazás tervezése.

Követelmény

- Igényesség a testápolásban a ruházata gondozásában, javításában, esztétikumában.
  - Gyakorlott részvétel a családellátó tevékenységben, a háztartási munkában a szolgáltatások igénybevételében.
  - Igény, nyitottság a korszerű táplálkozásra. A kulturált étkezés, terítés alkalmazása.
  - Takarékosági lehetőségek felismerése, alkalmazása a gyakorlatban a saját zsebpénz és a háztartási költségek vonatkozásában.
  - Ismeretek alkalmazása a saját lakókörnyezetének gondozásában, esztétikumának megteremtésében.
  - Felelős viszonyulás az ember környezetátalakító tevékenységéhez – a károkozás elutasítása.
  - A fejlettségnek megfelelő eligazodás a kommunikációs rendszerek által közvetített jelvilágban.
- Alapvető ismeret a számítógépes rendszerről.
- Nézetek, vetületek olvasása irányítás mellett. Alapvető ismeretek a szakmatanulásról, a pályaválasztásról.
  - A megismert anyagok megmunkálása munkaterv, algoritmus alapján – hasznos tárgy készítése. A megmunkálás eszközeinek balesetmentes, gyakorlott alkalmazása. Önállóság az anyag-forma-funkció-esztétikum egységének alkalmazásában.
  - Ismeretek alkalmazása a saját lakókörnyezetének gondozásában, esztétikumának megteremtésében.
  - Mutasson gyakorlottságot a közlekedési helyzetek helyes és gyors megítélésére a gyalogos közlekedés szempontjából.
  - Értse a közlekedés jelzéseit a gyalogos és a kerékpáros közlekedés szempontjából is. Mutasson gyakorlottságot az utazáshoz szükséges személyes csomag elkészítésében, jegy, okmányok és utazási információk beszerzésében.
  - Feleljen meg a tömegközlekedésben elvárt kultúra alkalmazásában.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Háztartástan és életvitel	A lakás, a lakókörnyezet. Lakás és háztípusok. Célszerű, esztétikus berendezés. Nagytakarítás. Háztartás gépesítése, munkaszervezés. A hatékony munka ismérvei. A helyes táplálkozási szokások, változatos étrend. Az egészséget fenyegető tényezők. A csecsemő, a kisgyermek, az idős, a beteg személy étrendje. Ételkészítési eljárások: előkészítés, elkészítés, befejezés. Élelmiszertárolás. Tartósító eljárások. Készételek tárolása. A ruházat karbantartása: tisztítás, kézi, gépi mosás, mosószer megválasztása. Fertőtlenítés. A család testi-szellemi egészsége. Generációs kapcsolatok, szabadidő eltöltése, egészségmegőrzés és felelősség, házi patika. Gyermekvállalás, türelmes, önzetlen gondozás és ápolás. Családi ünnepek – tervezés, szervezés. Az ünnep hangulata, légköre.
Tervezés, szerelés, modellezés	Egyszerű háztartási gépek kezelése, tisztítása, karbantartása. A célszerű, balesetmentes működtetés. Energiatakarékos működtetés. Világítás, fűtés, hőszigetelés – takarékos használat. A környezet anyagainak felhasználása, hagyományos és korszerű építkezés. A családi ház, a társasház fűtésének, vízellátásának modellezése, értelmezése. A csatornahálózat: szennyvíz, szennyvíztisztítás. Nézetek, vetületek olvasása, értelmezése. Egyszerű vázlatrajz készítése.
Anyagok és átalakításuk	A textilfélék javító, karbantartó munkái. A varrógép. Varrógéphasználat. Textil tárgyak, játékok készítése: tervezés, munkalépések algoritmus felhasználásával. A bőr

hasznosítása – hulladék felhasználása, hasznos tárgyak tervezése, kivitelezése. A fa üzemi feldolgozása. A feldolgozott fafélék felhasználási területe. A fa megmunkálása. A kéziszerszámok balesetmentes használata. Munkamenet – tervezés, kivitelezés.

Közlekedés	A közúti, légi, vízi és vasúti közlekedés rendszere. Közlekedéstörténet. Környezetkárosítás. A környezetkímélő közlekedési eszközök. A közlekedési helyzetek elemzése a gyalogos, a kerékpáros szemszögéből. Balesetmegelőzés. A közlekedés írott és íratlan szabályai. Udvariasság, előzékenység, segítőkészség a közlekedésben. Szabályok, előírások betartása.
Termelés, gazdálkodás	Háztartási pénzgazdálkodás. Bevétel–kiadás tervezése. Megtakarítás, tartalékképzés. Váratlan kiadás. Családi vállalkozás–kölségvetés–ügyintézés. A lakókert, a haszonkert gondozása, az ápolás rendje és eszközei. A kerti termékek hasznosítása. Tájékozódás a munkaerőpiacon. Életpálya, pályakép. Szakmatanulási lehetőségek. A munkavállalás feltételei.

Tevékenységek

A népi építészeti jellegzetességek tanulmányozása. Korunk építészeti jellemzőinek (acél, vasbeton) ismerete.

Újságok, könyvek tanulmányozása – a lakás berendezésének, esztétikumának elemzése. A szép otthon, a korszerű lakás és környezet hatása a közérzetre.

Étrend összeállítása korra, nemre, testi állapotra való tekintettel. A takarékoság felismerése a táplálkozásban. Egészségügyi szempontok a tárolás, a tartósítás esetén. Gyakorlatok tartósítási eljárásokra, a kiskert hasznosítására. A generációs kapcsolatok elemzése. Beszélgetések, viták a család iránti felelősségről. Az egészséget károsító szerek elutasítása, vélemény, vita – veszélyhelyzetek felismerése, elemzése.

A lehetőségek mérlegelése a családi megtakarításban. Tapasztalatok gyűjtése a munka világáról. A pályaválasztás ismervei.

Háztartási kisgépek önálló használata, karbantartása. Tapasztalatok, megfigyelések az energiatakarékos fogyasztásról – energia, víz, fűtés. Anyaghasznosítás, karbantartás, egyszerű javító eljárások a háztartásban, a családi ruhatárban. A háztartási gépek, a lakás villamos és gáz berendezéseinek helyes használata. Teendők áramütéskor.

A motorizáció előnyeinek és hátrányainak felismerése. Veszélyei. Teendők a közlekedési baleseteknél. Közlekedési helyzetek, szituációk elemzése.

Követelmény

•Megjelenésében is mutakozzon meg a következetes testápolási szokások elsajátítása. Legyen ismerete az egészséget fenyegető tényezőkről. Tudja elemezni az alkohol, a cigaretta, a drogok egészségromboló hatását.

•Alkalmazza az egészségmegővő táplálkozási szokásokat, a kulturált étkezést.

•Magatartásában, viszonyulásában mutakozzon meg a családellátó feladatok elfogadása, az idősek segítése, a gyermeknevelés felelősségének felismerése.

•Legyen önálló a heti étrend elkészítésében, tervezésében, a tanult ételkészítési eljárások kivitelezésében, az élelmiszerek tárolásában.

•Alkalmazza a takarékoságot a családi pénzgazdálkodásban, a zsebpénz felhasználásában. Rendelkezzen alapvető ismeretekkel a szobanövények, a kiskert, a konyhakert növényeinek gondozásáról. A kertgondozás kéziszerszámaikat gyakorlottan alkalmazza.

•Értse a célszerű, ésszerű lakástervezés jelentőségét a család életvitele szempontjából. Legyen elképzelése saját lakásáról, berendezéséről, az egészséges lakás kialakításáról.

•Lássa be a takarékoság, az ésszerűség fontosságát a lakás vízellátásában, világításában, fűtésében. Legyen felkészült a környezetbarát, egészségővő eljárások, technikák, anyagok alkalmazására a lakásban, a környezetben.

•Mutasson gyakorlottságot a háztartási gépek alkalmazásában, a balesetmentes működtetésben.

•Tudjon modellrajzot készíteni segítséggel, irányítással. Egyszerű szerkesztési feladatokat gyakorlottan végezzen. Használja pontosan a rajzoló- és mérőeszközöket.

•A megismert közlekedési szabályokat jártasság szinten alkalmazza.

•Pozitív magatartást mutasson különféle közlekedési helyzetben. Legyen ismerete a közlekedési rendszer várható környezeti hatásairól.

- Értelmezze a munka világáról szerzett tapasztalatait, mérlegelje saját pályaválasztási lehetőségeit.
- Legyen gyakorlott az egyszerű tárgykészítésben, a javító és az elemi karbantartó munkában.

Testnevelés és sport

1–8. évfolyam

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Éves óraszám	92,5	92,5	92,5	92,5	92,5	92,5	92,5	92,5

Témakörök

Témakör	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Rendgyakorlatok	x	x	x	x	x	x		
Szervezési feladatok (rendgyakorlatok)							x	x
Atlétika	x	x	x	x	x	x	x	x
Torna	x	x	x	x	x	x	x	x
Labdás gyakorlatok	x	x	x	x				
Testnevelési és sportjátékok	x	x	x	x	x	x	x	x
Természetben űzhető sportok (választható)	x	x	x	x	x	x	x	x
Úszás				x	x	x	x	x
Gimnasztika								Folyamatos
Könnyített testnevelés								Folyamatos

1–4. évfolyam

Célok

- Az egészséges testi fejlődés elősegítése, a testtartási rendellenességek kialakulásának megelőzése.
- A mozgásműveltség fejlesztése.
- A motorikus képességek fejlesztése.

- A mozgásigény felkeltése és fenntartása.
- Az egészséges életmód és a rendszeres fizikai aktivitás igényének megalapozása.

Feladatok

- Biztosítsa a feltételeket a kondicionális és koordinációs képességek, a mozgásos cselekvésbiztonság fejlődéséhez.
- Végeztessen rendszeres mozgástevékenységet.
- Sajátítsa el a különféle mozgások (futás, ugrások, dobások) alaptechnikáját, a támasz- és függéshelyzeteket.
- Alakítson ki mozgásos játékkészséget.
- Járuljon hozzá a testtartási és mozgásos rendellenességek megelőzéséhez, illetve korrigálásához.
- Tudatosan és rendszeresen, egyéni gyakorlatvégzéssel szoktassa hozzá a könnyített testnevelésre szoruló tanulókat a megfelelő terheléshez. Ellensúlyozza bennük a kialakult kisebbségi érzést, gátlásokat.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Az egészséges testi fejlődés. A mozgásigény. Játékkészség. A motorikus képességek. Mozdításos alaptechnikák elsajátításának képessége. Kondicionális és koordinációs képesség.

A harmonikus mozgás. Cselekvésbiztonság.

Téri tájékozódási képesség. Gyors, pontos mozgásos reagálás képessége. Mozdítást utánzása, alkalmazása. Együttműködési készség és tolerancia.

A terápiás attitűd elfogadása.

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok	Sorakozások, szétszóródások segédvonalnál. Szórt alakzat felvétele játékos formában. Testfordulatok ugrással, lábfejnyitással. Járás ütemtartással: tapsra, mondókára, énekre.
Gimnasztika	Utánzó és játékos gyakorlatok. Alapállásban törzs-, kar- és lábmozgások. Különböző testhelyzetekben végzett tartásjavító gyakorlatok. Egyszerű kéziszergyakorlatok: kézben labda, karika, szalag, tornabot. Bordásfalgyakorlatok: gerincdeformításokat megelőző gyakorlatok, hátsó és mellső lefüggésben is.
Atlétika	Járások, futások: különböző irányba, akadályok között, akadályokon meghatározott ütemben, variált testhelyzetben, kar- és lábtartással. Szökdelések és ugrások: helyben és haladással, páros és egy lábon, akadályok között és felett. Felugrás páros lábbal számolyra, kéztámasszal. Egyszerű dobások eltérő méretű dobóeszközökkel (babzsák, kisméretű gumilabda, maroklabda). Célbadobás, -rúgás különböző nagyságú labdákkal, vízszintes és függőleges célra.
Torna	Támasz és függésgyakorlatok; utánzó állatjárások talajon, egyenes és rézsútú padon. Haladás fel, le és oldalt bordásfalon kapaszkodással, lépegetéssel. Egyensúlygyakorlatok: járások tornapad ülőlappján; előre, hátra, oldalt, meghatározott kar- és lábtartásokkal.
Torna	Egyszerű talajtorna-gyakorlatok: guruló átfordulások a test hossz tengelye körül, mindkét irányba. Guruló átfordulás előre, hátra guggolásból guggolásba. Gyertya kartámasszal.
Labdás gyakorlatok	Egyénileg: labda fogása, feldobása, elkapása ölelő fogással, pattogatása helyben. Párban: átdobás kétkézes alsóval. Testnevelési játékokban: egyéni versengések elsajátított labdakezelési technikákkal, adogató, kidobó csoportjátékok.
Testnevelési és sportjátékok	Futó-, fogójátékok szabálmódosításokkal. Énekes és mondókás körjátékok. Sor- és váltóversenyek sporteszközök beépítésével.

Természetben üzhető sportok	A helyi lehetőségek függvényében választhatóak a sportágak és a sporteszközök.
Könnyített testnevelés	Testtartást javító és korrigáló gyakorlatok. Prevenációs és rehabilitációs feladatok, sporteszközök alkalmazásával is.

Tevékenységek

Elemi szintű alapmozgások és kiegészítő terápiás mozgásgyakorlatok.

Szenzoros integrációs gyakorlatok.

Mozgásműveltséget fejlesztő gyakorlatok.

A motorikus képességek általános és egyéniesített gyakorlatai.

A mozgásigényt kielégítő csoportos és egyéni játékok. Az egészséges életmód szokásainak megismerése, gyakorlása. Rendszeres testedzés. Az iskolán kívüli mozgáslehetőségek felismerése, igénybevétele, tapasztalatainak megbeszélése.

Játékos versenyek, mozgásos vetélkedők. Szabályok betartása.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok	Jelentésadás egyszerű formában. Sorakozás támponthez, segédvonalak mentén. Nyitódások, zárkózások, vonal- és oszlopalakzatban. Testfordulatok jobbra és balra, lábfejnyitással két ütem alatt. Járás ütemtartással, tapsra. Köralakítás kézfogással, járásban körszűkítéssel.
Gimnasztika	Kötetlen formában végrehajtott szabad- és kéziszergyakorlatok: az előző évben tanult mozgásformák, kar-, lábtartások, testhelyzetek. Határozott formájú 2 és 4 ütemű gyakorlatok. Testtartást javító gimnasztikai gyakorlatok.
Atlétika	Járások: alakzatokban, különböző lábtartással. Futások: kötetlen, tartós futás, gyorsfutás, futás irányváltással: akadályok között, akadályok leküzdésével. Állórajt: induló láb megkötése nélkül. Ugrások: szökdelések – ugróiskola feladatai. Szökdelések egy- és páros lábon, haladás előre, hátra, oldalirányba. Kéztámasszal, páros lábbal felugrás zsámolyra. Természetes ugrásfeladatok: távolugrás helyből és nekifutásból. Mélyugrás tornaszerekről. Magasugrás, merőleges nekifutással alacsony magasság felett. Dobások: kislabdadobás helyből, helyes hajító mozdulattal. Célba dobás függőleges és vízszintes célra.
Torna	Támasz- és függés gyakorlatok: helyváltoztatással állatjárások talajon és tornaszereken. Kúszások, csúszások, mászások tornapadon, akadályok alatt. Függeszekedés bordásfalon. Egyensúlygyakorlatok: vonalon, zsinóron, tornapad ülőlapján, keskeny pallón, kar- és lábtartás váltásokkal. Torna jellegű gyakorlatok: guruló átfordulás előre, hátra, sorozatgurulások, tarkóállás.
Labdás gyakorlatok	Egyénileg: járás közben a labda feldobása és elkapása. Labdapattogatás lassú előrehaladással. Labda lábbal rúgása. Labda falhoz dobása egykezes felsővel. Párokban: különböző testhelyzetekben labda átgurítása, dobása, rúgása társnak. Csoportban, testnevelési játékokban: labda továbbítása adogatással, átdobással, rúgással, gurítással, sor- és váltóversenyekben. Egyéni versengések célba dobással, rúgással, pattogatással.
Testnevelési és sportjátékok	Futó- és fogójátékok, nehezedő szabályokkal. Labdával végzett egyszerű testnevelési játékok megismert labdakezelési technikák beépítésével. Sor- és váltóversenyek sportszerek és eszközök beállításával, hordásával.
Természetben üzhető sportok	A helyi lehetőségek függvényében választhatóak a sportágak és a sporteszközök.

Tevékenységek

Alapmozgások és szenzoros integrációs gyakorlatok.

Mozgásműveltséget fejlesztő gyakorlatok.

A motorikus képességek általános és egyéniesített gyakorlatai.

A mozgásigényt kielégítő csoportos és egyéni játékok. Az egészséges életmód szokásainak megismerése, gyakorlása. Rendszeres testedzés. Az iskolán kívüli mozgáslehetőségek felismerése, igénybevétele, tapasztalatainak megbeszélése.

Játékos versenyek, mozgásos vetélkedők. Sportjátékok. Szabályok betartása, alkotása.

A testnevelés szakkifejezéseinek használata, utasítások gyakorlása.

Követelmény

- Tartsa be a biztonsági szabályokat.
- Értse az órán elhangzó utasításokat és szakkifejezéseket, ezeknek megfelelően cselekedjen.
- Legyen képes alkalmazni a tanult sorakozási formákat, alakzatokat, menetgyakorlatokat.
- Tudja végrehajtani a bemelegítő gyakorlatokat bemutatás után.
- Legyen képes gyors indulásokra, irány- és iramváltásokra futásgyakorlataiban.
- Alakuljon ki a hajító mozdulat. Érzékelje a távolba és a célba dobás különbségét.
- Legyen képes mozgásában megkülönböztetni a magasba és a távolba történő ugrást.
- Tudja összekapcsolni és irányítással sorozatban végrehajtani a tanult talajtornaelemeket.
- Ismerje, illetve alkalmazza a labda birtokbavételének és továbbításának egyszerű kéz- és lábtechnikás megoldásait.
- Ismerje a tanult játékok nevét, tanári segítséggel tudja és tartsa be a játékszabályokat.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok	Sorakozás, nyitódás, zárkózás: eltérő távközök kialakítása. Testfordulatok helyben. Járás ütemtartással: az ütem fokozatos felvétele, megállás, megindulás két ütem alatt.
Gimnasztika	Határozott formájú szabadgyakorlatok: helyes ütemben, pontos kivitelezéssel végrehajtott 2-4 ütemű kar-, láb-, törzsgyakorlatok. Társas és kéziszergyakorlatok: a 2. évfolyamon tanult mozgáselemek végrehajtása nehezedő feltételek között (medicinlabda, 1 kg-os kézi súlyzó, gumikötél). Játékos képességfejlesztő gyakorlatok – zenére. Táncos elemek, mozdulatok.
Atlétika	Járások alakzatformálással. Futások: kitaró és gyorsfutás, állórajt. Irány- és iramváltások, akadályfutások. Rajtversenyek állórajttal. Futóiskola. Ugrások: magasugrás próbálgatása lépő technikával, rézsútos nekifutással, alacsony magasság felett. Távolugrás guggoló technikával, elugró sávból. Sorozatugrások.
Atlétika	Dobások: különféle labdával és dobásmóddal célba. Kislabdadobás helyes kidobóterpeszből, erőteljes hajító mozdulattal távolba.
Torna	Gyakorlatok támaszban: állatjárások, ferde tornapadon, átszökkenések kéz segítségével tornaszerről tornaszerre. Fel-, le- és átmászások sportszerről sportszerre. Függésben és függőállásban bordásfalgyakorlatok, "vándormászás", kézenállás előkészítése – kéztámasz, lábfejakasztgatás. Egyensúlygyakorlatok (járások és fordulatok) tornapadon kijelölt kar- és lábtartásokkal (1 zsámoly magasságában is). Torna jellegű gyakorlatok talajon: különféle kiindulási helyzetből guruló átfordulás előre, hátra. Tarkónállás közben lábterpesztés, lábhajlítás és -nyújtás, biciklizés lábbal. Híd, mérleg, kézenállási kísérlet. Szekrényugrás: kéztámaszal felugrás guggolásba, leugrás nyújtott testtel. Mélyugrások: a magasság fokozatos növelésével mélyugrások tornaszerekről, célkarikába is.

Labdás gyakorlatok	Járásban és lassú futásban labdavezetési és labdaadogatási gyakorlatok. Labdapattogtatás mindkét kézzel. Párokban labdaátadások egy és két kézzel. Labdaiskola feladatai falnál, labdakezelési elemi technikák beépítése játéktevékenységbe.
Testnevelési és sportjátékok	Futó- és fogójátékok taktikus elemek beemelésével. Sor- és váltóversenyek nehezedő feltételekkel. Labdás játékok könnyített szabályokkal: egyéni versengések.
Természetben üzhető sportok	A helyi lehetőségek függvényében választhatóak a sportágak és a sporteszközök.
Könnyített testnevelés	Testtartást javító és korrigáló gyakorlatok.

Tevékenységek

Alapmozgások gyakorlása.

Mozgásműveltséget fejlesztő gyakorlatok.

A motorikus képességek általános és egyéniesített gyakorlatai.

A mozgásigényt kielégítő csoportos és egyéni játékok. Az egészséges életmód szokásainak megismerése, gyakorlása. Rendszeres testedzés. Az iskolán kívüli mozgáslehetőségek felismerése, igénybevétele, tapasztalatainak megbeszélése.

Játékos versenyek, mozgásos vetélkedők. Sportjátékok. Szabályok betartása, alkotása.

A testnevelés szakkifejezéseinek használata, utasítások gyakorlása.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok	Sorakozások, nyitódások, zárkózások segédvonalak nélkül. Fejldések járás közben. Menetelés ütem- és lépéstartással, lépésváltás megkísérlése.
Gimnasztika	Határozott formájú szabad-, társas, kéziszer-, pad- és bordásfalgyakorlatok az ismétlésszám fokozatos növelésével. Gyakorlatok ritmusra, zenére ismert mozgáselemek alkalmazásával, táncos kivitelezéssel.
Atlétika	Járások alakzatban, különböző lépésmóddal, akadályok között, fölött és tempóban. Futások nehezített mesterséges akadályok között, irány-, iramváltásokkal, fordulatok beiktatásával. Futóiskola feladatai. Iramfutás állójáttal. Ugrások: fel-, le- és átugrások, mélyugrások akadálypályán – differenciáltan. Magasugrás lépő technikával, nekifutás 45°-os szögből, a lendítőláb rögződése, alacsony magasság felett – differenciáltan. Távolugrás guggoló technikával, elugrósávból, közepes távú és tempójú nekifutással. Dobások: kislabdahajítás kidobóterpeszből, helyes hajító mozdulattal távolba. Célzó feladatok eltérő méretű dobóeszközökkel.
Torna	Támaszgyakorlatok: padon, szekrényen, fokozatos magasság- és lejtésemeléssel. Függésgyakorlatok bordásfal feladatkombinációk alkalmazásával. Gyűrűn hintázás. Kötélmászási kísérlet: helyes mászókulcsolás, félmagasság. Egyensúlygyakorlatok: járás zsinóron (labirintus) padon (50 cm), padmervítő gerendáján, ferde padon meghatározott kar-, lábtartásokkal, beiktatott leguggolással, fordulattal. Egyszerű gyakorlatok kiegészítő tornakészleten: függeszkedések, átfordulások, átmászások, mélyugrások. Talajtorna: elemfűzések, guruló átfordulás előre, hátra, tarkónállás, híd, mérlegállás, tigrisbukfenc, kézenállás segítővel, sorozatgurulások.
Labdás gyakorlatok	Adogatás párokban: álló helyzetben, mozgásban: járásban és lassú futásban, irányváltoztatásokkal végzett labdavezetési és labdaadogatási gyakorlatok. Labdás sportjátékok előkészítése elemi szinten: technikai és taktikai megoldások gyakoroltatása játék közben.

Testnevelési	Sor- és váltóversenyek. Labdás testnevelési és sportjátékok és sportjátékok könnyített szabályokkal. Küzdőfeladatok, játékok: húzások–tolások, emelések–hordások párban, csoportban.
Természetben üzhető sportok	A helyi lehetőségek függvényében választhatók a sportágak és a sporteszközök.
Könnyített testnevelés	Testtartást javító és korrigáló gyakorlatok (önálló gyakorlással).
Úszás	Szárazföldi gyakorlatok: előkészítő gyakorlatok a parton, bemelegítő célgimnasztika. Légzőgyakorlatok: ki- és belégzés, levegő benntartása. Vízbiztonsági gyakorlatok: vízhez szoktató játékok és feladatok. Felfekvés, lebegés, siklás eszközzel (úszódeszka), leállás. Vízi játékok: fogó, labdás, páros, csoportos.

Tevékenységek

Az alapmozgások gyakorlása.

Mozgásműveltséget fejlesztő gyakorlatok. Zenés-ritmikus gyakorlatok.

A motorikus képességek gyakorlatai a testnevelés témaköreinek megfelelően.

Labdás sportjátékok előkészítő gyakorlatai. A mozgásigényt kielégítő csoportos és egyéni játékok. Az egészséges életmód szokásainak megismerése, gyakorlása. Rendszeres testedzés. Az iskolán kívüli mozgáslehetőségek felismerése, igénybevétele, tapasztalatainak megbeszélése.

Játékos sor- és váltóversenyek, mozgásos vetélkedők, küzdőfeladatok. Sportjátékok. Szabályok betartása, alkotása.

A vízhez szoktatás, a vízbiztonság játékos gyakorlása.

A testnevelés szakkifejezéseinek használata, utasítások gyakorlása.

Követelmény

- Értse meg és hajtsa végre az utasításokat menetgyakorlatok közben.
- Törekedjen a tanult mozgásformák, gyakorlatok esztétikus, koordinált végrehajtására. Egyéni teljesítménye mérhetően növekedjen.
- Tudjon egyenletes iramban 6-8 percig futni vagy futómozgást tartalmazó tevékenységet végezni.
- Törekedjen a maximális futósebesség elérésére rövid távon, majd a sebesség minél hosszabb ideig történő tartására.
- Tudjon állórajtból indulni, ugrásoknál hangsúlyozott legyen az elrugaszkodás.
- Növekedjen a célba dobásoknál a találatszám, távolba dobásoknál az egyéni eredmény.
- Tudjon a tanult talajtornaelemekből összeállított egybefüggő talajgyakorlatot végrehajtani tanári segítséggel.
- Tudjon egyfajta szekrényugrást végrehajtani, segítségnyújtás mellett elvégezni.
- Alkalmazkodjon a labda méretéhez, súlyához, a repülő labda útjához, ívéhez, irányához, sebességéhez.
- Alkalmazzon egy számára megfelelő labdafogást, elkapást, birtoklást feladathelyzetben és játékban.
- Tudjon a játékhelyzetnek megfelelően helyezkedni, viselje el játék közben a kudarccokat.
- Tudjon a mellig erő vízben biztonságosan mozogni.

5–8. évfolyam

Célok

- Az egészséges testi fejlődés elősegítése, a tanulók egészséges életmódra szoktatása.
- A változatos mozgásformák alkalmazási készségének fejlesztése, az alapvető mozgásműveltség igényének felkeltése.
- A tanulók cselekvésbiztonságának fokozása, a motorikus képességek fejlesztése.
- A mozgási és cselekvési igény felkeltése és fenntartása.
- Az egészséges életmód és rendszeres fizikai aktivitás igényének megalapozása.

Feladatok

- Neveljen a testnevelés eszközeivel egészséges életmódra.
- Sajátíttassa el a különféle mozgásos alapttechnikákat, hely- és helyzetváltoztatási képességeket.
- Fejlessze a mozgásos játékkészséget.
- Ismertesse meg és gyakoroltassa néhány sportjáték szabályait és technikáját.
- Biztosítsa a feltételeket a kondicionális és koordinációs képességek, a mozgásos cselekvésbiztonság fejlődéséhez.
- Fejlessze a tanulók izomérzékelését, ritmus- és reakcióképességét, térbeli tájékozódó képességét.
- Járuljon hozzá a testtartási és mozgásos rendellenességek megelőzéséhez, illetve korrigálásához.
- Tudatosan és rendszeresen, egyéni gyakorlatvégzéssel szoktassa hozzá a könnyített testnevelésre szoruló tanulókat a megfelelő terheléshez. Ellensúlyozza bennük a kialakult kisebbségi érzést, gátlásokat.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Általános kondicionális (erő, állóképesség, gyorsaság) és koordinációs (futó, ugró, dobó, ügyesség, hajlékonyság, lazaság, rugalmasság, egyensúlyérzék, téri tájékozódás) képességek.

A torna, az atlétika és a sportjátékok szerkezelési képességei. A mozgásminták helyzethez igazított alkalmazási képessége. A mozgásszabályozó képesség.

Játékkészség és sportági képességek: mozgáskombináció, konstruktív emlékezet, helyzetfelismerő és cselekvéses gondolkodás. Állóképesség, kitartás, együttműködés, egészséges versenyszellem, önkifejezés, önállóság.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok	Sorakozások, nyitódások, zárkózások vezényszóra, sor- és oszlopalakzatban térforma felvételéhez, elbontásához. Menetelés ütem- és lépéstartással. Megindulás, megállás két ütem alatt. Fejlődések kettes oszlopba, állás és járás közben vezényszóra. Testfordulatok járás közben: jobbra és balra fordulások, valamint hátraarc végzése.
Gimnasztika	Határozott formájú, 4-8 ütemű szabadgyakorlatok. Különböző testhelyzetekből a felső és az alsó végtag, a törzs gyakorlatai. Nagy izomcsoportok erejét növelő összetett gimnasztikai gyakorlatok. Társas gyakorlatok: testrészfogással, párban, kisebb csoportokban. Társhordások. Kéziszergyakorlatok: tornabottal, ugrókötéllal, medicinlabdával. Gyakorlatok zenére egyszerű táncos elemek beépítésével.
Atlétika	Járások: előre, hátra, akadályok kerülésével. Futások: kitartó, gyors- és iramfutások, a futóiskola feladatainak beiktatásával. Ugrások: távolugrás guggoló technikával, elugró sávból. Magasugrás lépő technikával tetszőleges oldalról – a fejlettség és az adottság szerint. Dobások: kislabdadobás távolba, rövid nekifutással. Célba dobás vízszintes és függőleges célra, eltérő nagyságú és súlyú labdával.
Torna	Támaszugrások szekrényen: zsuporkanyarlat a szekrény 3. fokán. Bátorugrás – differenciáltan, fejlettség szerint. Egyszerű talajtornaelemek különböző kiindulási helyzetből: guruló átfordulás előre, hátra, tarkónállás. Kézenállás, kézen átfordulás oldalt előkészítő és rávezető gyakorlatai – segítséggel. Függéshelyzetek és gyakorlatok bordásfalon, lábemelések, törzserősítő gyakorlatok. Gyűrűn, kiegészítő tornakészleten: húzódkodások, lengések, hintázások.
Sportjátékok	Kosárlabdázás, labdarúgás könnyített szabályokkal: alapttechnikák elsajátítása labdával és labda nélkül.

Testnevelési játékok	Futó- és fogójátékok: szabáymódosításokkal. Sor- és váltóversenyek kéziszerrek, akadályok beiktatásával. Labdás sportjátékok "házi" szabályokkal. Küzdőfeladatok és játékok: társ társ ellen.
Természetben üzhető sportok	A helyi lehetőségek függvényében választhatóak a sport-ágak és a sporteszközök.
Könnyített testnevelés	Testtartást javító és korrigáló gyakorlatok, valamint a testnevelés tantervben a nem ellenjavallt tananyagok.
Úszás	Szárazföldi és vízbiztonsági gyakorlatok. A mellúszás előkészítése. Siklások eszközök nélkül. Mellúszás kar- és lábtempójának gyakorlása eszközzel és eszköz nélkül. Mellúszás kar- és lábtempójának összekapcsolása. Mellúszás helyes levegővétellel. Vízi játékok.

Tevékenységek

Az alapmozgások gyakorlása.

Mozgásműveltséget fejlesztő gyakorlás.

Zenés-ritmikus gyakorlás.

A motorikus képességek gyakorlása a testnevelés témaköreinek megfelelően.

A kondicionális képességek gyakorlása.

Sportjátékok és testnevelési játékok gyakorlása, szabályok betartása, alkotása.

Az egészséges életmód szokásainak alkalmazása. Rendszeres testedzés.

Játékos sor- és váltóversenyek, mozgásos vetélkedők, küzdőfeladatok.

A vízbiztonság játékos gyakorlása. A választott úszásnem részmozdulatainak eszköz nélküli összekapcsolása, gyakorlása.

Követelmény

•Értse meg és alkalmazza a tanult gyakorlatok, feladatok eredményes végrehajtásához szükséges szakkifejezéseket, utasításokat.

•Váljon képessé a szervezést elősegítő gyakorlatok fegyelmezett végrehajtására.

•Ismerje a mozgáslehetőségeket az egyes sportszereken és szerkombinációkon.

•Segítségnyújtás mellett képes legyen összetettebb gimnasztikai elemek kivitelezésére.

•Tudja a futások, járások különböző formáit.

•Legyen képes futás közben a felgyorsulásra, a sebesség, a lendület fokozására.

•Tudjon futás közben akadályokat leküzdeni, adottságainak megfelelően.

•Sajátítsa el az ugrások jellemző mozgásösszetevőit – alkalmazza fejlettségének megfelelően.

•Tudja a hajító mozdulatot pontosan kivitelezni.

•Tudjon három elemből álló összefüggő talajgyakorlatot végrehajtani.

•Tudjon egyfajta szekrényugrást végrehajtani – tanári segítségnyújtás mellett.

•Alkalmazza a megszerzett labdakészséget a megismert szabályok szerint.

•Vegyen részt szívesen játékokban, versenyeken.

•Működjön együtt csoporttársaival a szabályokat betartva.

•Viselje el a kudarcot, fogadja el a jobbik győzelmét.

•Mutasson fel önmagához képest javulást az úszás technikájában.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok	Nyitódások és zárkózások, fejlődések és szakadozások járás közben: a tér- és távköz pontos felvétele. Testfordulatok: jobbra, balra, hátraarc két ütemben. Menetelések: átmenet járásból, futásból, ütemre, lépéstartással menetelésbe, majd kétütemű megállás.

Gimnasztika	Kötetlen és határozott formájú, 2-4-8 ütemű szabadgyakorlatok szer nélkül és kéziszerrel: egyénileg, párban, sportszerhez kapcsolódva (bordásfal, pad). Testtartást javító, erősítő, nyújtó, lazító hatású és légzőgyakorlatok (mellkasi, hasi légzés). Gyakorlatok zenére.
Atlétika	Futások: kitaró futás 6-8 percig, közbeiktatott akadálykerülések, alkalmazott futóiskola feladatai. Iram- és gyorsfutások: állórajttal, térdelőrajttal. Rajt- és futóversenyek. Ugrások: ugró- és szökdelő iskola. Távolugrás guggoló technikával elugró sávból, teljes rohammal: az elrugaskodó láb bevésése. Magasugrás: lépő technikával, optimális nekifutási szögéből, lendítőláb bevésése. Dobások: kislabdadobás rövid nekifutással, a kítámasztás, a csípőforgatás bevésése – fejlettség szerint.
Torna	Talajtorna: statikus és dinamikus elemek tökéletesedő technikával, zsugorfejenállás. Dinamikus elemek különböző kiindulási és befejező helyzetekben, kézenállás bordásfalnál. Elemkapcsolások. Támaszugrások padon és 3-4 részes szekrényen: függőleges leugrás, repülés közben lábfelhúzás, terpesztés, testfordulat – fejlettség szerint differenciáltan. Zsugorkanyarutali átugrás tetszőleges oldalra. Bátorugrás – a fejlettségnek megfelelően. Függésgyakorlatok kiegészítő tornakészleten. Egyszerű elemek érintő magas gyűrűn: fészek, zsugortestű lefüggés. Egyensúlygyakorlatok 2 számolyra tett tornapad merevítő gerendáján: járások előrehaladással, láb-, kartartással, mélyugrások kapcsolásával.
Sportjátékok	Labdarúgás, kosárlabdázás nehezedő technikával: labdavezetés, irány- és iramváltásokkal, labdaátadások lábbal, illetve egy és két kézzel álló és mozgó társnak, védekezés, támadás játékhelyzetben, kapura rúgás, kosárra dobás alaptechnikával. Sportjáték szabálybővítéssel. Zsinórlabdázás: alapvető játékelemekkel, csökkentett , sportági labdával, házi szabályokkal.
Testnevelési játékok	Futó- és fogójátékok: betartandó feladatbővítésekkel. Labdás testnevelési játékok: számfeladatok, labdaterelések kézzel, lábbal, fejvel, eszközzel. Küzdőjátékok: húzások–tolások párokban és csoportokban, test-test ellen, eszköz beiktatásával.
Természetben űzhető sportok	A helyi lehetőségek függvényében választhatóak a sport-ágak és a sporteszközök.
Könnyített testnevelés	Tartás- és mozgásjavító, -korrigáló gyakorlatok egyénre szabottan, valamint a testnevelés tantervben a nem ellenjavallt tananyagok.

Tevékenységek

Az alapmozgások technikai gyakorlása.

Mozgásműveltséget fejlesztő gyakorlatok.

A motorikus képességek gyakorlatai a testnevelés témaköreinek megfelelően.

A kondicionális képességek gyakorlása.

A koordinációs képességek továbbfejlesztése. A mozgáskontroll gyakorlása.

Sportjátékok és testnevelési játékok gyakorlása, szabályok betartása, alkotása.

Az alapvető játékelemek rögzítése, támadási és védekezési megoldások bővítése a kosárlabda, a labdarúgás, a zsinórlabdázás alkalmazásakor.

Az egészséges életmód szokásainak alkalmazása. Rendszeres testedzés.

Játékos sor- és váltóversenyek, mozgásos vetélkedők, küzdőjátékok.

A vízbiztonság játékos gyakorlása. A választott úszásnem részmozdulatainak eszköz nélküli gyakorlása.

Követelmény

- Hajtsa végre a tanult órászervezést segítő rendgyakorlatokat, értse az utasításokat, vezényszavakat.
- Legyen képes 4 ütemű gimnasztikai gyakorlatokat végrehajtani eszközzel.
- Tudjon a távolságnak megfelelően gyorsan és kitaróan futni 6-8 percig.
- Sajátítsa el az ugrások sajátos mozgásösszetevőit – alkalmazza fejlettségének megfelelően.
- Tudja a hajító mozdulatot pontosan kivitelezni.

- Talajtornában törekedjen az elsajátított gyakorlatok összefüggő, biztos végrehajtására.
- Szekrényugrásnál törekedjen a bátor nekifutásra, az erőteljes elrugaszkodásra, az esztétikus kivitelezésre.
- Alakuljon a statikus, dinamikus és egyensúlyozó képessége.
- Alkalmazza a labda birtokbavételének és továbbításának legegyszerűbb változatait kézzel, lábbal.
- Tudja játék közben is alkalmazni a tanult technikai elemeket.
- Tudjon játék közben tartósan figyelni, összpontosítani és gyorsan reagálni.
- A könnyített testnevelésben részt vevő tanuló irányítás mellett pontosan végezze a számára előírt korrigáló gyakorlatokat.
- Legyen képes mellúszással úszni.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok	Sorakozások: kétsoros vonalba, kettes oszlopba. Alakzatok, alakzatváltások: félkör, köralakítás vonalból, oszlopból. Sorbontások, fejlődések párokban, járásban. Menetelések, átmenetek: járásból, futásból. Testfordulatok járás, futás közben.
Gimnasztika	4-8 ütemű szabadgyakorlatok: alapformák, összetett gimnasztikai elemek. Mozgás közben végzett szabadgyakorlatok: járásban, lassú futásban. Páros, társas, kéziszerrel, sporteszközhöz kapcsolódva végzett bemelegítő gyakorlatok. Légzőgyakorlatok. Zenés gimnasztika.
Atlétika	Futások kerüléssel, átugrással, jelre végzett feladatokkal, fokozódó tempóban, növekvő időtartamig, váltással. Álló- és térdelőrajt: rajtversenyek. Ugrások: helyből, sorozatban. Távolugrás guggoló technikával, elugró deszkáról, közepes és teljes rohammal. Magasugrás: lépő technikával, optimális ellapulás és lendítés – fejlettség szerint. Dobások: kislabdahajítás keresztlépéssel, lendületes nekifutás után távolba: keresztlépés, kitámasztás, csípőforgatás, kidobószög, utánlépés. Súlylökés tömött labdával (1, 2 kg), oldalfelállással.
Torna	Ismert talajtornaelemek összekapcsolása, összefüggő talajgyakorlat bemutatása. Fejenállás nyújtott testtel. Kézenállás falnál, segítővel. Sorozatgurulások. Szekrényugrások: kismacska, bátorugrás. A szekrény 4. rekeszállásában dobantó használata javasolt – differenciáltan. Érintő magas gyűrűn. Két elem: nyújtott testű és hátsó lefüggés összekapcsolása. Függésgyakorlatok: mászás fel, le, bordásfalon, kötélén és rúdon – fejlettség szerint. Egyensúlygyakorlatok: tornapad merevítő gerendáján járáások, fordulatok, leguggolások, meghatározott kar- és lábtartások.
Testnevelési	Labdával végzett testnevelési játékok: kosárlabdázás, lab- és sportjátékok darúgás. Támadó és védekező játékelemek (emberfogás). Helyezkedések üres helyre. Gyors térfélváltás. Röplabdázás: csökkentett játéktéren, alacsony hálomagasság mellett: alsó nyitás, egy- és kétkezes alkarérintés, kosárérintés, leütés, feladás, sáncolás, mozgáselemek beépítése a sportjátékba.
Természetben üzhető sportok	A helyi lehetőségek függvényében választhatóak a sport-ágak és a sporteszközök.
Könnyített testnevelés	Kitartóan és önállóan végzett mozgáskorrekció, valamint a testnevelés tantervben a nem ellenjavallt tananyagok.
Úszás	Szárazföldi gyakorlatok: célgimnasztika, rávezető gyakorlatok a gyorsúszáshoz. Légzőgyakorlat a gyorsúszás kartempójához. Vízbiztonsági gyakorlatok: gyorsúszás kar- és lábtempójának elkülönített gyakorlása. Kartempó és a légvétel összeegyeztetése. Kar-, láb- és légvétel technikájának összehangolása, mellig erő vízben. Vízi játékok.

Tevékenységek

Az atlétikai alapmozgások technikai gyakorlása.
 Mozgásműveltséget fejlesztő gyakorlatok. Zenés gimnasztikai gyakorlás.
 A motorikus képességek gyakorlása a testnevelés témaköreinek megfelelően.
 A kondicionális képességek gyakorlása.
 A koordinációs képességek továbbfejlesztése. A mozgáskontroll gyakorlása.
 Sportjátékok és testnevelési játékok gyakorlása, szabályok betartása, alkotása.
 Az alapvető játékelemek rögzítése, támadási és védekezési megoldások bővítése a kosárlabda, a labdarúgás, a zsinórlabdázás alkalmazásakor.
 Az egészséges életmód szokásainak alkalmazása. Rendszeres testedzés.
 Sportolás természeti környezetben.
 Sor- és váltóversenyek, mozgásos vetélkedők, küzdőjátékok.
 A vízbiztonság játékos gyakorlása. A gyorsúszás részmozdulatainak eszköz nélküli gyakorlása.

Követelmény

- Válják igényévé a rendszeres testmozgás.
- Legyen képes a tanult alaki és gimnasztikai gyakorlatok pontos végrehajtására.
- Legyen képes technikai váltásra a gyors, valamint a tartós futás esetén.
- Mutasson fel önmagához viszonyítva mérhető javulást ugró- és dobóteljesítményben, valamint állóképességben, kitartásban, ügyességben.
- Tudja lélegzését szabályozni különböző mozgásos helyzetekben.
- Legyen képes a zene és a mozgás elemi összehangolására.
- Ismerje és tartsa be a mozgások kivitelezésénél a balesetmegelőzés szabályait.
- Ismerje két sportág játékszabályait.
- Tanúsítson sportszerű magatartást játék közben.
- Legyen birtokában a vízbiztonságnak, alkalmazza a gyorsúszás technikáját.
- Könnyített testnevelés során is mutasson objektíven mérhető mozgásfejlődést.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok	Sorakozások, nyitódások, zárkózások: vonal- és oszlopalakzatban, az igazodás, takarás begyakorlásával. Fejlődés kettes oszlopba járás és lassú futás közben, torlódásmentes átmenettel. Menetelés alakzatformálással. Sorbontások, alakzatváltások különböző formái.
Gimnasztika	Szabadgyakorlatok és szabadgyakorlati alapformájú társas, kéziszer- és egyszerű szerygyakorlatok, emelt szériaszámmal. Önálló bemelegítés 8-10 gimnasztikai gyakorlattal, egyénileg, előtornásszal, párban –tükröképjáték. Zenés gimnasztika.
Atlétika	Futások: futóiskola feladatai nehezedő feltételek között. Rövid- és középtávú futások egyénileg és csoportosan, időméréssel. Térdelőrajt vezényszóra, kifutással. Ugrások: ugróiskola feladatai, helyből, sorozatban. Távolugrás teljes rohammal, elugródeszkáról, guggoló technikával. Magasugrás: lépő technikával, a magasság fokozatos emelésével – differenciáltan. Dobások: helyből, nekifutásból, távolba és célba, egy- és két kézzel. Kislabdadobás teljes rohammal, keresztlépéssel, teljesítményemeléssel. Súlylökés 2 kg-os tömött labdával, oldalfelállásból.
Torna	Ismert 3-6 elem összekapcsolásával összefüggő talajgyakorlat végzése. Talajtorna: fejenállás térdelésből, guggolásból, terpeszállásból indítva, gurulás előre, érkezés guggolásba. Kézenállás, ereszkedés guruló átfordulásba. Cigánykerék, domináns oldalra.
Torna	Szekerényugrás, átguggolás, átterpesztés, 5. rekeszállásban, dobbantó használatával – differenciáltan. Ismert elemek összekapcsolása gyűrűn: zsuigor, hátsó, nyújtott testű, lebegő lefűgés.

Függésgyakorlatok: bordásfalon, "vándormászás" karral, rúdon és kötélén mászás
2-3-szor egymás után – fejlettség, adottság szerint.

Testnevelési és sportjátékok	Sportjátékok: röplabdázás, labdarúgás, kosárlabdázás. A játékok technikai, taktikai alapjainak begyakorlása, a szabályok fokozatos szigorításával (gyorsindítások, cselezések, pontszerzésre törekvés). Küzdőjátékok: húzások–tolások párokban és csoportban.
Természetben üzhető sportok	A helyi lehetőségek függvényében választhatóak a sport-ágak és sporteszközök.
Könnyített testnevelés	Mozgáskorrekciót szolgáló gyakorlatok egyénre szabottan, valamint a testnevelés tantervben a nem ellenjavallt tananyagok.
Úszás	Szárazföldi gyakorlatok. Speciális célgimnasztika. Vízbiz- (lehetőség szerint) tonsági gyakorlatok. Mell- és gyorsúszás növekvő távon. Rajttechnika és fordulók úszásnemekhez kapcsolása. Vízi játékok.

Tevékenységek

Az atlétikai alapmozgások technikai gyakorlása.

Mozgásműveltséget fejlesztő gyakorlatok. Zenés gimnasztikai gyakorlás.

A motorikus képességek gyakorlása a testnevelés témaköreinek megfelelően.

A kondicionális képességek gyakorlása.

A koordinációs képességek továbbfejlesztése. A mozgáskontroll gyakorlása.

Sportjátékok és testnevelési játékok gyakorlása, szabályok betartása, alkotása.

Az alapvető játékelemek rögzítése, támadási és védekezési megoldások bővítése a kosárlabda, a röplabda, a labdarúgás keretében.

Az egészséges életmód szokásainak alkalmazása. Rendszeres testedzés.

Sportolás természeti környezetben.

Részvétel helyi és iskolák közötti versenyeken, ügyességi vetélkedőkön.

A vízbiztonság automatizálása. A mell- és a gyorsúszás gyakorlása.

A sportolás higiéniai teendőinek rendszeres elvégzése.

Követelmény

•Lássa be a tanult rendgyakorlatok szükségességét, az utasításokat megfelelő önfegyellemmel hajtsa végre.

•Legyen képes bemelegítésre alkalmas 8-10 gimnasztikai gyakorlat önálló elvégzésére.

•Ismerje a legfontosabb testtartást javító gyakorlatokat, alkalmazza tanórán kívül is.

•Tudjon 6-8 percig kitartóan futni.

•Ismerje és alkalmazza az ugrásoknál az energikus elugrást, a légmunka fontosságát, a biztonságos talajérést.

•Mérhetően javuljon a hajítás és a lökés mozdulata, fejlődjön teljesítménye az előző évihez képest.

•Tudjon 3-6 elemből álló összefüggő talajgyakorlatot (tanári segítséggel) folyamatosan bemutatni.

•Labilis egyensúlyi helyzetben is növekvő biztonsággal uralja testhelyzetét.

•Legyen gyakorlott két sportjátékban, ismerje és tudja betartani a szabályokat.

•Tanúsítson megfelelő önfegyelmet, önuralmat, sportszerű magatartást játék közben.

•Ismerjen két úszástechnikát és legyen képes folyamatos úszásra.

•Tudjon alkalmazkodni az időjáráshoz szabadtéri sporttevékenység közben is.

Osztályfőnöki óra

5–8. évfolyam

Az osztályfőnöki órának nem az a feladata, hogy a tanulók tanórán mutatott teljesítményét az ötfokú skálán megjelenítse, hanem hogy a személyiségük alakulását nyomon követve szintetizálja a nevelési folyamatot, formálja a pozitív attitűdöt.

Az osztályfőnöki órák terápiás jellege hangsúlyozott, az egyénhez, a sérüléshez, a speciális szükségletekhez igazított módszerek, tartalmak szolgálják az eredményes rehabilitációt.

Az osztályfőnök – a sérülésspecifikumok figyelembevételével – az életkori, kamaszkori sajátosságokból kiindulva a személyiség fejlődésében, alakulásában, megnyilvánulásában bizonyos elvárásokat fogalmazhat meg, amelyet viszonyítási alapként kezelhet a tanuló személyiségfejlődésének megítélésében.

Célok

- Sérülésspecifikus eljárások alkalmazásával fejleszteni a tanulók társas kapcsolatát, a helyes magatartási és viselkedési szokások elsajátítását, a szabálytudat erősítését.
- Az egyéni szükségletek mentén építkezve az énkép, az önértékelés alakítása, az érzelmi egyensúly, a jó iránti fogékonyság megteremtése.
- A konkrét tapasztalatok és élmények feldolgozásával, értelmezésével fejleszteni a szociabilitást, a testi-lelki harmóniát.

Feladatok

- Erősítse a terápiás eljárások alkalmazásával az önismeretet, az önelfogadást és az önfejlesztést.
- Biztosítsa a szociális érzékenység légkörét, a konfliktus kezelésének konkrét megoldását helyzetgyakorlatokon, megélt, átélt élményeken keresztül.
- Tudatosítsa az értékek védelmével kapcsolatos felelősséget, keresse a közvetlen környezet humán értékeit.
- Gyűjtsön tapasztalatokat a serdülőkor testi-lelki változásairól – vitassa meg a saját élményeket, véleményeket.
- Alakítson ki riportok, filmek, cikkek, tanulmányok értelmezésével, megvitatásával – saját élmény eseti bekapcsolásával – pontos képzetet és viszonyulást az élvezeti szerek veszélyeiről, a deviáns magatartás következményeiről.
- Készítse fel a tanulókat a pályaválasztásra, a reális életcélok megfogalmazására.
- Gyűjtsön tapasztalatokat a munka világáról, a szakmákról.
- Feladat továbbá a vonzódások, lehetőségek mérlegelése – szakmatanulási lehetőségek a képességnek megfelelően –, a képességfejlesztés útjainak, módjainak számbavétele az életcélok elérése érdekében.

Óraszámok

Évfolyamok	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	1	1	1	1
Éves óraszám	37	37	37	37

Témakörök

Témakör	Évfolyamok			
	5.	6.	7.	8.
Társas kapcsolatok, illemszabályok	x	x		
Társas kapcsolatok, konfliktuskezelések			x	x
Önismeret, testi-lelki egészség	x	x	x	x
Az emberi természet			x	x
Pályakép, pályatükör				x

Az osztályfőnöki óra sajátos jellege, funkciója nem teszi szükségessé a hagyományos módon történő ellenőrzést, értékelést, osztályozást.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Önismeret, a reális önértékelés, akaraterő.

Eredményes alkalmazkodás képessége a társas kapcsolatokban.

A szokások, a normák bensővé válása szociális helyzetekben.

A társas kapcsolatra való alkalmasság, a szociális érzület.

A család, a barát, a társ értékeinek felismerése, képesség az el- és a befogadásra, az őszinteség, a becsületesség.

Az emberi élet megbecsülésének képessége, a test, a lélek egészsége, megóvása.

A felelősség, a kötelesség, az udvariasság, készség a másság elfogadására.

A környezet értékeinek megbecsülése. A kulturált vita és konfliktuskezelés készségei.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Társas kapcsolatok, illemszabályok	A kommunikáció elfogadott formái felnőtt és gyermek, gyermek és gyermek között. Kommunikációs formák ismert és idegen közegben – köszönés, bemutatkozás, megszólítás, tegeződés–magázódás; szándéknyilvánítás. Illemszabályok helyzetekre – vásárlás, utazás, könyvtár, kulturális intézmény, vendégségben, ünnepnapokon (születésnap, névnap, esküvő).
Önismeret, testi-lelki egészség	Önmaga bemutatása – drámajáték, mimetikus játék; “ez vagyok – ez voltam” fotók a múltból, a családról, a gyermekkorról. Élmények, történések, családi események. Adatok önmagáról, családjáról. Pozitív tulajdonság, képesség. Az önellátás – ruházat, felszerelés, saját környezet rendje, tisztasága. A testi fejlettségnek, adottságnak megfelelő táplálkozás: mértéktelenség, mohóság, önkorlátozás. Tisztálkodási szokások napi ritmusa.

Tevékenységek

Helyzetgyakorlatok, szituációs játékok, az illemszabályok alkalmazása. Történetek, játékok a helyes, a helytelen viselkedés bemutatására. Születés- és névnap naptár készítése az osztálynak. Ajándécsomagolás technikái, az átadás helyzetgyakorlatai.

Adatok önmagáról, a családról szóban, írásban – pozitív jellemvonások szóban.

Önarckép – tükörbe nézve. Családrajz – ahogyan látom őket, ahogyan viszonyulok a családtagjaimhoz. Szépirodalmi szemelvény bemutatása, megbeszélés. Önellátó, testápoló technikák.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Társas kapcsolatok, illemszabályok	Az önérvényesítés helyzetei az osztályban, a családban – vélemény, vita, ellentmondás, generációs feszültségek: szülő – gyerek; nagyszülő – szülő; nagyszülő – gyerek. Kommunikációs formák idegennel – óvatosság, távolságtartás, kellő tisztelet. Bemutatkozás, kézfogás, teljes név elmondása. Beszélgetés telefonon keresztül.
Önismeret, testi-lelki egészség	Önarckép szóban, írásban, rajzban. Önfejlődés felfedezése, tudatosítása. Pozitív, negatív jegyek. Játékos átváltoztatás – saját és mások megváltoztatása. Visszafogott önérvényesítés. A serdülő megváltozott testi adottságai – lelki konfliktusok. A testápolás, tisztán tartás folyamatai. A rendszeres és bőséges táplálkozás, a táplálék összetevői, minősége. A rendszeres mozgás. A megjelenés, a küllem, az ápoltság, igényesség jelei.

Tevékenységek

Szituációs játékok, helyzetgyakorlatok: bemutatkozás, társalgás idegennel, telefonálás, tudakozódás telefonon, üzenetmondás üzenetrögzítőre. Drámajátékok: konfliktus, vita a családban, feloldás, visszafogott önérvényesítés, film megtekintése, megbeszélés, viszonyulás a témához.

Önarckép készítése. Játékos átváltozás – mások átváltoztatása, barát vagy családtag bemutatása, leírása. Öltözködési kultúra bemutatása játékosan a valóságban, képeken. Az egészséges fejlődéshez szükséges heti étrend, mozgás, pihenés, szórakozás, heti program összeállítása. Bizalmas közlendők a testünk működéséről – fiúk és lányok külön-külön.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Társas kapcsolatok, konfliktuskezelés	A kamaszkori konfliktusok leggyakoribb helyzeteinek feldolgozása: konfliktus az osztályban, a rivalizálás egészséges és egészségtelen formái, öltözködés, zene, sport, szórakozás, barátkozás, párkapcsolat, fiú–leány kapcsolat. Peremhelyzet, magányosság, szorongás, agresszivitás a helyzetből adódóan. Feloldási módok. Önfegyelem – tűrőképesség.
Önismeret, testi-lelki egészség	Felelősség önmagunkért, a családért. Felelős és felelőtlen döntések önmagukra, a családra nézve. Például csavargás, szülők elhagyása, érték, pénz eltulajdonítása, elköltése, pazarlás, az egészség károsítása szerekkel, itallal, dohányzással, korai párkapcsolat, szexualitás és követelményei. Az öltözködési kultúra, a divat végletei – személyiség és divat. A célszerű, egészséges ruhadarab: a felsőruházat gondozása, a lábbeli megválasztása.
Az emberi természet	A kíváncsiság. Önszeretet, önzés. Siker és boldogság. Öröm és szervezés. Indulatok, érzelmek. Előítélet és nyitottság, megértés. Gyávaság és bátorság. Erőszak és jogos önvédelem.

Tevékenységek

Kommunikációs helyzetgyakorlatok, dramatikus játék, mimetikus játék, tréningek, terápiák kapcsolatteremtésre, párkapcsolat építésére, helyzetgyakorlatok a rivalizálás feloldására.

A konfliktusos helyzet feloldása szóban; levélváltás – levélírás – telefonálás.

Élménybeszámoló, döntéshelyzetek bemutatása dramatikus játékkal, vita, állásfoglalás.

Saját viselkedés elemzése változó nézőpontból.

Film megtekintése – vita, megbeszélés, tanulságok.

Divatbemutató szervezése.

Érvelés, vitatkozás, példák gyűjtése az emberi természet jellemzőire – merítés a környezetből.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Társas kapcsolatok, konfliktuskezelés	A kamaszkori konfliktusok leggyakoribb helyzeteinek feldolgozása; konfliktus a családban: szülőkkel, nagyszülőkkel, testvérekkel. Kortárs csoportok: konfliktusok a csoporton belül, csoporthelyzet, alkalmazkodás, tűrőképesség, peremhelyzet. Deviáns csoportok veszélye az egyéni életútra.
Önismeret, testi-lelki egészség	Önmaga változásának, alakulásának leírása. Elképzelések, vágyak, tervek a felnőtt szerepekről, a felnőttkori önmaga megvalósításáról. Nyitottság, zárkózottság. Leleki bántalmak, sérelmek veszélyei – kamaszkori öngyilkosság. A rendszertelen táplálkozás következményei. A mozgás, a sportolás

fontossága – élvezeti szerek elutasítása.

Az emberi természet	A normák. Az illendőség, az igazságosság. Jó és rossz. Választás és döntés. A hiba és a bűn. A lelkiismeret, az erkölcs. A helyes életvezetés. 'szinteség és hazugság. Rokonszenv, ellenszenv.
Pályakép, pályatükör	Felkészülés a pályaválasztásra – mit takarnak a fogalmak: pálya, szakma, foglalkozás, beosztás szakképzettség, munkakör. Érdeklődési területek, vonzódások. Reális pályakép a képességek, adottságok szerint, mérlegelés. A szakmatanulási lehetőségek – szakiskolák, speciális szakiskola. Tanmühelyek látogatása.

Tevékenységek

Helyzetgyakorlat, dramatikus játék családi konfliktus bemutatásáról és feloldási technikákról. Szituációs játék egy-egy csoporthelyzetről – elemzés, vita, állásfoglalás.

Film megtekintése: deviáns csoport, deviáns magatartás – megbeszélés, viszonyulás, értékítélet.

Irodalmi részletek bemutatása a lelki élet problémáiról – megbeszélés.

Film megtekintése: a kamaszok érzékenysége.

Sportolási lehetőségek felkutatása.

Étrend, napirend összeállítása.

Munkahely-látogatás, szakiskolák felkeresése. Önismereti tréning, szituációs gyakorlat.

Az emberi természetről való tudás alkalmazása az önismeretben, az emberismeretben, a társas kapcsolatokban.

Az erkölccsel, az emberi természettel kapcsolatos film megtekintése, megbeszélés, elemzés, vita, érvelés.

Tantervi modulok – Tánc és dráma

5. és 7. évfolyam

Célok

- Az ember aktivitásának serkentése együttes élmény alapján.
- A tanuló ön- és emberismeretének gazdagítása.
- Az alkotó és kapcsolatteremtő képesség kibontakoztatása.
- Összpontosított, megtervezett munkára szoktatás.

Feladatok

•A tantárgy segítse elő speciális eszközrendszerével, tartalmával a tanulók testi, térbeli biztonságát, javulását, idő- és ritmusérzékének fejlődését.

•Fejlessze a kifejezőkészséget, a beszéd tisztaságát, a harmonikus, esztétikus mozgást a közös játék során.

•Gazdagítsa élményszerű megtapasztalással a tanulók érzelmi világát, a játékok iránti vonzódását.

•Segítse elő megjelenítéssel a valós emberi szituációk, a fiktív történetek megértését, feldolgozását.

•Alakítsa ki a szép és kifejező mozgást egyszerű, táncos mozdulatokkal, gyakorlatokkal.

•Gyakoroltassa közös szereplésben a játékbátorságot, az önkifejezést, az önmegvalósítást.

•Hozzon létre olyan helyzetgyakorlatokat és foglalkozásokat, ahol a tanulók a más tantárgyakban elsajátított ismereteiket a drámában, a táncban és a bábjátékban is alkalmazni tudják.

•Fejlessze némajátékokon, szöveges játékokon keresztül a tanulók spontán megnyilatkozását, természetes rögtönző kedvét, improvizációs készségét.

• Ismertesse meg a tanulókat nemzeti kultúránk dallam- és szókincsével, egyszerű, könnyen érthető szertartásaival, hiedelemvilágával.

Óraszámok

	Évfolyamok	5.	7.
Éves óraszám		18	18

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	5.	7.
A hagyomány játéakai	×	
Énekes-táncos játékok	×	×
Drámajátékok	×	×
Ünnepi szertartás játéakai	×	×

5. évfolyam

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Az alapvető táncos, bábos és drámai kifejezés.

Az improvizációs készség fejlődése a mozgás, a tánc eszközzel.

Az egyensúly, a ritmus és a térérzékelés.

Az elemző, a kommunikációs képesség.

Önkifejezés és játékbátorság. Alkalmazkodóképesség.

Az együttes szereplés élményének átélése, a szorongásmentes, felszabadult szereplés örömeinek elérése.

Témakör	Tartalom
A hagyomány játéakai	Térformák kialakítása járással, futással, ritmusképzés, egyszerű táncos mozgáselemek, lépések, szökkenések. Tárgyjátékok, improvizáció, kiolvasók, párválasztók, párcserélők, vonulós, kapuzós játékok, énekek. Csukott szemes hely- és helyzetérzékelő játékok.
Énekes-táncos játékok	Egyszerű kar- és lábmozgások, lépés, dobbantás, taps. Egy-egy eszközös tánc alaplépései szabad előadásban, ugrós, karikázó, szatmári csárdás. A tartás változásainak követése, a lassítás-gyorsítás pontos átvétele.
Drámajátékok	Érzékelő, ritmus- és fantáziagyakorlatok. Rövid mesék, versek önálló elmondása. Életjáték, dramatikus improvizáció szerepcserével. Telefon, rádióbeszélgetés, interjú. Dramatikus improvizációk tanári irányítással – síkbábok, árnyjátékok alkalmazásával.
Ünnepi szertartások játékaisszövegek.	Az évszakhoz kötődő ünnepek kör játéakai, ünnepi köszöntő-

Az esztendő jeles napjaihoz kapcsolódó szertartások, játékok: betlehemezés, regölés, farsang, húsvét, pünkösöd.

Tevékenységek

Táncos mozgáselemek, lépések, szökkenések utánzása, előadása csoporttársaival.

Játékos gyakorlatok kiolvasókra, párválasztókra, párcserélőkre, hely- és helyzetérzékítő játékokra. Az olvasott, a tanult mese, vers elmondása.

Dramatikus improvizációk a tanár által megadott vagy a tanuló által választott történet alapján. Önmaga problémájának, történéseinek előadása – önkéntes vállalás alapján.

Síkbáb készítése, mozgatása, kellékkészítés.

Az ünnepkör játékaival, szertartásainak megtanulása, előadása a csoporttal – a felnőtt segítségével.

Követelmény

- Tudjon néhány játékot dallal, mondókával.
- Legyen képes egyszerű táncos mozgáselemeket utánozni.
- Tudja bemutatni mondókák ritmusát egyenletes járással, tapsolással, dobogással.
- Ismerje a tanult táncok megnevezését, egy-egy alaplépést szabad előadásban mutasson be.
- Legyen aktív a drámajátékokban, elemző beszélgetésekben.
- Tudjon rövid mesét, verset önállóan elmondani és társa előadását figyelemmel kíséreni.
- Vegyen részt a népszokásokat megjelenítő játékokban. Tanuljon meg egy-két köszöntőt.
- Legyen képes együttműködni társaival a bábjátékokban, az improvizációkban.

7. évfolyam

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A személyiségnek, a fejlettségnek megfelelő kifejezőkészség fejlődése. Az önkifejezés, a saját vélemény, viszonyulás megmutatásának képessége. Képesség a jelenségek, a helyzetek improvizálására.

Az elemző képesség, a kommunikáció, a metakommunikáció képességeinek fejlődése. Az együttműködés, a csoporttal együttes szereplés képességei.

Az egyensúly, a ritmus- és térérzékeltés képességei.

A koncentráció, a lazítás képességei.

Témakör	Tartalom
Énekes-táncos játékok	Lépések, szökkenések monoton ismétlődésben. Mozdulatok követése, a motívumok egyedi vonásainak visszaadása – tempó, dinamika, térbeli rajzolat. Játékon belüli irányítás átvétele. Járás közben ritmusok tapsolása, dobogása egyenletes zenére. Régi és új stílusú táncok felismerése, motívumok utánzása. Improvizáció. Történelmi táncok felismerése, tánclépéseinek utánzása – keringő, polka.
Drámajátékok	Mozgásimprovizációk és gyakorlatok: némajáték, pantomimes gyakorlatok, jellemábrázoló mozgások. Állatvilág mozgásformáit utánzó játékok. Jellemábrázolás hanggal és metakommunikatív úton. Improvizációk bábozás alkalmazásával: árnyjátékkal, síkbábokkal, egyszerű marionettfigurákkal.
Ünnepi szertartások játékaival	Ünnepi köszöntőszöveg – lakodalmi játékok. Történelmi tanulmányokhoz kapcsolódó ősi szertartások, improvizatív jellegű táncok – bábozás, maszkok készítése, használata.

Tevékenységek

Az alapvető, a tanult táncos, bábozás és drámái kifejezésformák elsajátítása.

A tanult táncok, tánclépések előadása a társakkal. Táncok felismerése, megnevezése.

A különféle jellemábrázoló mozgások, pantomimes gyakorlatok végrehajtása együttesen.

Improvizációs gyakorlat különféle élethelyzetekre. Elemzés közösen a mindennapi élet különféle szituációira, a saját történetekre.

Bábkészítés a tanult technikákkal, bábmozgatás, maszkkészítés.

Ünnepi köszöntőszöveg (szövegrészlet) elsajátítása, előadása a csoportban.

Követelmények

- Sajátítsa el fejlettségének megfelelően a megismert énekes-táncos játékokat.
- Tudjon egyszerű ritmusképletet visszaadni a tempó, a dinamika megjelenítésével.
- Ismerje fel a tanult táncokat, jelenítse meg alaplépéseit szabad előadásban. Alkalmazza a helyes testtartást.
- Legyen gyakorlott a csoporton belüli szereplésben és tanúsítson játékbátorságot.
- Értse a mozgásimprovizációs, a jellemábrázoló metakommunikációs megnyilvánulásokat. Mutasson gyakorlottságot a bábos játékokban, a bábkészítésben.
- Ismerje fel a szereplő szándékait, tetteit és elemezze kapcsolatait.
- Tanuljon meg egy-két népszokást, vegyen részt a jeles napok szertartásaiban, az előkészületben és a lebonyolításban.

Tantervi modulok – Ismerkedés az informatikával

3–6. évfolyam

Célok

•Az információszerzés, -feldolgozás, -átadás szerepének felfedeztetése a mindennapi életben, valamint az Informatika tantárgy tanításának előkészítése, alapozása.

Feladatok

- Jelenségek, cselekvések gyűjtése algoritmusokra közvetlen tapasztalatszerzés útján.
- A tájékozódás képességének fejlesztése a közvetlen környezetben előforduló jelek üzenettartalmai alapján.
- Érdeklődés felkeltése a számítógéppel végzett tevékenység iránt.
- A tantárgyi ismeretekre alapozott könyvtárhasználati képesség kialakítása.

Óraszámok

Évfolyamok	3.	4.	5.	6.
Éves óraszám	18	18	18	18

Témakörök

Témakör	Évfolyamok			
	3.	4.	5.	6.
Számítástechnikai alapismeretek	×	×	×	×
Könyvtárhasználati alapismeretek	×	×	×	×

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Térbeli-időbeli tájékozódás.

Megfigyelő, felismerő, szabályfelismerő, tervező, rendszerező, döntési képesség.

Vizuális és akusztikus érzékelés, figyelem.

Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés, csoportosítás, következtetés.

Algoritmikus és problémamegoldó gondolkodás.

Szerialitás a cselekvésben.

Pontosság, finom motorika.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
A számítástechnika alapjai	Információs játékok: az információ jelentősége: találós kérdések, kereső-érzékelő játékok. Tapasztalati úton jelenségek gyűjtése a sorrendiségre, tulajdonságok felismerésére, ellentétpárok létrehozása. Játékos algoritmusok-irányjátékok a tanteremben, a szabadban, helymeghatározások relációk alapján.
Könyvtárhasználati alapismeretek	Könyvespolc berendezése az osztályban. Képeskönyvek, gyermekfolyóiratok válogatása, nézegetése, olvasgatása. Témák megkeresése tartalomjegyzék alapján. Beszélgetés a látottakról, olvasottakról, az átélt élményekről.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
A számítástechnika alapjai	Hétköznapi algoritmusok: algoritmusok megfigyelése a mindennapos cselekvésekben, közlekedés, vásárlás, napirend, hetirend. A megfigyelt cselekvési sorok képi ábrázolása. Jelek és kódok: a környezetben való tájékozódás irányai jelekkel, mozgások megadott irányban, lejegyzés. Az iskolai élet jelei, beszélő képek, piktogramok. Látogatás a számítástechnikai teremben: felsőbb évfolyamok tanulói tevékenységének megfigyelése a számítógépnél.
Könyvtárhasználati alapismeretek	Látogatás az iskolai könyvtárban, könyvkeresés a szabad polcon. Ismerkedés a könyvtári információs feliratokkal, jelekkel. A könyvtár használata helyben, adott témához könyv, folyóirat keresése, olvasgatás – a betűrendes keresés, beszámolás az olvasottakról. A könyvtári viselkedés szabályai.

Követelmény

•A mindennapi életben szerzett közvetlen tapasztalatok alapján ismerje fel cselekvésekben, tevékenységekben az azonos elemek azonos sorrendben való megjelenését.

•Ismerje fel a közvetlen környezetében található jelek és kódok üzenettartalmát.

•Érdeklődéssel, örömmel vegyen részt a könyvekkel, folyóiratokkal kapcsolatos különböző tevékenységekben.

•Tudjon a tantárgyakban tanultakhoz kapcsolódóan adott témához nyomtatott könyvtári ismerethordozót keresni.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
A számítástechnika alapjai	A működő számítógép megfigyelése, a használathoz szükséges billentyűk funkciójának tapasztalati megismerése. Változások megfigyelése, létrehozása. Egyszerű játékprogramok, készségfejlesztő programok használata. A számítógép használatának rendje, biztonsági tudnivalók. Jelek és kódok: kódolás, dekódolás, titkosítás készítése, megfejtése. Régi korok képi és írásos üzenetei. Üzenetek osztálytársaknak, barátoknak, szülőknél rajzzal, képpel, írással.
Könyvtárhasználati alapismeretek	A könyvtári kölcsönzés: adott témához keresés szerző és cím alapján. A kölcsönzés szabályai.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Számítógépes alapismeretek	Információ képekben – állóképek, mozgóképek. Számítógépes alkotásokból nyerhető információk tapasztalat útján történő megismerése. Algoritmus és számítógép: játékos számítógépes környezetben algoritmusok értelmezése. Mozgások létrehozása a képernyőn irányítással, adott útvonal bejárásával. A billentyűzet és az egér használata, egyszerű rajz és rövid szöveg megjelenítése a képernyőn.
Könyvtárhasználati alapismeretek	Ismerkedés a katalógussal. Egyéb ismerethordozók használatának lehetősége a könyvtárban.

Követelmény

- Legyen képes néhány lépésből feladatsor algoritmusának összeállítására.
- Tudjon egyszerű, elsősorban rajzos titkos írást készíteni, megfejteni.
- Legyen tájékozott a képi információforrások körében.
- Fokozódjon érdeklődése, aktivitása a számítógéppel végzett tevékenység iránt.
- Legyen képes változások létrehozására a képernyőn.
- Növekvő önállósággal legyen képes az iskolai könyvtár használatára.
- A billentyűzet és az egér használata, egyszerű rajz és rövid szöveg megjelenítése a képernyőn.

Tantervi modulok – Hon- és népismeret

5–8. évfolyam

Célok

•A hon- és népismeretet megalapozó témakörök és tartalmak szinte valamennyi tantárgy tanítása során évről évre megjelennek. A modul összefogja, rendezi az így mozaikszerűen megszerzett ismereteket és kibővíti mindazokkal a tudáselemekkel, amelyeket a helyi feltételek és a tanulók életkori adottságai, képességei indokolnak és lehetővé tesznek.

•1–4. évfolyamon a környezetismeret, a magyar nyelv és irodalom, valamint az ének-zene, rajz és kézművesség tantárgy tanítása során találkoznak először a tanulók a “ki vagyok én”, “hol élek”, “milyen közösséghez tartozom” kérdéskörrel. Megismerik lakóhelyüket, szűkebb környezetüket, részt vesznek az ünnepekben, megélik a közös hétköznapokat.

•Az 5. évfolyamtól kezdődően földrajzi és történelmi ismereteket is gyűjtenek egyre táguló körben. A tíz éven felüli gyermekek személyiségfejlődésében igény mutatkozik a közösségi élet mind bonyolultabb formáinak megismerésére, megélésére. Ennek az igénynek a kielégítésére nyújt gyakorlóteret a Hon- és népismeret modul tanítása.

Feladatok

•A modul anyagának feldolgozása szolgálja a tanulók személyiségfejlesztését, az idő- és térbeli orientáció erősítését, a történelmi látásmód színesítését, a haza- és népszerűt kialakítását, a tolerancia- és empátiakészség formálását. Egyben járuljon hozzá a különböző tantárgyak anyagának gyermekközelségbe hozásához, a praktikus oldalak erősítéséhez.

•A 7–8. évfolyamon az állampolgári ismeretek modullal kiegészülve segítse a polgári létben való jobb eligazodást, és járuljon hozzá ahhoz, hogy a képzés végén az iskolatípusból kikerülő fiatalok büszkén vállalják magyarságukat és akarjanak tenni hazájuk felemelkedéséért, valamennyi polgártársuk boldogulásáért. Segítsük hozzá tanulóinkat a közösséghez tartozás élményének megéléséhez, ezzel is biztonságérzetet adva a mindennapokban való helytálláshoz.

Óraszámok

Évfolyamok	5.	6.	7.	8.
Éves óraszám	18	18	18	18

Témakörök

Témakör	Évfolyamok			
	5.	6.	7.	8.
Hazám, Magyarország	×			
Nemzeti jelképeink	×			×
A lakóhely története		×		
Nemzeti ünnepeink		×		
A családi és vallási ünnepek		×		
A lakóhely népessége			×	
A lakóhely nevezetességei és népszokásai		×		
A magyar nép eredetéről			×	
A Himnusz és a Szózat			×	

Nemzeti emlékhelyek	×
Akikre büszkék lehetünk	×

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A kíváncsiság, megfigyelés, felfedezés, összehasonlítás, rendszerezés képessége.

Térbeli és időbeli tájékozódás.

Kommunikációs készség.

A szeretet képessége.

Tisztelet és megbecsülés nyújtásának képessége.

Felelősségtudat, felelősségérzet, környezetvédő attitűd. Pozitív érzelmek befogadásának képessége, igényesség. A munka örömeinek megélése. Együttműködési készség. Ítéletalkotás, döntési képesség, önértékelés.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Hazám, Magyarország	Az ország térképe. Lakóhelyem. A lakóhely elhelyezése az ország térképén. A lakóhely földrajzi jellemzői. Képek gyűjtése a lakóhelyről. A lakóhely közlekedési viszonyai.
Nemzeti jelképeink	A magyar zászló és címer. A nemzeti jelképek iránti tiszteletadás módja. A jelképek alkalmazásának megfigyelése. A lakóhely emlékművei, emléktáblái, jelentésük életkornak megfelelő értelmezése. A magyar népmesék szépsége. Jellegzetes népi hősök. A magyar nyelv gazdagságának megfigyelése. Zászlónk, címerünk.

Tevékenységek

A jelképek ábrázolása rajzzal és különböző kézműves technikákkal. A lakóhely emlékműveinek, emléktábláinak meglátogatása, jelentésük életkornak megfelelő értelmezése.

A magyar népmesék szépségének megfigyelése. A magyar nyelv gazdagságának megfigyelése, nyelvi játékok.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
A lakóhely története	Nevezetes események és személyek a településen. A település lakossága. A népesség száma, nemzetiségek. A nemzetiségek együttélése, hagyományaik. Népi hagyományok, népdalok, néptánc, népviselet megfigyelése.
Nemzeti ünnepeink	Március 15., augusztus 20., október 23. Az ünnepek tartalmi és formai vonatkozásai. Élményrajzok.
A családi és vallási ünnepek	A családi és vallási ünnepek megtartásának helyi szokásai (népszokások). Karácsonyi és húsvéti ünnepkör. Jellegzetes, az ünnepekhez kapcsolódó ételek és díszítések, versek, dalok, táncok, regélők. A magyar népdalok szépsége, egyedisége. Népdalaink hangulata, zenei és tartalmi jellemzői.

Tevékenységek

Megfigyelés, megbeszélés, könyvtári munka, filmek, videofelvételek megtekintése. Részvétel iskolai és helyi rendezvényeken, megemlékezéseken. Népdalverseny az évfolyamon: ki tud több dalt? Irodalmi-történelmi kapcsolódások keresése ünnepeinkhez. Rövid műsor (egy-két dal és vers) szervezése nemzeti ünnepeink alkalmával. Dramatizálás. Fotók és élménybeszámolók családi ünnepekről. Album készítése történelmi események szereplőiről, ismert helyi kiválóságokról.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
A lakóhely népessége üzemek.	A lakóhely népességének jellemző mesterségei, foglalkozása. Ipari és mezőgazdasági
A lakóhely nevezetességei szolgáltatások.	A lakóhely nevezetességei, idegenforgalmi látványosságai. és népszokásai A lakosság mindennapjait, életét kiszolgáló intézmények, üzletek, Hivatalok, ügyintézés. Ünnepekhez kötődő helyi népszokások: újévi, farsangi, pünkösdi és egyéb ünnepekhez kötődő szokások. Családi ünnepek, események sajátos szokásai a lakóhelyen, lakodalom, keresztelő, temetés, halottak napja, májusfaállítás stb.
A magyar nép eredetéről	A magyar nép eredetéről, történetéről szóló mondák, legendák, irodalmi művek. Ünnepélyek. A néprajzi kutatások eredményei. Múzeumok, nemzeti emlékhelyek.
A Himnusz és a Szózat	A Himnusz és a Szózat. Meghallgatásuk módja. A katonai és polgári tiszteletadás. Nemzeti imádságaink szépségének megéreztetése.

Tevékenységek

A magyar nép eredetéről, történetéről szóló mondák, legendák, irodalmi művek megismerése, dramatizálása. Ünnepélyeken való részvétel. A néprajzi kutatások eredményeit feldolgozó múzeumok, nemzeti emlékhelyek látogatása. A Himnusz és a Szózat gyakorlása.

Megfigyelés, megbeszélés, könyvtári munka. Dramatizálás. Fotók és élménybeszámolók családi ünnepekről. Album készítése történelmi események szereplőiről, ismert helyi kiválóságokról.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Nemzeti emlékhelyek	Nemzeti emlékhelyek felkeresése minél tágabb körben (Székesfehérvár, Visegrád, Pákozd, Veszprém, Ópusztaszer).
Nemzeti jelképeink	Múzeumlátogatások. A koronázási jelképek és a nemzeti ereklyék megismerése képen vagy a valóságban. A korona, a jogar, az országalma és a királyi palást jelentőségének megbeszélése. A Szent Jobb és Szent László hermája.
Akikre büszkék lehetünk	Akik dicsőséget hoztak lakóhelyünkre. Akikre büszkék lehetünk. Tudósok, művészek, politikusok, sportolók, népművészek, történelmi személyiségek lakóhelyünkön. Nevezetes emberek meglátogatása, történeteik meghallgatása.

Tevékenységek

Megfigyelés, gyűjtőmunka, kiállítások látogatása, ünnepek tervezése, szervezése. Kirándulások, emlékhelyek látogatása. Interjúk készítése. Szituációs gyakorlatok. Dramatizálás. Használati és dísz tárgyak készítése.

Ismeretszerzés folyóiratokból, könyvekből, filmekből, tv- és rádióműsorokból.

A koronázási jelképek és a nemzeti ereklyék megismerése képen vagy a valóságban. A korona, a jogar, az országalma és a királyi palást jelentőségének megbeszélése.

Tudósok, művészek, politikusok, sportolók, népművészek felkeresése lakóhelyünkön. Nevezetes emberek meglátogatása, történeteik meghallgatása. Gyűjtemények, tablók, kiadványok készítése a lakóhely nevezetességeiről.

Játékos idegenvezetés a lakóhelyen.

Követelmény

- A tanuló ismerje meg a lakóhely jellemző földrajzi adottságait és az ezekből adódó lehetőségeket, valamint nehézségeket. Tudjon erről összefüggően beszélni.
- Tudja felsorolni, hogy milyen gazdasági tényezők teszik lehetővé a lakosság megélhetését, becsülje valamennyi munkát.
- Legyen képes tájékoztatást, eligazítást, felvilágosítást adni a lakóhely vonatkozásában.
- Legyen képes ismertetni népszokásokat. Szeresse és vigye tovább a népi hagyományokat a hétköznapi és az ünnepek szokásaiban egyaránt.
- Sorolja fel legfontosabb nemzeti jelképeinket és tisztelje azokat.
- Tudja énekelni a Himnuszt és a Szózatot, nevezze meg a szövegek íróit és a zeneszerzőket. Tudja, hogyan kell tiszteletet adni a Himnuszt és a Szózat hallgatásakor.
- Legyen büszke hazája és települése nevezetességeire. Tudatosan óvja, védje azokat.
- Legyen képes a könyvtár- és múzeumlátogatás során önállóan szerzett ismereteit összefoglalni.
- Tudja felsorolni néhány nevezetes ember nevét lakóhelyükön és ismerje a közösségért végzett munkájukat.
- Alakuljon ki benne a közösséghez tartozás és a hazaszeretet pozitív érzése.

Tantervi modulok – Médiaismeret

8. évfolyam

Célok

- A tanórán kívüli ismeretszerzés lehetőségeinek megismerése.
- Az ismerethordozó médiák használatának tanulása.

Feladatok

- Feltárni azokat a lehetőségeket, ahonnan kiegészítő ismereteket tudnak gyűjteni.
- Megismertetni a tanulókkal az ismerethordozó médiákat.
- Kialakítani a tanulóknál azt az igényt, hogy válogassanak, szelektáljanak a média műsoraiban.
- Segíteni a tanulókat az információk helyes értelmezésében.

Óraszámok

Témakör	Tartalom
Művészeti ismeretek	Az álló- és mozgóképmint kifejezési eszköz (fotó, film, televízió). A film kapcsolata a társművészetekkel (irodalom, zene, képzőművészet).
Kommunikációs rendszerek	A tömegtájékoztatás fajtái (sajtó, rádió, televízió, információs és interaktív hálózatok). A műsorfűzet használata. A tömegkommunikációs rendszerekben megjelenő üzenetek: hír, történet, reklám.

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Vizuális, akusztikus érzékelés, figyelem, audiovizualitás. Térbeli-időbeli tájékozódási képesség. Összehasonlítás, következtetés képessége. Emlékezet, figyelem. Asszociáció. A megkülönböztetés képessége. Emocionális és empátias képességek. Kommunikáció. Szociális képességek: empátia, kapcsolatfelvétel és -tartás.

Követelmény

- A tanuló tudja a tömegkommunikációs eszközöket használni.
- Fejlettségi szintjének megfelelően legyen képes felfogni a tömegkommunikációs eszközök lényegi mondanivalóját, tudjon ehhez viszonyulni.
- Legyen képes egy-egy film – irányítás melletti – elemzésére.
- Ismerjen néhány hazai és külföldi filmművészeti alkotást.
- Fokozódó önállósággal legyen képes az információk értelmezésére, tolmácsolására.

TANTÁRGYI RENDSZER ÉS ÓRASZÁMOK AZ ENYHE ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLÁI SZÁMÁRA. ELŐKÉSZÍTŐ SZAKISKOLA, SPECIÁLIS SZAKISKOLA 9–10. évfolyam

Tantárgyak	Az évfolyamok óraszámjai	
	9.	10.
Magyar nyelv és irodalom	4,0	4,0
Történelem és társadalmi ismeretek	2,0	2,0
Idegen nyelv	2,0	2,0

Matematika	3,0	3,0
Informatika	2,0	2,0
Természetismeret – Biológia, egészségtan	1,0	1,0
Természetismeret – Fizika Természetismeret – Kémia	2,5,0	2,5,0
Földrajz	1,5,0	1,5,0
Pályaorientáció	2,0	0,0
Szakmai előkészítő ismeretek	5,0	0,0
Szakmai alapozó ismeretek	0,0	7,0
Testnevelés és sport	2,0	2,0
Osztályfőnöki	1,0	1,0
Kötött óraszám	28,0	28,0
Szabadon tervezhető	2,0	2,0
Kötelező óraszám	30,0	30,0

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók részére létesített előkészítő szakiskola, speciális szakiskola 9. évfolyamán a pályaorientáció és a szakmai előkészítő ismeretek, 10. évfolyamán a szakmai alapozó ismeretek tartalmát, követelményeit a szakiskolák helyi tanterveikben határozzák meg.

A **pályaorientáció** célja a tanulók önállóságának fejlesztése, érdeklődésének felkeltése, egyéni képességeik, lehetőségeik alapos feltárása, a szakképzéssel, a foglalkoztatási rendszerrel kapcsolatos információk átadása.

Az előkészítő szakiskolák, a speciális szakiskolák meghatározhatják, hogy kívánnak-e pályaorientációt oktatni. Ha nem építenek be pályaorientációt, akkor az e célra biztosított órakerettel megnövelhető a szabadon tervezhető tanulói foglalkozások helyi óraszama.

A **szakmai előkészítő ismeretek és a szakmai alapozó ismeretek** oktatásának keretében több – vagy a feltételek függvényében egy – szakterület általános szakmai (elméleti és gyakorlati) ismereteinek nyújtása, készségek, képességek fejlesztése folyik. Az oktatás tartalmát az iskolák helyi pedagógiai programjukban határozzák meg, figyelembe véve az OKJ szakképesítések tartalmát, a fogyatékos fiatalok képzésére adaptált vagy a részükre kidolgozott szakképzési programok tartalmát. Kiemelt figyelmet kell fordítani a 9–10. évfolyamon a differenciált foglalkoztatásra, a szakképző évfolyamokon történő – a tanuló képességeinek, személyiségállapotának függvényében – szakmatanulásra, illetve a munkába álláshoz, életkezdéshez szükséges ismeretek elsajátítására történő felkészítésre.

Magyar nyelv és irodalom

9–10. évfolyam

Célok

- A társas-társadalmi együttéléshez szükséges nyelvi képességekre, beállítódásokra, a kulturált nyelvi magatartásra felkészítés.
- Az anyanyelvű írásbeliség normáihoz alkalmazkodó – képességekkel adekvát – szövegalkotás.
- Az ítéloképesség, az erkölcsi és esztétikai érzékenységek növelése.

- Eszköztudás kialakítása, az ismeretszerzés kulturális technikáinak megismertetése és használata.
- A nyelvi igényesség fejlesztése.
- Irodalmi kifejezésformák befogadására nevelés.

Feladatok

- Tudatosítsa az irodalom, a művészet önismereti, az önmegértést és önmeghatározást elősegítő lehetőségeit.
- Szintetizálja a korábban megszerzett kommunikációs és tömegkommunikációs ismereteket.
- Fejlessze tovább a tanulók kommunikációs, szövegértési és szövegalkotási képességét.
- Tegye tudatosabbá a kommunikációs ismereteket, hozza szintre és építse tovább a nyelvi alapkészségeket.
- Gyakoroltassa az igényes és a helyzethez illő szóhasználatot, a mondat- és szövegalkotást.
- Neveljen a mondat- és szövegfonetikai eszközöknek a nem verbális nyelvi elemekkel összehangolt és célszerű használatára.
- Fejlessze tovább a véleményalkotási képességet.
- Neveljen önállóságra, ösztönözze a kreativitást a szövegalkotásban.
- Motiválja az irodalomolvasást és segítse a köznapi élet hivatalos ügyirataiban való eligazodást.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	4	4
Éves óraszám	148	148

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Beszéd, kommunikáció

A véleménynyilvánítás képessége, motivációja, hatása. A kritikai érzék és az önkontroll. A kommunikációs és tömegkommunikációs ismeretek szintézise. Az értelemszerű szelektálás képessége.

Nyelvtani ismeretek, helyesírás

Nyelvhelyesség. A tudatos nyelvhasználat képessége.

Fogalmazási ismeretek, szövegértés, szövegalkotás

Önállóság. Szövegalkotó képesség, kreativitás. Fejlett szövegértő és -alkotó képesség. A választékos nyelvi megfogalmazás, a témához, helyzethez illő műfaj megválasztásának képessége. A szövegátalakítás, szövegformálás képessége. Érzelmek, vélemények kifejezésének képessége.

Irodalomolvasás, tájékozódás az irodalmi kifejezésformákban

Az olvasási képesség, olvasási szokások. Elemző képesség. Önismeret, önbizalom. Együttműködési képesség.

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kommunikáció Beszédművelés Tömegkommunikáció	Véleménynyilvánítás szélesebb kommunikációs körben. Szövegformálás – szövegátírás, kiegészítés, hangnemváltás. Kiejtési gyakorlatok. Kommunikációs helyzetgyakorlatok. Különböző élethelyzetekből adódó konfliktusok feldolgozása. Az információ értéke (hír, tudósítás, riport, reklám). A helyes magatartás kialakítása.
Nyelvtani ismeretek	Jelentéstani ismeretek bővítése. Szöveg–mondat megkülönböztetése.

Nyelvhelyességi ismeretek Helyesírás	Mondattani ismeretek bővítése (egyszerű–összetett mondat). Állandó szókapcsolatok. Szólások, közmondások. Párbeszéd. Tantárgyi szakkifejezések, szakszavak helyesírása.
Fogalmazási ismeretek, szövegértés, szövegalkotás	Összefüggő szöveg szerkesztése. Szövegelemzés, szövegátalakítás. Jellemzés (cselekménybe ágyazott táj, tárgy, személy bemutatása). Önéletrajz.
Irodalomolvasás, tájékozódás az irodalmi kifejezésformákban	Az irodalom születése. Teremtésmítoszok A Biblia – ”szövetség, Újszövetség. A magyar hiedelemvilág. Mesék, mondák, legendák. Tegnapjaink, napjaink. Ady Endre élete, kora, versei. József Attila élete, kora, versei. Radnóti Miklós élete, kora, versei. Válogatás napjaink irodalmából. A hétköznapok hősei. Történetek a gyermekkorról. Novellák, regényrészletek a magyar és a világirodalomból.

Tevékenységek

A beszédhelyzet és a felhasznált nyelvi eszközök, megszólítási és kapcsolattartási formák viszonyának tanulmányozása, a helyzetnek megfelelő eszközök alkalmazásának gyakorlása.

Szókincsgyakorlatok, szólások, közmondások gyűjtése, megfelelő alkalmazása. Mondatok átalakítása bővítéssel, szűkítéssel.

Szószerkezetek gyűjtése irodalmi és ismeretterjesztő szövegekből. Szövegformálási gyakorlatok: szövegátírás, kiegészítés, hangnembváltás, szövegtömörítés, -bővítés.

Epikai és verses művek hangsúlyos, kifejező bemutatása, feldolgozása felkészülés után.

Verstani ismeretek szélesítése. A regény fogalmának bővítése.

Vizsgálódás a könyvtárban. A korosztálynak szánt sajtótermékek használata a tárgyalt irodalmi művekkel kapcsolatban.

A nyelvi rendszerről szerzett ismeretek rendszerezése.

Érzelmek, magatartások, jellemelek, kapcsolatok indítékok bemutatása, elemzése a jellemzés műfajában. Példagyűjtés irodalmi művekben a korokhoz kötődő témákra, problémákra. Olvasónapló összeállítása házi olvasmányról.

Követelmény

- Tartsa be a kommunikációs szabályokat. Igazodjon el a hétköznapi kommunikációs helyzetekben.
- Tudjon véleményt mondani, egyszerű, áttekinthető témákban érvelni, cáfolni, meggyőzni, bizonyítani szabatos nyelvhasználattal.
- Alkalmazza a tanult alapvető szövegtechnikai ismereteket önálló szövegalkotásban is.
- Tartsa be a begyakorolt helyesírási szabályokat.
- Legyen képes bemutatni/felolvasni áttekintés után egyszerűbb stílusú, egy-másfél oldal terjedelmű prózai vagy verses művet kifejező hangsúlyozással.
- Rendelkezzen jártassággal gondolatainak szóbeli és írásbeli értelmes közlésében.
- Igazodjon el ismert lexikonokban, szótárakban.
- Legyen képes irodalmi mű személyes véleményt is tükröző, logikus felépítésű, összefüggő, legalább 7-8 mondatból álló ismertetésére.
- Alkalmazza a szövegszerkesztésről tanult ismereteket vázlatkészítéskor, fogalmazás, olvasónapló vezetése során.
- Kapcsolódjon be egy-egy irodalmi mű részletének dramatizált feldolgozásába, bemutatásába.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Kommunikáció Beszédművelés	A magán és a kisközösségi kommunikáció tényezői és funkciói. Kulturált vita. Nyelvi konfliktusok. Írásbeli és szóbeli közlésmód.
Tömegkommunikáció	Különböző tömegkommunikációs műfajok szerkesztése: hír, tudósítás, interjú, riport, hirdetés.
Nyelvtani ismeretek Nyelvhelyességi ismeretek	A magyar nyelv rendszere, elemei. A szövegtani ismeretek analizálása-szintetizálása. A legfontosabb szövegtípusok. Mondattani, szótani, fonetikai ismeretek rendszerezése.
Helyesírás	A nyelvi rendszer helyesírási szabályainak alkalmazása tollbamondás utáni íráskor, szövegalkotáskor. A magyar helyesírás alapelvei szerinti írásmód. A helyesírási szótár használata.
Fogalmazási ismeretek, szövegértés, szövegalkotás	Az eddig tanult fogalmazási műfajok áttekintése, rendszerezése (elbeszélés, leírás, levél, hivatalos levél, jellemzés, életrajz, önéletrajz). Postai nyomtatványok és személyi adatlapok kitöltése, kérvények írása. Különböző műfajú irodalmi szövegek értelmező olvasása. Szövegelemzés. Véleménykifejtés, beszámoló.
Irodalomolvasás, tájékozódás az irodalmi kifejezésformákban	A tanult irodalmi műfajok rendszerezése példákkal. Népköltészet. Népmese, népdal, népmonda, népballada. Műköltészet alkotásának részlete. Monda, ballada, regény, novella, vers.
Megyei hírességek Válogatás a XX. század irodalmából	A megyéhez kapcsolódó írók, költők munkássága, egy-egy alkotásának részlete. Válogatás a mai magyar irodalomból. (Pl. Weöres Sándor, Nagy László, Sütő András.) Ismerkedés a világirodalommal. Antoine de Saint-Exupéry: A kisherceg

Tevékenységek

Közéleti kommunikációs helyzetek elemzése, szóbeli és írásbeli kommunikációs műfajok gyakorlása. Különböző tömegkommunikációs műfajok (hír, tudósítás, interjú, hirdetés) megkülönböztetése, azonosítása. Napi információk közötti szelektálás.

Nyelvi ismeretek rendszerezése, fogalmi jellemzők alkalmazása a szógyűjtésben, a szövegalkotásban. A nyelvi rendszer helyesírási szabályainak alkalmazása gyűjtőmunkában.

Kulturált vitakészség gyakorlása különböző kommunikációs szinteken. Szövegalkotások, beszámolók, vélemények élményről, irodalmi műről. A tanult műfajok jellemzőinek rendszerezése, példák gyűjtése.

Önéletrajz készítése, hivatalos nyomtatványok, űrlapok kitöltése (csekk, meghatalmazás, bejelentőlap).

Szemelvények bemutatása, feldolgozása.

Követelmény

- Legyen képes tájékozódni tömegkommunikációs eszközök segítségével a napi eseményekről.
- Kulturáltan, illő nyelvi eszközöket alkalmazva viselkedjen kommunikációs helyzetekben.
- Ismerje a magyar nyelv tanult rendszerét és biztonságosan igazodjon el benne.
- Alkalmazza a tanult helyesírási szabályokat.
- Tudjon szöveget alkotni – írásban és szóban – különböző műfajokban.
- Legyen képes formanyomtatványok önálló kitöltésére, önéletrajz megírására, magán- és hivatalos levelek írására.
- Tudjon folyamatosan hangosan olvasni, majd az olvasottakról tömörítve, a lényegét kiemelve beszámolni.
- Ismerjen néhány művet a magyar irodalom legjelentősebb alkotóitól. Legyen képes gondolatok megfogalmazására a tanult művek jelentéséről, azok hatásának irodalmi eszközeiről.

• Ismerje fel az irodalmi művekben rejlő erkölcsi és esztétikai, nyelvi értékeket, értékviszonyulásokat, a hazához, személyekhez fűződő érzéseket.

Történelem és társadalmi ismeretek

9–10. évfolyam

Célok

• A tantárgy általános célkitűzése – az 5–8. évfolyamon megszerzett ismeretekre, kialakult készségekre, képességekre támaszkodva – a történelmi, nemzeti azonosságtudat erősítése, a humán értékek globális érvényesítése a személyiség fejlesztésében.

Feladatok

• A múltbéli történésekből nemzeti sorsfordulóink felelevenítő áttekintése egyrészt a fenti célkitűzés megvalósítását segítő feladat. Másrészt biztosítja azt – a jelentőtörténet feldolgozásához nélkülözhetetlen –, szemléleti megerősítést miszerint a megelőző korok, társadalmak történéseiből következő változások, azok továbbvitele a történelmi hagyományok megbecsülése mellett minden nemzedéknek feladata. Ennek tudatosodása segíti a jelen ellentmondásos folyamataiban való eligazodást is. A fentiek szellemében a 9–10. évfolyamon tanított jelenismeret–állampolgári ismeretek készítse fel a tanulókat a demokratikus közéletben való tudatos részvételre, segítse hozzá őket ahhoz, hogy elfogadják a jogilag szabályozott demokratikus viszonyok alapelveit és értékeit.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	2	2
Éves óraszám	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Társadalmi ismeretek		
Hazánk Európában és a nagyvilágban	×	
A globalizálódó világ	×	
Állampolgári ismeretek		
Hazánk, a Magyar Köztársaság	×	
A kormányzati rendszer		×
Az állam feladatai		×

Történelem

A nemzeti múlt kiemelkedő eseményei, sorsfordulók

x

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Megfigyelő-, elemzőképesség. Problémamegoldó, kritikai gondolkodás. Ítéletalkotás. Tolerancia, elfogadás, beleérző képesség. Szóbeli és írásbeli kifejező képesség. Értékazonosulás, értékválasztás. Elvonatkoztatás, általánosítás, következtetés. A cselekvéses, fogalomalkotó, analógiás, valamint problémamegoldó gondolkodás. Elvont téri tájékozódó képesség.

A szociális érzékenység, az együttműködés, a tolerancia megnyilvánulásai a magatartásban. Az ismeretek gyakorlati alkalmazásának képessége. Tájékozódási képesség helyi és országos társadalmi, közéleti szinten. A reális társadalmi elvárások kezelésének képessége. Életvezetési képesség. Az egyéni energiák aktivizálása.

Felelősségérzet a közvetlen környezet és a jövő iránt. Állampolgári felelősség.

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
A nemzeti múlt kiemelkedő eseményei, sorsfordulói	<p>A honfoglalás és letelepedés. Az államalapítás. A keresztény királyság, törvények az Árpád-korban. A középkori magyar királyság virágkora, társadalmi, gazdasági viszonyok az Anjouk idején. Az önálló magyar királyság hanyatlása és bukása, a függetlenségi harcok.</p> <p>Magyarország a Habsburg Birodalomban: gazdasági, társadalmi, népességi változások. A polgárosodás folyamata, a reformkori magyar társadalom. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc hatása a gazdaságra, a társadalom fejlődésére. A gazdasági, társadalmi és kulturális modernizáció a századfordulón. A világháborúk gazdasági és társadalmi hatásai.</p> <p>A demokráciák és diktatúrák hatásai a magyar társadalomra. (Az USA és az európai demokráciák.) A sztálini diktatúra, a pártállam gazdaság- és kultúrpolitikája, az 1956-os forradalom és szabadságharc.</p> <p>A Kádár-korszak problémái.</p> <p>A rendszerváltás, a demokratikus viszonyok.</p>
Hazánk Európában és a nagyvilágban	<p>Hazánk az európai tájak rendszerében. Közép-Európai elhelyezkedés. Hazánk kapcsolata a szomszédos országokkal. A határon túl élő magyarság. Magyar állampolgárok külföldön. Útlevel, vízum, nagykövetség.</p>
A globalizálódó világ	<p>A kettészakadt világ, népességrobbanás, világelelmezési válság – a globalizáció problémái. Az ENSZ tevékenysége. Az európai biztonsági rendszer és intézményei. Az Európai Unió, az egységes pénznem, az euró.</p>
Hazánk, a Magyar Köztársaság	<p>A demokratikus állam. Az alkotmány mint alaptörvény.</p> <p>A választási rendszer, a képviselői demokrácia szervei: az országgyűlés, a helyi önkormányzat képviselőinek választása. Személyes részvétel lehetőségei a törvényhozásban: népszavazás, népi kezdeményezés.</p> <p>Állampolgárság: állampolgári jogok és kötelességek. Az élethez, az emberi méltósághoz, a személyes szabadsághoz való jog mint alapjogok. A gyermekek jogai. Gazdasági, szociális és kulturális jogok.</p>

Tevékenységek

Újságok, televíziós, rádiós hírek hallgatása, olvasása, ismeretszerzés a kapott információkból, beszámoló.

Vázlat, ábra, rajz készítése tanári segítséggel.

Statisztikai adatok gyűjtése, felhasználása, elemzés, következtetések levonása.
 Saját élményből gyakorlati tapasztalatszerzés.
 Történetek, események elbeszélése.
 Történelmi események okainak és következményeinek elemzése.

Követelmény

Társadalmi ismeretek

- Legyenek elemi ismeretei a világot érintő nagy problémakörökről.
- Ismerje a külföldre utazás gyakorlati tudnivalóit.
- Tudjon egyszerű példákat mondani a demokratikus társadalmi részvétel tanult szintereiről.
- Értse, hogy az emberek az eseményeket, a változásokat különbözőképpen is érzékelhetik, értékelhetik.
- Legyen képes néhány mondatban véleménye mellett érvelni, mások érvelését figyelembe venni.
- Tudjon ismereteket meríteni különböző forrásokból.
- Tudjon egyszerű és képes információból származó ismeretet értelmezni, abból következtetéseket levonni.

Történelem

- A tanult történelmi események kapcsán tudja megkülönböztetni a tényeket és az ehhez kapcsolódó véleményeket.
- Tudja egyszerű példával bemutatni a folyamatosság és a változások szerepét a társadalmi-történelmi folyamatokban.
- Tudjon egyszerű példát mondani az értékek őrzésére, a fejlődésre.
- Legyen képes konkrét események kapcsán a jelen és a múlt megkülönböztetésére.
- Használjon kronológiai táblázatokat.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
A kormányzati rendszer	Az országgyűlés, a törvényhozás. Kormány- és ellenzéki pártok. Miniszterelnök, minisztériumok, helyi önkormányzatok, végrehajtás, ellenőrzés.
Az állam feladatai	A belső rend védelme. A rendőrség. A bűnüldözés, a közrend és a biztonság védelme. Közlekedésrendészet, rendészeti szervek, a polgárőrség. A honvédelem. Külpolitikai, diplomáciai feladatok. Az igazságszolgáltatás. A bíróságok. Polgári és büntetőeljárások. Az ügyészségek. A védelemhez és az ártatlansághoz való jog. Művelődésügy, a műveltség társadalmi szerepe. A közoktatás. Az iskolán kívüli művelődés. Az egészségügyi ellátás, a társadalombiztosítás, a szociálpolitika.
Gazdasági ismeretek	A háztartás. Családi munkamegosztás, családi szükségletek, a családi költségvetés. Megtakarítási lehetőségek. A vállalkozás. Fajtái, az alapítás feltételei. A sikeres vállalkozás kritériumai: nyereség, társadalmi hasznosság. A munka világa. A munkaviszony létesítésének szabályai. A munkaszerződés. Munkanélküliség, munkaügyi szervezetek. Érdekvédelmi, érdekképviselői szervezetek. A nemzetgazdaság. Termelés, fogyasztás, felhalmozás. A gazdaság főbb sarokpontjai egy-egy egyszerű példán keresztül: gazdasági növekedés, foglalkoztatottság, infláció, költségvetés, fizetési mérleg. Állami bevételek, az állami adók. A külgazdaság. Külkereskedelem, nemzetközi gazdasági szervezetek.

Tevékenységek

Látogatás a helyi közigazgatási és szolgáltató intézményekben (polgármesteri hivatal, bíróság, családsegítő központ, utazási iroda).

A helyi közélet eseményeinek követése.

Újságok, televíziós, rádiós hírek hallgatása, olvasása, ismeretfeldolgozás a kapott információkból, beszámolók.

Szituációs játékok (ügyintézés, tárgyalás, vita, sajtókonferencia, riportkészítés, tudósítás).

Vázlat, ábra, rajz készítése tanári segítséggel.

Kérdőívek, kérvények kitöltése.

Naplóvezetés.

Részvétel osztály- vagy iskolai újság írásában. Hirdetések fogalmazása.

Statisztikai adatok gyűjtése, felhasználása, elemzés, következtetések levonása.

Saját élményből gyakorlati tapasztalatszerzés.

Követelmény

Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek

•Tudja megnevezni Magyarország államformáját, állam- és kormányfőjét, legyen képes felsorolni néhány minisztert és néhány párt elnökét.

•Tudja, mit jelent a hatalommegosztás, tudjon példákat mondani a törvényhozás, a végrehajtás, az ellenőrzés megvalósulásának színtereiről.

•Ismerje az igazságszolgáltatás szerveit. Legyen tisztában az alkotmánybíróság szerepével.

•Ismerje az alapvető állampolgári jogokat és kötelességeket.

•Legyenek konkrét ismeretei a közrend, a haza védelméről.

•Ismerje a honvédelemben rá váró kötelezettségeket, a sorozás gyakorlati tudnivalóit.

•Tudjon családi költségvetést készíteni.

•Tudjon példákat mondani a különböző vállalkozási formákról.

•Ismerje a munkába állás, a munkavállalás szabályait.

•Ismerje a munkanélküliség esetén szükséges teendőket.

•Ismerje az alapvető gazdasági ágazatokat (mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, szolgáltatás), értse a termelés és az életszínvonal közötti összefüggéseket.

•Ismerje az adófajtákat, tudja, hogy a szerzett jövedelem után adózni kell.

•Ismerje a munka világával kapcsolatos helyi intézményeket, tudja, hol lehet segítséget kérni.

•Állampolgári ismeretei tükröződjének a magatartásában.

Idegen nyelv

9–10. évfolyam

Célok

•Felfedeztetni a tanulókkal, hogy a világon számos különböző nyelven kommunikálnak az emberek. Egy-egy ember több nyelven is képes lehet magát megérteni. A nemzetek, népek közti barátságot, békés együttélést legjobban azzal lehet biztosítani, ha értjük egymás nyelvét.

•A képzési időszak végére képessé kell tenni a tanulókat arra, hogy az adott idegen nyelven megközelítőleg helyes hangjelzéssel és ritmusban tudjanak egyszerű információkat kérni és adni.

Feladatok

•Segíteni a sérült ember személyiségfejlődését, sikeres társadalmi rehabilitációját azzal is, hogy elemi szinten képes lesz megérteni idegen nyelvű közléseket, iránymutatásokat, feliratokat.

•Felkelteni a tanulók érdeklődését más népek élete és kultúrája, ezzel együtt a különböző idegen nyelvek iránt.

• Igényt ébreszteni arra, hogy családtagjaihoz, ismerőseihez hasonlóan ő is próbálkozzon idegen nyelv tanulásával.

• Kialakítani a gyermekekben annak szándékát, hogy idegen nyelven megszólaljanak, kommunikáljanak.

• Sikerélmények nyújtásával folyamatos ösztönzést adni a rendszeres nyelvtanuláshoz.

• Rávezetni a tanulókat arra, hogy nyelvtudásukat a szavak, kifejezések gyűjtésével, a gyakori ismétléssel sikeresen bővíthetik.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	2	2
Éves óraszám	74	74

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Motivációs készség. Figyelem és emlékezet. Analógia. Gyakorlati nyelvi készségek: a beszédértési képesség és a beszédkézség. A kommunikációs szándékok kifejezésre juttatásának képessége elemi szinten. A memorizálás képessége. Képesség az adott nyelven írott szöveg felismerésére.

9–10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédszándék	Az idegen nyelven való megszólalással kapcsolatos gátlások oldása. Az idegen nyelv ismerete hozzásegít a világ jobb megismeréséhez. Jó ismerősöket, barátokat lehet szerezni, ha meg tudjuk értetni magunkat. A nyelvórák erősítsék meg: az a fontos, hogy a tanuló megszólaljon, és nem az, hogy hibátlan mondatokat alkosson. Ösztönzés idegen nyelvű zenei és egyéb, korban a tanulókhöz illő műsorok meghallgatására, megnézésére.
Beszédértés – beszédkézség	A tanár egyszerű utasításainak megértése. Biztatás, tiltás, kérés. Kapcsolatfelvétel: napszaknak megfelelő köszönés, bemutatkozás. Kérés, megköszönés társadalmilag elfogadott formái. Néhány alapvető információ önmagunkról: név, életkor, osztály, nem, lakcím. Hazánk, városunk neve. Ünnepek: ünnepnapok neve. A család tagjai, foglalkozások. Testrészek. Az időjárás, az évszakok, hónapok, napok, napszakok. Környezetünk növényei, állatai. Információk kérése: útirány, járművek, jegyváltás. A pontos idő utáni érdeklődés. Betegség jelzése, segítség kérése: orvos, kórház, gyógyszertár, posta, rendőrség utáni érdeklődés. Mindennapi tevékenységek. Tisztálkodás, takarítás, öltözködés-ruhaneműk. Főzés, terítés, ételek nevei. Bevásárlás, üzlettipusok neve. Mindennapi cselekvések nevei. Számok, színek, formák. Tanult témakörökben a szókincs folyamatos gyarapítása. Tő- és egyszerű bővített mondatok alkotása. Jelölések, gyakori feliratok felismerése, megértése: kijárat, bejárat, szabad-tilos,

Tevékenységek

Megfigyelés, utánzás, memorizálás. Játékos szituációs gyakorlatok. Páros és csoportos gyakorlás. Dal és verstanulás. Olyan kifejezések, beszédfordulatok, konvenciók megtanulása, amelyek viszonylag gyorsan eljuttatják a tanulókat az idegen nyelvi környezetben való elemi szintű tájékozódáshoz. A mindennapi két- vagy többszereplős beszélgetések szervezése (jobb képességű tanulók esetében). Idegen nyelvű feliratok, utasítások, információk felismertetése.

Képes gyermek- és ifjúsági folyóiratok nézegetése. A beszédértés gyakorlása: idegen nyelvű televíziós csatorna műsorának nézése-hallgatása, a felismert, megértett szavak kiemelése.

Követelmény

- Legyen kedve, szándéka az idegen kultúra, nyelv megismerésére.
  - Érdeklődjön az idegen nyelvi közlések, feliratok jelentése iránt.
  - Értse a tanár gyakran használt utasításait, kéréseit.
  - Tudjon udvarias formában köszönni, megköszönni, kérni.
  - A lehetséges mértékben bővüljön a tanuló önmagával és környezetével kapcsolatos szóincse.
  - Legyen képes a tanult témakörökben szavakkal, tőmondatokkal információkat adni, segítséget kérni.
- Legyen képes információt és segítséget kérni szükség esetén egyszerű szavak, tőmondatok alkalmazásával.
- Ismerje fel a leggyakoribb idegen nyelvű feliratokat, jelzéseket.
  - Néhány mondóka, dal, vers ismerete és elmondása a tanult idegen nyelven.

Matematika

9–10. évfolyam

Célok

- Alkalmazásképes matematikai műveltség kialakítása.
- A mindennapi életvezetésben biztonságot jelentő matematikai ismeretek nyújtása.
- Matematikai felkészítés szakképzési tanulmányok folytatására.

Feladatok

- A már kialakult ismeretek, képességek folyamatos megerősítése.
- A megértésen alapuló gondolkodás fejlesztése.
- A problémamegoldás fejlesztése.
- A problémahelyzetekhez önbizalommal való közelítés erősítése.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	3	3
Éves óraszám	111	111

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Az önálló életvezetéshez kapcsolódó gyakorlati tevékenységek.

A megfigyelőképesség, a tudatos, tartós figyelem, a rövid és a hosszú távú emlékezet.

A matematikai összefüggések.

A relációszókincs, a matematikai nyelv alkalmazása.

A szövegértő képesség, a matematikai adatkezelés.

A problémamegoldó képesség.

A vitakészség, az érvelés, a cáfolás, a bizonyítás.

A becslő, elemző, ellenőrző-önellenőrzési, az értékelő képesség.

A gondolkodási műveletek: csoportosítás, az osztályozás, a konkretizálás, analógia, az elvonatkoztatás, az általánosítás, a kritikai gondolkodáshoz a következtetés, az ítéletalkotás.

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gondolkodási műveletek alapozása	Elemek elhelyezése adott halmazokba. Közös elemeket tartalmazó elemek uniója. A logikai “és”, “vagy” alkalmazása. A “minden”, “van olyan”, “van, amelyik nem”, “egy sem” használata.
Számтан, algebra Számfogalom, számköri ismeretek	Természetes számfogalom, mennyiségfogalom elmélyítése Racionális számfogalom bővítése. Közönséges törtek, tizedes törtek. Átváltások, egyszerűsítés, bővítés, összehasonlítás, rendezés. Negatív számok a mindennapi életben.
Műveletek	Műveletek természetes számokkal, tanult műveletek gyakorlása. Arányosság, következtetések, egyenes és fordított arányosság. Műveletek racionális számokkal. Közönséges és tizedes törtekkel végzendő műveletek gyakorlása a mindennapi élethez kapcsolódó gyakorlatban. Tizedes törtek osztása két- és háromjegyű osztóval. Tizedes tört osztása tizedes törttel. A százalék fogalma. A százalékkérték kiszámítása.
Szöveges feladatok	Egyszerű, összetett, fordított szövegezésű feladatok a tanult alpműveletek alkalmazásával a mindennapi gyakorlathoz kapcsolódóan. Szöveges feladatok készítése.
Geometria, mérések Geometriai alakzatok, tulajdonságaik	Testek, síkidomok tanult tulajdonságok alapján történő rendszerezése, tulajdonságok elmélyítése. Speciális négyszögek rendszerezése halmazábra segítségével, részhalmazok közötti kapcsolat bemutatása. Venn-diagramok. A kör és alkotórészei. Az átmérő és a sugár kapcsolata.
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	Kör területének, területének mérése tapasztalati úton. Kocka és téglatest térfogatának mérése, kiszámítása következtetéssel, majd mért adatok alapján. Hosszúság, terület, térfogat mértékegységeinek összehasonlítása, összefüggések megállapítása.
Szerkesztések	Tanult szerkesztések gyakorlása. Helyiségek méretarányos alaprajza – adott és mért adatok alapján. Testek nézeteinek lerajzolása.
Összefüggések, függvények, sorozatok	Összefüggések felismerése a matematika valamennyi területéről. Függvények megadása ellenpárokkal, táblázattal, nyíllal, szabállyal. Egyenes arányosság ábrázolása derékszögű koordináta-rendszerben.
Valószínűség, kombinatorika,	Kísérleti játékokban események összehasonlítása – melyik a valószínűbb.

Követelmény

- Legyen képes két halmaz metszetének és uniójának készítésére.
- Tudja felsorolni a metszet és az unió elemeit.
- Legyen jártas az adott halmazra vonatkozó állítások igazságának eldöntésében.
- Tudjon állításokat tagadni, ismerje a tagadás logikai tartalmát.
- A logikai “és”, “vagy”, “minden”, “van olyan”, “van, amelyik nem”, “egy sem” kifejezések pontos és differenciált használata.
- Biztos számfogalom a racionális számkörben.
- Pontos és gyors számolás, a zsebszámológép használata.
- A négy alapművelet biztonságos használata matematikai probléma megoldásában.
- Szabály alapján tudjon táblázatot kitölteni.
- Összefüggések biztos felismerése számok, mennyiségek, mértékegységek, geometriai alakzatok között.
- Jártasság sorozatok folytatásában adott és felismert szabály alapján mindkét irányban.
- Egyenes arányosság ábrázolása.
- Testek és síkidomok alkotórészeinek ismerete.
- Jártasság a tanult geometriai számításokban és szerkesztésekben.
- Arányos alaprajz készítése.
- Tudja megkülönböztetni a “biztos”, a “lehetséges, de nem biztos”, a “lehetetlen” eseményeket.
- Konkrét kísérletek kimenetelének valószínűségi eldöntése.
- Adatokból átlagszámítás (tanulmányi átlag).

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gondolkodási műveletek alapozása	Halmazok kapcsolatának az összes estre vonatkozó használata (nincs közös elemük, van közös elemük, de egyik halmaz sem része a másiknak, illetve egyik halmaz része a másiknak). Fogalmak értelmezése, rendszerezése.
Számтан, algebra Számfogalom, számköri ismeretek	Természetes és racionális számok csoportosítása, összehasonlítása, rendezése. Összeg-, különbség-, szorzatalakok.
Műveletek osztás szóban.	Kerek számok összeadása, kivonása, egyjegyű szorzóval szorzás, egyjegyű osztóval Írásban: a 0-val való számolás eseteinek gyakorlása. Közönséges törtek összeadása, kivonása, szorzása, osztása egész számmal, közönséges törttel. Tizedes törtek összeadása, kivonása, szorzása egész számmal és tizedes törttel, osztás egész számmal. Százalékszámítás: kamat-, adószámítás. Fizetések, vásárlások részletre.
Szöveges feladatok	Egyszerű, összetett, fordított szövegezésű feladatok természetes és racionális számokkal a mindennapi gyakorlathoz kapcsolódóan.
Geometria, mérések Geometriai alakzatok,	Geometriai alakzatok (vonalak, síkidomok, testek) csoporttulajdonságaik tositása tanult tulajdonságok alapján.
Gyakorlati mérések, mértékegységek, számítások	Mértékegységek ismétlése, összefüggések elmélyítése. Szakmaorientált feladatvázégek.
Szerkesztések	Tanult szerkesztések gyakorlása.

Összefüggések, függvények, sorozatok	Összefüggések műveletek, mértékek, helyi értékek között. Állandó és változó különbségű sorozatok, hányados sorozatok, egész és tört számokkal. Táblázat adatai közötti összefüggés felismerése, leírása. Függvények jellemzése grafikonok alapján.
Valószínűség, kombinatorika, statisztika	Mindennapi élethelyzetekhez kötődő statisztikai adatok elrendezése, grafikon készítése (szakmaorientáció).

Követelmény

- Ismerje és alkalmazza a halmazok összefüggéseit.
- Alkalmazza a logikai kifejezéseket.
- Ismeretének alkalmazása gyakorlati példákban (szakmaorientáció).
- Sorozatok folytatása felismert szabály alapján egész és tört számokkal.
- Adott szabály alapján táblázat kitöltése, ábrázolása derékszögű koordináta-rendszerben.
- Függvények jellemzése grafikon alapján.
- Geometriai alapismeretek, a tanult mérési és számítási eljárások alkalmazása gyakorlati példákban.
- Pontos, tiszta szerkesztés.
- Valószínűségi játékok, kísérletek kapcsán események összegyűjtése, rendezése, táblázat készítése, valószínűségi esemény becslése.
- A gyakoriság és a relatív gyakoriság fogalmának ismerete.

Informatika

9–10. évfolyam

Célok

• A tantárgy tanításának célja, hogy az információs kultúra alapjainak tevékenységcentrikus, gyakorlatorientált megismerésével hozzásegítse a tanulókat a munkájukhoz, az életvitelük alakításához szükséges információk korszerű, gyors megszerzéséhez, feldolgozásához és alkalmazásához.

Feladatok

- A számítógép-kezelés alapjainak megismertetése.
- A modern informatikai eszközök és információhordozók használatának elsajátítása, alkalmazása.
- Egyszerű adatbázisok kezelésének elsajátítása.
- A hétköznapi életben előforduló tevékenységekben az algoritmusok felfedeztetésén keresztül az algoritmus-tervezés és -megvalósítás elsajátítása.
- A könyvtárhasználat megtanítása, a könyvtárhasználói magatartás kialakítása.
- A személyi számítógép és a könyvtári munka alkalmazása a tanulásban, az önművelésben.

Óraszámok

	Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám		2	2
Éves óraszám		74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Algoritmusok	×	
Dokumentumkészítés	×	×
Adatkezelés	×	
Táblázatkezelés	×	
Számítógéppel segített problémamegoldás	×	
Számítógépes hálózat		×
Általános könyvtárhasználati ismeretek	×	×
Dokumentumismeret	×	×

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Számítástechnika Algoritmusok	Algoritmus kódolása programnyelvre, utasítások gyakorlása, programfuttatás, hiba, hibáüzenet, hibajavítás.
Dokumentumkészítés	Ismerkedés alapvető dokumentumformákkal, szoftverekkel. Ikonok használata, egyszerű szöveg- és rajzkészítés.
Adatkezelés	Az iskolai élet adatai: saját gyűjtésű adatok számítógépes adatállományának elkészítése. Az adatkezelés etikai szabályai.
Táblázatkezelés	Kész táblázat gépbe vitele. Adatmódosítás a táblázatban.
Könyvtárhasználati ismeretek Dokumentumismeret	Ismerkedés a könyvtári nyilvántartás számítógépes adatbázisaival. Keresés kijelölt feladatra, dokumentum választása adott tantárgyi feladathoz.
Általános könyvtárhasználati ismeretek	Különböző könyvtártípusok: iskolai, szak- és közkönyvtárak. Az önálló könyvtári ismeretszerzés főbb lépései.

Követelmény

Legyen képes rövid programokat önállóan futtatni, elakadásnál konkrét segítséget kérni.

Értékelje a szövegszerkesztő program előnyeit.

Legyen képes néhány soros dokumentum beírására, egyszerű rajz készítésére.

Legyen képes rákérdezni az adatbázis megfelelő adataira.

Tudjon egyszerű adatokkal adatállományt létrehozni.

Ismerjen fel a táblázatban elhelyezett adatokat.

Ismerje az adatkezelés etikai szabályait.

Biztosan tájékozódjon az iskolai, a lakóhelyi könyvtárban, ismerje állományait, használja egyéb szolgáltatásait.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Számítástechnika Számítógéppel segített problémamegoldás	Paraméterek változtatása, a programmódosítás lépései, hatása: matematikához, fizikához kapcsolódó paraméte- rek közötti kapcsolatok.
Számítógépes hálózat	A számítógépes hálózat funkciója, információszerzés egyszerű keresőprogrammal.
Dokumentumkészítés	Az osztály életével kapcsolatos dokumentumok létrehozása, nyers szöveg formázása: önéletrajz, rövid hivatalos levél elkészítése, nyomtatása.
Könyvtárhasználati ismeretek	
Általános könyvtárhasználati ismeretek	Az eddig megszerzett könyvtári ismeretek rendszerezése az aktuális érdeklődéshez igazodva.
Dokumentumismeret	Könyvtári adatbázis használata.

Tevékenységek

Dokumentumválasztás.

Bibliográfia készítése.

Saját mágneslemez készítése.

Adatgyűjtés – játék az adatokkal, csoportosítás, rendezés, összehasonlítás, elemzés.

Szakkatalógus böngészése.

Információs játékok.

“Szörfözés” a hálózaton.

Saját hivatalos irat (pl. önéletrajz, pályázat) készítése.

Követelmény

- Alakuljon ki jártasság a problémamegoldásban, a tapasztalaton alapuló vizsgálatok végzésében.
- Érzékelje a paraméterek módosító hatásait, megfigyeléseit legyen képes megfogalmazni.
- Tudjon a számítógépes hálózatból információt lekérni, rövid elektronikus üzenetet küldeni.
- Ismerje a hálózati viselkedés szabályait.
- Tudjon néhány soros dokumentumot beírni a számítógépbe, és tegyen lépéseket a szerkesztőműveletek megismerésére.
- Érzékelje a szerkesztőprogramok gyakorlati hasznosságát.
- Ismerje és tudja használni az iskolai és a lakóhelyi könyvtárat.
- Tudja segítséggel kiválasztani feladatmegoldásához, az érdeklődéséhez megfelelő információhordozót.
- A szerzett információkat tanulmányaiban, önművelésében használja fel.

Természetiismeret – Biológia, egészségtan

9–10. évfolyam

Célok

- Tudományosan megalapozott ismeretek elsajátíttatása az emberi test működéséről és működési rendellenességeiről.
- Az egészséget megóvó életvezetési szabályok szokás szintről a tudatosság szintjére való emelése.

•Annak elfogadtatása, hogy a felnőtté válás során megnyíló lehetőségekkel együtt számos kötelesség is hárul az egyénre családjuk és környezetük fiatalabb és idősebb tagjaival kapcsolatosan.

Feladatok

- A felnőtt életben való sikeres helytállás megkönnyítése, az egészséget veszélyeztető szokások és az egészség megőrzését segítő lehetőségek gyakorlati megismertetése útján.
- Nyújtson elemi balesetvédelmi és munkaegészségügyi ismereteket.
- Ismertesse meg hazánk egészségügyi hálózatát és társadalombiztosítási rendszerét.
- Ismertesse meg a tanulókat a fontosabb betegjogokkal.
- Tudatosítsa, hogy az egészséges életmód, valamint a kóros elváltozások megelőzése a leggazdaságosabb egészségvédelem.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	1	1
Éves óraszám	37	37

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Hormonális szabályozás	x	
Immunitás	x	
Emberi szexualitás	x	
Családtervezés		
Környezet-egészségtan, munkaegészségtani ismeretek	x	x
Az egészség megőrzése	x	x
Betegség–baleset		x
Egészségügyi intézmények		x

Fejlesztendő képességek, készségek, attitűdök

Az emberi test és működésének megadott szempontok szerinti megfigyelése, vizsgálata a valóságban és a modellekben, atlaszokban. Az egészséges és kóros működés összehasonlítása, a különbségek megfogalmazása. A helyes egészségügyi szokások gyakorlása.

Felelős döntések meghozása a saját egészség védelme érdekében. Egészséges egyensúly megteremtése a fiatal jogai és környezete iránti kötelességei között. Igény a további ismeretszerzésre. Az információhordozók használatának képessége. Képesség a tudományág tanult szakkifejezéseinek adekvát használatára.

A belátás képessége. Testi-lelki igényesség. Törődés önmagunkkal.

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Hormonális szabályozás	A hormonális szabályozás alapelvei. Hormonhiány vagy túltermelés következtében fellépő leggyakoribb betegségek (pajzsmirigy, hasnyálmirigy, mellékvese legfontosabb hormonjai). A hormonok szerepe az ivari működés szabályozásában.
Immunitás	Az immunitás. Védőoltások. Vércsoportok.
Az emberi szexualitás Családtervezés	Az emberi szexualitás. Párvalasztás, felkészülés a családi életre. A fogamzásgátlás módjai. Utódvállalás, családtervezés, genetikai tanácsadás. A terhesség, terhesgondozás, az embrionális fejlődés. A szülés. A terhességmegszakítás veszélyei. A szülő és gyermek kapcsolata. Csecsemőápolás. A kisgyermek gondozása. A felnőttek felelőssége a gyermekek egészséges felnevelésében.
Környezet-egészségtani, munkaegészségtani ismeretek	Lakó- és munkahelyi környezetünk higiénája. Az egészséget veszélyeztető szokások: a dohányzás, az alkoholizmus, a drogok használata, a felelőtlen szexualitás, az AIDS veszélye.
Az egészség megőrzése	A szűrővizsgálatok, fogászati kezelés, a megfelelő pihenés, regenerálódás, korszerű táplálkozási szokások kialakítása. Egészséges életvezetés a felnőttkorba lépéskor.

Követelmény

- A tanuló tudjon példákat mondani a hormonális szabályozás fontosságára.
- Ismerje a védőoltások szerepét az egészség megővésében.
- Tudatosodjon benne, hogy a korai szexualitás számos veszélyt rejt magában, az önmegettartóztatásnak nincsenek káros hatásai.
- Alakuljon ki a tanulóknak felelősségtudat a családalapítással kapcsolatban.
- Ismerje a terhességmegszakítás veszélyeit.
- Tudja, hogy a szülők felelősséggel tartoznak gyermekeik neveléséért.
- Váljék igényévé az otthoni és munkahelyi környezet higiénikus tartása.
- Utassítsa el az egészséget károsító szokásokat.
- Tudja, hogy saját egészsége megőrzéséért tudatosan tennie kell.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Környezet-egészségtan, munkaegészségtani ismeretek	Munkaalkalmassági vizsgálatok, munkavédelmi előírások, a munkahely sajátos munkavédelmi szabályai. Baleset-megelőzés. Munkahelyi balesetek – ügyintézés.
Az egészség megőrzése	Lakó- és munkahelyi környezetünk higiénája. Az egészséget veszélyeztető szokások: a dohányzás, az alkoholizmus, a drogok használata, a felelőtlen szexualitás, az AIDS veszélye. Egészségügyi ismeretterjesztő kiadványok megismerése.
Betegség–baleset	A betegségek általános tünetei. Házi betegápolás orvosi ellenőrzés mellett. Fertőző betegségek, járványok. Idős emberek leggyakoribb egészségügyi problémái. Idősebb családtagok egészségvédelme, ápolásuk iránti felelősség. Gyógyszerek tárolása, kezelése, használatának szabályai.

Egészségügyi
intézmények

Egészségügyi intézmények és azok rendeltetés szerinti
igénybevétele. Háziorvosi és szakorvosi, kórházi ellátás.

Az egészségbiztosítási rendszer. A tb-ellátásra jogosultság feltételei. A
jogosultság megőrzésnek fontossága munkanélküliség esetén is.

Tevékenységek

Megfigyelések, összehasonlítások az egészséges és beteg szervezetről. Véleményalkotás. A tanult ismeretek felhasználása a segítségnyújtásban, saját élete szervezésében.

Egészségügyi ismeretterjesztő kiadványok, lexikonok önálló tanulmányozása.

Az elsősegélynyújtás modellálása, szituációs gyakorlatok végzése.

Higiéniai ismeretek önálló alkalmazása a mindennapokban. Látott, tapasztalt élmények kritikus értékelése. Véleménynyilvánítás, ítéletalkotás a feldolgozott témakörökkel kapcsolatosan.

Követelmény

•A tanuló tudja biztosan felismerni a betegségek általános tüneteit. Ismerje a hőmérő használati szabályait, a gyógyszerek tárolási és használati rendjét.

•Tudja, hogy a fertőző betegeket el kell különíteni egészséges társaiktól.

•Ismerje az elsősegélynyújtás elemi szabályait.

•Legyenek ismeretei a munkába álláshoz szükséges orvosi vizsgálatok lebonyolítási lehetőségeiről.

•Tudja, hogy a munkahelyek balesetveszélyeket rejtenek, ezek ellen a szabályok pontos betartásával lehet védekezni.

•Ismerje lakóhelye fontosabb egészségügyi intézményeit és igénybevételük módját.

Természetismeret – Fizika

9–10. évfolyam

Célok

•A 7–8. évfolyam fizika tantárgyának folytatásaként fenntartani a tanulók érdeklődését a mindennapi életben felfedezhető fizikai jelenségekkel kapcsolatosan.

•A környezetetkímélő, -óvó magatartás tudatos vállalására nevelés.

Feladatok

•Erősítse a tantárgy azt a meggyőződést, hogy napi problémáik megoldásához elengedhetetlenek a fizika tudománya által nyújtott ismeretek.

•Nyújtson a gyakorlati élet szempontjából fontos – tudományosan megalapozott – ismereteket a hang- és a fénytán körében.

•Kapcsolja össze az ember életvitele szempontjából elengedhetetlenül fontos fizikai ismereteket az emberi hallással és látással.

•Ismertesse meg a hangtan eredményeit felhasználó – a mindennapi gyakorlatban alkalmazott – eszközök működési elvét és kezelési módját.

•Tanítsa meg az elektromos jelenségeket és az elektromos áram hatásait annak érdekében, hogy a tanulók biztonsággal tudják használni a háztartásban és munkahelyükön előforduló elektromos gépeket, berendezéseket.

•Tudatosítsa az atomenergia felhasználásának lehetőségeit békés és pusztító célokra.

Óraszámok

	Évfolyamok	9.	10.
Éves óraszám		46	46

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Fénytani alapismeretek	×	
Hangtani alapismeretek	×	
Az elektromos alapjelenségek Az elektromágneses indukció		×
Atomfizikai alapismeretek		×

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Megfigyelés, elemzés, viszonyítás képességének fejlesztése. Összefüggések meglátása. A manuális készség. Becslés, önellenőrzés, ítélőképesség. Logikai összefüggés, kapcsolat meglátásának képessége. Indoklás, érvelés képessége.

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Fénytani alapismeretek	A fény tulajdonságai. Fényforrások. A fény egyenes vonalú terjedése. A fényhullám tulajdonságainak megfigyelése kísérletekben. Az árnyékjelenségek. A fényvisszaverődés jelenségének kísérleti vizsgálata. A sík, domború és homorú tükrök gyakorlati alkalmazása. A fénytörés jelensége. Fénytörés a prizmán. A színek. A fehér fény színeire bontása. Az emberi szem és a látás. A szemüvegek alkalmazása.
Hangtani alapismeretek	A hullámmozgás, a hullámok terjedése. A hang mint hullám. A hang jellemzői, hangforrások. Rezonancia. Hallószervünk védelme. A hangszerek fizikája. A mindennapi életben gyakran előforduló, hanghatáson alapuló eszközök megfigyelése, kezelése.

Követelmény

•Alakuljon ki a tanulóknál olyan általános fizikai tájékozottság, amely az adott szakma tanulását lehetővé teszi.

- Ismerje a fény egyenes vonalú terjedését. Tudja, hogy a fény gyorsabban terjed, mint a hang.
- Legyen ismerete a tükrök alkalmazási lehetőségeiről.
- Tudjon példát mondani a lencsék alkalmazására.
- Ismerje a szem védelmével kapcsolatos tudnivalókat.
- Sorolja fel a hang jellemzőit és néhány hangforrást.
- Ismerje az emberi fül szerkezetét és hallószervünk védelmének módját.
- Tudja kezelni a környezetében előforduló, hanghatáson alapuló eszközöket.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Az elektromos alapjelenségek	<p>Az elektromos töltés kísérleti megfigyelése. Az elektromos áram, áramforrás.</p> <p>Elektromos áramkör megfigyelése, összeállítása tanári irányítás mellett.</p> <p>Áramerősség és feszültség mérése.</p> <p>Az elektromos ellenállás fogalma, a vezetők ellenállását befolyásoló tényezők. A fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása.</p> <p>Az elektromos áram hatásai. Az elektromos áram hőhatása, megjelenése a háztartásunkban.</p> <p>Az elektromos áram mágneses hatása. Elektromágneses hullámok.</p> <p>Az elektromos áram vegyi hatása. Az elektromos áram élettani hatása.</p> <p>Megfigyelések a gyakorlatban és kísérletekben.</p> <p>Az elektromos munka és az elektromos teljesítmény. Háztartási gépek csoportosítása teljesítményük és fogyasztásuk alapján.</p> <p>Az elektromos energiaellátás rendszere, energiatakarékosság.</p> <p>Az elektromágnes. Az elektromágnes gyakorlati alkalmazása (telefon, elektromos).</p>
Az elektromágneses indukció	<p>Indukciós alapjelenségek. Az indukált feszültség. Az indukált áram nagyságát befolyásoló tényezők. Az elektromágneses indukció gyakorlati alkalmazása. A váltakozó áram. A transzformátor.</p>
Atomfizikai alapismeretek	<p>Molekulák és atomok. Az atom alkotórészei. Az atommag szerkezete. Maghasadás. Az atomenergia felhasználása. Atomerőművek, tisztító fegyverek.</p> <p>Radioaktív sugárzás. Példák keresése káros és hasznos sugárzásokra.</p> <p>Sugárvédelem. Gyűjtőmunka az atomfizikában legjelentősebb fizikusokról.</p>

Tevékenységek

Kísérletek megfigyelése, egyszerű kísérletek önálló végzése.

Mérések, méréseredmények leolvasása.

Könyvtár- és médiahasználat. Fizikai problémák megoldásához terv készítése, indoklása, a feladat elvégzése.

Követelmény

- Alakuljon ki a tanulóknál olyan általános fizikai tájékozottság, amely az adott szakma tanulásának megkezdését lehetővé teszi.
- Indokolja az elektromosság fontosságát a gyakorlati életben.
- Tudjon felsorolni elektromos jelenségeket és mondjon ezekre példákat.
- Alkalmazza az elektromos áram felhasználásával kapcsolatos alapvető biztonsági szabályokat, ismerje a balesetmegelőzés fontosságát.
- Mondjon példákat az elektromos áram hatásaira a mindennapok gyakorlatából.
- Soroljon fel elektromos háztartási gépeket és csoportosítsa őket fogyasztásuk alapján.
- Tudja, hogy milyen fizikai jelenség alapján működik a transzformátor. Mondjon példát a transzformátor gyakorlati alkalmazásaira.
- Tudja, hogy minden anyag atomos szerkezetű.
- Legyen ismerete arról, hogy az ember békés és romboló céllal is felhasználhatja az atomenergiát.
- Ismerje a legalapvetőbb sugárvédelmi szabályokat.
- Tudja ismereteit önállóan is bővíteni különféle információhordozó anyagokon keresztül.

Természetismeret – Kémia

9–10. évfolyam

Célok

- Tudományosan megalapozott ismeretek nyújtása a kémia tárgyköréből.
- A tanulók által eddig elsajátított környezetvédelmi ismeretek aktivizálása, magatartásuk környezettudatossá alakítása.
- A mindennapi élet gyakorlati problémáinak megoldásához nyújtott segítséggel is hozzájárulni az aktív környezetvédő magatartásra neveléshez.

Feladatok

- Neveljen a tantárgy önálló véleményalkotásra a mindennapokban adódó kémiai jellegű problémákkal kapcsolatosan.
- Tudatosítsa, hogy környezetünk számos energiaforrása nem megújuló, szükség van a gazdaságosságra, a takarékosagra.
- Sajátíttasson el a tanulókkal balesetmegelőző cselekvési eljárásokat a kémiai anyagok felhasználása során.
- Motiválja a tanulókat a további ismeretszerzésre népszerű tudományos folyóiratokból, lexikonokból és az elektronikus információhordozókból.
- Fedeztesse fel a tanulókkal, hogy a természet egységes egész, melyet csak a megismerés folyamatában tagolunk részekre (tudományágakra).

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Éves óraszám	46	46

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
A kémiatudomány jelrendszere	×	×
Az anyag atomos szerkezete		×
A szerves anyagok		×
Vegyszerek a háztartásban	×	
Környezetvédelmi ismeretek	×	×
A mindennapok kémiája	×	×

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A megfigyelés, információgyűjtés, összehasonlítás, csoportosítás, rendszerezés képessége.

Kémiai anyagok, folyamatok megfigyelésére, megértésére törekvés.

Az írott és beszélt szaknyelv értelmezésének képessége. Probléma, kérdés megfogalmazásának képessége. Kreativitás. A környezeti problémák meglátásának, a megoldás keresésének képessége, a megoldás technikájának megértése. Problémamegoldó gondolkodás.

Manuális készség, kísérletező kedv. A környezetkímélő életforma készség- és szokásrendszere.

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
---------	----------

A kémiatudomány jelrendszere	A periódusos rendszer vizsgálata. A legfontosabb elemek és vegyületek nevének és kémiai jelének megismerése.
A mindennapok kémiája	A vizek szerepe az ember életében. Természetes vizek: édesvíz, tengervíz. Vízkeménység, vízkő, vízlágyítás. Vízisztítás – szennyvizek. A levegő. Őzönlyuk. Szén-monoxid, kén-dioxid a levegőben. A növények szerepe a levegő minőségének alakulásában. A korszerű fűtés környezetkímélő hatása. Szmog, savas eső. Megújuló energiaforrások: víz, szél, napenergia. Nem megújuló energiaforrások: szén, kőolaj, földgáz.
Vegyszerek a háztartásban	Savak és lúgok a háztartásban. Szóda. Szódabikarbóna, szappan, sósav, mosó- és mosogatószer. A felhasználás szabályai, a használati utasítás helyes értelmezése. Fertőtlenítőszer. Hipo, hidrogénperoxid. Tápanyagok. Olajok, zsírok, fehérjék, vitaminok, nyomelemek. Szénhidrátok: szőlő- és répacukor.

Követelmény

- Érezzen a tanuló elkötelezettségét a környezetkímélő és védő életmód iránt.
- Ismerje a háztartásban használatos vegyszerek kezelésének módját, a balesetek megelőzésének lehetőségét és a teendőket baleset esetén.
- Tudjon példákat mondani a vízlágyítás szükségességére és módjára.
- Ismerje fel a kémiai vonatkozásokat a mindennapok történéseiben.
- Tudja, hogy a Föld energiaforrásai végesek, ismerje a takarékoság fontosságát.
- Törekedjen a sokoldalú, kiegyensúlyozott táplálkozásra.
- Vegye észre lakóhelyén és környékén a környezetszennyezést.
- Lehetőségeinek megfelelően vegyen részt a környezet védelmében.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
A kémiatudomány jelrendszere	A periódusos rendszer további vizsgálata. Az anyag szerkezetére vonatkozó ismeretek bővítése a tanulók képességeinek függvényében. Az atomenergia felhasználásának pozitív és negatív példái.
A szerves anyagok	Néhány szerves anyag neve és felhasználási módja. Kőolajszármazékok. Földgáz, gázolaj, petróleum, benzin. Az alkoholok. Műanyagok. Az alkohol hatása a szervezetre. Szennyezéset okozó vegyületek: drogok, alkohol, nikotin. A talaj szennyezése, nitrátosodás. A műtrágyázás hatásai. A növényi és állati eredetű trágyázás előnyei. A le nem bomló hulladékok veszélyesek a talajra és a vizekre. Kezelésük.
A mindennapok kémiája	Egyszerű oldatkészítési, hígítási számítások a konyhai és kertészeti munkák során. A rozsdásodás (lassú égés) és meggátolása környezetünkben. Csomagolóanyagok: papír, műanyagok, fémek, üveg. Újrahasznosításuk. Szelektív hulladékkezelés. Az építkezésnél használt anyagok: mészkő, égetett mész, mészoldás. Balesetmegelőzés a mésszel való munkáknál. Cement, beton, vasbeton, habarcs, gipsz, üveg, szilikátok, téglák, cserép. Az építőanyagok alapanyagainak előfordulása a természetben. Mészkőbarlangok képződése.

Tevékenységek

Mérések önálló végzése. Véleményalkotás a környezetben megfigyelt kémiai jelenségekről. Megoldási javaslatok alkotása a környezet védelmével kapcsolatban.

Egyszerű kísérletek utasításnak megfelelő végzése. Mérő- és kísérleti eszközök gyakorlott használata.

Kémiai anyagok felfedezése az élelmiszerek, építőanyagok, vegyszerek körében. Szelektív, hasznos hulladékgyűjtés.

A gyakorlati példák keresése tanult fogalmakhoz. Figyelemfelhívó, veszélyt jelző táblák, felhívások értelmezése. A mindennapokban használt vegyszerek használati utasításainak értelmezése.

Követelmény

- Tudjon a tanuló szerves anyagokat felsorolni és példákat mondani felhasználásukra.
- Ismerje az alkohol emberi szervezetre gyakorolt káros hatását. Utasítsa el a drogok, az alkohol és a nikotin használatát.
- Tudjon a mindennapi élethez szükséges oldatok készítéséhez egyszerű számításokat végezni.
- Ismerje a rozsdagátlás néhány lehetőségét.
- Különböztesse meg a lebomló és le nem bomló hulladékokat. Ismerje a veszélyes hulladékok elhelyezésének helyes módját.
- Tudja, hogy a mésszel milyen elővigyázatossági szabályok betartása mellett lehet dolgozni.
- Legyen képes elmondani a mészkőbarlangok keletkezésének folyamatát.
- Tudjon felsorolni építésnél használt anyagokat, ismerje azok eredetét, összetételét.
- Ismerje a szelektív hulladékgyűjtés jelentőségét. Válassza a környezetbarát csomagolóanyagokat.

Földrajz

9–10. évfolyam

Célok

•A természetföldrajzi, társadalmi, gazdasági ismeretek bővítése, rendszerezése az előző évfolyamok földrajzi, környezeti ismereteire alapozva.

•A hazáért, a régióért, a világ problémáiért érzett felelősség felismertetése, a környezettudatos, takarékos életmód fontosságának megerősítése.

•Az emberek életterületét szolgáló Föld természeti, társadalmi, gazdasági folyamatainak többirányú, kölcsönös függőségének megértése.

•Az önálló ismeretszerzés módszereinek elmélyítése, a tantárgyspecifikus tanulási szokások, tevékenységek megerősítése.

Feladatok

•A topográfiai ismeretek, a tér-idő fogalmak bővítése, megerősítése, a tanulók eljuttatása a fejlettségüknek megfelelő általános földrajzi tájékozottsághoz.

•A komplex ismeretanyag révén járuljon hozzá a tanulók önálló életvezetéséhez, a munka világában történő eligazodáshoz.

•Jutassa el a tanulókat a tanult földrajzi szakkifejezések, fogalmak, topográfiai ismeretek szóban és írásban történő pontos használatára.

•Készítse fel a tanulókat az ismerethordozók által közvetített információk értelmezésére, napi használatára, az igényes válogatásra.

•A tantárgy feladata bemutatni, megértetni a termelés–fogyasztás korlátait, a természeti erőforrások takarékos felhasználásának fontosságát.

•Ébressze rá a tanulókat a Föld globális problémáira, ezek következményeire, a tennivalókra.

•Hazánk és Európa megismerésén keresztül erősítse a nemzeti és európai identitástudatot.

Óraszámok

Heti óraszám	1,5	1,5
Éves óraszám	55,5	55,5

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
A Föld	×	
A Föld természetföldrajzi képe	×	
Utazók, felfedezők	×	
A Naprendszer		×
A világ gazdasági és társadalmi képe		×
Globális környezeti problémák		×
Természetvédelmi területek		×

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

A természettudományos vizsgálódás képességének fejlesztése.

Döntési és cselekvési képesség fejlesztése. Felelős környezeti magatartás alakítása.

Információk gyűjtésének, elemzésének, feldolgozásának képessége.

A tanult ismeretek alapján a szakkifejezések használatának képessége. Az írásos rögzítés, a grafikus ábrázolás, a különféle témájú és méretarányú térképek olvasásának képessége.

Az összefüggések, térben-időben lezajló folyamatok felfogásának, megértésének képessége. Következtetőképesség.

A földrajzi ismeretek felhasználásának képessége a mindennapi élet folyamataiban, a döntésekben.

Igény a megszerzett ismeretek további gyarapítására, az önálló tanulásra.

A hazához, a tájhoz, a régióhoz való kötődés.

A környezetkárosító folyamatok felismerésének képessége, a megszüntetés lehetőségének és korlátainak felismerése.

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
A Föld	A Föld mint égitest. A Föld mozgása és következményei. A napi és évi időszámítás.
A Föld természetföldrajzi képe	A földrészek fekvése, helyzete a térítőkhöz képest. A kontinensek természetföldrajzi jellemzői: domborzat, éghajlat, természeti erőforrások.

Jellegzetes felszíni formák. Éghajlati övezetesség.

A Föld vízrajzi jellemzői. Az élővilág és a talaj összefüggései. A hegyvidékek függőleges övezetessége.

A Föld természeti kincsei.

Fontosabb országok és fővárosuk – szemléletű térképolvasással.

Utazók, felfedezők

Magyar utazók, felfedezők a világban: Körösi Csoma Sándor, Teleki Sámuel.

Tevékenységek

Tematikus térképek, ábrák, diagramok elemzése – övezetesség, természetes növénytakaró, népességeloszlás.

Az időjárás- és vízállásjelentés, az űrfelvételek értelmezése.

Folyamatábrák, szelvények elemzése irányítással.

Újságok, folyóiratok, leírások olvasása, az olvasottakról viták, beszélgetések, érvelések.

Tématablók készítése, gyűjtemények összeállítása.

Követelmény

- Tudjon különböző méretarányú és tartalmú térképeken készség szinten tájékozódni.
- Tudjon példákat sorolni a Nap földi életet meghatározó jellemzői közül.
- Legyen képes – szempontsor segítségével – a földrészek legfőbb természetföldrajzi jellemzőit kiemelni, szóban megfogalmazni.
- Ismerje az éghajlati övezetességet, soroljon példákat a természetföldrajzi övezetességre.
- A térkép használatával tudjon példákat keresni az egyes kontinensek főbb természeti kincseire, nyersanyagaira.
- Rendelkezzen ismeretekkel a magyar utazókról, felfedezőkről.
- Használja pontosan a tanult földrajzi szakkifejezéseket, topográfiai fogalmakat.
- Értse a természeti erőforrások takarékos felhasználásának fontosságát, a földrajzi folyamatok kölcsönös függőségét.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
A Naprendszer	A Nap és a csillagok. A Naprendszer tagjai. Az űrkutatás, mesterséges égitestek.
A világ gazdasági és társadalmi képe	A társadalmi, gazdasági és a természeti környezet kapcsolata. Az ember és környezete kölcsönhatása. A fejlődést meghatározó tényezők: gazdálkodási lehetőségek az alföldeken, a hegységekben, a tengerparton. Természeti adottságok és a településtípusok összefüggései. A népesség eloszlása a Földön, területi különbségek. A népesség térbeli mozgása. A települések fajtái. A világ gazdaság aktuális problémái. Gazdasági fejlettségi mutatók. A gazdaság ágazatai.
Globális környezeti problémák megoldások keresése.	Demográfiai robbanás: népességnövekedés, élelmezési gondok, éhínség, járvány. Urbanizációs problémák. Okok, következmények. Energiahiány, a túlzott fogyasztás, a kitermelés hatása a környezetre. Veszélyeztetett élőlények: az esőerdők pusztulása, a természetes élőhelyek szűkülése, az óceánok, tengerek szennyezése, élőlények pusztulása, a levegő és a talaj szennyezése az ipari centrumokban, a közlekedés hatása a településekre. Védekezés, megelőzés, a természetes állapot visszaállításának lehetősége.
Természetvédelmi területek	Nagy természetvédelmi területek Afrikában, Amerikában, Európában. Veszélyeztetett élőlények és régiók.

Tevékenységek

Információk gyűjtése ismeretterjesztő kiadványokból, újságcikkekből. Az információk értelmezése, alapvető összefüggések felismerése.

Adatok gyűjtése a világ népesedési folyamatairól.

Települések összehasonlítása képek, filmek, ábrák felhasználásával. Adatok gyűjtése a gazdasági ágazatokról, termékekről, a hazai gazdasági ágazatokról.

Példák gyűjtése az urbanizációs problémákra a hazai települések közül.

Példák gyűjtése az ember durva beavatkozására a természet rendjét illetően.

Követelmény

- Szerezzen ismereteket az úrkutatásról, a mesterséges égitestek szerepéről.
- Értse a természeti adottságok és a gazdálkodási lehetőségek összefüggéseit. Tudjon példát mondani a társadalom és a természet kapcsolatára.
- Szerezzen ismereteket a Föld népességének területi elhelyezkedéséről és ennek környezeti hatásairól.
- Tudjon példát mondani az urbanizáció következményeire.
- Ismerje kötelezettségeit a környezet- és természetvédelemben.
- Ismerje, nevezze meg a gazdasági ágazatokat, legfőbb termékeiket, szolgáltatásaikat.
- Tudjon hazai példát mondani gazdasági ágakra.
- Ismerje a gazdasági ágazatok környezetkárosító hatásait.
- Tudja az emberi tevékenység hatását az ember egészségére és környezetére.
- Legyen képes nagy természetvédelmi területeket megnevezni.

Testnevelés és sport

9–10. évfolyam

Célok

- A rendszeres testedzés biztosítása iskolai keretek között.
- A mozgásműveltség fejlesztése atlétikai alapttechnikák, tornaelemek és kapcsolataik, valamint sportjátékok elsajátításának folyamatában.
- A motorikus képességek fejlesztésére szolgáló eljárások megismertetése.
- A fizikai munkához elvárt állóképesség és mozgásos monotóniatűrés.
- A személyiség fejlesztése állapothoz és egyéni terhelhetőséghez mérten.

Feladatok

- Végeztessen rendszeresen testedzéseket.
- Sajátíttassa el az atlétikai alapttechnikákat, egyszerűbb tornaelemeket és elemkapcsolatokat.
- Ismertessen meg sportjátékokat és tudatosítsa azok szabályait.
- Fejlessze a motorikus (kondicionális és koordinációs) képességeket, a cselekvésbiztonságot.
- Érje el, hogy a tanulók labilis egyensúlyi helyzetben is növekvő biztonsággal uralják testhelyzetüket.
- Gyakoroltassa a fizikai munkához elengedhetetlen állóképességet és mozgásos monotóniatűrést.
- Érje el, hogy a könnyített és gyógytestnevelésben résztvevő tanulók terhelhetősége is fokozatosan fejlődjön.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	2	2
Éves óraszám	74	74

Fejlesztendő készségek, képességek, attitűdök

Általános fizikai kondicionális és koordinációs képességek. A tartós teljesítőképesség és a tűrőképesség növelése.

Az iskola által választott sportági képességek, ezen belül: a kreativitás, a koncentráció képesség, a cselekvésbiztonság, az improvizációs, valamint az önszabályozó képességek.

A munkavégzéshez szükséges képességek és a teherbíró képesség. Az önelfogadás képessége.

Önállóság az egészség fenntartásának folyamatában.

Morális és akarati képességek: együttműködés, önfegyelem, akaraterő, küzdeni tudás, a másik elfogadása, egymás segítése.

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Szervezést elősegítő gyakorlatok	Vezényszavakkal a rendgyakorlatok teljes köre, pontos, tudatos végrehajtással. Menetelések, ellenvonulások.
Gimnasztika	Önálló bemelegítés 8-10 gimnasztikai gyakorlattal. A nagy izomcsoportok célirányos bemelegítése. Előkészítő szabad-, társas és szerygyakorlatok állásban, járásban, elemkombinációkkal. Zenére végzett bemelegítő és szabadgyakorlatok. statikus, dinamikus, táncos elemek beépítésével.
Atlétika	Futások, ugrások, dobások, speciális előkészítő- és célgyakorlatai. Kitarító futás. Pontos kivitelezett álló- és térdelőrajt. Gyorsfutás, futósebesség fokozásával, tartásával. Ugrások: helyből, nekifutásból. Szökdelő iskola feladatai. Távolugrás guggoló technikával, elugrás ugródeszkaról. Magasugrás átlépő- és gurulótechnikával. Dobás: kislabdadobás keresztlépéssel. Súlylökés 2 kg-os tömött labdával, oldalállásból, tökéletesedő technikával.
Torna	Talajtorna: ismert elemek gördülékeny egymáshoz kapcsolása. Statikus és dinamikus elemek folyamatos változtatása. Önálló gyakorlat-összeállítás, ritmikus sportgimnasztikai elemek beemelésével zenére. Támaszugrások: ismert elemek gyakorlása, lendületes nekifutás, erőteljes elrugaskodás, magas repülési ív, biztos talajfogás. Függésgyakorlatok: gyűrűn, bordásfalon, kiegészítő tornakészleten helyes fogásmóddal, a függés időtartamának növelésével, elemkapcsolások.
Testnevelési és sportjátékok	Labdaügyességet fejlesztő feladatok. Labdavezetés kéz-, láb-, védekező játékosok között. Kapura rúgás, kosárra dobás védőkkel szemben. Egy-egy elleni támadási, védekezési megoldások. Labdás sportjátékok alapelemeinek tudatos alkalmazása, gyakorlása, csapatjátékban, egyszerűsített szabályokkal (kosárlabda, röplabda, labdarúgás).
Természetben üzhető sportok	A helyi lehetőségek függvényében választhatók a sportágak és a sporteszközök.
Könnýtett testnevelés	Az egyénre előírt gyakorlatok pontos, tudatos végrehajtása, valamint a testnevelés tantervben a nem ellenjavallt tananyagok.
Úszás	Szárazföldi gyakorlatok. Célgimnasztika. Vízbiztonsági (lehetőség szerint) gyakorlatok. Mell- és gyorsúszás helyes légvétellel, kar- és

Tevékenységek

Szituációteremtés a tanulók fizikai és pszichikai képességeinek bővítésére.

Önálló mozgásgyakorlatok végzése. A megismert rendgyakorlatok teljes körű, automatizált végzése. Labdás játékok. Sportolás. Részvétel versenyeken, vetélkedőkön. Konfliktusmegoldások gyakorlása. Mozgás, kirándulás, játékok, sport a természetben.

A megismert úszásnemek gyakorlása.

Egyéni edzéstervek kidolgozása.

A munkavégzéshez szükséges képességek, fizikai állapotok szinten tartása, fejlesztése.

Követelmény

- Legyen képes a többiekkel együtt szükség szerint tanári segítséggel a gyakorlatok végrehajtására.
- Ismerje és alkalmazza a legfontosabb testtartást javító gyakorlatokat tanórán és tanórán kívül is.
- Tudjon önállóan bemelegíteni.
- Javuljon mérhetően a futó-, ugró- és dobóteljesítménye.
- Önállóan vagy tanári segítséggel legyen képes bemutatni összeállított összefüggő talajgyakorlatot.
- Legyen képes a mozgás és a zene összehangolására.
- Tudja korrigálni testhelyzetét labilis egyensúlyi helyzetben is.
- Ismerje és alkalmazza a röplabda, a labdarúgás, a kosárlabda alapvető játékelemeit és szabályait.
- Tanúsítson megfelelő önfegyelmet, önuralmat, sportszerű magatartást játék közben.
- Ismerje, és önállóan tudja végrehajtani a könnyített testnevelésben számára előírt mozgáskorrekciós és önkarbantartó gyakorlatokat.
- Legyen képes a megismert úszásnemekben kitartóan úszni.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Szervezést elősegítő gyakorlatok	A rendgyakorlatok teljes köre szakszerű utasításra, alaki- lag elfogadható végrehajtással.
Gimnasztika	Önálló bemelegítés 8-10 gyakorlattal. Szabadgyakorlatsor önálló összeállítása és bemutatása, összekapcsolása zenével. Különböző testhelyzetben erősítő, nyújtó, lazító hatással. Testtartást javító és légzési gyakorlatok. Zenére végzett gyakorlat.
Atlétika	Futások: kitarító futás, futás terepen, mesterséges akadályok között. Gyorsfutás, fokozódó futás, vágtafutás. Rajtgyakorlatok, indulások különböző kiindulási testhelyzetből. Álló- és térdelőrajt vezényszavak alkalmazásával. Ugrások, ugróiskola feladatai. Távolugrás guggoló technikával, magasugrás lépő- vagy gurulótechnikával. Dobások távolba és célra, különböző méretű és súlyú labdákkal, helyből és nekifutásból, egy és két kézzel. Kislabdadobás keresztlépéssel, súlylökés oldalállással.
Torna	Összefüggő talajgyakorlatok a tanult tornaelemek felhasználásával. Két elem közé beépíthető felugrás, felugrással fordulat, gyakorlatmenet irányváltoztatással, zenei kísérettel. Támaszugrások, ugrószekrény (egyéni képességek szerint), guruló átfordulás előre.
Torna gyakorlat.	Függésgyakorlatok gyűrűn, kiegészítő tornakészleten, 3-4 elemből álló összefüggő Ritmikus sportgimnasztika mozgásköréből törzs- és kéziszergyakorlatok összeállítása.
Testnevelési	Röplabda, labdarúgás, kosárlabda technikai és taktikai és sportjátékok elemeinek folyamatos gyakorlása, az alapelemek tudatos alkalmazása, a játékszabályok következetes betartása.

Természetben űzhető sportok	A helyi lehetőségek függvényében választhatók a sport- ágak és a sporteszközök.
Könnyített testnevelés	Az egyénre előírt gyakorlatok pontos, tudatos végrehajtása, valamint a testnevelés tantervben nem ellenjavallt tananyagok.
Úszás	Szárazföldi gyakorlatok. Célgimnasztika: 4-8 ütemű gyakorlatok. Vízbiztonsági gyakorlatok. A választott két úszásnem helyes kar- és lábmunkával. Szabályos rajtolás, forduló, levegővétel. Növekvő táv megtétele. Alapszintű vízből mentés. Versenyszerű úszás. Vízi játékok.

Tevékenységek

Szituációteremtés a tanulók fizikai edzettség fokozó és pszichikai képességeinek bővítésére.

Önálló mozgásgyakorlatok végzése. A megismert rendgyakorlatok teljes körű, automatizált végzése.

Labdás játékok. Sportolás. Részvétel versenyeken, vetélkedőkön, a tanult technikai elemek alkalmazásának gyakorlása. Konfliktusmegoldások gyakorlása. Mozgás, kirándulás, játékok, sport a természetben.

A választott két úszásnem begyakoroltatása. A természetes vizek veszélyeinek megismertetése.

Egyéni edzésterv kidolgozása egy választott sport vonatkozásában (iskolai sportkörhöz kapcsolódóan).

A munkavégzéshez szükséges képességek, fizikai állapotok szinten tartása, fejlesztése.

Követelmény

- Tudjon önállóan 8-10 gyakorlattal bemelegíteni.
- Tudjon szabadgyakorlatot önállóan összeállítani és végrehajtani.
- Mutasson fel mérhető javulást futóteljesítményében az előző évekhez képest.
- Alkalmazza a helyes légzéstechnikát futás közben.
- Legyen képes a megismert ugrótechnikák minél tökéletesebb végrehajtására.
- Alkalmazza önállóan a dobásoknál szerzett ismereteket.
- Tudjon legalább 4 elemből álló talajgyakorlatot szép tartással bemutatni.
- Ismerje és alkalmazza a legismertebb kéziszereket.
- Törekedjen a maximális biztonságra a szekrényugrások nehezebb szintű végrehajtása során.
- Legyen képes a zene és a mozgás összehangolására.
- Ismerje és tudja betartani 3 sportjáték elemi szabályait.
- Ügyeljen maga és társai testi épségére, tanúsítson sportszerű magatartást játék közben.
- Tudjon úszni a tanult úszásnemekben.
- Alkalmazza a legfontosabb testtartásjavító gyakorlatokat.

3. A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók iskolai fejlesztése

3.1 A középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló személyiségfejlődését jelentősen módosítja a kommunikáció, a beszéd fejlődésének sajátos útja, a megismerő funkciók késleltetettsége, a lassú tanulási tempó, a figyelem ingadozása, az alacsony fokú terhelhetőség. Mindezek konkrétan megfigyelhető és mérhető fejlődésbeli elmaradást okoznak ép kortársaikhoz viszonyítva. A nevelhetőség szempontjából nagyon eltérő egyéni adottságok miatt fejlesztésükben egyénenként is eltérő nevelési, oktatási igények és szükségletek jelentkeznek.

3.2 A középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló nevelési, oktatási szempontú jellemzői

A testi és a pszichés fejlődés közti ütembeli eltérés az iskoláskort elért gyermeknél is szükségessé teszi a korai és az óvodai nevelés során alkalmazott fejlesztő eljárások folytatását. A tanulók eredményes fejlesztése folyamatos, egymásra épülő gyógypedagógiai segítségnyújtást igényel, együttműködve a szülői házzal. A nevelésnek elsődlegesen a kommunikációs és szocializációs képességek, a pszichés funkciók fejlesztését és a mozgásállapot javítását kell biztosítani. Mindezeket a gyógypedagógia eszköztárával kell elérni. A sikeres tanítás-tanulás feltétele a jól átlátható, tagolt és ösztönző tanulási segítség, a kis lépésekben történő haladás, a nehézségek enyhítése, a gyakori ismétlés, a konkrétság.

Optimális fejlesztést csak az egész életre szóló védő-irányító, de az önálló személyiséget is kibontakoztató nevelés biztosíthat, amely törekszik képességeik maximumának elérésére. A gyógypedagógiai nevelésnek támaszkodnia kell a tanulók pozitív tulajdonságaira, érzelmi kötődéseik gazdagságára. A képességelőnyök folyamatos fejlesztésének, aktivizálásának valamennyi nevelési helyzetben érvényesülnie kell.

A nevelés, oktatás során figyelemmel kell lenni az alábbiakra.

– Az ismeretszerzés, a feldolgozás és alkalmazás során vezetésre, segítségre, folyamatos irányításra van szükség. A szenzorikus és mozgásos közlések befogadására fogékonyabbak a tanulók, ezért képi szemléletes rávezetéssel, cselekvésbe ágyazott ismeretszerzéssel eredményesebb a fejlesztés.

– Tanulásukban, ismeretszerzésük tervezésénél számolni kell a rövid idejű odafordulással, tevékenységi kedvvel, a figyelemkoncentráció zavarával, a verbális tanulás nehezítettségével.

– A tanulási tempó, a bevésés jelentős változása, a tanulási helyzetekhez való kötődés, a bizonytalan megőrzés, a pontatlan felidézés igényli a fejlesztés idejének növelését, a sok – és eltérő helyzetekben végzett – gyakorlást.

– A szociális képességek területén jelentkező akadályozottságok (pl. a normakövetés képességének zavara, kooperatív készségek hiánya, a kritikátlanosság, az önfegyelem hiánya, kommunikációs zavarok) korrekcióját a fejlesztés, nevelés során folyamatosan szem előtt kell tartani.

– A fejlesztést nehezítő külső tényezők (hospitalizáció, helytelen szülői magatartás, a diszharmonikus személyiségfejlődés következményeként fellépő magatartászavar stb.) esetén különös hangsúlyt kell helyezni az egyéni megsegítésre.

– Az értelmi fogyatékosokhoz társuló egyéb fogyatékoságok, betegségek (pl. érzékszervek működési zavarai, mozgászavar, epilepszia) jelentős mértékben befolyásolják az egész személyiség fejlődését. A pedagógiai folyamat során tág teret kell biztosítani a hátrányok kezelésére, az egyéni bánásmódra.

A nagy mértékű egyéni különbségek miatt a csoportok összetétele rendkívül heterogén. Ez a pedagógiai helyzet csak a tanulók képességeihez igazodó egyéni fejlesztési programokkal, pedagógiai többlétszolgáltatásokkal (habilitációs, rehabilitációs foglalkozások, gyógytorna logopédia, különféle terápiák) oldható meg optimálisan.

A halmozottan sérült középúlyos értelmi fogyatékos tanuló képzése során az iskolának a helyi tanterv készítésénél a társuló testi, érzékszervi fogyatékoság által megkívánt fejlesztési szükségleteket, rehabilitációs célokat és feladatokat is meg kell jelenítenie. Az Irányelvben meghatározott követelményektől – a tanulók egyedi sajátosságait figyelembe véve – a helyi tanterv eltérhet, a továbbhaladás feltételeként a helyi tanterv saját követelményeket – indokolt esetben az egyes tanulókra lebontott egyéni követelményeket – állapíthat meg.

3.3 Az iskolai fejlesztés szakaszai

Alsó szakasz (1–3. évfolyam):

A pszichés funkciók fejlesztése, képesség- és szokásrendszerek kialakítása a játékos fejlesztési formák dominanciájával.

Középső szakasz (4–6. évfolyam):

A valóság megismeréséhez szükséges ismeretek és technikák elsajátítása, kiemelve a napi tevékenységekbe ágyazott ismeretközvetítést, készségfejlesztést. A fejlesztő munkának ki kell térnie a jel- és szimbólumértés képességének kialakítására.

Felső szakasz (az általános iskola 7–8. évfolyama, az előkészítő szakiskola és a készségfejlesztő szakiskola 9–10. évfolyama):

Előtérbe kerül az ismeretek bővítése, alapvető kultúrtechnikai ismeretek differenciált alkalmazása, a munkaképességek kialakítása és a normakövetés egyszerű szociális kapcsolatokban. Gyakorlati jellegű tevékenységek, életvezetést segítő technikák alkalmazása és megerősítése képezi a fejlesztés központi feladatát.

3.4 A középúlyos értelmi fogyatékos tanulók fejlesztését átfogó területek

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók fejlesztésében sem a NAT háromszintű követelményrendszere, sem az általános iskolák részére készült kerettantervben meghatározottak nem alkalmazhatóak és nem adaptálhatóak.

A nem fogyatékos tanulónépesség számára kidolgozott alpműveltségi anyag tehát a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulónál nem vehető át, de nevelésük, oktatásuk – a társadalmi beilleszkedést segítő pedagógiai programokon keresztül – kötődik mindazon emberi értékek kialakításához, melyeket a közoktatás központi dokumentumainak fejlesztési követelményei megjelölnek.

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók részére kidolgozott tantárgyi rendszer olyan képességek kialakítását célozza meg, amelyek elősegítik, hogy a tanulók az iskoláskort követően önmagukat minél jobban el tudják látni, környezetükben képesek legyenek tájékozódni és tevékenykedni, szociális, kommunikációs képességeik fejlődjenek, azokat megfelelően tudják felhasználni, ismerjék közvetlen tárgyi és személyi környezetüket, azt alakítani is képesek legyenek. Mindezekben céltudatra és bizonyos önállóságra tegyenek szert, dönteni is tudjanak.

3.5 A közös követelmények

A NAT-ban megfogalmazott közös követelmények csak egyszerűsítéssel alkalmazhatók, s kiegészülnek a Játék és a Szociális beilleszkedés közös követelménnyel.

Játék

A játék a középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek számára a gyógypedagógiai nevelés leghatékonyabb eszköze, az egyik legfontosabb és legfejlesztőbb pedagógiai tevékenység, amely a fogyatékos gyermek személyiségének alakítására a legnagyobb hatással van. A játék nevelő-fejlesztő hatása a tanulás és a munka tevékenységébe is beágyazódik. A játék kiemelt jelentőségének az iskolai tevékenységben a tanórai és tanórán kívüli foglalkozások időbeosztásában, valamint a diákotthonok napirendjében is meg kell mutatkoznia.

A játék váljon örömforrássá. A játéktevékenység során a tanulók ismerjék meg a játékszereket, megfelelően és növekvő időtartamban használják azokat. A szerep- és szabályjátékok járuljanak hozzá, hogy a középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek csoportban is együttműködők, irányíthatók legyenek. Legyenek képesek utánzásos cselekvésre. Szerepjátékban használják a dramatizálás eszközeit (báb, zene, mozgás).

A játék teremtette együttes élmény segítse, hogy közös játékokba, társasjátékokba bekapcsolódjanak, egyszerű játékszabályokat betartsanak. Építő, konstruáló játékot – többszöri gyakorlás után – önállóan is tudjanak elvégezni. A didaktikus játékok alkalmazása járuljon hozzá az elemi pszichés funkciók fejlesztéséhez, a tanulás iránti pozitív beállítódáshoz, a tanuláshoz szükséges készségek és képességek alakításához.

Szociális beilleszkedés

A követelmények kialakításánál figyelembe kell venni a tanulók fejlődésbeli sajátosságait, tanulási jellemzőit és erősen behatárolt felnőttkori életpályájukat.

Képességeik függvényében ismerjék meg, sajátítsák el, és normakövetéssel alkalmazzák az emberi együttélés, a társas érintkezés alapvető szabályait. Alakuljanak ki a köznapi helyzeteknek megfelelő magatartási szokások. Tevékenységeikben (játék, tanulás, munka), kapcsolataikban legyenek együttműködők, segítőkészek.

Alakuljon helyes önismeretük, erősödjön önbizalmuk. Törekedjenek önmaguk ellátására, járuljanak hozzá elemi szükségleteik biztosításához.

Törekedjenek viselkedésük, magatartásuk irányítására, indulataik szabályozására. A lehetőségeiknek, fejlettségüknek és önállóságuknak megfelelően legyen igényük szabadidejük hasznos eltöltésére.

3.6 Képesség szerint differenciált csoportok szervezése a kultúrtechnikai foglalkozásokon

A középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek különböző fejlődési lehetőségei miatt a tanulók képesség szerinti differenciált foglalkoztatása váljon az egyéni képességek fejlesztésének egyik legfontosabb eszközévé.

A kultúrtechnikai foglalkozások előkészítésére megfelelő időt kell biztosítani. Amennyiben a tanuló a középső szakasz befejezésekor ezeken a fejlesztési részterületeken a csoport nagy többségével nem tud együtt haladni, egyéni és kiscsoportos formában vagy a csoportos differenciált foglalkoztatás keretében kell megkapnia a számára szükséges fejlesztést.

Az adott foglalkozási keretben, a korábbi ismeretek szinten tartása mellett a praktikus tevékenységek végzésére, életviteli és gyakorlati ismeretek elsajátítására kell törekedni. Amennyiben a tanuló

képességfejlődésében, terhelhetőségében pozitív irányú változás figyelhető meg, az egyéni fejlesztése során arra kell törekedni, hogy csatlakozhasson a többiekhez.

A tanulók értékelését, minősítését, az egyes évfolyamoknál való továbbhaladás feltételeit a helyi pedagógiai programban kell szabályozni. Így lehetővé válik, hogy a súlyosabban sérült, gyengébb képességű tanulók magasabb évfolyamba lépése automatikus legyen.

3.7 Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozásainak célja, hogy az iskolai fejlesztéshez, tanórai foglalkozásokhoz szervesen kapcsolódva jelentősen csökkentse a fogyatékoságból eredő, szomatikus és pszichés hátrányokat, elősegítse a szociális érést.

A rehabilitációs és rehabilitációs tevékenységek tervezését előzze meg pedagógiai diagnózis elkészítése. A folyamatos diagnosztizálás segítse a fejlesztéshez szükséges tartalmak, eszközök, módszerek megtalálását, az egyéni fejlesztési program kidolgozását. A rehabilitáció és rehabilitáció kijelölt szakaszai iránymutatók, a szakaszhatárok a tanulók életkorának és fejlettségi szintjének megfelelően átjárhatóak. Ezeknek a foglalkozásoknak a feladatai ajánlások a tevékenységi formák megszervezéséhez.

Alsó szakasz

- Ebben az időszakban a rehabilitációs foglalkozások kiemelt feladata a kognitív funkciók fejlesztése szenzomotoros tapasztalatszerzés útján.
- Bazális stimuláció.
- Az előkészítő időszak fontos rehabilitációs feladata a vizuomotoros koordináció és a grafomotoros ügyesség fejlesztése.
- Feladat a beszédindítás, beszédkésztetés, beszédállapot javítása, a szókincs fejlesztése.

Középső szakasz

- Az egyéni fejlődési sajátosságokat alapul véve az előkészítő időszak rehabilitációs és rehabilitációs fejlesztése, megerősítése történik.
- Az értelmi képességek, a figyelem az emlékezet a gondolkodás fejlesztésére irányuló tevékenységek csökkentik a nagyfokú egyéni eltéréseket.
- Az orientációs képességek (tér, idő) fejlesztése, az ismeretek gazdagítása, a cselekvőképesség alakítása segíti a tájékozódó képesség kialakulását.
- A verbális és nem verbális kommunikációs technikák alkalmazásával gazdagodik érzelmi élete, társas kapcsolata, szociális érzékenysége.
- A helyi sajátosságokhoz, szükségletekhez igazított különféle terápiák alkalmazása csökkenti a lemaradást az egész személyiség fejlődésében.

Felső szakasz

- Ebben az időszakban a rehabilitációs és rehabilitációs tevékenységek közül kiemelt jelentősége van az eddig hasznosított terápiáknak, a kommunikációs technikák alkalmazásának.

3.8 A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók iskolai nevelése, oktatása

A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók iskolai nevelésében a tantárgyi célok és feladatok aprólékos felbontásban, értelmezésben és árnyaltabb szakmai reflexióban nyernek értelmet, amelyet a helyi tantervben jeleníthet meg az intézmény.

A nevelhetőség szempontjából nagyon eltérő adottságok miatt az egyes tantárgyaknál jelentkező tartalom elsősorban tevékenységet jelez. A tevékenységek – helyzetek, szituációk, a közvetlen tapasztalati, érzékszervi megismerés – széles skáláját sorakoztatják föl. A tantárgyhoz kötődő speciális tevékenységek egyben utalnak arra is, hogy általuk mely képességek, készségcsoportok fejlesztése, kialakítása kínálkozik. A tanulók egyéni szükségleteinek ismeretében kerülhet sor a képességfejlesztés apró lépésekre bontott kimunkálására és megjelenítésére, a követelmények helyi szintre történő lebontására a helyi tantervben és a fejlesztési tervekben.

TANTÁRGYI RENDSZER ÉS ÓRASZÁMOK A KÖZÉPSÚLYOS ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLÁI SZÁMÁRA

1–8. évfolyam

Tantárgyak	Az évfolyamok óraszámjai							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Olvasás-írás előkészítése	2	2	0	0	0	0	0	0
Olvasás-írás elemei	0	0	4	4	4	4	4	4
Beszédfejlesztés és környezetismeret	4	4	4	4	4	4	0	0
Társadalmi ismeretek és gyakorlatok	0	0	0	0	0	0	2	2
Számolás-mérés előkészítése	2	2	0	0	0	0	0	0
Számolás-mérés elemei	0	0	2	4	4	4	3	3
Önkiszolgálás	2	2	2	0	0	0	0	0
Életviteli és gondozási ismeretek	0	0	0	2	3	3	6	6
Ábrázolás-alakítás	2	2	2	2	2	2	3	3
Ének-zene	2	2	2	2	2	2	2	2
Játékra nevelés	2	2	2	0	0	0	0	0
Mozgásnevelés	3	3	3	3	3	3	0	0
Testnevelés	0	0	0	0	0	0	3	3
Környezet- és egészségvédelem	0	0	0	0	2	2	2	2
Kötött óraszám	19	19	21	21	24	24	25	25
Szabadon tervezhető	1	1	1	1	1	1	2	2
Kötelező óraszám	20	20	22	22	25	25	27	27

A témakörök tartalmi feldolgozásánál, valamint a tanulókkal szemben támasztott követelményeknél megjelenő tevékenységi szintek magyarázata:

Együttműködéssel:

A tevékenység közben passzív közreműködő, nem ellenkezik, mozdulataival igyekszik segíteni.

Segítséggel:

A tevékenység végzése közben a felnőtt aktív közreműködésére, segítségére, támogatására van szükség. Részfolyamatokat önállóan is elvégez.

Irányítással:

A felnőtt felügyelete mellett, szóbeli útmutatás, tanácsadás vagy nonverbális jelek mellett végzi a tevékenységet.

Önállóan:

A felnőtt jelenlétében végzi a tevékenységet, de nincs verbális útmutatás.

Olvasás-írás előkészítése

1–2. évfolyam

Célok

Az olvasás-írás elsajátításához szükséges alapkészségek fejlesztése:

- az érzékelés és észlelés (vizuális, akusztikus, mozgásos és szeriális),
- a figyelem,
- az emlékezet,
- a gondolkodás,
- a verbális és nonverbális kifejezőkészség területén (alaki és tartalmi), és a rész–egész viszony készségfejlesztése.

Feladatok

- A tanulók képességeinek figyelembevételével folyamatosan alakítsa ki a tantárgy tanításához szükséges alapkészségeket.
- A készségek kialakításánál építsen a tantárgyi koncentrációra.
- Feladatai legyenek változatosak, keltse fel a tanulók érdeklődését, alkalmazkodjon értelmi képességeikhez és életkori sajátosságaikhoz.
- Fejlessze az íráshoz szükséges finommozgásokat.
- Alapozza meg a tanulói jellemvonások kialakulását (rendszeresség, pontosság, társak megbecsülése)
- Segítse a feladatokhoz való pozitív hozzáállást, feladatok elfogadását, a feladattartást.

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.
Heti óraszám	2	2
Éves óraszám	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	1.	2.
A finommozgások előkészítése az íráshoz	×	×
Beszédfejlesztés	×	×
Emlékezet-, gondolkodás-, figyelemfejlesztés	×	×
Szem-kéz koordinációjának fejlesztése	×	×
Térorientációs gyakorlatok	×	×
Vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása	×	×

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztés kialakítása.	Beszédtechnika fejlesztése: légzésgyakorlatok utánzással, a helyes légzés technika kialakítása. Hallásdifferenciáló készség fejlesztése: játékos hangutánzások segítségével (állathangok, társak hangja, a környezet tárgyait hangja). Egyszerű hangforrások felismerése. Ritmus fejlesztése együttműködéssel. Egyszerű mondókák, versek mozgással, játékkal kísérése. Szókincsbővítés segítségével. Az öt körülvevő közvetlen környezetében lévő személyek, tárgyak kiválasztása megnevezés alapján. Kommunikációs készségfejlesztés segítségével, játékos formában. Situációs és szerepjátékokban a mindennapi tevékenységek lejátszása.
Térorientációs gyakorlatok	Téri relációk felismerése, létrehozása. Relációs fogalmak: alá–fölé, alatt–fölött, előtt, mellett. Irányok: le–fel.
Vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása	Segítséggel formaalakítás, mozgással (járás, futás) padlóra rajzolt alakzatok körbemozgása, majd lefedése tárgyakkal.
A finommozgások előkészítése az íráshoz	Ismerkedés a tárgyakkal: a tapintással érzékelhető tulajdonságok megismerése (forma, szilárdság) együttműködéssel
Szem-kéz koordinációjának fejlesztése	Együttműködéssel labda gurítása, dobása, elkapása, golyó, gyöngy, gomb, apró tárgyak összegyűjtése dobozba, rakosgatás. Soralkotás: balról jobbra iránytartással. Függőleges irányú soralkotás tárgyakkal (fentről lefelé) iránytartással. Festés: szivaccsal, tenyérrel, ecsettel. Homokba, padlóra rajzolás. Nyomdázás krumplival.
Emlékezet-, gondolkodás-, figyelemfejlesztés	Segítséggel rövid szavak utánmondása. Tárgyak megfigyelése, megnevezése. Mondókák együttmondással.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztés	Beszédtechnika fejlesztése: együttműködéssel légzés technika további gyakorlása, játékos ajak- és nyelvgyakorlatok, szívógyakorlat. Magánhangzók felismerése szájállásról. Hallásdifferenciáló készségfejlesztés: egyszerű hangforrások felismerése, megkülönböztetése. Szótagok utánmondása játék közben, segítséggel. Rövid–hosszú, halk–hangos differenciálása. Ritmusfejlesztés: mondókák, versek, kiszámoló letapsolása, kopogása, gyors–lassú. Szókincsbővítés: tárgyak, tárgyképek kiválasztása megnevezés alapján (emelkedő elemszámmal). Tömondatok alkotása cselekvéshez kötötten. Azonos keresése segítséggel (elszört tárgyak közül azonos tárgyak keresése). Képes lottó, képes dominó. Egyszerű, kétfelé vágott képek összeillesztése.
Beszédfejlesztés mozgásos játékkal kísérése.	Anyanyelvi, irodalmi élmények: versek, mondókák együttes elmondása mozgással, képeskönyvek nézegetése. Mesék: 2-3 epizódból álló egyszerű mesék meghallgatása. Kommunikációs készség fejlesztése segítséggel: a mindennapi tevékenységek lejátszása szituációs és szerepjátékokkal, a szabályok alkalmazása, betartása.

Térorientációs gyakorlatok	Lateralitás: szívdobogás (bal), bemutatkozás (jobb), (segítséggel). Relációs fogalmak: előtte, közben, mögötte, utána.
Vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása	Vonalvezetési gyakorlatok segítségével homokban, padlón krétával, zsírkrétával. A helyes ceruzafogás kialakítása. Álló–fekvő vonalak vázolgatásának gyakorlása. Írómozgás: balforgású csigavonal, fészek rajza. Átírás, csöbeírás, vonalfolytatás. Lendületes írásmozgás átírással. Helyes testtartás kialakítása.
A finommozgások előkészítése az íráshoz	Tapintással érzékelhető tulajdonságok megismerése (hideg–meleg, sima–érdes). Gyurmázás: gömbölyítés–lapítás, hengerítés, nyújtás. Segítséggel ujjtorna – csipegetések, ujjmondókák.
Szem-kéz koordinációjának fejlesztése	Gyöngyfűzés szabadon, segítségével. Gombolás, toronyépítés kockából. Tárgyak pörgetése. Soralkotások (eleje–vége fogalmának kialakítása, balról jobbra). Kétféle elemből.
Emlékezet-, gondolkodás-, figyelemfejlesztés	Segítséggel rövid szavak uránmondása, tárgyak megfigyelése, megnevezése, letakarás után a hiányzó tárgy megnevezése (1-2 tárgy). Rövid versek, mondókák tanulása együttmondással.

Követelmény

- A beszédszervi gyakorlatok végzésénél legyen együttműködő.
- Legyen képes állathangok utánzására, társai hangjainak, valamint a környezetében lévő zörejek felismerésére.
- Írányított, csoportos tevékenységbe kapcsolódjon be.
- A feladatok elvégzésénél törekedjen a szabályok betartására.
- Ismerje fel a soralkotás ritmusát, próbálja meg utánózni azt (segítséggel).
- Ismerkedjen az irányokkal: fentről le, balról jobbra, utánzással alkalmazza azokat.
- A téri relációkat – megnevezésre – segítségével alkalmazza.
- Segítséggel használja a különböző írásszervezőket. Gyakorolja a helyes ceruzafogást.
- Legyen képes a tanult mondókákat, verseket, dalokat a csoport tagjaival együtt elmondani.

Olvasás-írás elemei

3–8. évfolyam

Célok

Az olvasás-írás elsajátításához szükséges készségek és képességek folyamatos fejlesztése:

- a fogalmi gondolkodás megalapozása,
- könnyen érthető, rövid szöveg elolvasása, értelmezése, néhány egyszerű gondolat leírása,
- az elsajátított olvasási technikával olyan képességek kialakítása, amelyek hozzásegítik a kommunikációs eszközök használatához, a mindennapi életbe való beilleszkedéshez.

Feladatok

- Olvasás-írás elsajátításához szükséges készségek és képességek egyénre szabott fejlesztése.
- Fejlessze tovább az elemi szintű fogalmi gondolkodást.
- Kialakított képességeit segítségével tudja használni életközegében való tájékozódásban, környezetének megismerésében.

Óraszámok

Évfolyamok	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	4	4	4	4	4	4
Éves óraszám	148	148	148	148	148	148

Témakörök

Témakör	Évfolyamok					
	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Beszédfejlesztés	×	×	×	×	×	×
Térorientációs gyakorlatok	×	×	×	×	×	×
A finommozgások előkészítése az íráshoz	×					
Szem-kéz koordinációjának fejlesztése	×					
Betűtanítás	×	×	×	×	×	×
Olvasás	×	×	×	×	×	×
Írás	×	×	×	×	×	×
Értő olvasás				×	×	×

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztés	<p>Beszédtechnika fejlesztése, a beszédszervek további ügyesítése (ajak-nyelvyakorlatok). Zöngés–zöngétlen hangok megfigyelése (nyakra tett kézzel). Tárgyak, tárgyképek nevéből az első hang kiemelése.</p> <p>Ritmusfejlesztés: ritmusok letapsolása, kopogása, szavak ritmizálása, ritmikus sorok kirakása tárgyakkal, képekkel, a kirakott sorminta leutánzása (2 elemből).</p> <p>Szókincsbővítés, fogalmi szint fejlesztése: tárgyak, tárgyképek csoportosítása, azonos keresése: szín, méret, forma szerinti csoportosítás (minta és megnevezés alapján). Több részre (3-4) vágott kép összeállítása képről, irányított kérdésekkel mondatalkotás.</p> <p>Anyanyelvi, irodalmi élmények: rövid mesék meghallgatása, lejátssza dramatizálással, bábokkal, a verbális emlékezet fejlesztése.</p>
Térorientációs	<p>Elöl–hátral, függőleges–vízszintes fogalmának érzékeltetése. Lateralitás: bal–jobb tudatosítása, begyakorlása. Tárgyak sorba rendezése balról jobbra – sor eleje, vége, közepe fogalom kialakításának megkezdése, gyakorlása.</p>
A finommozgások előkészítése az íráshoz	<p>Ujjgyakorlatok, bal–jobb irányok felismerése és megkülönböztetése síkban.</p> <p>Vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása.</p>
Szem-kéz koordinációjának fejlesztése.	<p>Íráselemek. Soralkotások két elemből (pálcika, korong, balról jobbra. Képpolvasás: sorok, oszlopok olvasása.</p>
Íráselemek tanítása	<p>Álló egyenes, fekvő egyenes, ferde, “c”-vonal, körvonal, alsó ívelésű vonal, felső ívelésű vonal, horogvonal, felső hurokvonal, alsó hurokvonal, jelölés színekkel.</p> <p>Íráselemek vázolása, átírása utánzással.</p>

Írásjelek írása sorközbe, majd segítséggel vonalrendszerbe.

Betűtanítás: <i>a, i, í, o, ó, m, l.</i>	Hangkihallási gyakorlatok, hang egyeztetése ajakállással (magánhangzó), szógyűjtés adott hanggal, hangleválasztás szókezdő helyzetben, hang felismerése szavakban, hanghelyzetek, jelölésük (eleje–vége), hang-, betűegyeztetés, adott betű keresése betűsorban, adott betűhöz tárgyképek gyűjtése.
Olvasás	Összeolvasás a tanult betűkkel, hangösszevonási gyakorlatok kép segítségével. Összeolvasás, összeolvasási gyakorlat vízszintes és függőleges sorokban. Összeolvasás: az új hang a szótag elején. Szótagok, szavak egyeztetése tárgyképpel (egytagú kétbetűs szavak, kéttagú négybetűs szavak), szótagolvasás gyakorlása vízszintes és függőleges sorokban. Versek, mondókák tanulása.
Írás	A tanult betűk írása: az írott betűforma tanítása az íráselemek metódusa szerint történik. Írás füzetbe előírás után, másolás tábláról, kétbetűs szótagok írása, másolása írótról írótra, betűk írása diktálásra. A betűk időtartama, ejtésük, jelölésük.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztés	Beszédtechnika további fejlesztése. Hallási differenciáló gyakorlatok: zöngés-zöngételen gyakorlása, különböző hanghelyzetek felismerése, szó eleje, vége, "benne". Rítmusfejlesztés: többtagú szavak letapsolása, kopogása. Szókincsbővítés: fogalmi szint fejlesztése, 3-4 képből álló képsor kirakása, szógyűjtés, mondatalkotás.
Térorientációs gyakorlatok	A tanult téri helyzeteket ismerje fel, nevezze meg, egyeztetve alkalmazza. Irányok transzformálása síkra.
Betűtanítás: <i>e, v, u, ú, t, á, s, p.</i>	Hiányzó betűk, szótagok pótlása, hárombetűs szavak kirakása diktálásra, mondatkezdő betűk, nevek jelölése pirossal, mondatvégi írásjel alkalmazása.
Olvasás	Szöveges tárgy-kép-szó egymáshoz rendelése, szó és kép egyeztetése, szó-mondat-kép egyeztetése, adott szóval mondatalkotás, tömondatok olvasása, hárombetűs szavak olvasása, értelmezése. Versek, mondókák tanulása.
Írás	A tanult betűk írása sorközben, betűk, szótagok, szavak másolása, betűk, kétbetűs szavak írása, diktálása.

Követelmény

- Legyen képes segítséggel felismerni a tanult hangot a szó közben, szó végén, tudja letapsolni az adott szavakat.
- Tudjon adott szóval – segítséggel – mondatot alkotni.
- Legyen jártas a téri orientációk elnevezésének felismerésében.
- Egyéni képességeinek megfelelően ismerje fel a tanult betűket.
- Legyen képes a tanult betűt tudásszintjének megfelelő módon másolni, önállóan írni.
- Legyen képes az ismert képeket és szavakat egymáshoz rendelni.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztés	Helyes artikuláció, időtartam, hangsúly, hanglejtés, hangerő. Szókincsbővítés: több képből álló

Térorientációs gyakorlatok	Tanult téri helyzetek folyamatos gyakorlása, egyre nagyobb önállósággal, transzformálása síkra (közel-távol, itt-ott).
Betűtanítás:	Szótagok, szavak kirakása, hiányzó betűk, szótagok pótlása, kétszótagú szavak írása, <i>ö, ő, c, é, k, ü, ú, f, b, z.</i> mondatkezdő betűk, nevek jelölése. Mondatvégi írásjel: kérdőjel.
Olvasás	Kétszótagú szavak, rövid mondatok olvasása, értelmezése, szöveges tárgy-kép-szó egymáshoz rendelése, szó-kép egyeztetése, mondat-kép egyeztetése, adott szóval mondatalkotás, versek, mondókák tanulása.
Írás	Tanult betűk írása sorközben, szavak, rövid mondatok másolása, betűk, rövid szavak írása diktálásra, betűk másolása nyomtatotról írottra.

Követelmény

- Egyéni képességeinek megfelelően ejtse a hangokat, a szavakat.
- Tudjon a képekről egyéni képességeiknek megfelelően mondatot alkotni.
- Használja segítséggel a téri orientáció elnevezéseit, alkalmazza azokat.
- Az elsajátított olvasási szintnek megfelelően ismerje fel, kapcsolja és írja a tanult betűket.
- Tudjon rövid mondókákat segítséggel elmondani.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztés	Beszédtechnika, hallásdifferenciálás. Személyi adatok gyakorlása. Mondatok tartalmi bővítése, pontosítása mi?, mit?, hol?, hová? kérdésekre válaszoló szavakkal.
Térorientációs gyakorlatok	A tanult téri helyzetek alkalmazása az egyéni képességeknek megfelelően.
Betűtanítás:	Szótagok, szavak kirakása, hiányzó betűk, szótagok pótlása, nevek, <i>d, j, n, h, sz, r, g, ny.</i> mondatkezdő betűk jelölése. Mondatvégi írásjel: felkiáltójel.
Írás	Betűírás füzetbe, vonalrendszerbe, rövid szavak másolása írottról írottra, rövid mondatok másolása, nyomtatotról írottra, betűk, rövid szavak írása, tollbamondása (látási, hallási előkészítéssel).
Olvasás	Két-, háromtagú szavak, rövid mondatok olvasása, értelmezése, 5-6 képből álló képsor értelmezése, sorba rakása, szöveges tárgy-kép-szó egymáshoz rendelése, szó-kép egymáshoz rendelése, mondat-kép egyeztetése, adott szóval (pedig, de, mert) összetett mondat alkotása.
Értő olvasás	Rövid történet, olvasmány elolvasása, értelmezése.

Követelmény

- Egyéni képességeinek megfelelően alkosson bővített mondatot.
- Tudja elmondani tanult személyi adatait.
- Használja önállóan az ismert téri relációkat.
- Egyéni képességeinek megfelelően ismerje fel, kapcsolja és írja a tanult betűket.
- Legyen képes egyéni képességeinek megfelelően másolni.
- Tudjon néhány verset, mondókát elmondani.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztés	Beszédtechnika, hallásdifferenciálás. Személyi adatok gyakorlása. Mondatok tartalmi bővítése mikor?, milyen? kérdésre válaszoló szavakkal.
Térorientációs gyakorlatok	A tanult téri helyzetek önálló alkalmazása.
Betűtanítás:	Szótagok, szavak kirakása, nevek, mondatok helyesírása. <i>cs, gy, zs, ty, ly, x, y, w.</i>
Írás	Betűírás füzetben, vonalközben. Szavak, rövid mondatok másolása írottról írottra, nyomtatottról írottra. Egyszerű tömondatos szöveg alkotása segítséggel, leírása. Mondatok tollbamondásának előkészítése, látó-halló módszerrel. Üdvözlőlap írása.
Olvasás	Szótagok, szavak olvasása. Két-, háromtagú szavak, rövid mondatok olvasása, értelmezése. Zárt szótagok, mássalhangzó-torlódásos szavak olvasása, 7-8 képből álló képsor értelmezése, időrendi sorrendbe állítása.
Értő olvasás	Rövid történetek, olvasmányok, mesék olvasása, értelmezése. Versek, mondókák olvasása, megtanulása, olvasmányok feldolgozása.

Követelmény

- Fokozódó önállósággal, változó szituációban alkalmazza személyi adatait.
- Egyre kevesebb segítséggel tájékozódjon a térben.
- Egyéni képességeinek megfelelően ismerje fel a tanult betűket, kapcsolja és írja azokat.
- Legyen képes rövid történetek bővített mondatokban való elmondására.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztés	Beszédtechnika, személyi adatok gyakorlása. Mondatok tartalmi bővítése hogyan? kérdésre válaszoló szavakkal.
Térorientációs gyakorlatok	A tanult téri helyzetek alkalmazása fokozódó önállósággal.
Betűtanítás	Nagybetűk tanítása.

Témakör	Tartalom
Írás	Szövegírás vonalközbe és segédvonalra. Szavak, rövid mondatok másolása írottról írottra, nyomtatottról írottra. Bővített mondatos szöveg alkotása, leírása. Írás diktálás után. Személyi adatok és rövid levél írása, nyomtatványok kitöltése.
Olvasás	Szöveges tárgy-kép-szó egymáshoz rendelése, szó és kép egyeztetése, mondat és kép egyeztetése. Mondat mondattal való egyeztetése. Tagmondatok összefüggéseinek felismerése. Megadott szóval mondatalkotás.
Értő olvasás	Rövid olvasmányok, mesék, történetek, történelmi szemelvények olvasása, feldolgozása. Versek, mondókák olvasása, megtanulása. Ismerkedés a betűrenddel, olvasás térképről (városok, folyók stb.).

Követelmény

- Az elsajátított olvasástechnika használata a mindennapi élethelyzetekben való tájékozódásnál.
- A térbeli viszonyok gyakorlati alkalmazása a kultúrtechnikai ismereteknél.

- A személyi adatok alkalmazása.
- Egyéni képességeinek megfelelően legyen képes a hétköznapi életben előforduló írásbeli feladatok végzésére.

Beszédfejlesztés és környezetismeret

1–6. évfolyam

Célok

- A tanulók helyes és tiszta hangképzésének kialakítása.
- Fejlődjön a tanulók beszédkézsége, alakuljon ki a köznyelvben használatos egyszerű nyelvi formák használata.
- A tanulók szóbeli kifejezőképességének, adekvát kommunikációjának fejlesztése.
- A beszéd általi további ismeretszerzés segítése.
- A tanulók ismerkedjenek meg környezetük tárgyaival, szerezzenek természeti és társadalmi környezetükből olyan tapasztalatokat, amelyek a helyzetüknek, fejlettségüknek megfelelő biztonságos eligazodáshoz, tájékozódáshoz szükségesek.
- A környezetben való tájékozódás kialakítása, elemi szintű összefüggések felfedeztetése és ebből elemi következtetések levonása.
- A megfigyelőképesség, emlékezet, gondolkodás fejlesztése.
- A környezethez való alkalmazkodóképesség kialakítása.

Feladatok

- A tantárgy járuljon hozzá a megközelítően tiszta és helyes hangképzéshez, a beszédkézség fejlesztéséhez, a köznyelvben használatos egyszerű nyelvi formák használatához.
- Érje el, hogy a tanulók kívánságaikat szóban fejezzék ki, kérdésekre válaszoljanak, az utasításokat megértsék, és ennek megfelelően cselekedjenek.
- Segítse hozzá a tanulókat az elemi szintű összefüggések felismeréséhez és a következtetések levonásához.
- Juttassa el a tanulókat a beszédfejlesztés olyan szintjére, hogy a beszéd által további ismeretszerzésre képesek legyenek.
- Nyújtson lehetőségeket, hogy a tanulók a természeti és társadalmi környezetükből tapasztalatokat és ismereteket szerezhessenek a helyzetüknek, fejlettségüknek megfelelő biztonságos tájékozódáshoz, eligazodáshoz.
- Alakítsa ki a kultúrált élet szokásait, a természethez és a társadalmi környezethez való fogékonyságot, a helyes érzelmi és erkölcsi viszonyt.
- Járuljon hozzá a passzív és aktív szókincs gazdagításához.

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Heti óraszám	4	4	4	4	4	4
Éves óraszám	148	148	148	148	148	148

Témakörök

Témakör	Évfolyamok					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Beszédfejlesztési gyakorlatok	x	x	x	x	x	x
Iskolánk	x	x	x	x	x	x
Család	x	x	x	x	x	x
Foglalkozások		x	x	x	x	x
Lakás	x	x	x	x	x	x
Étkezés	x	x	x	x	x	x
Ünnepek	x	x	x	x	x	x
Testünk ápolása	x	x	x	x	x	x
Ruházat	x	x	x	x	x	x
Utca, közlekedés	x	x	x	x	x	x
Üzletek, vásárlás	x	x	x	x	x	x
Növények	x	x	x	x	x	x
Állatok	x	x	x	x	x	x
Időbeli tájékozódás	x	x	x	x	x	x
Intézmények, középületek						x

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztési gyakorlatok	Légző-, fújó-, ajak-, nyelv-, rágó-, szívógyakorlatok, állat-hangok utánzása. Szókincsbővítés, tárgyak megnevezése. Mondókák utánmondással, versek együttmondással.
Iskolánk	Saját név, társak neve, saját jel, társak jele. Nevelő neve. Köszönési formák. Berendezési tárgyak, játékok, eszközök felismerése, megmutatása segítséggel. Iskolánk helyiségei, az ott folyó tevékenységek megismerése.
Család	Apa, anya neve, megmutatása képen segítséggel.
Lakás	Konyha, szoba berendezési tárgyai. Használati tárgyak felismerése (megnevezési gyakorlatok képről is).
Étkezés	Néhány étel felismerése, megnevezése segítséggel.
Ünnepek	Családi ünnepek. Az ünnephez kapcsolódó mesék és mondókák, valamint jellegzetes tárgyak bemutatása.
Testünk ápolása	Testrészek megmutatása együttműködéssel (fej, törzs, végtagok). Érzékszervekkel végzett gyakorlatok. Kézmosás, zsebkenő és WC használatának

	gyakorlása.
Ruházat	Ruhadarabok megismerése, felismerése, megmutatása együttműködéssel.
Utca, közlekedés	Közlekedési eszközök felismerése együttműködéssel. Az utca részei: járda, úttest.
Üzletek, vásárlás	Kirakatok nézegetése, piac, közös vásárlás együttműködéssel. A konvencionális beszédformák alkalmazásának kialakítása.
Növények	Fű, fa, virág megfigyelése együttműködéssel, gyümölcsök és zöldségek megismertetése, megnevezése. Mese a növényekről.
Állatok	Háziállatok megfigyelése, felismerése együttműködéssel, hangutánzási gyakorlatok, állatmesék.
Időbeli tájékozódás	Évszakok, időjárással kapcsolatos megfigyelések együttműködéssel, napszakok (reggel, este), megfigyelési gyakorlatok.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztési gyakorlatok	Légző-, fújó-, ajak- és nyelvgyakorlatok segítséggel. Állat- hangok utánzása, tárgyak megnevezése utánmondással, mondókák, versek együttmondással.
Iskolánk	Teljes név, osztályfok, társak, tanárok neve, megnevezése. Berendezési és használati tárgyak, játékok, eszközök megnevezése, egyeztetése. Az iskola (diákothon) helyiségei, az ott dolgozók és az általuk végzett tevékenységek megismerése.
Család	Saját teljes név gyakorlása, testvérek felismerése képről, megnevezésük segítséggel.
Foglalkozások	A tanuló szűkebb környezetében előforduló foglalkozások szereplői, munkájuk, eszközeik bemutatása, megfigyelése.
Lakás	Szoba, konyha, fürdőszoba berendezési tárgyai, hozzájuk kapcsolódó cselekvések megnevezése segítséggel.
Ünnepek	Családi ünnepek. Ünnepi készülődés, zenehallgatás, versek, mondókák együttmondással.
Testünk ápolása	Érzékszervekkel végzett gyakorlatok. Tisztálkodás, fésülködés segítséggel. Testrészek megnevezése utánmondással.
Ruházat	Saját ruhadarab felismerése segítséggel.
Utca, közlekedés	Megfigyelések végzése az utcán. Közlekedési eszközök felismerése együttműködéssel. Gyalogátkelő, jelzőlámpa felismerése, alapvető gyalogos közlekedési szabályok gyakorlása, utazás járművel, az utazás közbeni alapvető viselkedési szabályok kialakítása.
Üzletek, vásárlás	Élelmiszerbolt látogatása, vásárlás együttműködéssel. Az ott dolgozók munkájának megfigyelése.
Növények	Környezetükben lévő virágok megfigyelése, felismerése. Legjellemzőbb gyümölcsök, zöldségek bemutatása, megnevezési gyakorlatok segítséggel. Mesék a növényekről.
Állatok	Háziállatok jellemző jegyeinek felismerése, hangutánzási gyakorlatok, állatmesék.

Követelmény

- Tanult adatait beszédállapotának megfelelően tudja elmondani.
- Segítséggel mutassa meg testrészeit, érzékszerveit.
- Ismerje tanterme és környezete dolgozóit, tárgyait.
- Segítséggel egyeztesse a tanult növényeket, állatokat.
- Segítséggel mondjon mondókat.
- A nonverbális kommunikáció alapjainak használata segítséggel.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztési Beszédmotoros gyakorlatok.	Tárgyak megnevezése segítséggel. Mondatalkotás képről kérdőszó segítségével. Analog mondatok alkotása segítséggel. Mondókák, versek.
Iskolánk	Udvar, játszótér, sportpálya megismerése, a játék- és sporteszközök megnevezése segítséggel.
Család	Szülők neve, családtagok tevékenysége, cselekvések megnevezése segítséggel.
Foglalkozások	A tanuló tágabb környezetében előforduló különböző foglalkozású emberek munkájának megismertetése, eszközeik bemutatása, csoportosítások.
Lakás segítséggel.	A lakás részei, berendezések, funkciójuk, cselekvések egymáshoz rendelése,
Étkezés	Főétkezések, terítés, néhány étel megnevezése. Az étkezésnél használt eszközök megnevezése segítséggel.
Ünnepek	Verstanulás, részvétel iskolai és társadalmi ünnepi megemlékezéseken, az alkalomhoz illő viselkedés kialakítása. Mesék, mondókák.
Testünk ápolása	Testrészek megnevezése, megmutatása. Kézmosás, fogmosás, WC-használat helyes sorrendjének megnevezése képek segítségével. A tisztaság és az egészség kapcsolata.
Ruházat Utca, közlekedés	Az öltözködés sorrendje, irányítás mellett a ruhadarabok megnevezése. Közlekedési eszközök fogalmának bővítése. Közlekedési szabályok, viselkedési normák alkalmazása segítséggel.
Üzletek, vásárlás	Közös vásárlás, áruféleségek megnevezése segítséggel.
Növények	Virágok felismerése, egyeztetési gyakorlatok segítséggel. Gyümölcsök, zöldségek megfigyelése, megnevezése, csoportosításuk.
Állatok	Baromfiudvar fogalmának kialakítása. Lakóinak felismerése, megnevezése, jellemző külső tulajdonságaik megnevezése segítséggel, táplálékuk, lakhelyük megismerése. Mesék az állatokról.
Időbeli tájékozódás	Évszakok, időjárási jelenségek megnevezése segítséggel, napirend összeállítása.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
---------	----------

Beszédfejlesztési Beszédmotoros gyakorlatok. melléknév,	Tárgymegnevezés segítségével, mondatbővítés kérdőszó segítségével, tárgy, helyhatározó alkalmazásával. Mondókák, versek tanulása.
Iskolánk	Padlás, pince megismerése, funkciója; irányítással.
Család	Nagyszülők felismerése képről, megnevezése irányítással. Munkanap, pihenőnap különbségének megfigyelése, képes napirend összeállítása.
Foglalkozások	Iparosok munkájának megismerése, eszközeik csoportosítása.
Lakás	A lakás további helyiségei, berendezési tárgyainak, eszközeinek megnevezése, funkciójuk.
Étkezés	Tízórai, uzsonna napszakokhoz rendelése, ételféleségek, eszközök csoportosítása, ünnepi szokások kialakítása.
Ünnepek	Ünnepi szokások, hozzájuk kapcsolódó versek, dalok, segítségével.
Testünk ápolása	Köröm, haj, szempilla megnevezése, ápolása. Az ápoláshoz használt eszközök felismerése, megnevezése.
Ruházat	Alsó- és felsőruházat csoportosítása képekkel.
Utca, közlekedés	Megkülönböztető jelzések megismerése, felismerése, közlekedési és utazási szabályok betartása, balesetek megelőzésére törekvés.
Üzletek, vásárlás	Vásárlás önkiszolgáló boltban, viselkedési szabályok alkalmazása.
Növények	Növény részeinek bemutatása, megnevezése. Konyhakert fogalmának kialakítása, , megnevezése.
Állatok	Háziállatok és kicsinyeik elnevezése. Gazdasági udvar fogalmának kialakítása. Néhány erdei állat bemutatása, mesék az állatokról.
Időbeli tájékozódás	Évszakok változásainak megfigyelése, a hét napjainak felsorolása. Napszakok – tegnap, ma, holnap – fogalmának kialakítása, képes órarend készítése.

Követelmény

- Mondataiban tudja használni a bővítményeket.
- Fejlettségi szintjének megfelelően használja a gyűjtőfogalmakat, igényelje a segítséget.
- Beszédképességének megfelelően tudjon egy-két mondatot képről elmondani.
- Mutassa meg testrészeit, érzékszerveit.
- Képességeinek megfelelően tájékozódjon az időben.
- Ügyeljen önmaga és környezete tisztaságára.
- Ismerjen néhány verset és mondókát.
- Tanulmányai előrehaladtával legyen képes a számára szükséges segítséget felismerni és igényelni.
- Tudja használni a legfontosabb metakommunikációs jeleket.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztési gyakorlatok	Beszédmotoros gyakorlatok. Tárgymegnevezés, mondat- alkotás. Mondatbővítés kérdőszó segítségével, hely-, idő-, cél-, eszközhatározó alkalmazásával. Mondókák, versek tanulása.

Iskolánk	Műhelyek, raktárak megismerése, funkciójuk.
Család	Születési hely, idő. Anyja leánykori neve. Lakcím gyakorlása.
Foglalkozások	További iparosok munkájának megismerése, eszközeinek csoportosítása.
Lakás megismerése.	Kézi és elektromos háztartási gépek megismerése, megnevezése. Lakóházak típusainak
Étkezés	Konzervek, mireliték megismerése, felhasználása. Az ételféleségek körében szerzett ismeretek bővítése.
Ünnepek	Nemzeti, társadalmi, családi ünnepekre készülődés irányítással. Az ünnepek eredete, történetek ismertetése.
Testünk ápolása	Ízületek megnevezése. Egészségügyi ismeretek, testápolás, fertőzések. Kórház.
Ruházat	Évszaknak és alkalomnak megfelelő ruhadarabok kiválasztása irányítással.
Utca, közlekedés	Helyi és távolsági, valamint a tömegközlekedés fogalmának kialakítása, mondókák ismertetése.
Üzletek, vásárlás	Áruház látogatása, áruféleségek megnevezése, konvencionális kifejezések gyakorlása irányítással.
Növények	A fa részeinek bemutatása. Zöldségek, gyümölcsök szedése, tárolása, tartósítása. Gabonafélék megismertetése, megnevezése, felhasználása.
Állatok	Háziállatok fogalmának bővítése. Hobbiaállatok. Ház körül élő állatok csoportosítása (hasznos, káros). Mesék az állatokról.
Időbeli tájékozódás	Évszakok, hónapok nevei sorrendben, cselekvések napszakokhoz rendelése.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztési gyakorlatok	Beszédmotoros gyakorlatok. Tárgyak megnevezése, mondatalkotás, mondatbővítés.
Iskolánk megnevezése.	A tanterem makettjének elkészítése. Környező utcák nevezetességeinek megismerése,
Család	Személyi adatok, szülők, társak, tanárok nevének gyakorlása.
Foglalkozások	Iskola, üzletek, intézmények dolgozói, szolgáltatások egymáshoz rendelése irányítással.
Lakás	Lakás helyiségei, berendezései, funkciói, rendeltetészerű használata. Lakóházak típusok szerinti csoportosítása.
Étkezés	Hagyományos és ünnepi ételek válogatása.
Ünnepek	Nemzeti, családi, egyházi, társadalmi ünnepek csoportosítása, az ünnepekhez kapcsolódó történetek ismertetése.
Testünk ápolás	Testséma fogalmának kialakítása, testrészek, érzékelés, tisztálkodás. Az egészségmegőrzés, betegségek megelőzése témakörben tanultak gyakorlása.
Ruházkodás	Ruhadarabok kiválasztása, csoportosítása különféle szempontok szerint.

Utca, közlekedés	Járművek közlekedési szintek szerinti csoportosítása. A gyalogos közlekedés szabályainak betartása. Helyi, távolsági és tömegközlekedés.
Üzletek, vásárlás	Üzletekről, vásárlásról tanultak rendszerezése.
Növények	A szobanövények megismertetése, ápolásuk. Lombos, tűlevelű, lombhullató, örökzöld fa fogalmának kialakítása, csoportosítási gyakorlatok. Gyümölcsök, zöldség- és gabonafélék felhasználása, tárolása, tartósítása.
Állatok	Vadon élő állatok, erdei, mezei, vízi állatok, ragadozók. Csoportosítás kültakaró, táplálkozás, szaporodás, élőhely, felhasználás szerint. Mesék feldolgozása.
Időbeli tájékozódás	Napok, hetek, hónapok, évszakok, év felosztásának gyakorlása.
Intézmények, középületek	Közintézmények főfogalmának kialakítása. Csoportosítási gyakorlatok. Mozi, színház, művelődési ház, múzeum, rendelőintézet, kórház, gyógyszertár, posta, tűzoltóság, rendőrség, mentőállomás, pályaudvar, hajóállomás, repülőtér tevékenységének megismerése.

Követelmény

- Tudja a beszédet és a megismert jeleket az elemi szintű kommunikációban használni.
- Tudjon tájékozódni közvetlen környezetében, térben és időben.
- Törekedjen a megfelelő viselkedési szint betartására utcán, iskolában, otthon és a megismert közintézményekben.
- Alakuljon ki igénye önmaga és környezete tisztán tartására.
- Törekedjen a kulturált étkezési formák betartására.
- Tudjon megfelelően viselkedni családi és társadalmi ünnepek alkalmával.
- Ismerje fel a tanult növényeket és állatokat, tudja azokat elhelyezni természetes környezetükben.
- A megismert szempontok szerint végezzen főfogalmi csoportosításokat.
- A tanult verseket és mondókákat egyéni képességeinek megfelelően tudja felidézni.

Társadalmi ismeretek és gyakorlatok

7–8. évfolyam

Célok

- Fokozódó önállósággal bővítse és alkalmazza a beszédfejlesztés tantárgy témakörein belül megtanult ismereteit.
- Nyújtson olyan ismereteket, melyek elősegítik a tanuló látókörének kibővítését, tágabb környezetének pontosabb megismerését.
- Segítse a tanulót önmaga és társai teljesebb megismeréséhez a felnőtt életre való felkészülés érdekében.

Feladatok

- Tegye lehetővé, hogy a tanuló megszerzett ismereteit az élet különböző szinterein a gyakorlatban alkalmazhassa.
- Az ismeretek csoportosításán, általánosításán keresztül nyújtson alkalmat a tanuló számára fogalmi gondolkodása fejlődésére.
- Bővítse a tanuló ismereteit és nyújtson lehetőséget a megfelelő viselkedés kialakításához a társas kapcsolatokban (családi, baráti, munkahelyi).

Óraszámok

Évfolyamok

7. 8.

Heti óraszám	2	2
Éves óraszám	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	7.	8.
Személyi adatok	×	×
Vásárlási gyakorlatok	×	×
Közlekedés	×	×
Ünnepek	×	×
Szociális és társadalmi szituációs gyakorlatok	×	×
Társas kapcsolatok	×	×
Előkészület a felnőtt életre	×	×
Lakóhelyismeret	×	×

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Személyi adatok	Saját személyi adatainak és a család adatainak gyakorlása, szülők foglalkozásának megnevezése irányítással.
Vásárlási gyakorlatok	Szaküzletek (élelmiszer-, háztartási, cipő-, ruha-, papír-, írószertbolt), piac. Vásárlási helyzetgyakorlatokban való aktív részvétel irányítással.
Közlekedés	Közlekedési szabályok gyakorlása, közlekedési lámpák, rendőri karjelzések megismerése. Szárazföldi, vízi és légi közlekedési eszközök megnevezése, jegyváltás gyakorlása irányítással.
Ünnepek	Nemzeti, családi ünnepekhez kapcsolódó szokások gyakorlása irányítással.
Szociális és társadalmi szituációs gyakorlatok	Mozi, művelődési ház, múzeum, posta, rendőrség látogatása, segítségkérés módjainak gyakorlása irányítással.
Társas kapcsolatok	Önismeret, önbizalom, önkontroll alakítása, empátia, tolerancia fogalmának kialakítása, hiányosságok megbeszélése. Családi és munkahelyi kapcsolatokban való részvétel irányítással.
Előkészület a felnőtt életre	Családi munkamegosztás. Munkahelyi viselkedési formák tudatosítása. Zsebpénz, fizetés beosztásának gyakorlása irányítással.
Lakóhelyismeret	Felszíni formák, vizek felismerése térképen. Falu, város, főváros megkülönböztetése. Terepszal tal használata, makett készítése.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Személyi adatok	Személyi adatoknak és a család adatainak gyakorlása, a szülők foglalkozásának megnevezése irányítással.
Vásárlási gyakorlatok	Vásárlási gyakorlatok az ismert boltokban fokozódó önállósággal. A vásárlási igény alapján az optimális üzlet kiválasztása irányítással. Bevásárlóközpontok megismerése.
Közlekedés	A szabályok, lámpák, rendőri karjelzések ismeretének alkalmazása. A közlekedési eszközök megválasztása, jegyváltás gyakorlása irányítással.
Ünnepek	Nemzeti ünnepekhez kapcsolódó ismeretek alkalmazása. Családi ünnepekhez kapcsolódó szokások. Vendéglátás, vendégvárás szabályainak megismerése irányítással.
Szociális és társadalmi szituációs gyakorlatok	Szabadidő eltöltésének megszervezése. Pályaudvar látogatása. Veszélyforrások felismerése a környezetben és a közlekedésben. Segítségkérés módjainak gyakorlása irányítással.
Társas kapcsolatok	A tulajdonságok káros és hasznos voltának megkülönböztetése. A megfelelő viselkedési forma kialakítása a családi és munkahelyi kapcsolatokban, irányítással.
Előkészület a felnőtt életre	Munkafegyelmi és balesetvédelmi szabályok felismerése. Lakás, táplálkozási és ruházkodási költségek beosztása irányítással.
Lakóhelyismeret	Tájékozódás a gazdasági térképen. Ország, haza fogalmának kialakítása, terepasztal, makett használata irányítással.

Követelmény

- Fokozódó önállósággal használja saját és közvetlen környezete adatait.
- Bővítse ismereteit a pénz értékéről és beosztásáról.
- Fokozódó önállósággal alkalmazza a közlekedési szabályokat és használja a közlekedés különféle színtereit.
- Irányítás mellett használja a szolgáltató- és közintézményeket, ismerje azok funkcióit.
- Váljon egyre biztosabbá énképe.
- A megismert tulajdonságok figyelembevételével alakuljon személyes kapcsolatrendszere.
- Legyenek elemi ismeretei Magyarország földrajzáról.

Számolás–mérés előkészítése

1–2. évfolyam

Célok

- Alakítson ki a tanulóknál olyan elemi ismereteket, amelyek szűkebb környezetükben eljuttatják őket az érzékeléstől, észleléstől a tárgyfogalom kialakulásához.
- A tárgyakkal végzett cselekvések alapozzák és alakítsák elemi gondolkodási funkcióikat, elemi számfogalmukat.

Feladatok

- Keltse fel a tanulók érdeklődését a szűkebb környezetükben megfigyelhető tárgyak, jelenségek iránt (gyűjtögessen, manipuláljon).

•Készítse elő a tanulókat a tárgyak legegyszerűbb mennyiségi, téri, alak, kiterjedéssel helyzetének elemi szintű megértéséhez.

•Fejlessze formaérzékelésüket, motorikájukat (finommotorikájukat), tapintásukat.

Óraszámok

	Évfolyamok	
	1.	2.
Heti óraszám	2	2
Éves óraszám	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	1.	2.
Elemi tapasztalatok a tárgyak kiterjedéséről, formai tulajdonságairól	×	×
Térbeli tájékozódás	×	×
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	×	×

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Elemi tapasztalatok a tárgyak kiterjedéséről, formai tulajdonságairól	Együtműködéssel figyelje meg, mutassa meg: nagyság (kicsi, nagy), kerek, szögletes.
Térbeli tájékozódás	Együtműködéssel figyelje meg, mutassa meg: alatta, fölötte, mellette, előtte (irányok, fel-le).
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	Együtműködéssel figyelje meg, mutassa meg: sok, kevés, semmi, határozatlan mennyiségű halmazok.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Elemi tapasztalatok a tárgyak kiterjedéséről, formai tulajdonságairól	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg: nagyság (kicsi, nagy), ugyanolyan, rövid-hosszú, egyforma, kerek, szögletes.
Térbeli tájékozódás	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg: alatta, fölötte, mellette, előtte, (irányok, fel-le, eleje-vége).

Mennyiségek felismerése,
összehasonlítások,
viszonyítások,
mennyiségekkel végzett
műveletek

Segítséggel figyelje meg, mutassa meg: sok, kevés, semmi,
határozatlan mennyiségű halmazok, több, kevesebb,
ugyanannyi.

Követelmény

- Segítséggel bizonyítsa, hogy a tárgyak kiterjedéséről, formai tulajdonságairól elemi tapasztalatok birtokába jutott.
- Az elemi térbeli viszonyokról kialakult ismereteit segítségével alkalmazza.
- Segítséggel tudjon cselekvésbe ágyazottan mennyiségeket összehasonlítani.
- Segítséggel ismerkedjen meg a rövid–hosszú fogalmával.
- Mutassa meg az eleje–vége helyzeteket.

Számolás–mérés elemei

3–8. évfolyam

Célok

- Alapozza meg számlálással a tanulók számfogalmait. Mennyiségfogalmaikat mélyítse el összehasonlításokkal, csoportosításokkal, rendezésekkel és kiegészítésekkel.
- Fokozatosan fejlessze a tanulók megismerési képességeit a tárgyak tulajdonságairól (nagyság, forma, szín).
- Műveletek megtanulásával járuljon hozzá a logikus gondolkodás elemi szabályainak kialakulásához.
- Az ok-okozati összefüggések felismerése, mértékegységek megismerése; fejlessze problémamegoldó képességüket.

Feladatok

- A tanulónak elemi tapasztalatok nyújtása környezetük tárgyainak kiterjedéséről, formai tulajdonságairól, gyűjtögetéssel, válogatással, rendezéssel, összehasonlítással, rakosgatással.
- A tanulók cselekvés közben változtassák meg a különböző tárgyak, eszközök térbeli helyzetét.
- A tanulók elemi idői tájékozódásának kialakítása és fejlesztése folyamatos gyakoroltatással és a tapasztalatok feldolgozásának segítségével.
- Halmazok, mennyiségek felismertetése, számolási műveletek végeztetése.
- Mértékegységek, mérések gyakoroltatása.

Óraszámok

Évfolyamok	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	2	4	4	4	3	3
Éves óraszám	74	148	148	148	111	111

Témakörök

Témakör	Évfolyamok					
	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Elemi tapasztalatok a tárgyak kiterjedéseiről, formai tulajdonságairól	x	x	x	x	x	x

Térbeli tájékozódás	x	x	x	x	x	x
Időbeli tájékozódás			x	x	x	x
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	x	x	x	x	x	x
Mértékegységek, mérések, a pénz			x	x	x	x

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Elemi tapasztalatok a tárgyak kiterjedéséről, formai tulajdonságairól	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg: nagyság (kicsi, nagy), ugyanolyan, rövid, hosszú, egyforma, vékony, vastag, kerek, szögletes, gömb.
Térbeli tájékozódás	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg, egyeztesse: alatta, fölötte, mellette, előtte, mögötte, közel, távol, között, eleje, közepe, vége, itt, ott.
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg, egyeztesse, azonosítsa, párosítsa: sok, kevés, semmi, határozatlan mennyiségű halmazok, több, kevesebb, ugyanannyi, relációk, halmazok számossága, számkörbővítés 5-ig, számjegyek felismerése, számsorok, számszomszédok.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Elemi tapasztalatok a tárgyak kiterjedéséről, formai tulajdonságairól	Egy szempont szerint segítséggel egyeztessen, párosítson tárgyakat, alkalmazza a tanult ismereteket. Végezzen alapvető szétválogatásokat, csoportosításokat, ismerje fel a változásokat. Végezzen alapvető összehasonlításokat, rendezéseket, bontásokat: nagyság (kicsi, nagy), ugyanolyan, rövid, hosszú, egyforma, vékony, vastag, keskeny, gömb, kocka.
Térbeli tájékozódás	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg, egyeztesse és alkalmazza: alatta, fölötte, mellette, előtte, mögötte, közel, távol, között, eleje, közepe, vége, itt, ott, irányok (felfelé, lefelé).
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg, egyeztesse, azonosítsa, párosítsa: sok, kevés, semmi, határozatlan mennyiségű halmazok, több, kevesebb, ugyanannyi, relációk, halmazok számossága, számkörbővítés 5-ig, számjegyek írása (1-2-3-4-5), számsorok, számszomszédok.

Követelmény

- Válogasson, csoportosítson, hasonlítsa össze tárgyakat hosszúságuk, szélességük, formai tulajdonságuk, kiterjedésük alapján.
- Alkosson halmazokat, 1-2 jellemző tulajdonság szerint segítséggel legyen képes halmazok bontására, egyeztetésére, halmazok, tulajdonságainak változtatására.
- Ismerje fel az eleje, vége helyzeteket, segítséggel alkalmazza azokat.
- Egyre nagyobb önállósággal tájékozódjon az 5-ös számkörben.
- Feltűnő jegyek alapján ismerje fel a rész–egész viszonyát.

- Segítséggel használja a relációs jeleket.
- Számjegyek írása 5-ös számkörben segítséggel.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Elemi tapasztalatok a tárgyak kiterjedéséről, formai tulajdonságairól	Egyre nagyobb önállósággal figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, egyeztesse, azonosítsa, nevezze meg: nagyság (kicsi, nagy), ugyanolyan, rövid, hosszú, egyforma, vékony, vastag, széles, keskeny, magas, alacsony, kerek, szögletes. Segítséggel: mennyiségállandóság gyakorlatai folyadékkal. Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, egyeztesse, azonosítsa, nevezze meg: henger, gömb, kocka, síkidomok.
Térbeli tájékozódás	Egyre nagyobb önállósággal figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel: alatta, fölötte, mellette, előtte, mögötte, közel, távol, közötté, eleje, közepe, vége, itt, ott, irányok (felfelé, lefelé, alsó, felső, középső).
Időbeli tájékozódás	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel: évszakok, napszakok, napok, hónapok, óra, életkor (idős, fiatal).
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	Egyre nagyobb önállósággal figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg: sok, kevés, semmi, határozatlan mennyiségű halmazok, több, kevesebb, ugyanannyi, relációk, halmazok számossága. Segítséggel végezzen alapvető szétválogatásokat, csoportosításokat, ismerje fel a változásokat: számkörbővitések 10-ig, számjegyek írása, 6, 7, 8, számsorok, szomszédok, bontás, hozzáadás, elvétel, műveleti jelek, összeadás, kivonás.
Mértékegységek, mértékek, a pénz	Segítséggel figyelje meg: pénzürmék: 1, 2, 5 Ft. Pénzjegyek, a pénz értéke, olcsó, drága. Vásárlás.

Követelmény

- A tanuló az alsó szakaszban megszerzett számolás–mérés elemei tevékenységrendszerre építve fejlődjön tovább.
- Segítséggel közvetlen környezetében ismerje fel a tárgyak kiterjedését (hosszúság, szélesség, magasság).
- A környezet tárgyainak térbeli kiterjedését (kerek, szögletes stb.) önállóan különítse le.
- Segítséggel 5-ös számkörben tudjon tárgyképet, számképet, számjegyet számnévvvel is egyeztetni.
- Tudjon 10-ig tárgyakat megszámlálni, segítséggel alkotson növekvő–csökkenő számsort.
- Ismerje az 5-ös körhöz tartozó pénzürméket.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Elemi tapasztalatok	Egyre nagyobb önállósággal figyelje meg, mutassa meg, a tárgyak kiterjedéséről, ismerje fel, egyeztesse, nevezze meg: nagyság (kicsi, formai tulajdonságairól nagy), ugyanolyan, rövid, hosszú, egyforma, vékony, vastag, széles, keskeny, magas, alacsony, kerek, szögletes, henger, gömb, kocka, síkidomok. Segítséggel: mennyiségállandóság gyakorlatai folyadékkal.
Térbeli tájékozódás	Egyre nagyobb önállósággal figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel: alsó, felső, középső, alatta, fölötte, mellette, előtte, mögötte, közel, távol, közötté, eleje, közepe, vége, itt, ott.

Időbeli tájékozódás	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel: évszakok, napszakok, napok, hónapok, óra, életkor (idős, fiatal).
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	Egyre nagyobb önállósággal figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg: sok, kevés, semmi, határozatlan mennyiségű halmazok, több, kevesebb, ugyanannyi, relációk, halmazok számossága. Segítséggel végezzen alapvető szétválogatásokat, csoportosításokat, ismerje fel a változásokat, végezzen alapvető számtani műveleteket: számkörbővítés 10-ig, számjegyek írása, 9–10, számsorok, szomszédok, bontás, pótlás, hozzáadás, elvétel, műveleti jelek, összeadás, kivonás.
Mértékegységek, mértékek, a pénz	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, végezzen alapvető becsléseket, viszonyításokat: pénzürmék: 1, 2, 5, 10 Ft. Pénzjegyek, a pénz értéke, olcsó, drága. Vásárlás.

Követelmény

- Segítséggel ismerje fel, egyeztesse az egyszerű sík- és térbeli formákat.
- Segítséggel 10-es számkörben tudjon tárgyképet, számképet, számjegyet számnévvel is egyeztetni.
- Segítséggel jelezze a mennyiségek változását közvetlen tapasztalat alapján, tárgyi manipulációval.
- Segítséggel végezzen mennyiségek változtatásával kapcsolatos tevékenységet.
- Tudjon tárgyakkal egyszerű műveleteket 10-es körben végezni.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Elemi tapasztalatok	Egyre nagyobb önállósággal figyelje meg, mutassa meg, a tárgyak kiterjedéséről, ismerje fel, egyeztesse, nevezze meg: nagyság (kicsi, formai tulajdonságairól nagy), ugyanolyan, rövid, hosszú, egyforma, vékony, vastag, széles, keskeny, magas, alacsony, kerek, szögletes, henger, gömb, kocka, síkidomok.
Térbeli tájékozódás	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg, végezzen alapvető összehasonlításokat: alsó, felső, középső, alatta, fölötte, mellette, előtte, mögötte, közel, távol, közötté, eleje, közepe, vége, itt, ott.
Időbeli tájékozódás	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, végezzen alapvető összehasonlításokat: évszakok, napszakok, napok, hónapok, naptár, ünnepnapok, óra, egész óra, életkor (idős, fiatal).
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	Önállóan figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg: sok, kevés, semmi, határozatlan mennyiségű halmazok, több, kevesebb, ugyanannyi, relációk, halmazok számossága. Segítséggel végezzen alapvető szétválogatásokat, csoportosításokat, ismerje fel a változásokat, végezzen alapvető számtani műveleteket: számkörbővítés 20-ig, számjegyek írása (1–10), számsorok, szomszédok, bontás, pótlás, hozzáadás, elvétel, műveleti jelek, összeadás, kivonás.
Mértékegységek, mértékek, a pénz	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, végezzen alapvető becsléseket, viszonyításokat: pénzürmék: 1, 2, 5, 10, 20 Ft. Pénzjegyek, a pénz értéke, olcsó, drága. Vásárlás.

Követelmény

- Önállóan ismerje fel, egyeztesse az egyszerű sík- és térbeli formákat.
- Segítséggel 20-as számkörben tudjon tárgyképet, számképet, számjegyet számnévvel is egyeztetni.
- Segítséggel tudja a mennyiségeket összehasonlítani, irányítással vegye észre a mennyiségi állandóságot.

- Tudjon 20-ig tárgyakat megszámlálni.
- Segítséggel végezze a becslést valamennyi tanult mértékegységnél.
- A tanult mértékegységeket a gyakorlatban segítséggel alkalmazza.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Elemi tapasztalatok	Önállóan figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, egyeztesse, nevezze meg: nagyság (kicsi, nagy), ugyanolyan, rövid, hosszú, egyforma, vékony, vastag, széles, keskeny, magas, alacsony, kerek, szögletes, henger, gömb, kocka, síkidomok.
Térbeli tájékozódás	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg, végezzen alapvető összehasonlításokat: alsó, felső, középső, alatta, fölötte, mellette, előtte, mögötte, közel, távol, közötté, eleje, közepe, vége, itt, ott, irányok.
Időbeli tájékozódás	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, végezzen alapvető összehasonlításokat: évszakok, napszakok, napok, hónapok, naptár, ünnepnapok, óra, egész óra, életkor (idős, fiatal).
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek számkörbővítés 20-ig,	Önállóan figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg: sok, kevés, semmi, határozatlan mennyiségű halmazok, több, kevesebb, ugyanannyi, relációk, halmazok számszáma. Egyre nagyobb önállósággal végezzen alapvető szétválogatásokat, csoportosításokat: számjegyek írása 20-ig, számsorok, számszomszédok. Ismerje fel a változásokat, végezzen alapvető számtani műveleteket: bontás, pótlás, hozzáadás, elvétel, műveleti jelek, összeadás, kivonás.
Mértékegységek, mértékek, a pénz	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, végezzen alapvető becsléseket, viszonyításokat, méréseket: súly, folyadék, hosszúság, pénzürmék: 1, 2, 5, 10, 20 Ft, pénzjegyek, a pénz értéke, olcsó, drága. Vásárlás.

Követelmény

- Végezze egyre pontosabban a mennyiség és számjegy azonosítását a 20-as számkörben.
- Egyre nagyobb önállósággal végezzen műveleteket 20-as számkörben, és jegyezze le azokat.
- Segítséggel végezzen becsléseket a tanult mértékegységek, felhasználásával.
- Egyre önállóbban használja az órával kapcsolatos ismereteit.

Önkiszolgálás

1–3. évfolyam

Célok

•Az iskoláskor előtti nevelési tapasztalatokra építve kialakítani és fejleszteni a tanulók személyes kompetenciáját és alapvető szociális képességeit.

•A szociális szokásrendszer kialakításával és alkalmazásával formálni a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók praktikus képességeit, alkalmazkodni tudását, önkiszolgálási, önellátási és önállósági szintjét.

Feladatok

•Célirányos tevékenységekkel, gyakorlással járuljon hozzá elemi önellátási szokások (testápolás, étkezés, öltözködés stb.) kialakításához, az elsajátított ismereteknek – a jártasság szintjén – napi életben való alkalmazásához, begyakorlásához. A tevékenységek végeztetésére, begyakorlására a mindennapi élethelyzetek adta lehetőségeket maximálisan ki kell használni.

•Alakítsa ki a személyi higiénia iránti igényt, készítse a tanulókat ehhez kapcsolódó eszközök alkalmazására.

•Segítse a tanuló saját testén való tájékozódását, a testrészek fogalmának kialakulását.

•Járuljon hozzá a térbeli és időbeli tájékozódást segítő alapfogalmak rögzítéséhez, adekvát alkalmazásához.

•Készítse fel a tanulókat az igényes, az évszaknak és az időjárásnak megfelelő öltözködésre, a ruhagondozás elemi ismereteinek elsajátítására.

•Alakítsa ki a tanulók fejlettségének megfelelő olyan önkiszolgálási, önellátási képességeket, valamint szociális motívumokat, amelyek képessé teszik magasabb szintű gondolkozási, életviteli és gyakorlati ismeretek befogadására. Járuljon hozzá a kulturált étkezés szabályainak kialakításához, a gyakorlottság szintjén alkalmazásához.

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.
Heti óraszám	2	2	2
Éves óraszám	74	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok		
	1.	2.	3.
Öltözködés	x	x	x
Személyi higiénia (testápolás)	x	x	x
Étkezés	x	x	x
Környezetrendezés, környezetmegóvás	x	x	x
Gondozási tevékenység		x	x

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Öltözködés levétele.	Vetkőzés együttműködéssel: cipő, csizma, sapka, sál, kesztyű, felső- és alsóruházat
felvétele.	Felöltözés együttműködéssel: alsó- és felsőruházat, cipő, csizma, sapka, sál, kesztyű

	Ruházarak kezelése együttműködéssel: gombolás, húzózár, patent, csat használata.
Személyi higiénia (testápolás)	Segítséggel kézmosás, mosakodás, fogápolás, WC-használat, zsebkendő és szalvéta használata.
Étkezés	Segítséggel evőeszközök használata, terítés, felelősi teendők ellátása.
Környezetrendezés, környezetmegóvás	Segítséggel táneszközök, játékok elővétele, elrakása, szekrények, polcok adekvát használata. Étkezések, foglalkozások befejezését követő rendcsinálás, tisztán tartás. Irányítással közvetlen környezet tisztán tartása, hulladék helyének megtalálása, lábtörlő használata.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Öltözködés	Vetkőzés segítséggel: cipő, csizma, sapka, sál, kesztyű, felső- és alsóruházat levétele. Felöltözés segítséggel: alsó- és felsőruházat, cipő, csizma, sapka, sál, kesztyű felvétele. Ruházarak kezelése segítséggel: gombolás, húzózár, patent, csat használata.
Személyi higiénia (testápolás)	Segítséggel fogápolás. Irányítással kézmosás, mosakodás, WC, zsebkendő, szalvéta használata.
Étkezés	Segítséggel terítés, felelősi teendők ellátása. Önállóan evőeszközök alkalmazása.
Környezetrendezés, környezetmegóvás	Irányítással táneszközök, játékok elővétele, elrakása, szekrények, polcok adekvát használata, közvetlen környezet tisztán tartása, hulladék helyének megtalálása. Étkezések, foglalkozások befejezését követően rendcsinálás. Önállóan lábtörlő használata.
Gondozási tevékenység	Segítséggel körömápolás, lábbelik ápolása, virágápolás. Segítséggel ruhák összehajtogatása, fogas, vállfa használata.

Követelmény

- Legyen együttműködő az öltözködés során, segítséggel öltözzön és vetkőzzön.
- Az evőeszközöket rendeltetésszerűen használja.
- A személyi higiénia és a testápolás során a cselekedtetéssel begyakorolt ismereteit a felnőtt irányítása mellett tudja alkalmazni.
- Tudjon saját testén tájékozódni, utasításokat adekvátan végrehajtani.
- Jeljeze szükségletét, segítséggel képes legyen a WC használatára.
- Tájékozódjon közvetlen környezetében, az elpakolások során találja meg a játékok, tárgyak, egyéni felszereléseinek helyét.
- A felnőtt irányítása mellett alapvető gondozási munkákba – képességéhez mérten – kapcsolódjon be.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Öltözködés	Vetkőzés: önállóan cipő, csizma, sapka, sál, kesztyű, felső- és alsóruházat levétele. Felöltözés: önállóan alsó- és felsőruházat, cipő, csizma, sapka, sál, kesztyű felvétele.

	Ruházarak kezelése: segítséggel húzózár, patent, csat használata, gombolás önállóan.
Személyi higiénia (testápolás)	Önállóan kézmosás, mosakodás, fogápolás, WC, zsebke- dő és szalvéta használata, étkezés előtti teendők.
Étkezés	Segítséggel kés, önállóan kanál és villa használata, étkezés utáni teendők. Irányítással terítés, felelősi teendők ellátása.
Környezetrende- zés, környezetmegóvás	Önállóan taneszközök, játékok elrakása, szekrények, pol- cok adekvát használata, közvetlen környezet tisztán tartása, hulladék helyének megtalálása. Étkezések, foglalkozások befejezését követően rendcsinálás.
Gondozási tevékenység	Segítséggel teremgondozás, takarítási eszközök használata, ruhagondozás. Irányítással lábbelik ápolása, megfelelő tárolása, dísznövények gondozása. Önállóan felelősi tevékenységek ellátása, különböző nevelési szintereken. Irányítással ruhák összehajtogatása, tárolása változó környezetben.

Követelmény

- Tudjon önállóan levetkőzni, felöltözni és irányítás mellett cipőt fűzni.
- Tudjon az évszaknak megfelelő ruházatot kiválasztani, legyen igényes az öltözködésben. Fokozódó önállósággal végezzen gondozási tevékenységet.
- Alkalmazza az evőeszközök helyes használatát. Irányítással tartsa be a kulturált étkezés szokásrendjét.
- Tudjon tájékozódni közvetlen környezetében, ismerje fel a mikrokörnyezetben található tárgyak, foglalkozási eszközök helyét, tudja azokat önállóan a helyükre rakni.

Életviteli és gondozási ismeretek

4–8. évfolyam

Célok

- Alakítson ki a tanulóknál olyan ismereteket, szokásokat, készségeket és képességeket, amelyekkel a mindennapi életben előforduló egyszerű önellátó, konyhai takarítási és gondozási feladatok elvégzésére – kisebb irányítással – képessé válnak.
- A tanulók manuális képességeinek, finommotorikájának és mozgáskoordinációjának fejlesztésével segítse az elemi munkavégző képesség kialakítását.
- Növelni a belső késztetést az önkifejezésre, a tanult ismeretek egyre nagyobb önállósággal való alkalmazására.

Feladatok

- A textillel végezhető tevékenységnél megismert technikák megismertetésével, elsajátításával, elemi szintű alkalmazásával készítse elő a tanulókat a művészeti terápiák alkalmazásához.
- Biztosítson a tanulók képességeihez igazodó megfelelő gyakorlást, megerősítést az alapvető önellátási, gondozási tevékenységek elsajátításához.
- Járuljon hozzá, hogy a megtanult munkafolyamatok munkasorrendjét a gyakorlati tevékenységek során alkalmazni tudják.
- Készítse fel a tanulókat arra, hogy munkájukat értékelni tudják, segítse a reális énkép, önértékelés kialakítását.
- Keltse fel a tanulók érdeklődését a természetes anyagok megmunkálhatóságáról, biztosítsa az alkotás örömeinek és hasznosságának megtapasztalását.
- Járuljon hozzá a tanulók esztétikai neveléséhez, alakítson ki olyan szokásokat, hogy igényük legyen közvetlen környezetük rendben tartására.
- Segítse olyan személyiségjegyek kialakítását, mint a pontosság, a rendszeret, az embertársak megbecsülése.

•Biztosítsa a higiénés szokások kialakítását, készítsen fel a piktogramok felismerésére, azok jelentéseinek megértésére.

Óraszámok

Évfolyamok	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	2	3	3	6	6
Éves óraszám	74	111	111	222	222

Témakörök

Témakör	Évfolyamok				
	4.	5.	6.	7.	8.
Textilmunkák	x	x	x	x	x
Konyhai munkák	x	x	x	x	x
Kertgondozás	x	x	x	x	x
Takarítás	x	x	x	x	x
Önkiszolgálás–ruhagondozás	x	x	x	x	x
Vásárlás		x	x	x	x
Piktogramok értelmezése				x	x
Természetes anyagok és alakításuk		x	x	x	x

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Textilmunkák	Anyagvizsgálat érzékszervi tapasztalatszerzés útján: tulajdonságok. Próbálkozás szintjén tűbefűzés. Kevés segítséggel bütorszövet szárazítása, szálbehúzás. Segítséggel textil nyírása, textilcsík gombolyítása, szalagkötés. Varrás. Segítséggel le- és felöltés (fércelő öltés).
Konyhai munkák	Irányítással terítés, mosogatás, törölgetés, konyhai eszközök helyre rakása, rendrakás.
Kertgondozás	Segítséggel gereblyezés, kapálás. Irányítással gyomlálás, locsolás.
Takarítás	Segítséggel seprű, lapát használata. Irányítással portörletés, felmosás.
Önkiszolgálás–ruhagondozás	Segítséggel cipőfűzés, cipőfűző kötése, tépőzár használata önállóan. Irányítással felsőruházat, fehérmű, lábbeli fogalmának alkalmazása. Fokozódó önállósággal saját ruházat felismerése, megnevezése, használata. Önállóan lábbelik párosítása, ruhák hajtogatása, szekrény és fogas használata.

Követelmény

•Segítséggel tudja alkalmazni a varrásban a le- és felöltés technikáját.

•Irányítással tudjon részfolyamatokat elvégezni a konyhai, kertgondozási és takarítási munkákban. Használja adekvátan a megfelelő eszközöket.

•Legyen képes segítséggel textilt nyírni.

•Ismerje fel és válassza meg ruházatát, öltözzön önállóan.

•Irányítással tudja lábbelijét ápolni, megfelelő helyen és módon tárolni.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Textilmunkák	Anyagvizsgálat érzékszervi tapasztalatszerzés útján: megmunkálhatóság. Segítséggel textilcsík gombolyítása. Irányítással textil nyírása. Fokozódó önállósággal szalagkötés. Önállóan szálazás, szálbehúzás. Varrási alapismeretek. Öltésfajták: segítséggel száröltés elsajátítása, tübefűzés, csomózás differenciáltan. Önállóan le- és felöltés gyakorlása.
Konyhai munkák előkészítése.	Önállóan konyhai eszközök helyrerakása, rendrakás. Irányítással kenyérkenés, főzés. Önállóan terítés napszaknak megfelelően, konyhai edények, felszerelések, evőeszközök mosogatása, törölgetése.
Kertgondozás	Irányítással gereblyezés, kapálás. Fokozódó önállósággal gyomlálás, locsolás, virágápolás.
Takarítás	Irányítással seprű, lapát használata. Segítséggel csempe, ajtó lemosása, takarítást megkönnyítő gépek, porszívó használata, játékeszközök tisztítása. Fokozódó önállósággal portörletés, felmosás.
Önkiszolgálás–ruhagondozás	Segítséggel ruhanemű kezelése: húzózár használata. Irányítással cipőfűzés, kötés. Ruhaápolás, ruhagondozás: kézi mosás. A ruházat évszaknak és időjárásnak megfelelő kiválasztása és használata fokozódó önállósággal. Önállóan csatolás, patentolás, kapcsolás.
Vásárlás	Alapvető árucikkek beszerzési helyének megismerése.
Természetes anyagok és alakíthatóságuk	Papírból, textilből, fonalból egyszerű munkadarabok, ajándékok készítése, formák, alakzatok, elemi kompozícióik létrehozása.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Textilmunkák Varrási alapismeretek.	Irányítással textil nyírása, összevarrása, textilcsík gombolyítása. Önállóan szalagkötés. Segítséggel száröltés gyakorlása, huroköltés (pelenkaöltés) megtanulása, varrások eldolgozása, csomókötés cérna végére, balesetmentes eszközhasználat. Irányítással tübefűzés. Önállóan le- és felöltés textilen, formakövetéssel.
Konyhai munkák	Segítséggel étkezések előkészítése: kenyérszeletelés, kenyérpirítás, konzervbontás, főzés előkészítése, főzés jellegének megfelelő edények kiválasztása, gyümölcs-, zöldségghamozás. Segítséggel egyszerű ételek, italok elkészítése. Önálló terítés, mosogatás, törölgetés.
Kertgondozás	Segítséggel ágyások kialakítása, dugványozás. Irányítással talajelőkészítés, magvetés, ültetés, gyomeltakarítás. Növekvő önállósággal gyomlálás, locsolás, virágápolás.
Takarítás	A takarítás eszközei: önállóan seprű, lapát használata. Önállóan portörletés, felmosás, takarítást megkönnyítő gépek, porszívó használata, játékeszközök tisztítása. Ellenőrzés

	mellett tisztító- és fertőtlenítőszer használata.
Önkiszolgálás- ruhagondozás	Cipőfűzés önállóan, cipőkötés irányítás mellett. Mosás: segítséggel gépi mosás, mosógép és centrifuga használata, vasalás, gombvarrás. Önállóan kézi mosás.
Vásárlás	Felnőtt felügyelete mellett alapvető, egyszerűbb árucikkek beszerzési helyének megismerése, egy tétel vásárlása.
Természetes anyagok és alakíthatóságuk	Önállóan textiltől, fonaltól és papírból egyszerű tárgyak készítése.

Követelmény

- Ismerje és tartsa be az egészséges életmód szokásrendjét. Tegyen szert egyre nagyobb gyakorlottságra és önállóságra az öltözködésben, ruhagondozásban, étkezésben és az önellátásban.
- Tudja ruházatát az évszaknak és időjárásnak megfelelően kiválasztani.
- Legyen aktív környezete tisztán tartásában. Használja önállóan a porszívót.
- Legyen gyakorlott a textilféleségek megmunkálásában, az eszközök balesetmentes használatában. Tudja a textilt felválni, gombolyítani és összevarrni. Jártasság szinten alkalmazza a tanult öltéstechnikákat.
- Irányítással használja a kerti szerszámokat és végezzen rendszeres kerti munkát.
- A konyhai munkavégzésben legyen igényes. A konyhai műveletekben képességének megfelelően vegyen részt. A különböző tevékenységeket (étel-előkészítés, egyszerű ételek készítése, mosogatás, konyhai rend kialakítása) egyre kevesebb segítséggel, felnőtt irányítása mellett végezze. A higiénias előírásokat tartsa be.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Textilmunkák	Irányítással szálkihúzás (aszúrozás), hármas fonás. Önállóan textil nyírása csíkra, összevarrása, textilcsík gombolyítása, fonal gombolyítása, rojtozás. Varrási alapismeretek: segítséggel láncöltés elsajátítása. Irányítással a tanult öltésfajták gyakorlása. Önállóan tübefűzés, csomókötés cérna végére, varrások eldolozása. Szövés előkészítése: segítséggel szövés rámán. Önállóan le- és felöltés textilen.
Konyhai munkák	Önállóan élelmiszerek szeletelése, főzés előkészítése, nyersanyagok és főzőedények kiválasztása, a napszaknak megfelelő egyszerű ételek készítése irányítással. Segítséggel egyszerű kezelést igénylő konyhai gépek, háztartási eszközök használata.
Kertgondozás	Irányítással talajművelés. Önállóan gyomlálás, locsolás, virágápolás. Irányítással udvar-, és parkgondozás.
Takarítás	Segítséggel bútorápolás, ablaktisztítás. Önállóan az előző évfolyamokon gyakorolt tevékenységek alkalmazása.
Önkiszolgálás- ruhagondozás	Ruhaápolás, gondozás. Vasalás irányítás mellett. Gombvarrás önállóan, a tanult technikák alkalmazásával. Segítséggel ágyneműcsere.
Vásárlás	Segítséggel az étkezéshez, főzéshez alapanyagok, valamint tisztítószer vásárlása (néhány tétel).
Piktogramok értelmezése	Élelmiszereken, tisztítószerereken, ruhaneműk kezelési útmutatóján található jelek értelmezése.
Természetes anyagok	Agyagozás: segítséggel alapanyag előkészítése, egyszerű és alakíthatóságuk anyagmegmunkálási technikák síkban (mélyített, karcolt

minták). Irányítással a környezetében található növényvilág terméseiből kompozíciók készítése.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Textilmunkák	Textilfajták megkülönböztetése. Önállóan szálkihúzás, fonás. Varrási alpműveletek: segítséggel lapos öltés elsajátítása. Önállóan tanult öltésfajták alkalmazása, egyszerű munkadarab készítése. Irányítással szőnyegszövés rámán.
Konyhai munkák	Segítséggel gyümölcsök konyhai feldolgozása. Felnőtt irányítása mellett – önállóságra törekvéssel – konyhai, háztartási gépek használata. Önállóan egyszerű hideg és meleg ételek előkészítése, elkészítése, tálalása.
Kertgondozás	Talajelőkészítés, talajművelés, udvar- és parkgondozás fokozódó önállósággal. Önállóan virágültetés.
Takarítás	A nagytakarítás műveleteinek megismerése, segítséggel alkalmazása. Irányítással bútor és parketta ápolása, ablaktisztítás.
Önkiszolgálás– ruhagondozás	Ruhaápolás, gondozás. Mosás: mosás előkészítése, ruhaválogatás irányítás mellett. Kézi és gépi mosás, centrifuga használata önállóan. Szárítás, teregetési lehetőségek.
Önkiszolgálás– ruhagondozás	Balesetmegelőzés, veszélyforrások. Vasalás önállóan. Segítséggel kisebb szakadások javítása. Önállóan ágyneműcsere. Önállóan lábbeli gondozása.
Vásárlás	Napi szükségleti cikkek vásárlása felnőtt irányításával.
Piktogramok értelmezése	Élelmiszereken, tisztítószereken, ruhaneműk kezelési útmutatóján található jelek megmutatása (ráismerési szint).
Természetes anyagok és alakíthatóságuk	Segítséggel, irányítással bőr megmunkálása (vágás, ragasztás). Agyagozás: segítséggel különböző mértani formák, elemi figurák készítése.

Követelmény

•Tudja alkalmazni a tanult öltésfajtákat, textilmegmunkálási technikákat. Ezek felhasználásával készítsen önállóan munkadarabokat.

•Tudjon irányítással takarítási és nagytakarítási részműveleteket elvégezni.

•Legyen igényes környezete gondozásában és védelmében, berendezési tárgyai esztétikus kiválasztásában.

•Végezzen rendszeres munkatevékenységet a kertben, vegyen részt közvetlen környezetének (udvar, tanterem, diákothos) tisztán tartásában.

•Segítséggel tudja ruházatát gondozni. Vegye észre és jelezze, ha ruházatán apróbb rendellenességeket észlel. Segítsen ezek kijavításában.

•Tudjon segítséggel ágyneműt cserélni.

•Legyen képes felnőtt irányítása mellett a háztartási és konyhai gépek minél önállóbb használatára. Tartsa be a balesetvédelmi előírásokat.

•Felnőttek irányítása mellett legyen képes konyhai tevékenységhez igazodó alapanyagokat, a mosogathoz megfelelő tisztítószereket vásárolni.

•Tudjon egy-két ajándékot készíteni a természetes alapanyagok megmunkálásával.

Ábrázolás–alakítás

1–8. évfolyam

Célok

- Fejlessze a tanulók önkifejező készségét, képzelőerejét, környezetük pontos megfigyelését, megismerését.
- Segítse a tanulók manuális képességeinek fejlesztését.
- Tapasztalati élmények alapján fejlődjön alkotásvágyuk.
- Biztosítsa a felfedezés, a siker örömét, ezzel járuljon hozzá a tanulók pozitív énképének alakulásához, önismeretük fejlődéséhez.
- A tantárgy szemléletformáló hatása segítse esztétikai érzékük fejlődését.

Feladatok

- Tárgyak, cselekvések, jelenségek megfigyeltetése.
- Az ábrázolás-alakításhoz szükséges eszközök, anyagok megismertetése és megnevezése.
- A munkavégzés során az anyagokról szerzett tapasztalatok összegyűjtése.
- Járuljon hozzá a tanulóknál a szükséges jártasságok és készségek elsajátításához.

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	2	2	2	2	2	2	3	3
Éves óraszám	74	74	74	74	74	74	111	111

Témakörök

Témakör	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Formázás különböző anyagokból	×	×	×	×				
Építés	×	×	×	×				
Papír formálása, alakítása	×	×	×	×				
Vizuális ábrázolás	×	×	×	×	×	×	×	×
Komplex alakító tevékenységek					×	×	×	×
Népünk művészete							×	×
Elemi ismeretek művészeti alkotásokról							×	×

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Formázás különböző anyagokból	Együttműködéssel: anyagvizsgálat érzékszervi tapasztalat útján, homokozás, gyurmázás, só-, lisztgyurmázás, agyagozás, gipszmunka, hó formázása.

Építés	Segítséggel: kirakás, fűzés, nyomótechnikák, szűrőjátékok.
Papír formálása, alakítása	Segítséggel: gyűrés, simítás, tépés, hajtogatás.
Vizuális ábrázolás	Segítséggel: festés, rajzolás.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Formázás különböző anyagokból	Együttműködéssel: anyagvizsgálat érzékszervi tapasztalat útján, homokozás, gyurmázás, só-, lisztgyurmázás, agyagozás, gipszmunka, hó formázása.
Építés	Segítséggel: kirakás, fűzés, nyomótechnikák, szűrőjátékok.
Papír formálása, alakítása	Segítséggel: gyűrés, simítás, tépés, hajtogatás. Együttműködéssel: nyírás.
Vizuális ábrázolás	Segítséggel: festés, rajzolás.

Követelmény

- Segítséggel próbálkozzon emberalakot formázni.
- Segítséggel tudjon kétféle színű és kétféle nagyságú tárgyat ciklikusan felfűzni, egyszerű technikákkal ritmikus sort képezni.
- Együttműködéssel végezzen az ollóval nyíró mozgásokat.
- Segítséggel használja az ecsetet, ceruzát.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Formázás különböző anyagokból	Segítséggel: anyagvizsgálat érzékszervi tapasztalat útján, homokozás, gyurmázás, só-, lisztgyurmázás, agyagozás, gipszmunka, hó formázása.
Építés	Irányítással: kirakás, fűzés, nyomótechnikák, szűrőjátékok.
Papír formálása, alakítása	Irányítással: gyűrés, simítás. Segítséggel: tépés, hajtogatás, nyírás.
Vizuális ábrázolás	Segítséggel: festés, színezés, rajzolás.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Formázás különböző anyagokból	Irányítással: anyagvizsgálat érzékszervi tapasztalat útján, homokozás, gyurmázás, só-, lisztgyurmázás, agyagozás, gipszmunka, hó formázása.
Építés	Önállóan: kirakás, fűzés, nyomótechnikák, szűrőjátékok.

Papír formálása, alakítása	Irányítással: gyűrés, simítás, hajtogatás. Önállóan: tépés, nyírás. Segítséggel: tépés, hajtogatás, nyírás.
-------------------------------	---

Vizuális ábrázolás	Segítséggel: festés, színezés, rajzolás.
--------------------	--

Követelmény

- Egyszerű anyagokból irányítással legyen képes tárgyakat megformázni.
- Tudjon tárgyakat irányítással alak, szín, nagyság szerint felfűzni.
- Papírból segítséggel hozzon létre egyszerű formákat.
- Segítséggel váljon biztosabbá az ecset, a ceruza és az olló használata.
- Segítséggel ismerje fel és nevezze meg a főbb színeket.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális ábrázolás	Irányítással: festés, színezés, rajzolás.
Komplex alakító tevékenységek	Együttműködéssel: tárgyak (játékok, képek) készítése, jellemző jegyeik megfigyelése alapján.

Követelmény

- Együttműködéssel alkosson egyszerű bábokat, képeket, segédeszközöket.
- Irányítással alkalmazza az eddig megismert ábrázolási-alakítási technikákat (festés, színezés, rajzolás).
- Irányítás mellett ismerje fel és nevezze meg a főbb színeket.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális ábrázolás	Irányítással: festés, színezés, rajzolás.
Komplex alakító tevékenységek	Együttműködéssel: tárgyak (játékok, képek) készítése, jellemző jegyeik megfigyelése alapján.

Követelmény

- Együttműködéssel, kombinált technikák alkalmazásával hozza létre alkotásait.
- Színezésnél legyen egyre pontosabb a vonaltartása.
- Ismerje a főbb színeket, tudja azok nevét.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális ábrázolás	Irányítással: festés, színezés, rajzolás.
Komplex alakító tevékenységek	Irányítással: anyagvizsgálat, használhatóság tapasztalatszerzés útján, tárgyak (játékok, képek) készítése.

Népünk művészete Irányítással: hímzés, faragás.

Elemi ismeretek
művészeti alkotásokról Segítséggel szemléljen művészeti alkotásokat.

Követelmény

- Készség szinten használja az eszközöket (ecset, ceruza).
- Irányítással természetes anyagokból báb-, mesefigurákat tudjon készíteni (ember, állat).
- Irányítással ismerkedjen meg néhány népművészeti alkotással.
- Segítséggel ismerkedjen meg egy-két kiemelkedő képzőművészeti alkotással.
- Irányítással tudjon egyszerű textilképeket készíteni.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális ábrázolás	Irányítással: festés, színezés, rajzolás.
Komplex alakító tevékenységek	Irányítással: anyagvizsgálat, használhatóság tapasztalat- szerzés útján, anyagok válogatása szín és használhatóság szerint, tárgyak (játékok, képek) készítése.
Népünk művészete	Irányítással: hímzés, faragás, fazekasság, fonás, népi szokások.
Elemi ismeretek művészeti alkotásokról	Irányítással szemléljen művészeti alkotásokat.

Követelmény

- Irányítással megfigyelés alapján legyen képes vizuális ábrázolásra (szín, forma).
- Egyre nagyobb önállósággal hozzon létre képi és formai alkotásokat a megismert ábrázolási, alakítási technikák egyikével vagy kombinációjával.
- Irányítással ismerje meg a helyi hímzést, 1-2 népszokást.
- Irányítással látogasson meg egy kézműves házat, múzeumot.

Ének-zene

1–8. évfolyam

Célok

- Játékos, felszabadult légkör biztosításával nyújtson segítséget a harmonikus személyiségfejlesztéshez, a féltékenység, a szorongás, a gátlás leküzdéséhez.
- Fejlessze a tanulók esztétikai érzékét, gazdagítsa érzelmeiket.
- Járuljon hozzá a hazafias neveléshez.
- Az együtt éneklés öröme segítse a foglalkozások jó hangulatának kialakítását.
- Az ének-zene mint közös nyelv segítsen összekapcsolni a sérült és ép embereket.

Feladatok

- Az egyenletes lüktetés megéreztetése.
- Mondókák, dalok, körjátékok megismertetése, bővítése.
- Végezzenek ritmikus gyakorlatokat a tempó, a dinamika figyelembevételével.
- Énekeljenek közösen, egyénenként.

- Végezzenek mozgásos-táncos feladatokat.
- Hallgassanak zenét!

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	2	2	2	2	2	2	2	2
Éves óraszám	74	74	74	74	74	74	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Gyermekjátékok	×	×	×					
Gyermekversek	×	×	×	×	×	×		
Gyermekdalok	×	×	×	×	×	×		
Népdalok				×	×	×	×	×
Ünnepkörök dalai	×	×	×	×	×	×	×	×
Tánc- és dramatikus játékok					×	×	×	×
Ritmus- és hallásfejlesztés	×	×	×	×	×	×	×	×

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gyermekjátékok	Együtműködéssel: altatók, tenyérjátékok, simogatók, ujj-játékok, hintáztatók, lovagoltatók, sétáltatók, utánozó játékok.
Gyermekversek	Együtműködéssel: mondókák, kiszámolók, versek.
Gyermekdalok	Együtműködéssel: dalok, fogócskák, körjátékok, felelgetős játékok, párbeszéddek.
Ünnepkörök dalai	Együtműködéssel: családi ünnepek dalai.
Ritmus- és hallásfejlesztés	Együtműködéssel: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, fékező, ingerlő gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, hang- és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata, zenehallgatás.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gyermekjátékok	Segítséggel: altatók, tenyérjátékok, simogatók, ujj-játékok, hintáztatók, lovagoltatók, sétáltatók, utánozó játékok.

Gyermekversek	Segítséggel: mondókák, kiszámolók, versek.
Gyermekdalok	Segítséggel: dalok, fogócskák, körjátékok, felelgetős játékok, párbeszéddek.
Ünnepkörök dalai	Együttműködéssel: családi ünnepek dalai.
Ritmus- és hallásfejlesztés	Együttműködéssel: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, fékező, ingerlő gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, hang- és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata, zenehallgatás.

Követelmény

- Vegyen részt a gyermekjátékokban.
- Érzékelje a mérő löktetését.
- Társaival teremtsen játék közben rövid kontaktust.
- Ismerjen 8-10 mondókát.
- Verset, gyermekdalt segítségével tudjon előadni, kísérelje meg ritmusát tapsolni, kopogni.
- 2-3 ritmushangszert tudjon együttműködéssel megszólaltatni.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gyermekjátékok sétáltatók, utánozó játékok.	Irányítással: altatók, tenyérjátékok, simogatók, ujj-játékok, hintáztatók, lovagoltatók,
Gyermekversek	Segítséggel: mondókák, kiszámolók, versek.
Gyermekdalok	Segítséggel: dalok, fogócskák, körjátékok, felelgetős játékok, párbeszéddek.
Ünnepkörök dalai	Segítséggel: családi ünnepek dalai.
Ritmus- és hallásfejlesztés	Együttműködéssel: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, fékező, ingerlő gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, hang- és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata, zenehallgatás.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gyermekversek	Irányítással: mondókák, kiszámolók, versek.
Gyermekdalok	Irányítással: dalok, fogócskák, körjátékok, felelgetős játékok, párbeszéddek.
Népdalok	Együttműködéssel: magyar dalok, táncok.
Ünnepkörök dalai	Segítséggel: családi ünnepek dalai.
Ritmus- és hallásfejlesztés	Segítséggel: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, fékező, ingerlő gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, hang- és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata. Irányítással: zenehallgatás.

Követelmény

- Irányítással vegyen részt a csoporton belüli közös éneklésben, körjátékban, párbeszédben.
- Ismerjen 3-4 kiszámolót.

- Kíséreljen meg egyszerű ritmust segítséggel letapsolni.
- 4-5 egyszerű ritmushangszert segítséggel tudjon megszólaltatni.
- A környezetében található egyszerű hangszerek közül tudjon segítséggel 1-2-t megnevezni.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gyermekversek	Irányítással: mondókák, kiszámolók, versek.
Gyermekdalok	Irányítással: dalok, fogócskák, körjátékok, felelgetős játékok, párbeszéd.
Népdalok	Segítséggel: magyar dalok, táncok.
Ünnepkörök dalai	Irányítással: családi ünnepek dalai, nemzeti ünnepek dalai.
Tánc- és dramatikus játékok	Együttműködéssel: gyermektáncok, népi játékok.
Ritmus- és hallásfejlesztés	Segítséggel: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, fékező, ingerlő gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, auto- és térorientáció, hang- és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata. Irányítással: zenehallgatás.

Követelmény

- Segítséggel nevezzen meg 2-3 hangszert a környezetében található hangszerek közül.
- Irányítással kapcsolódjon be gyermek- és játékdalok csoportos és egyéni éneklésébe.
- Situációs és felelgetős játékokban irányítással vállaljon szerepet.

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gyermekversek	Önállóan: mondókák, kiszámolók, versek.
Gyermekdalok	Önállóan: dalok, fogócskák, körjátékok, felelgetős játékok, párbeszéd.
Népdalok	Segítséggel: magyar dalok, táncok.
Ünnepkörök dalai	Irányítással: családi ünnepek dalai, nemzeti ünnepek dalai.
Tánc- és dramatikus játékok	Együttműködéssel: gyermektáncok, népi játékok.
Ritmus- és hallásfejlesztés	Irányítással: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, fékező, ingerlő gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, auto- és térorientáció, hang- és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata, zenehallgatás.

Követelmény

- Vegyen részt önállóan gyermek- és játékdalok csoportos és egyéni éneklésében.
- Irányítással kapcsolódjon be versek, dalok mozgásos-játékos megjelenítésébe.
- Irányítással egyszerű ritmushangszereket szólaltasson meg.
- Ismerjen fel és nevezzen meg 3-4 hangszert a környezetében található hangszerek közül.
- Együttműködéssel próbálkozzon egyszerű tánc megtanulásával.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Népdalok	Irányítással: magyar dalok, táncok, más népek dalai.
Ünnepkörök dalai	Irányítással: családi ünnepek dalai, nemzeti ünnepek dalai.
Tánc- és dramatikus játékok	Segítséggel: gyermektáncok. Együttműködéssel: népi játékok.
Ritmus- és hallásfejlesztés	Irányítással: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, fékező, ingerlő gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, auto- és térorientáció, hang- és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata, zenehallgatás.

Követelmény

- Irányítás mellett hallgasson zenét.
- Ismerje a Himnusz és a Szózat zenéjét.
- Irányítással tudjon egyszerű ritmust utánozni hangszeres kísérettel.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Népdalok	Irányítással: magyar dalok, táncok, más népek dalai.
Ünnepkörök dalai	Irányítással: családi ünnepek dalai, nemzeti ünnepek dalai.
Tánc- és dramatikus játékok	Segítséggel: gyermektáncok. Együttműködéssel: népi játékok, táncok.
Ritmus- és hallásfejlesztés	Irányítással: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, fékező, ingerlő gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, auto- és térorientáció, hang- és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata. Önállóan: zenehallgatás.

Követelmény

- Legyen kedvenc zeneszáma, amit önként szívesen hallgat.
- Irányítással tudjon 10-15 egyszerű gyermek- és népdalt hallás után énekelni.
- Ismerjen fel lehetőség szerint minél több hangszert, nevezze meg azokat segítséggel.
- Segítséggel tudjon ritmust ritmuskártyáról letapsolni.
- Tudjon 1-2 ballagási dalt elénekelni.

Játékra nevelés

1–3. évfolyam

Célok

• A gyermek személyiségének kibontakoztatása, alkalmazkodóképességének fejlesztése pozitív érzelmi légkörű, játékos szituációk fejlesztésére.

•A játék folyamán egyre jobban ismerjék meg környezetüket, a tárgyakat, jelenségeket, alakuljon kapcsolatuk társaikkal és a felnőttekkel, fejlődjön kommunikációs készségük.

•Tanulják meg a játéktárgyakat adekvát módon használni, vigyázzanak rájuk és tartsák rendben azokat.

•Tanulják meg az osztályközösséghez való alkalmazkodást, fogadják el az osztályközösség szabályait.

•Erősítsék és mélyítsék el a többi tantárgy során kialakított készségeket és képességeket.

Feladatok

•Változatos foglalkozásokkal fejlessze a tanulók alkalmazkodóképességét.

•Biztosítson megfelelő gyakorlási lehetőséget, hogy elsajátítsák a játékos tevékenységet, tudjanak önállóan játszani.

•A tanulókat juttassa el az önálló kezdeményezés szintjére.

•Járuljon hozzá a gyermekek esztétikai neveléséhez, alakítson ki olyan szokásokat, hogy legyen igényük környezetük rendben tartására.

•Segítse a gyermekek pozitív személyiségjegyeinek kialakulását – türelem, segítőkészség, egymás megbecsülése.

•Nyújtson segítséget a többi tantárgy cél- és feladatrendszerének megvalósításához.

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.
Heti óraszám	2	2	2
Éves óraszám	74	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok		
	1.	2.	3.
Gyakorló játék	×	×	×
Konstruktív játék	×	×	×
Szerepjáték	×	×	×
Didaktikus játék	×	×	×
Szabályjáték	×	×	×
Spontán játék	×	×	×
Szabadban játszható játékok	×	×	×

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gyakorló játék	Zajkeltő játékok: irányítás nélkül játszanak, majd segítséggel, utánzással végeznek különböző cselekvéseket: csengettyű megszólaltatása, farudak összeütögetése. Tárgyak kapcsolatba hozása egymással: együttműködéssel a dobozok, vödörök megtöltése, kiürítése.

Segítséggel tárgyak rögzített rúdra gyűjtése szabadon.
 Segítséggel gyöngyfűzés szabadon (nagy méretű gyöngyökkel).
 Húzó játékok használata, autók tologatása segítséggel.
 Szappanbuborék fúvása együttműködéssel.
 Segítséggel hintázás, mászás a játszótéren.
 Labdázás segítséggel: ismerkedés a labdával (gurigázás, eldobás).

Konstruktív játékok	Építés fakockával, duplóval, legóval segítséggel.
Szerepjáték	Játék babákkal (sétáltatás, etetés, fürdetés, altatás együttműködéssel). Többszerepes összefüggő cselekvéssorok eljátszása segítséggel (főzőcske, doktor bácsi, rendőr).
Didaktikus játékok	Tárgyak válogatása egy szempont szerint segítséggel (forma, szín, nagyság). Zene- és mesehallgatás irányítással. Diafilm vetítése együttműködéssel. Figyelemfejlesztő játékok segítséggel (képes lottó, képes dominó, forma puzzle, kétféle vágott képek összerakása stb.). Együttműködéssel mondókák, versek, dalok gyakorlása együttmondással. Együttműködéssel érzékelő játékok (hideg–meleg, puha–kemény), egy tárgy felismerése tapintással. Kontaktusfejlesztő játékok együttműködéssel (Hóc-hóc katona..., Tente baba tente...). Képeskönyvek nézegetése segítséggel (lapozgatás, személyek, tárgyak felismerése, megnevezéssel).
Szabályjátékok	Mozgásos játékok együttműködéssel (Nyuszi ül a füben, Lánc-lánc eszterlánc, Bújj-bújj zöld ág).
Spontán játékok	Szabadon választott játékok tárgyakkal segítségnyújtás mellett.
Szabadban játszható	A szabadtéri foglalkozási eszközök kipróbálása. Egyszerű játékok, népi játékok.

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gyakorló játékok	Tárgyak kapcsolatba hozása egymással segítséggel: Montessori-torony felfűzése, Montessori-kockák, -hordók felrakása. Gyöngyfűzés irányítással két szempont szerint.
Konstruktív játékok	Segítséggel, majd irányítással építés fakockával, legóval függőleges és vízszintes irányban (torony, vonat).
Szerepjáték	Segítséggel foglalkozások eljátszása környezetismereti témakör alapján. Mondókák, versek, dalok gyakorlása segítséggel, együttmondással, eljátszásuk. Mesefeldolgozás (1-2 szereplős mesék eljátszása).
Didaktikus játékok segítséggel.	Tárgyak válogatása segítséggel 2-3 szempont szerint. Zene- és mesehallgatás. Diafilm vetítése, szereplők megnevezése, együttműködéssel. Figyelemfejlesztő játékok (képek egyeztetése, képes lottó, képes dominó stb.) 2-3 részre vágott képek összerakása. Hiány felismerése segítséggel.
Szabályjátékok	Énekes-mozgásos szabályjátékok. Segítséggel karikadobáló, kugli – játékszabályok betartásával. Labdázás, célba dobálás, egyszerű versenyjáték segítséggel.
Spontán játékok	Irányítással, a kirakott játékok közül szabadon választva.

Szabadban játszható játékok	Játosztéri játékok (mászóka, hinta, homokozó stb.) irányítással. Minden játék, ami szabadban játszható.
-----------------------------	--

Követelmény

- Ismerje az életkorának megfelelő játéktárgyakat és segítséggel tudja azokat használni.
- Segítséggel tudjon tárgyakat két-három szempont szerint válogatni.
- Figyelme egy-egy tanult játékkal 15-20 percig legyen leköthető.
- A játék során a szabályokat irányítással tartsa be.
- A játék végeztével igyekezzen az eredeti állapotot helyreállítani.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Gyakorló játék	Montessori-jellegű játékok irányítással. Segítséggel labdázás: falhoz ütögetés, elkapás. Segítséggel autók húzogatója, tologatója, ismerkedés a lendkerekes autókkal.
Konstruktív játék	Építés kockával, legóval (ház, vár, alagút) irányítással. Segítséggel, irányítással mozaikkirakás (sorritmusok balról jobbra).
Szerepjáték	Irányítással foglalkozást utánozó játékok körének bővítése, könnyen bemutatható, gyermekek által utánozható foglalkozások lejátszása (fodrász, sofőr stb.). Mesehallgatás, dramatizálás, bábozás segítséggel, irányítással.
Didaktikus játék	Tárgyak válogatása több szempont szerint. Többfelé (3-4-be) vágott képek összerakása segítséggel. Segítséggel képes lottó, képes dominó, puzzle kirakása (képeség szerint). Diafilm vetítése, szereplők, egyszerű cselekvések megnevezése együttműködéssel.
Szabályjáték	Az eddig tanult összes szabályjáték ismétlése irányítással. Társasjátékok. Kőrjátékok segítséggel.
Spontán játék	Az eddig tanult játékok közül (irányítással, önállóan).
Szabadban játszható játékok	Irányítással: A játosztéri játékokkal. A természet kínálta játékokkal. Télen: hógolyózás, szánkózás.

Követelmény

- A gyermek ismerje az életkorának megfelelő játéktárgyakat és tudja azokat adekvátnan használni.
- Szerepjátékait képeség szerint kísérelje beszéddel.
- A didaktikus játékokban működjön együtt.
- Legyen képes megadott szempontok szerint tárgyakat csoportosítani.
- A konstruktív játékokban legyen minél kreatívabb.
- A tanult játékokat kevés segítséggel tudja játszani, figyelme egy-egy játékkal 20-25 percig legyen leköthető.
- Játék során a játékszabályokat tartsa be, figyeljen társaira, a játékokat ne rongálja.
- Váljon szokásává játék végeztével az eredeti állapot helyreállítása.
- Fedezze fel a szabadban található játéklehetőségeket.
- A tanult játékokat szabadidejében tudja önállóan játszani.

Mozgásnevelés

1–6. évfolyam

Célok

•Elemi mozgások játékos megtanításával és gyakoroltatásával, a sokoldalú mozgásos tapasztalatszerzésre építve a tanulók elemi mozgáskultúrájának kialakítása, mozgás-összerendezettségük javítása.

•Mozgásos sikerélmények biztosításával a tanulók önismeretének fejlesztése, önbizalmuk növelése.

•Játékos, mozgásos versenyekkel pozitív személyiségjegyek, tulajdonságok megerősítése (pl. akarat, kitartás, kudarc elviselése, közösségi érzés, fegyelmeztség stb.).

Feladatok

•Segítse elő a tanulóknál a cselekvési biztonság, az alapvető mozgás- és feladatmegoldó képesség kialakítását.

•Járuljon hozzá a tanulók figyelmének, emlékezetének és gondolkodásának fejlesztéséhez.

•Fejlessze a tanulók fizikai képességét (erő, ügyesség, gyorsaság, állóképesség). Segítse elő az egyensúlyozó képesség javítását.

•Készítse elő a testtudat, testséma, lateralitás kialakítását, biztosítsa a lehetőséget a térbeli irányok és viszonyfogalmak folyamatos alkalmazására.

•Speciális jellegű gyakorlatok beépítésével előzze meg a testtartási rendellenességek kialakulását, biztosítsa a testi fejlődés zavarainak korrekcióját.

Óraszámok

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Heti óraszám	3	3	3	3	3	3
Éves óraszám	111	111	111	111	111	111

Témakörök

Témakör	Évfolyamok					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	x	x	x	x	x	x
Alapmozgások	x	x	x	x	x	x
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad- és kéziszergyakorlatok	x	x	x	x	x	
Légzőgyakorlatok	x	x	x	x	x	x
Dobások, labdás gyakorlatok	x	x	x	x	x	x
Játékos versenyek	x	x	x	x	x	x

1. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok,	Segítséggel sorakozás, egyszerű alakzatok (kör, vonal,

téri tájékozódás	oszlop) kialakítása. Térbeli tájékozódást segítő fogalmak (előtte, mellette) alkalmazása helyzetgyakorlatokkal (járás, futás, kúszás, mászás, csúszás, gurulás, ugrás, függeszkedés).
Alapmozgások	<p>Segítséggel: Talpon, sarkon, lábujjhegyen járás talajon ütemtartás nélkül, egyensúlyozó járás két vonal között. Lépcsőn járás fokenként utánlépéssel (le, fel) kapaszkodás mellett. Mászás szabadtérei játékokra, bordásfalra (le, fel), fokenkénti utánlépéssel. Csúszás hason, tornapadon húzómozgással. Gurulás a hossz tengely körül hason fekvésből indítva, nyújtott testtel (jobbra, balra). Szökdelés terpeszben játékosan, karikába ki- és beugrások, leugrások különböző magasságból. Függeszkedés bordásfalon, helyes fogás kialakítása.</p> <p>Irányítással: Futkározás kötöttségek nélkül. Mászás térden és kézre támaszkodva talajon és tornapadon, állatok mozgásának utánzása. Kúszás sima talajon, habszivacs töltésű tornaszőnyegen.</p>
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad- és kéziszergyakorlatok	<p>Segítséggel: Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele utánzás alapján. Izolációs gyakorlatok: különböző testrészek (fej, kar, törzs, láb) elkülönített mozgásának (fordítás, emelés, hajlítás, nyújtás, zárás) gyakorlatai utánzás alapján játékos formában, szimmetrikus tartással. Páros gyakorlatok mondókéval egybekötve (pl. harangozás, fűrészelés).</p>
Légzőgyakorlatok	<p>Segítséggel: Álló helyzetben kar fel- és leengedésével a légzések (ki- és belégzés) szabályozása utánzással.</p>
Dobások, labdás gyakorlatok	<p>Segítséggel: Labdaforgatás, a labda megfogása, gurítása ülő helyzetben. Labda dobása egy és két kézzel megadott irányba.</p>
Játékos versenyek	<p>Segítséggel: Sorsverseny, akadályverseny, a tanult mozgáselemek alkalmazása, elemi szabályismeret. Kötélhúzás párosával.</p>

2. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok	<p>Segítséggel: Térbeli tájékozódást segítő fogalmak bővítése (mögötte, eleje, vége), használata.</p> <p>Irányítással: Egyszerű utasításokra, jelre adekvát cselekvések végrehajtása (pl. ülj le, állj fel). Alakzatok kialakítása utánlépésekkel.</p>
Alapmozgások	<p>Segítséggel: Statikus helyzetek: alapállás, terpeszállás, hason fekvés, hanyatt fekvés. Járas egyenletes talajon ütemtartással, rövid lépéshosszal zenére, hangszeres kísérettel. Járas talpon, sarkon, lábujjhegyen ütemtartás nélkül (előre, hátra), tárgyak megkerülésével (lábboltozat és lábizomzat fejlesztése). Egyensúlyozó járás vonalon, tornapadon előre. Futás egyenletes iramban jelre, egyszerű feladatok végzése (megállás, elindulás, guggolás). Mászás szabadtérei játékokra, tornaszerekre, valamint bordásfalra (le, fel) fokenkénti utánlépéssel.</p>

Kúszás torna- és játékszerekből készített akadályok alatt.
Gurulás hossztengety körül háton fekvésből indulva (jobbra, balra).
Függeszkedés bordásfalon, láb lengetése oldalra.

Irányítással:
Szökdelés páros lábbal, ki- és beugrás karikába, leugrások különböző magasságokból.

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad- és kéziszergyakorlatok	Irányítással: Különböző statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele utánzás alapján. Izolációs gyakorlatok: különböző testrészek elkülönített mozgásának gyakorlatai szóbeli utasítás alapján utánzásra, szimmetrikus tartással. Páros gyakorlatok.
Légzőgyakorlatok	Irányítással: Ki- és belégzés koordinációja a karral állásban, ülésben.
Dobások, labdás gyakorlatok	Segítséggel: Álló labda elrúgása álló helyzetből. Labda földhöz ütögetése két kézzel, birtokba vétele (elkapás). Egy- és kétkezes alsódobás megadott irányba.
Dobások, labdás gyakorlatok	Irányítással: Labda oda-vissza gurítása társsal.
Játékos versenyek	Irányítással: Sorverseny.

Követelmény

- Legyen képes saját testrészét utasításra megmutatni.
- Egyszerű mozgásos tevékenységekbe kapcsolódjon be.
- Szóbeli utasításra, utánzással egyszerű alapmozgásokat, elemi szabadgyakorlatokat, helyzetváltoztatásokat segítséggel tudjon végrehajtani.
- Legyen képes labdát gurítani, dobni és birtokba venni.
- Tudja adott jelre a mozgását elindítani és megállítani.

3. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	Segítséggel: Sorakozás magasság szerint. Testfordulatok (jobbra, balra, hátra) megadott irányba, jelre. Térérzékelés: helyem a térben a társakhoz viszonyítva. Irányítással: Térbeli tájékozódást segítő irányok és viszonyfogalmak használata. Önállóan: Egyszerű alakzatok kialakítása, rövid utasítások végrehajtása.
Alapmozgások	Segítséggel: Egyensúlyozó járás tornapadon (előre, hátra). Felugrás, leugrás alacsony tárgyakon. Játékos utánzó gyakorlatok (békaugrás, nyusziugrás). Gurulás a hossztengety körül (hason és háton fekvésből). Guruló átfordulás guggolásból hajlított ülésbe érkezve. Irányítással: Statikus helyzetek: törökülés, nyújtott ülés.

Járás külső és belső talpélen, előre és hátra, talajon, folyamatosan, lassú, egyenletes ütemtartással (lábboltozat és lábizomzat erősítése).
Lépcsőjárás fokanként felfelé kapaszkodással, folyamatosan, lefelé utánlépéssel.

Alapmozgások	Kúszás torna- és játékeszközökből épített akadályok alatt. Mászás szabadtéri játékokon, bordásfalon fokanként, utánlépés nélkül, folyamatosan. Szökdelések (ki- és beugrás karikába).
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad- és kéziszergyakorlatok	Segítséggel: Különböző testrészekkel egyszerű szabadgyakorlatok két ütemre. Reprodukció: bemutatás után, utánzással. Mozgáskontroll a tükörben.
Légzőgyakorlatok	Segítséggel: Hasi légzés megfigyelése, alkalmazása. Önállóan: Ki-belégzés és karmozgások szinkronja ülésben, állásban.
Dobások, labdás gyakorlatok	Segítséggel: Egykezes és kétkezes alsó- és felsődobás társnak. Az érkező labda birtokba vétele. Labda feldobása levegőbe, a visszaérkező labda birtokba vétele. Önállóan: Labdagurítás társnak (oda, vissza) ülő helyzetben. Álló labda elrúgása álló helyzetből.
Játékos versenyek	Irányítással: Alapmozgások alkalmazása ügyességi feladatoknál (járás, mászás, kúszás, ugrás). Versenyfutás meghatározott célíg. Húzások, tolások.

4. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	Segítséggel: Sorakozás magasság szerint különböző módon (sor, oszlop), igazodás, takarás. A tanuló helye a térben, társakhoz, tárgyakhoz viszonyítva (térérzékelés). Irányítással: Testfordulatok ugrással, megadott irányba jelre, vezényszóra. Önállóan: A tanult térbeli tájékozódást segítő irányok neveinek, viszonyfogalmainak alkalmazása felszólításra.
Alapmozgások	Segítséggel: Statikus helyzetek: kéz- és lábtámaszok. Járás közben magasabb tárgyak, akadályok átlépése. Mászás bordásfalon egyik kéz és az azonos oldalú láb elengedésével. Egyensúlyozó járás hátrafelé tornapadon, tárggyal a kézben. Függeszkedés: bordásfalon lábgyakorlatok (térdfelhúzás, nyújtás), gyűrűn hintázás. Alacsony akadályok átugrása. Gurulás a hossz tengely körül váltakozó testhelyzetből indítva, sorozatban. Guruló átfordulás előre, guggolásból guggolásba érkezve. Irányítással: Ütemes járás emelkedőn és lejtőn hosszú lépéshosszal. Járás magas térd- és sarokemeléssel különböző irányba (előre, hátra, oldalra). Lépcsőjárás fokanként folyamatosan, kapaszkodás nélkül, lefelé utánlépéssel. Egyensúlyozó járás nehezített körülmények között: tárggyal a kézben, tornapadon. Tárgyakra, akadályokra fellépés és leugrás.

	<p>Önállóan: Kúszás torna- és játékszerekből épített akadályok alatt és között. Mászás szabadtéri játékokra, tornaszerekre. Folyamatos szökdelés előre, hátra.</p>
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad- és kéziszergyakorlatok	<p>Segítséggel: Testrészekkel végezhető szabad- és kéziszergyakorlatok két ütemre. Két egyszerű mozgáselem (ugrás terpeszben kézemeléssel) összekapcsolása. Aszimmetrikus kéztartások alkalmazása.</p>
Légzőgyakorlatok	<p>Segítséggel: A ki- és belégzés összhangja a kézmozdulatokkal járás közben.</p> <p>Önállóan: Fúvógyakorlatok versenyszerűen (pihe-, pingponglabda).</p>
Dobások, labdás gyakorlatok	<p>Önállóan: Labda földhöz pattintása, elkapása álló helyzetből. Labda folyamatos pattogtatása egy (az ügyesebbik) kézzel álló helyzetben. Labda feldobása a levegőbe, a visszaérkező labda birtokba vétele járás közben.</p>
Dobások, labdás gyakorlatok	<p>Egykezes, kétkezes felső- és alsódobás társnak. Célba dobás kislabdával nagyobb tárgyra. Álló labda elrúgása nekifutásból.</p>
Játékos versenyek	<p>Irányítással: Labdával végezhető váltóversenyek. Sorversenyek. Fogójátékok.</p>

Követelmény

- Térbeli irányokat és viszonyfogalmakat a mozgásos feladatok végrehajtásakor segítséggel alkalmazni.
- Legyen képes saját és társai testrészeit verbális utasításra megmutatni, testrészeit megnevezni.
- Ismerje fel, bemutatás alapján tudja reprodukálni az egyes járásmódokat, egyszerű alapmozgásokat.
- Megközelítőleg pontosan tudja leutánozni a legegyszerűbb testhelyzeteket, kar- és lábtartásokat.
- Tudjon két elemből álló mozdulatsort bemutatás után visszaadni.
- Legyen képes egyenletes, közepes tempójú ütemezésre (zene, dob, síp, egyéb hangszer), járás közben megközelítően pontos reagálásra.
- Tudja a labdát fogni, továbbítani, elkapni, célba dobni.
- Törekedjen az egyszerű játékszabályok betartására.

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	<p>Segítséggel: Egyes, kettes oszlop és vonal kialakítása. Nyitódás, záródás kartávolságra. Testfordulatok megadott irányba kilépéssel két ütemre. Szóbeli utasításra elhelyezkedés a tér adott pontján (térérzékelés).</p> <p>Önállóan: Sorakozás, magasság szerint jelentés. Vezényszavaknak megfelelő cselekvés.</p>
Alapmozgások	<p>Segítséggel: Statikus helyzetek: térdelő támasz, fekvőtámasz. Járas guggolásban. Játékos utánzó gyakorlatok (rákjárás, pókjárás). Akadályok átugrása páros lábbal. Szökdelés egy lábon előre, hátra. Gurulás: hashoz húzott és karokkal átölelt térdekkel végrehajtott oldalgurulás.</p>

Guruló átfordulás hátra, nyújtott ülésből.

Alapmozgások	<p>Irányítással: Járásgyakorlatok a lépés ritmusának a gyakorlásával. Ütemes járás zenére. Mászás bordásfalon (le és fel) fokenként, folyamatosan. Függeszkedés bordásfalon: lábemelés, térdfelhúzás.</p> <p>Önállóan: Járás közben különböző magasságú akadályok átlépése. Lépcsőjárás (fel és le) folyamatosan, kapaszkodás nélkül, fokenként. Egyensúlyozó járás előre enyhén ferde padon, kézben tárgygal. Guruló átfordulás előre, zárt lábbal.</p>
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad- és kéziszergyakorlatok	<p>Irányítással: Két ütemre végzett gyakorlatok (szabad- és kéziszergyakorlatok). Kéziszergyakorlatok: súlyzóval, labdával, babszákkal, bordásfallal, bottal. Két mozgáselem összekapcsolása. Szabadgyakorlatok zenére. Aszimmetrikus kartartások (karhúzás, karkörzés).</p>
Légzőgyakorlatok	<p>Irányítással: Légzőgyakorlatok különböző testhelyzetekben. Légzés ütemezéssel, levegő benntartása, kifújása.</p> <p>Önállóan: Versenyfeladatok: léggömbfújás.</p>
Dobások, labdás gyakorlatok	<p>Önállóan: Labda pattogtatása egy kézzel (az ügyesebbikkel) folyamatosan, álló helyzetben. Labda földhöz pattintása, elkapása járás közben. Mellső átadás társnak. Falra dobott, rúgott labda birtokba vétele. Célba dobás mozgó társra (kiütőzés elemei). Álló labda célba rúgása.</p>
Játékos versenyek	<p>Irányítással: Küzdőjátékok elemeinek alkalmazása. Labdával végezhető sor- és váltóversenyek (pl. labdahajsza). Társakkal végezhető versenyek (talicskázás). Fogójáték nehezített szabályok alkalmazásával.</p>

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	<p>Segítséggel: Térérzékelés: a térben való elhelyezkedés után a környezethez, a társakhoz viszonyított helyzet szóbeli megfogalmazása (pl. bordásfal előtt, Jóska mellett).</p> <p>Irányítással: Sorakozás magasság szerint megadott alakzatokban (vonal, oszlop). Alakzatok változtatása álló helyzetben kilépéssel. Nyitódások, záródások, kartávolság felvétele. Testfordulatok vezényszóra, két ütemre kilépéssel.</p>
Alapmozgások	<p>Segítséggel: Egyensúlyozó járás előre, felfordított tornapad merevítő gerendáján. Mászás bordásfalon (fel, és le) folyamatosan, egy fok kihagyásával. Függeszkedés: bordásfalon lábgyakorlatok kombinációja két mozgáselem alkalmazásával. Távolugrás helyből. Guruló átfordulás hátra nyújtott ülésből.</p>

	<p>Irányítással: Járás guggolásban. Kúszás, mászás akadálypályán. Sorozatgurulás (guruló átfordulás) előre. Önállóan: Járásgyakorlatok, a lépés ritmusának változtatása, tárgyak megkerülése, átlépése. Ütemes járás zenére (menetelés). Lépcsőjárás kapaszkodás nélkül folyamatosan, váltott lábbal. Alacsony akadályok átugrása páros lábbal. Szökdelés előre egy lábon, páros lábon, folyamatosan.</p>
Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad- és kéziszergyakorlatok	<p>Segítséggel: Négyütemű kar-, törzs- és lábgyakorlatok. Összetett gyakorlatok játékos utánzása.</p> <p>Irányítással: Begyakorolt testhelyzetek, kar- és lábtartások kivitelezése szóbeli utasításra. Önállóan: Kétütemű szabad- és kéziszergyakorlatok. Két mozgáselem összekapcsolása, szabadgyakorlatok zenére.</p>
Légzőgyakorlatok	<p>Irányítással: A tanult légzéstechnikák alkalmazása feladatvégzés közben. Levegővétel, kifújás ütemezéssel (számlálás), levegő benntartása.</p>
Dobások, labdás gyakorlatok	<p>Önállóan: Labdavezetés folyamatosan, váltott kézzel. Kétkezes, egykezes, alsó, felső és mellső átadás társnak álló helyzetben. Célba dobás, kosárra dobás. Mozgó labda elrúgása.</p>
Játékos versenyek	<p>Irányítással: Váltóversenyek, labdavezetés, akadályok megkerülése. Fogójátékok (páros fogó, szalagfogó). Szabályjáték: kiütőzés. Önállóan: Futóverseny. Célba dobó verseny.</p>

Követelmény

- Térbeli irányokat és viszonyfogalmakat a feladatok végrehajtásakor alkalmazzon.
- Tudjon járás, futás közben tempót és irányt váltani. Az alapmozgások végzése közben törekedjen a helyes testtartásra.
- Segítséggel, bemutatás után, utánzással hajtson végre négyütemű, kar-, láb- és törzs gyakorlatokat.
- Törekedjen a helyes légzés alkalmazására.
- Ismerje az általa használt tornaszerek nevét, azok balesetmentes használatának módját.
- Tudjon egykezes alsó és felső dobással célba dobni.
- Legyen képes növekvő időtartamban labdát pattogatni.
- Aktívan kapcsolódjon be játékos versenyekbe, tudjon csapatához alkalmazkodni, örüljön mások sikerének is.

Testnevelés

7–8. évfolyam

Célok

- A mozgásnevelés tantárgy tanítása során kialakított és begyakorolt mozgáselemek rögzítése, néhány elemből álló mozgássorozattá rendezése, célirányossá tétele nehezített körülmények között.

•Az együttes, ritmusos és dinamikus mozgás élményének kialakításával a tanulóknál a rendszeres testmozgás iránti igény kialakítása.

•A sportjátékokhoz szükséges elemi képességek (célirányos mozgás, szabályismeret alkalmazása, tájékozódási képesség, figyelem koncentrációja) fejlesztése, a mozgáskontroll növelése.

Feladatok

- A meglévő testi adottságok, fizikai képességek fejlesztése játéktevékenységeken keresztül.
- A mozgás ritmusának és dinamikájának egyre tökéletesebb összehangolása.
- A verbális emlékezet és az utánzóképeség fejlesztése (gyakorlatok végzése szóbeli utasításra, illetve bemutatás után).
- A tanulók által elsajátítható sportjátékok alapvető játékelemeinek megismertetése, gyakoroltatása, elemi játékszabály-ismeret biztosítása.
- A sportjátékok alkalmazásához szükséges alapvető szociális képességek (kitartás, együttműködés, egészséges versengés, sportszerűség, fegyelem stb.) kialakítása.
- Labdabiztonság növelése.
- Térbeli viszonyfogalmak használatának gyakoroltatása, a kétoldali lateralitás erősítése.
- Terápiás lehetőségek (hidroterápia, gyógylovgálás stb.) alkalmazása.

Óraszámok

	Évfolyamok	
	7.	8.
Heti óraszám	3	3
Éves óraszám	111	111

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	7.	8.
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	×	×
Gimnasztikai alapformák	×	×
Képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok	×	×
Labdás gyakorlatok	×	×
Sportjátékok elemei	×	×
Terápiák, relaxáció	×	×

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	Segítséggel: Menetelés helyben járással. Jelzésekre elindulás, megállás. Nyitódás, záródás, sortartás, sorbontás, fejlődés, szakadozás. Testfordulatok, helyzetváltoztatás után a tér a saját testhez viszonyított szóbeli

megfogalmazása.

Testfordulatok két ütemre kilépéssel, irányítás mellett jobb- és baloldal differenciálása. A terem tárgyaihoz viszonyított távolságok változtatása. Társak, tornaszerek rendezése megadott térbeli irányok és viszonyfogalmak alapján.

Önállóan:

Sorakozás magasság szerint segédeszközök (pl. vonal) nélkül. Jelentésadás.

Gimnasztikai alapformák

Irányítással:

Begyakorolt mozgáselemek összekapcsolása bemutatás után szóbeli utasításra.

Önállóan:

Négy ütemre végzett szabad-, kéziszer- és társasgyakorlatok végzése bemutatás után (kiemelt szerepet biztosítva a törzsgyakorlatoknak).

Képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok

Segítséggel:

Guggoló járás.

Kúszás, mászás nehezített körülmények között.

Az iramérzék fejlesztése, futó- és lépőritmus összehangolása, állóképesség fokozása közepes iramú futással.

Alacsony akadályok átugrása rövid nekifutással.

Felugrások, mélyugrások, sorozatugrások.

Függeszekedés bordásfalon, gyűrűn, lábgyakorlatok végzése.

Távolugrás nekifutásból, egy lábról elugorva.

Irányítással:

Guruló átfordulás előre, sorozatban.

Egyensúlyozó járás előre, hátra keskeny gerendán.

Allórajt, használt vezényszavak alkalmazása, gyors futás.

Labdás gyakorlatok

Segítséggel:

Kislabdahajtás előkészítése: kidobás oldalterpeszből.

Irányítással:

Átadások (egykezes, kétkezes, mellső) különböző feladathelyzetekben.

Labdás gyakorlatok

Önállóan:

Folyamatos labdavezetés váltott kézzel járás közben. Akadályok megkerülése.

Sportjátékok elemei

Segítséggel:

Kosárlabda:

– Alapállás, megindulás, megállás.

– Labdakezelés, átadások álló helyzetben (kétkezes, mellső átadás).

– Kosárra dobás: egykezes, kétkezes felső dobással helyből.

– Védekezés alapelemeinek gyakorlása.

Labdarúgás:

– Labdakezelés.

– Labdavezetés.

– Kapura lövés álló labdával.

Tollaslabda:

– Szivacs labda ütögetése.

Terápiák, relaxáció

(Lehetőség szerint)

Hidroterápia (vízhez szoktatás, siklás, légző- és lazító gyakorlatok), gyógylovaslás stb.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	Irányítással: Menetelés helyben járással, takarás, igazodás, ütemtartással (taps, dob). Sorbontás, szakadozás, fejlődés helyben.

Térérzékelés (helyzetváltoztatás, testfordulat, rendezés).

Differenciált irányítással:

Testfordulatok sarkon és talpon. Jobb- és baloldal (pl. mutatni a megfelelő irányt).

Önállóan:

Sorakozás magasság szerint segédeszközök nélkül. Jelentés, vezényszavak használata.

Gimnasztikai
alapformák

Segítséggel:

Négy ütemre végzett gyakorlatok különböző testhelyzetekből kiindulva szóbeli utasításra. Két-három mozgáselem összekapcsolása.

Irányítással:

Egyszerű testnevelési szakkifejezések megértése, adekvát használata, alkalmazása.

Gimnasztikai
alapformák

Kar-, és vállgyakorlatok dominanciája.

Kartartások és fogások alkalmazása.

Képességfejlesztő
gyakorlatok,
játékos feladatok

Segítséggel:

Helyből távolugrás térdrugózással.

Függeszkedés, mászás kötélén.

Guruló átfordulás hátra, sorozatban.

Irányítással:

Kúszás, mászás különböző terjedelmű és nagyságú akadályok között.

Állórajt alkalmazása, versenyfutás 30–60 m-es távon.

Közepes iramú futás.

Fel- és leugrások alacsony akadály átugrása rövid nekifutás után.

Önállóan:

Egyensúlyozó járás tornapad merevítőjén.

Labdás gyakorlatok

Irányítással:

Kislabdahajítás: kidobás dobóterpeszből.

Önállóan:

Labdavezetés lassú futás közben ügyesebbik kézzel, akadályok megkerülése.

Sportjátékok elemei

Irányítással:

Kosárlabda:

– Alapállás, megindulás, megállás.

– Labdakezelés, átadások álló helyzetben (kétkezes, mellső átadás).

– Kosárra dobás: egykezes, kétkezes felső dobással helyből.

– Védekezés alapelemeinek gyakorlása.

Labdarúgás:

– Labdakezelés.

– Labdavezetés.

– Kapura lövés álló labdával.

Tollaslabda:

– Szivacslabda ütögetése.

Terápiák, relaxáció

(Lehetőség szerint)

Hidroterápia (vízhez szoktatás, siklás, légző- és lazító gyakorlatok), gyógylovaslás stb.).

Követelmény

•Az alapgyakorlatokat huzamosabb ideig bemutatás és szóbeli utasítás alapján, kombinált mozgásformákkal is tudja végezni.

•A gimnasztikai alapformákat megfelelő ütemtartással végezze.

•Labdavezetése legyen egyre biztosabb.

•A terápiás jellegű tartásjavító és izomerősítő gyakorlatokban legyen együttműködő.

•Irányítás mellett alkalmazza a térbeli irányokat és viszonyfogalmakat.

- Igyekezzen betartani a sportjátékok elemi szabályait.

Környezet- és egészségvédelem

5–8. évfolyam

Célok

- Fejlessze a tanuló meglévő ismereteit környezetünk élő és élettelen jelenségeiről.
- Alakítsa ki igényét a természetvédelemre.
- Bővítse egészségügyi ismereteit, alakítson ki olyan szokásokat, készségeket, melyek segítségével az egészséges életmód és tiszta környezete iránti igénye kifejlődik.

Feladatok

- Nyújtson lehetőséget saját testének, érzékszerveinek és azok működésének megismeréséhez.
- Biztosítson folyamatos gyakorlási lehetőséget testének, ruházatának és környezetének tisztán tartásához.
- Tudatosítsa a tanulóban az egészséges életmód feltételeit és annak fontosságát.
- Az élőlények és a környezetük kölcsönhatásainak megismerésén keresztül tegye lehetővé a tanuló környezetkímélő és természetvédő szemléletének kialakulását.

Óraszámok

Évfolyamok	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	2	2	2	2
Éves óraszám	74	74	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok			
	5.	6.	7.	8.
Az emberi test	x	x	x	x
Öltözködés	x	x	x	x
Egészséges életmód és veszélyek	x	x	x	x
Egészségügyi intézmények	x	x	x	x
Balesetek, elsősegélynyújtás	x	x	x	x
Az élőlények	x	x	x	x
A környezet főbb összetevői, ártalmai	x	x	x	x
Természeti ismeretek	x	x	x	x

5. évfolyam

Témakör	Tartalom
Az emberi test	Testének, érzékszerveinek megmutatása, megnevezése, funkciójuk. Az egészség fogalma, a betegség főbb tünetei. Betegségek: megfázás.
Öltözködés	Ruhadarabok válogatása, csoportosítása.
Egészséges életmód és veszélyek	Az alapvető tisztálkodási eszközök, anyagok használatának megismerése. A mozgásszegény életmód veszélyeinek megismerése. A környezeti ártalom fogalmának bevezetése, megfigyelése (kipufogógáz, szemét, füst). A vitaminforrások megismerése.
Egészségügyi intézmények	Az iskolások orvosi vizsgálata. Az orvosi vizsgálatok helye az iskolában, funkciójuk.
Balesetek, elsősegélynyújtás	Az iskolában, az utcán és játék közben előforduló balesetek. Baleset esetén felnőtt értesítése.
Az élőlények	Az élő természet nagy csoportjai: növény, állat, ember. Az élőlények fejlődésének megfigyelése a környezetben. A természet változásainak megfigyelése az élőlények életében.
Az élőlények	Egyszerű kísérletek végzése (bab ültetése). Természetfilmek megtekintése.
A környezet főbb összetevői	Ismerkedés az élet alapvető feltételeivel: víz, levegő, napösszetevői, ártalmi fény, talaj.
Természeti ismeretek	A víz halmazállapot-változásainak megfigyelése (víz, jég, hó).

6. évfolyam

Témakör	Tartalom
Az emberi test	Az érzékszervek funkciója, védelme. Ismerkedés a segédeszközökkel. Betegségek körének bővítése. A gyomorrontás, az influenza és a fertőző betegségek.
Öltözködés	Az évszaknak, időjárásnak megfelelő esztétikus öltözködés gyakorlása.
Egészséges életmód és veszélyek	A test tisztán tartása. A test edzése. Helyes, helytelen táplálkozás. Veszélyforrások (a nap káros hatása).
Egészségügyi intézmények	Orvosi rendelő funkciója.
Balesetek, elsősegélynyújtás	Sportolás, fürdőzés közben és a háztartásban történő balesetek megelőzése. Ismerkedés a mentőláddával. A felnőtt értesítésének módjai baleset esetén.
Az élőlények	A növények, az állatok, az ember témakörének bővítése. Megfigyelések végzése séta során.

A környezet hatása az élőlényekre.
A tűz és víz mint éltető elem (öntözés, főzés, fűtés).

A környezet főbb
összetevői, ártalmi

Tiszta víz, tiszta levegő, napfény.

Természeti ismeretek

Az élő és élettelen környezet megfigyelése.
Csapadékfajták megfigyelése (pára, köd, dér, zúzmara, harmat).
A víz, a harmat, a pára megfigyelése.
A természeti katasztrófák fogalmának megismerése: az árvíz.

Követelmény

- Önállóan ismerje fel és mutassa meg testének részeit, legyen ismerete azok működéséről.
- Legyen ismerete az egészséges életmódról, ismerje fel a környezet káros hatásait, ismerje fel segítséggel, és jelezze, ha beteg.
- Tudjon tájékozódni környezeté élővilágában, segítséggel ismerje fel és lehetőségeihez mérten óvja azokat.

7. évfolyam

Témakör	Tartalom
Az emberi test	Testrészek, érzékszervek, érzékelés, funkciójuk, védel- mük. Segédeszközök védelme. Betegség témakör bővítése: torokgyulladás, középfülgyulladás, bányahimlő, herpesz, bőrbetegségek.
Öltözködés	Az évszakoknak, időjárásnak, alkalomnak megfelelő esztétikus öltözködés gyakorlása. Az ízlés fogalmának bevezetése.
Egészséges életmód és veszélyek	A test tisztán tartása. A test edzése, a mozgáshiány ártalmi. Helyes, helytelen táplálkozás. Veszélyforrások (dohányzás, szeszesital, a nap káros hatása).
Egészségügyi	Szakorvosi rendelők szerepe az egészségünk megóvásáértézmények ban. Mentők munkájának megismerése.
Balesetek, elsősegélynyújtás	Iskolai, háztartási, utcai játék, fürdőzés, sportolás közben és a munkahelyen történő balesetek megelőzésének lehetőségei. Baleset esetén felnőtt értesítése, mentő hívása. A mentőláda szerepe.
Az élőlények	A növények, az állatok, az ember témakörének folyamatos bővítése. Ismerkedés a gyógynövényekkel, gyógynövények gyűjtése. Megfigyelés: a környezet hatása az élőlényekre. A tájvédelmi terület megfigyelése. A védett növények, állatok fogalmának megismerése. A tűz és a víz mint éltető elem: halászat, tüzrakás a szabadban.
A környezet főbb összetevői, ártalmi	Tiszta víz, tiszta levegő, napfény, egészséges talaj. Ismerkedés a talajfajtákkal.
Természeti ismeretek	Az élő és élettelen környezet megfigyelése. Csapadékfajták megfigyelése. A víz körforgása. A víz haszna-kára, a tűz haszna-kára. Ismerkedés további természeti katasztrófákkal: szélvész.

8. évfolyam

Témakör	Tartalom
Az emberi test	Testrészek, érzékszervek, érzékelés, funkciójuk, védelmük, az önállóság fokozása. Segédeszközök védelme. Betegség témakör bővítése: tüdőgyulladás, mumpsz, májgyulladás.
Öltözködés	Az évszaknak, időjárásnak, alkalomnak megfelelő esztétikus öltözködés. Az ízlés formálása.
Egészséges életmód és veszélyek	A test tisztán tartása, a serdülőkor jellemzői. A test edzése, a mozgáshiány ártalmai. Helyes, helytelen táplálkozás. Veszélyforrások (dohányzás, szeszesital, AIDS). A diéta fogalmának bevezetése. Káros szenvedély fogalmának kialakítása (kábitószer).
Egészségügyi intézmények	Az ügyeleti rendszer bemutatása, szükségessége.
Balesetek, elsősegélynyújtás	Az elsősegélynyújtás elemeinek gyakorlása szituációs helyzetgyakorlatokban.
Az élőlények	Növények, állatok, ember kölcsönhatásainak megfigyelése. Ismerkedés a gyógynövényekkel, gyógynövények gyűjtése. Környezet hatása az élőlényekre, összefüggések felfedezése. A tájvédelmi terület megfigyelése. A védett növények, állatok fogalmának megismerése. A távoli vidékek védett állatai és növényei. A tűz és víz mint éltető elem. Csatornázás. A fűszernövények fogalmának kialakítása.
A környezet főbb összetevői, ártalmi	A víz, a levegő és a talaj védelme.
Természeti ismeretek	Az élő és élettelen környezet megfigyelése. Csapadékfajták megfigyelése. A víz körforgása. A víz haszna-kára, a tűz haszna-kára. Természeti katasztrófák témakörének bővítése: tűzhányó, földrengés.

Követelmény

- Ismerje fel és mutassa meg testrészeit, nevezze meg érzékszerveit, ismerje azok elemi funkcióit.
- Legyen elemi ismerete teste biológiai működéséről.
- Tudja ruházatát kiválogatni, gondozni, tisztán tartani.
- Fejlődjön a testi higiénia iránti igénye, igényelje a mozgást és szabad levegőn való tartózkodást.
- Legyen ismerete a helyes és a helytelen táplálkozásról.
- Tudja, hogy betegség esetén hova kell fordulni, ismerje az egészségügyi intézmények funkcióját.
- Ismerje fel a balesetveszélyt, tudja azt elkerülni, életkorának és értelmi szintjének megfelelően tudjon segítséget kérni és nyújtani.
  - Legyen elemi ismerete a növény- és állatvilágról, azok élőhelyeiről, hasznukról, kárúkról.
  - Legyen elemi ismerete a környezeti hatásokról és azok következményeiről, ismerje fel az élőlények és a környezetük kölcsönhatásait.
- Ismerkedjen meg a környezetszennyezés fogalmával, a környezetet károsító anyagokkal.
- Ismerkedjen a természetvédelem fogalmával, ismerjen néhány védett növényt és állatot.
- Fejlettségi szintjének megfelelően alakuljon ki környezetvédő szemlélete.

TANTÁRGYI RENDSZER ÉS ÓRASZÁMOK A KÖZÉPSÚLYOS ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLÁI SZÁMÁRA. KÉSZSÉGFEJLESZTŐ SPECIÁLIS SZAKISKOLA

9–10. évfolyam

Tantárgyak	Az évfolyamok óraszámai	
	9.	10.
Olvasás-írás	4	4
Társadalmi ismeretek és gyakorlatok	2	2
Számolás-mérés	3	3
Szakmai előkészítő ismeretek	3	3
Életviteli és gondozási ismeretek	5	5
Szociális munkatevékenység	4	4
Ábrázolás-alakítás	2	2
Ének-zene	1	1
Testnevelés	2	2
Környezet- és egészségvédelem	2	2
Kötött óraszám	28	28
Szabadon tervezhető	2	2
Kötelező óraszám	30	30

A témakörök tartalmi feldolgozásánál, valamint a tanulókkal szemben támasztott követelményeknél megjelenő tevékenységi szintek magyarázata.

Együttműködéssel:

A tevékenységek közben passzív közreműködő, nem ellenkezik, mozdulataival igyekszik segíteni.

Segítséggel:

A tevékenység végzése közben a felnőtt aktív közreműködésére, segítségére, támogatására van szükség. Részfolyamatokat önállóan is elvégez.

Irányítással:

A felnőtt felügyelete mellett, szóbeli útmutatás, tanácsadás vagy nonverbális jelek mellett végzi a tevékenységet.

Önállóan:

A felnőtt jelenlétében végzett tevékenység, de nincs verbális útmutatás.

A középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók részére létesített előkészítő szakiskola, készségfejlesztő speciális szakiskola 9–10. évfolyamán a szakmai előkészítő ismeretek tartalmát, követelményeit a szakiskolák helyi tanterveikben határozzák meg.

Az oktatás célja és feladata, hogy a tanulók egyéni képességeit, körülményeit, további – önálló vagy támogatott – életútjának lehetőségeit figyelembe véve mind több gyakorlati, praktikus ismeret átadását, egyszerű betanulást igénylő munkafolyamat elsajátítását biztosítsa.

Olvasás-írás

9–10. évfolyam

Célok

- Alakítson ki olyan képességeket, amelyek segítik a külvilág írott információi közötti tájékozódást.
- Tegye képessé a tanulókat a megszerzett ismeretek önálló alkalmazására, a hétköznapi életben történő felhasználására.

Feladatok

- A megszerzett ismeretek folyamatos gyakorlásával mélyítse el a tanulók kultúrtechnikai ismereteit.
- Segítse a tanulók hétköznapi életbe való minél önállóbb beilleszkedését, az információk közötti tájékozódást.
- Járuljon hozzá, hogy a szabadidő eltöltésének lehetőségei közül egyéni képességeiknek, lehetőségeiknek megfelelően tudjanak választani.

Óraszámok

	Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám		4	4
Éves óraszám		148	148

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Beszédfejlesztés	×	×
Térorientációs gyakorlatok	×	×
Írás	×	×
Olvasás	×	×
Értő olvasás	×	×

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztés	Beszédtechnika, személyi adatok gyakorlása. Mondatok tartalmi bővítése, mondatrészek nyelvtani egyeztetése. Információszerzés gyakorlása.
Térorientációs gyakorlatok	A tanult téri helyzetek adekvát alkalmazása, megfogalmazása.
Írás	Szövegírás vonalközben és segédvonalon. Mondatok másolása írottról írottra, nyomtatotról írottra. Bővített mondatos szöveg alkotása, leírása. Írásgyakorlás diktálásra, levél írása, nyomtatványok kitöltése, listák készítése.
Olvasás	Kép és mondat, mondat és mondat egyeztetése tagmondatok összefüggéseinek felismerésével.
Értő olvasás	Irodalmi, történelmi szemelvények, versek olvasása, értelmezése. Gyermeklexikonok használata. Olvasás térképről, programfüzetek, újságok tanulmányozása.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Beszédfejlesztés	Átélt, olvasott élmények önálló megfogalmazása, elmondása a beszéd formai és tartalmi összehangolásával. Információszerzés gyakorlása. Eligazodás a mindennapi kommunikációs helyzetekben, a társalgási stílus elsajátítása.
Térorientációs gyakorlatok	A tanult téri helyzetek önálló alkalmazása, megfogalmazása.
Írás	Szövegírás vonalközbe és segédvonalra. Mondatok másolása (írottról írottra, nyomtatotról írottra, bővített mondatos szöveg alkotása, leírása, írásgyakorlás diktálásra, levél írása, személyi adatok írása, nyomtatványok kitöltése, listák készítése) fokozódó önállósággal.
Olvasás	Kép és mondat egyeztetése, mondat és mondat egyeztetése, tagmondatok összefüggéseinek felismerésével.
Értő olvasás	Irodalmi, történelmi szemelvények olvasása, értelmezése, versek olvasása, értelmezése, gyermeklexikonok, ismeretterjesztő kiadványok használatának gyakorlása, olvasás térképről, programfüzetek, újságok tanulmányozása.

Követelmény

- Egyéni képességeinek megfelelően használja szóban és írásban saját személyi adatait.
- Tudjon önállóan tájékozódni térben és időben.
- Tudjon bővített mondatokban ok és okozati összefüggéseket, időbeli viszonyokat megfogalmazni.
- Legyen képes néhány mondatban élményeiről beszámolni.
- Használja az elsajátított olvasási technikát információszerzésre, a szabadidő eltöltésére és a hétköznapi életben adódó problémák megoldására.
- Az elért íráskészségnek megfelelően használja az elsajátított technikát.

Társadalmi ismeretek és gyakorlatok

9–10. évfolyam

Célok

- Bővítse a tanuló azon ismereteit, melyek elősegítik a társadalomba való beilleszkedést.
- Nyújtson olyan gyakorlati ismereteket, melyek megkönnyítik a tanulónak a környezeti és társadalmi elvárásoknak való megfelelést.
- Nyújtson olyan ismereteket, melyek a tanuló képességeinek kibontakoztatásával elősegítik, hogy teljesebb életet élhessen.

Feladatok

- Tegye lehetővé, hogy minél több gyakorlati tapasztalatot szerezhessen a szolgáltató és közintézmények használatában.
- Gyakorolhassa a tanult viselkedési és magatartási formáikat egyéni képességeinek és a társadalom elvárásainak megfelelően.
- Situációs helyzetgyakorlatokban gyakorolhassa a köznapi életben adódó helyes cselekvést.
- A beszédfejlesztés tantárgy keretein belül tanult ismereteit gyakorolja, mélyítse el és fejlessze készségszintre.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	2	2
Éves óraszám	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Személyi adatok	×	×
Vásárlási gyakorlatok	×	×
Közlekedés	×	×
Ünnepek	×	×
Szociális és társadalmi situációs gyakorlatok	×	×

Társas kapcsolatok	×	×
Előkészület a felnőtt életre	×	×
Lakóhelyismeret	×	×

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Személyi adatok	Az eddigi adatok folyamatos gyakorlása, a tágabb családtagok, rokonsági fok megnevezése irányítással.
Vásárlási gyakorlatok	A különböző üzletek árkülönbségeinek megismerése irányítással.
Közlekedés	A megismert közlekedési eszközök menetrendjeinek tanulmányozása. Az önálló közlekedés gyakorlása irányítással.
Ünnepek	A hazafiság fogalmának kialakítása, az ünnepi alkalmakra való megfelelő öltözék kiválasztása egyre önállóbban.
Szociális és társadalmi szituációs gyakorlatok	A szabadidő eltöltésének, színtereinek egyre fokozódó önállósággal való megválasztása. Konfliktushelyzet-kezelési minták. Káros szenvedélyek: ital, cigaretta, kábítószer fogalmának megismertetése. Alkalmazkodás különféle élethelyzetekhez: betegség, öröm, bánat, irányítással.
Társas kapcsolatok Előkészület a felnőtt életre	Önismeret, önkontroll formálása. Párkapcsolat fogalmának kialakítása, barátság, szerelem (irányítással). Munka: védőmunkahelyeken, szociális foglalkoztatásban. A segítő szervezetek megismertetése: ÉNO, ÉFOÉSZ, Vöröskereszt, szakszervezet, önkormányzat. A pénz beosztásának további gyakorlása irányítással.
Lakóhelyismeret	A főváros és a lakóhely nevezetességeinek megismerése irányítással. Ismerkedés térképen a szomszédos országokkal.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Személyi adatok	Saját és családi adatok, rokonsági kapcsolatok használatában önállóságra való törekvés.
Vásárlási gyakorlatok	Az áruházak, bevásárlóközpontok áruosztályai, áruféleségek szerinti felosztás. Listakészítés, a saját igény felmérésének megtervezése, segítséggel.
Közlekedés	Közlekedési szabályok, lámpák, eszközök adekvát használata. A jegy és bérlet megváltásának és az önálló közlekedésnek gyakorlása.
Ünnepek	Nemzeti ünnepek, a történelmi háttér ismerete, egyházi ünnepek: a szokásrendszer adekvát használata. Családi és társadalmi ünnepekhez kapcsolódó hagyományok, szokások alkalmazása. A megfelelő viselkedési, öltözködési formák megfelelő alkalmazása.
Szociális és társadalmi szituációs gyakorlatok	A szabadidő hasznos eltöltése színtereinek ismerete, a tannult intézmények és funkcióiknak ismerete és használata. Konfliktushelyzetben való gyakorlása. A káros szenvedélyek ismerete, az azokhoz való helyes viszonyulás kialakítása.

Társas kapcsolatok	Az önismeret, az önkontroll alkalmazása. Barátság, szerelem, szexualitás. A munkahelyi kapcsolatok viselkedési szabályainak folyamatos gyakorlása.
Előkészület a felnőtt életre	A munkahelyek különböző színtereinek megismerése, szabályainak adekvát alkalmazása, a zsebpénz és a fizetés ésszerű beosztásának gyakorlása. Az alapvető jogok és kötelességek megismerése, az ebben segítséget nyújtó szervezetek megkeresésének gyakorlása.
Lakóhelyismeret	A domborzati és gazdasági térképen való tájékozódással gyakorolja a hazai városok, tájegységek felismerését. A megismert nevezetességek felismerése, bővítése, a szomszédos országok megnevezése.

Követelmény

- Képességeinek megfelelően ismerje és használja saját személyi adatait, közvetlen környezetéről legyenek információi.
- Fokozódó önállósággal vegyen részt a közlekedésben, a szabályok betartásában.
- Ismerje a legfontosabb ünnepeket, azok jelentőségét, a hozzá kapcsolódó szokásokat, alkalmazza a tanult viselkedési formákat. Legyen tájékozott a szolgáltató és közintézmények között, ismerje és egyre nagyobb önállósággal vegye igénybe szolgáltatásaikat.
- Alakuljon ki igénye a szabadidő hasznos és kultúrált eltöltéséhez.
- Baráti, szerelmi kapcsolataiban alkalmazza a helyes magatartási és viselkedési formákat. Legyenek ismeretei a helyes szexuális életről.
- Legyenek ismeretei saját értékeiről, lehetőségeiről.
- Szerezzen ismereteket jövőendő munkalehetőségeiről, ismerje és igyekezzon betartani a munkavédelmi és balesetvédelmi szabályokat.
- Legyenek alapvető ismeretei a pénz beosztásáról, segítséggel vegye igénybe a segítő szervezeteket.
- Legyenek elemi földrajzi ismeretei Magyarországról és az ország, haza fogalmáról.

Számolás–mérés

9–10. évfolyam

Célok

- A műveletek végzése segítse a fogalmi gondolkodás fejlődését, fejlessze azoknak a képességeknek a kialakítását, amelyek közvetlen segítséget adnak a mindennapi élethelyzetekben.
- Begyakorolt ismeretei segítsék szocializációját.

Feladatok

- A tanulókkal megtapasztaltatni a számolás, mérés fontosságát a mindennapi élethelyzetekben.
- A tanulók belső sajátjává tenni a pontosságra törekvést.

Óraszámok

	Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám		2	2
Éves óraszám		74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Időbeli tájékozódás	×	×
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	×	×
Mértékegységek, mérések, a pénz	×	×

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Időbeli tájékozódás	Önállóan figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg a változásokat: évszakok, napszakok, napok, hónapok, naptár, ünnepnapok, óra, egész óra, életkor (idős, fiatal). Segítséggel tájékozódjon az időben: óra, fél óra, egész óra.
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	Önállóan figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg: sok, kevés, semmi, határozatlan mennyiségű halmazok, több–kevesebb, ugyanannyi, relációk, halmazok számossága. Egyre nagyobb önállósággal végezzen alapvető szétválogatásokat, csoportosításokat: számkörbővítés 100-ig, számjegyek írása 100-ig, számsorok, számszomszédok. Ismerje fel a változásokat, végezzen alapvető számtani műveleteket: bontás, pótlás, hozzáadás, elvétel, műveleti jelek, összeadás, kivonás.
Mértékegységek, mérések, a pénz	Segítséggel figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, végezzen alapvető becsléseket, viszonyításokat, méréseket: súly, folyadék, hosszúság, pénzürmék: 1, 2, 5, 10, 20, 50 és 100 Ft-os pénzürmék, a pénz értéke, olcsó, drága, vásárlás.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Időbeli tájékozódás	Önállóan figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg a változásokat: évszakok, napszakok, napok, hónapok, naptár, ünnepnapok, óra, egész óra, életkor (idős, fiatal). Segítséggel tájékozódjon az időben: óra, fél óra, egész óra.
Mennyiségek felismerése, összehasonlítások, viszonyítások, mennyiségekkel végzett műveletek	Önállóan figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, nevezze meg: sok, kevés, semmi, határozatlan mennyiségű halmazok, több–kevesebb, ugyanannyi, relációk, halmazok számossága. Egyre nagyobb önállósággal végezzen alapvető szétválogatásokat, csoportosításokat: számkörbővítés 100-ig, számjegyek írása 100-ig, számsorok, számszomszédok. Ismerje fel a változásokat, végezzen alapvető számtani műveleteket: bontás, pótlás, hozzáadás, elvétel, műveleti jelek, összeadás, kivonás.
Mértékegységek, mérések, a pénz	Egyre nagyobb önállósággal figyelje meg, mutassa meg, ismerje fel, végezzen alapvető becsléseket, viszonyításokat, méréseket: súly, folyadék, hosszúság, pénzürmék: 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100 Ft-os pénzürmék, 200 Ft-os pénzürmék, a pénz értéke, olcsó, drága, vásárlás.

Követelmény

- Egyre nagyobb önállósággal végezzen elemi műveleteket konkrét cselekvéssel.
- Egyre nagyobb önállósággal tudja alkalmazni a mérésre vonatkozó ismereteit.
- Időbeli tájékozódása segítse az élethelyzetekben eligazodni.

Életvitel és gondozási ismeretek

9–10. évfolyam

Célok

•Az alapfokú képzés során kialakított kognitív, motoros és érzelmi funkciók továbbfejlesztése. A megtanított életviteli és gondozási ismeretek rögzítésével az általános képességek gyakorlati alkalmazásával a tanulók szocializációs szintjének növelése. A társadalmi és természeti környezethez való alkalmazkodóképesség javítása.

•Rögzíteni olyan szociális motívumokat, képességeket és szokásrendszereket, amelyek a tanulók viselkedésében, magatartásában, attitűdjében mérhetők.

•A munkavégző és szociális képességek gyakoroltatásával növelje a fiatalok esélyegyenlőségét a társadalmi élet minden területén.

Feladatok

•Az alapfokú oktatás során megszerzett ismeretek gyakoroltatásával az önállóság elérése az életviteli, gondozási, háztartási tevékenységekben.

•A különböző anyagok megmunkálásakor megismert technikák alkalmazása munkadarabok készítésénél.

•Konkrét helyzetekben gyakorolhassák a házimunkában való folyamatos részvételt.

•Egyre kevesebb irányítás mellett tudjanak egyszerű ételeket elkészíteni, önellátásukhoz hozzájárulni.

•A megszerzett és begyakorolt ismeretek alkalmazásával tegye képessé a tanulókat saját, lakó- és munkakörnyezete rendben tartására.

•A kognitív fejlesztésben alakítsa ki a konyhai műveletek napszakhoz és évszakhoz kötött tevékenységi rendjét.

•Járuljon hozzá olyan tanulói jellemvonások megerősítéséhez, rögzítéséhez, mint a pontosság, a rendszeret, embertársaik megbecsülése.

•Biztosítsa a higiénés szokások alkalmazását a háztartásban és a piktogramok jelzéseinek figyelembevételét a ruhák gondozásában.

Óraszámok

	Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám		5	5
Éves óraszám		185	185

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Textilmunkák	×	×
Konyhai munkák	×	×

Kertgondozás	×	×
Takarítás	×	×
Önkiszolgálás–ruhagondozás	×	×
Vásárlás	×	×
Piktogramok értelmezése	×	×
Természetes anyagok és alakításuk	×	×

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Textilmunkák	Textilfajták: különböző textilfajták válogatása, csoportosítása. Az alapfokú oktatás során megismert textilmegmunkálási technikák alkalmazása irányítás mellett. Fokozódó önállósággal a tanult öltésfajták gyakorlása, alkalmazása munkadarab készítésénél. Önállóan hímzések elemi szinten, szőnyegszövés rámán. Segítséggel kötés, horgolás. Balesetmegelőzés.
Konyhai munkák	Irányítással konyhai gépek kiválasztása, használata. Egyszerű sütemények, édességek készítése, vendégfogadás, ünnepi ételek készítése, ünnepi terítés, gyümölcsök feldolgozása, befőzés előkészítése. Fokozódó önállósággal konyhai gépek használata. Étellemelegítés. Önállóan mosogatószer adagolása, használata.
Kertgondozás	Önállóan udvar- és parkgondozás, talajművelés. Fokozódó önállósággal az évszaknak megfelelő munkálatok végzése.
Takarítás	Irányítással a nagytakarítás műveleteinek alkalmazása, eszközhasználat.
Önkiszolgálás–ruhagondozás	Mosás: irányítással a mosás előkészítése, mosóporok hatása, az öblítés fázisai. A ruhagondozás feladatainak végzése fokozódó önállósággal.
Vásárlás önállósággal.	Az életvitelhez, gondozási tevékenységhez szükséges áruk megvásárlása fokozódó önállósággal. Irányítás mellett a konvencionális szabályok alkalmazása. A zsebpénz felhasználásának megtervezése segítséggel.
Piktogramok értelmezése	Élelmiszereken, tisztítószereken, ruhaneműk kezelési útmutatóján található jelek értelmezése és alkalmazása segítséggel.
Természetes anyagok és alakításuk	Segítséggel, irányítással fa darabolása, csiszolása, szegelés, egyszeri munkadarab készítése. Faragás. Agyagozás: segítséggel egyszerű edényformák készítése maroktechnikával, kivájással. Önállóan: díszítési technikák lenyomattal.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Textilmunkák alkalmazása önállóan.	Az eddig megszerzett kézimunkázási ismeretek és begyakorolt tevékenységek Irányítással hímzés, kötés, horgolás. Segítséggel szövés szövőszéken.

	Önállóan varrás.
Konyhai munkák előírások betartása.	Segítséggel befőzés fázisai. Fokozódó önállósággal konyhai gépek kiválasztása és használata. Balesetvédelmi Fokozódó önállósággal vendégfogadás, alkalomhoz illő terítés. Önállóan egyszerű, hideg és meleg ételek, irányítás mellett sütemények, édességek készítése. Mosogatás fázisai, az adekvát mosogatószer kiválasztása és adagolása.
Kertgondozás alkalmazása.	Önállóan az eddig elsajátított talajmegtisztítási, növényápolási eljárások folyamatos Gallyak lefűrészélése. Balesetvédelem.
Takarítás betartása.	Nagytakarítás részmozzanatainak begyakorlása, összekapcsolása, megfelelő sorrend Önállóan takarítószeres és eszközök tevékenységhez igazodó kiválasztása, szakszerű használata, burkolatok tisztítása.
Önkiszolgálás-ruhagondozás	Ismerkedés az automata mosógéppel. Veszélyforrás, balesetvédelem. Mosási fázisok ismerete, folyamattá kapcsolása önállóan. Önállóan ruhagondozás (varrás, hajtogatás, megfelelő tárolás, szellőztetés), lábbelik évszakhoz igazított gondozása, ápolása, tárolása.
Vásárlás	Napi szükségleti cikkek vásárlása, szállításuk. Irányítással zsebpénz felhasználásának tervezése, felhasználása. Ismerkedés szintjén háztartási napló szerepe (rajzos tervezés), tárolás-beszerzés kapcsolata.
Piktogramok értelmezése	Élelmiszereken, tisztítószereken, ruhaneműek kezelési útmutatóján található jelek értelmezése és alkalmazása irányítással.
Természetes anyagok és alakíthatóságuk	Fa megmunkálása: segítséggel kötéselemek megismerése, alkalmazása: szegelés, csavarozás, ragasztás. Önállóan gyöngyfüzés. Bőrmunkák: önállóan vágás, varrás.

Követelmény

•Ismerje fel, mutassa meg, nevezze meg a háztartási munkához, konyhai tevékenységekhez, kertgondozáshoz használt eszközöket, szerszámokat, egyszerű gépeket. Fokozódó önállósággal, balesetmentesen használja azokat.

- Legyen képes természetes alapanyagok megmunkálásával munkadarab készítésére.
- Tudjon irányítás mellett házimunkát végezni.
- Legyen képes a környezet felszólítás nélküli rendbetételére.
- Váljon alkalmassá a ruházat önálló gondozására, legyen igényes megjelenésére.
- Legyen képes fejlődési tempójához igazított önálló munkavégzésre.
- Tudjon egyszerű ételeket elkészíteni, a begyakorolt konyhai műveleteket különböző helyzetekben alkalmazni.

•Ismerjen rá a tanult piktogramokra, a háztartási, gondozási tevékenységei során – a szükséges mértékű irányítás mellett – tudja alkalmazni azokat.

Szociális munkatevékenység

9–10. évfolyam

Célok

•Az alapképzés során elsajátított ismeretekre építve, a megismerő funkciók továbbfejlesztésével, a rendszeres szociális tanulással, a folyamatos és kitartó munkavégzéshez, egyszerű munkaműveletek teljesítéséhez szükséges szociális készségek és képességek kialakítása (feladattudat, együttműködési képesség, kitartás, tolerancia, alkalmazkodás, önellenőrzés).

•A tantárgy a személyes tanulással segítse az önállóságot, befogadóképesség, alkotóképesség, önértékelés képességeinek kifejlesztését, erősítve cselekvési kompetenciájukat.

•A sajátos nevelési szükségletekhez igazodva növelni a tanulók speciális jellegű kommunikációs készségét, szimbólumok, nonverbális jelek befogadására, feldolgozására, alkalmazására való képességüket.

Feladatok

•Biztosítsa ipari és mezőgazdasági jellegű munkatevékenységek, kézműves technikák alapelemeinek begyakorlását, készítsen elő a készségfejlesztő speciális szakiskola szakképzési évfolyamán való továbbhaladásra.

•Folyamatos gyakorlással alakítsa ki a közösségi munkavégzéshez szükséges magatartási és viselkedési normákat, elemi munkaszokásokat. Ismertesse meg a tanulókat a munkamegosztás lehetőségeivel, formáival.

•Készítse elő a tanulókat az iskolán kívüli “munka világába” történő belépésre, rendszeres, kitartó és értékteremtő munkavégzésre.

•Segítse elő a kitartó munkavégzéshez szükséges monotóniatűrű kialakulását, fejlessze a tanulók fizikai képességét, növelje állóképességüket, javítsa finom motorikájukat és kéz ügyességüket.

•Késztesse a tanulókat önálló produktumok létrehozására.

•Az analógiás gondolkodás fejlesztésével, gyakoroltatásával biztosítsa, hogy a tanulók egyszerű munkafolyamatokat megtanuljanak.

•Fejlessze a tanulók elemi szintű rendszerező és kombinatív képességét, készítsen fel a munkatevékenységek közbeni műveletváltásra.

Óraszámok

	Évfolyamok	
	9.	10.
Heti óraszám	4	4
Éves óraszám	148	148

Témakörök

A témakörök közül a helyi sajátosságoknak, lehetőségeknek megfelelően lehet válogatni, de az “Elemi jellegű munkatevékenységek”, valamint a “Balesetmegelőzés, balesetvédelem” témakör feldolgozása kötelező.

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Elemi jellegű munkatevékenységek	×	×
Kézművesség alapjai	×	×

Szolgáltató jellegű tevékenységek	×	×
Egyszerű termékek előállításuk elemekből	×	×
Mezőgazdasági, kertészeti munkák	×	×
Feldolgozó jellegű tevékenységek	×	×
Balesetmegelőzés, balesetvédelem	×	×

9–10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Elemi jellegű munkatevékenységek	Alapfokú képzés során megismert természetes és mesterséges anyagok (fa, textil, papír, műanyag, fém) hajtogatása, vágása, csiszolása, ragasztása, gombolyítása, válogatása, csoportosítása, bontása.
Kézművesség alapjai	Fonás, szövés, rojtozás, korongozás, mintázás, gipszöntés, tűzzománc, gyöngyfüzés.
Szolgáltató jellegű tevékenységek	Takarítás, mosogatás, felszolgálás, közlekedési eszközök mosása.
Egyszerű termékek előállításuk elemekből	Természetes és mesterséges alapanyagú elemek felhasználásával összeszerelés, ragasztás, szegelés, csavarozás, hegesztés (fólia), préselés.
Mezőgazdasági, kertészeti munkák	Talajelőkészítés, talajművelés, növényápolás, kertgondozás. Termés-betakarítás. Gyógynövénygyűjtés. Kisállat gondozása.
Feldolgozó jellegű tevékenységek	Élelmiszer alapanyagok (gyümölcsök, zöldségek) tisztítása, válogatása, osztályozása, darabolása, aszalása. Üvegmosás

Követelmény

- Fogadja el és adekvátan hajtsa végre a felnőttek utasításait.
- Irányítás mellett rendszeresen, kitartóan végezzen munkát.
- Jártasság szintjén ismerje és alkalmazza az egyes részfolyamatok munkavégzéseinek munkamozdulatait, eszközeit.
- A megmunkálendő anyaghoz a megfelelő szerszámokat tudja kiválasztani.
- A munkavégzés során a balesetvédelmi rendszabályokat felszólítás nélkül is tudja betartani.
- A higiénés és egészségvédelmi előírásokat, szokásokat egyre kevesebb irányítás mellett alkalmazza.
- A munka közben elkövetett hibák észrevétele és jelzése, szükség esetén felnőttek közreműködésével kijavítása.
- Legyen harmonikus kapcsolata csoporttársaival, a közös tevékenységekbe kapcsolódjon be.

Ábrázolás-alakítás

9–10. évfolyam

Célok

- Az alapozó időszakban szerzett tantárgyi ismeretek továbbfejlesztése.
- Fejlessze személyiségüket, elősegítve ezzel szocializációjukat.
- Tudjon munkamegosztásban tevékenykedni.

Feladatok

- Fejlessze tovább a tanulóknak azt a képességét, hogy tevékenységükre minél hosszabb ideig tudjanak figyelni, koordináltan cselekedni, az elkezdett feladatot befejezni.
- Fejlessze motivációjukat a munkavégzés iránt.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	2	2
Éves óraszám	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Vizuális ábrázolás	×	×
Komplex alakító tevékenységek	×	×
Népünk művészete	×	×
Elemi ismeretek művészeti alkotásokról	×	×

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális ábrázolás	Önállóan: festés, színezés, rajzolás.
Komplex alakító tevékenységek	Irányítással: anyagfajták, anyagvizsgálat, használhatóság tapasztalatszerzés útján. Anyagok válogatása szín és használhatóság szerint. Tárgyak (játékok, képek) készítése.
Népünk művészete	Irányítással: hímzés, faragás, fazekasság, fonás, népi szokások.
Elemi ismeretek művészeti alkotásokról	Irányítással: szemléljen művészeti alkotásokat.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Vizuális ábrázolás	Önállóan: festés, színezés, rajzolás.
Komplex alakító tevékenységek	Irányítással: alapfokú képzés során megismert természetes és mesterséges anyagok (textil, papír, műanyag) hajtogatása, nyírása, ragasztása. Anyagok válogatása szín és használhatóság szerint. Tárgyak (játékok, képek) készítése.
Népünk művészete	Irányítással: hímzés, faragás, fazekasság, fonás, népi szokások.

Követelmény

- Találjon örömet az alkotásban, tudja becsülni társai munkáját is.
- Egyre nagyobb önállósággal ismerjen fel néhány népszokást.
- Legyen elemi szintű ismerete művészeti alkotásokról.

Ének-zene

9–10. évfolyam

Célok

- Az alapképzés során elsajátított elemi zenei ismeretek továbbfejlesztése.
- Nyújtson olyan élményeket, melyek a személyiségének egészére fejlesztő hatásúak.

Feladatok

- Járuljon hozzá, hogy a tanulók az iskolai ünnepek zenei programjába bekapcsolódjanak.
- Ösztönözze a tanulókat zenei programok látogatására.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	1	1
Éves óraszám	37	37

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Népdalok	×	×
Ünnepkörök dalai	×	×
Tánc- és dramatikus játékok	×	×
Ritmus- és hallásfejlesztés	×	×
Zenehallgatás	×	×

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Népdalok	Önállóan: magyar dalok, táncok, más népek dalai.

Ünnepkörök dalai	Önállóan: családi ünnepek dalai, nemzeti ünnepek dalai.
Tánc- és dramatikus játékok	Irányítással: népi játékok. Együttműködéssel: táncok.
Ritmus- és hallásfejlesztés	Önállóan: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, auto- és térorientáció, hang- és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata.
Zenehallgatás	Irányítással: népdal, műdal, tánczene hallgatása, más-más feldolgozásban, dallamok, dallamrészletek felismerése.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Népdalok	Önállóan: magyar dalok, táncok, más népek dalai.
Ünnepkörök dalai	Önállóan: családi ünnepek dalai, nemzeti ünnepek dalai.
Tánc- és dramatikus játékok	Irányítással: népi játékok. Együttműködéssel: táncok.
Ritmus- és hallásfejlesztés	Önállóan: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, auto- és térorientáció, hang- és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata.
Zenehallgatás	Irányítással: népdal, műdal, tánczene hallgatása, más-más feldolgozásban, dallamok, dallamrészletek felismerése.

Követelmény

- Önállóan tudjon elénekelni 15-20 egyszerű gyermek- és népdalt.
- Irányítással tudjon 3-4 egyszerű népi játékot megjeleníteni.
- Hangzás után ismerjen fel néhány egyszerű hangszert.
- Kapcsolódjon be és aktívan működjön közre dramatikus játékokban.

Testnevelés

9–10. évfolyam

Célok

- A tananyag járuljon hozzá az elemi munkavégzéshez szükséges fizikai és szociális képesség kialakításához.
- Segítse a megtanult, begyakorolt testhelyzetek, gimnasztikai formájú gyakorlatok, elemi mozgássorok reprodukálására való alkalmasságot.
- Biztosítsa az egyéni érdeklődés és adottság szerinti sportolás, rendszeres testmozgás motívumainak rögzítését, ezzel segítse a tanulók társadalmi habilitációját.

Feladatok

- Játékos utánozó gyakorlatokkal, a tanult és begyakorolt alapmozgások és egyszerű mozgássorok reprodukálásával a mozdulatmemória, a mozgásos emlékezet fejlesztése.
- Tornaszerek adekvát, egyre önállóbb használatának megtanítása.
- Növekvő elem- és ütemszámú ciklikus mozgássorok elsajátítása.
- Térbeli irányok és viszonyfogalmak használata, laterális kialakítása. (Tájékozódás a tornateremben lévő társakhoz és tárgyakhoz viszonyítva).
- Gimnasztikai alapformájú gyakorlatok rögzítése.
- Alapmozgások (futás, ugrás, dobás) gyakoroltatása képességfejlesztő gyakorlatokkal, játékos feladatmegoldásokkal.
- Sportjátékok alapvető játékelemeinek, egyszerű játékszabályainak alkalmazása versenyszerűen.
- Testi fejlődés zavarainak korrekciója a helyi lehetőségekhez igazodó terápiás eljárások alkalmazásával.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	2	2
Éves óraszám	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	×	×
Gimnasztikai alapformák	×	×
Képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok	×	×
Labdás gyakorlatok	×	×
Sportjátékok elemei	×	×
Terápiák, relaxáció	×	×

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	<p>Irányítással: Menetelés helyben járással, takarás, igazodás, ütemtartással (taps, dob). Sorbontás, szakadozás, fejlődés helyben. Térérzékelés (helyzetváltoztatás, testfordulat, rendezés). Differenciált irányítással. Testfordulatok sarkon és talpon. Jobb- és baloldal (pl.: mutatni a megfelelő irányt).</p> <p>Önállóan: Sorakozás magasság szerint segédeszközök nélkül. Jelentés, vezényszavak használata.</p>
Gimnasztikai alapformák	<p>Segítséggel: Több mozgáselem összekapcsolása mozdulatláncná. Lábgyakorlatok prioritása.</p>
Képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok	<p>Segítséggel: Egyensúlyozó járás nehezített körülmények között (ferde padon tárgyak a kézben). Magasugrás előkészítése, ugrómérce alkalmazásával. Sorozatgurulás előre, hátra.</p> <p>Irányítással: Kúszás, mászás, függeszkedés természetes akadályok között, mászás kötélén. Távolugrás helyből. Kar- és lábmunka összhangba hozása.</p>
Képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok	<p>Növekvő önállósággal gyorsfutás fejlesztése különböző játékos testhelyzetekből. Közepes iramú futás terepviszonyok között.</p>
Labdás gyakorlatok	<p>Irányítással: Kislabdahajtás nekifutással. Labdavezetés váltott kézzel – lassú futás közben – akadályok megkerülésével. Átadások mozgás közben. Súlylökés tömött labdával.</p>
Sportjátékok elemei	<p>Irányítással: Kosárlabda: – Átadások különböző típusainak alkalmazása játékszituációkban. – Kosárra dobás labdavezetésből. – Védekezés alkalmazása. Labdarúgás: – Labdaadogatás társnak álló helyzetből (labda megállítása, majd továbbítása). – Pontrúgások. Tollaslabda: – Szivacslabda ütögetése. Zsinórlabda: – Labda elkapása, visszadobása a háló felett.</p>
Terápiák, relaxáció	<p>Lehetőség szerint: Hidroterápia, (vízhez szoktatás, siklás, légző- és lazító gyakorlatok) gyógylovaslás stb.</p>

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Rendgyakorlatok, téri tájékozódás	<p>Irányítással: Menetelés, próbálkozás lépéstartással (lépésváltások). Sorbontás, szakadozás, fejlődés helyben. Térérzékelés növekvő önállósággal, differenciált irányítással. Testfordulatok sarkon és talpon. Jobb- és baloldal (pl.: mutatni a megfelelő irányt).</p> <p>Önállóan: Sorakozás magasság szerint segédeszközök nélkül. Jelentés, vezényszavak használata.</p>
Gimnasztikai alapformák	<p>Irányítással: Gimnasztikai gyakorlatok folyamatos végzése, bemutatás után zenére.</p>
Képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok	<p>Irányítással: Egyensúlyozó járás nehezített körülmények között, játékos feladatokkal kombinálva. Kúszás, mászás, függeszkedés természetes akadályok között. Versenyfutások játékos rajthelyzetekkel, egyéb feladatokkal is kombinálva (váltóversenyek). Távolugrás: próbálkozás nekifutással. Magasugrás előkészítése, ugrómérce alkalmazása. Függeszkedés, mászás kötélen. Sorozatgurulások előre, hátra.</p> <p>Önállóan: Kitartó futás terepviszonyok között.</p>
Labdás gyakorlatok	<p>Irányítással: Súlylökés tömött labdával, a labda súlyának változtatásával.</p> <p>Fokozódó önállósággal: Átadások lassú futás közben.</p> <p>Önállóan: Kislabdahajítás rövid nekifutással. Labdavezetés váltakozó iramban és feladathelyzetben.</p>
Sportjátékok elemei	<p>Irányítással: Labdajátékok elemeinek alkalmazása játékhelyzetekben, szabályok alkalmazásával. Tollaslabda: Labda továbbítása társnak különböző ütősfajták alkalmazásával.</p>
Terápiák, relaxáció	<p>Lehetőség szerint: Hidroterápia (vízhez szoktatás, siklás, légző- és lazító gyakorlatok), gyógylovaslás stb.</p>

Követelmény

- Tudja saját testéhez viszonyítva a tornaszerek, tárgyak helyzetét megmutatni, lehetőség szerint szóban is megfogalmazni.
- Legyen képes mozgásának ritmusát, dinamikáját és kifejezőerejét szabályozni.
- Tudjon gimnasztikai alapformákat összekapcsolni és irányítás mellett a mozdulatsort folyamatosan végezni.
- Irányítás mellett tudja testtartását és légzésének ritmusát összehangolni.
- A labdabiztonságot a sportjátékok során alkalmazni.
- A versenyek és csapatjátékok során törekedjen a játékszabályok betartására, sportszerű magatartásra. Mozgását tudja összerendezni és irányítani, ügyeljen a helyes testtartásra.

•Legyen képes a begyakorolt mozgáselemeket, egyszerű mozgássorokat változó körülmények között is alkalmazni.

Környezet- és egészségvédelem

9–10. évfolyam

Célok

•A tantárgy tanítása során megszerzett természeti és egészségügyi ismeretek bővítésével olyan jártasságok, készségek, képességek és magatartásmódok kialakítása, melynek birtokában lehetővé válik, hogy a fiatalok képességeikkel összhangban álló, kiegyensúlyozott emberi életet éljenek.

Feladatok

•A tantárgy járuljon hozzá, hogy a fiatalok számára a természeti környezetről szerzett ismeretek köre olyan új fogalmakkal, összefüggésekkel bővüljön, melyek felnőtt, mindennapi életükben szükségesek és hasznosíthatók.

•Segítse elő a megismerő tevékenység fejlesztését, különösképpen a gyakorlati életben szükséges összefüggések meglátását és megértését.

•Tudatosítsa a természet és az ember kapcsolatát, az abból levonható gyakorlati tennivalókat.

•Fejlessze feladattudatukat, felelősségérzőküket.

•Erősítse a kulturált magatartás és az egészséges életmód szokásait.

•Fejlessze a természeti és társadalmi környezet iránti esztétikai fogékonyságukat.

Óraszámok

Évfolyamok	9.	10.
Heti óraszám	2	2
Éves óraszám	74	74

Témakörök

Témakör	Évfolyamok	
	9.	10.
Az emberi test	×	×
Öltözködés	×	×
Serdülőkor	×	×
Egészséges életmód és veszélyek	×	×
Egészségügyi intézmények	×	×
Balesetek, elsősegélynyújtás	×	×
Az élőlények	×	×

Környezet főbb összetevői, ártalmai	×	×
Természeti ismeretek	×	×

9. évfolyam

Témakör	Tartalom
Az emberi test	Testrészek, érzékszervek, érzékelés, funkciójuk, védelmük, segédeszközök. Egészség, betegség: a leggyakrabban előforduló gyermekbetegségek tüneteinek felismerése, bőrbetegségek tüneteinek felismerése. Pubertáskori problémák: pattanás, haj, havi ciklus.
Öltözködés önállósággal.	Évszaknak, időjárásnak, alkalomnak megfelelően, esztétikusan, divatosan, fokozott önállósággal.
Serdülőkor	Biológiai-pszichikai változások. Nemek közötti különbségek. Testi higiénia fogalmának megismerése.
Egészséges életmód és veszélyek	A test tisztán tartása. A test edzése. A mozgáshiány ártalmainak felismerése. Helyes, helytelen táplálkozás önállósuló megvalósítása. Veszélyforrások: zajártalom, dohányzás, szeszesital, Ismerkedés a túlzott gyógyszerfogyasztás, kábítószer-fogyasztás ártalmaival.
Egészségügyi intézmények	Betegszoba, orvosi rendelő, szakorvosi rendelő, kórház, gyógyszertár, ügyeleti rend. Baleset esetén felnőtt értesítése, mentő hívása.
Balesetek, elsősegélynyújtás	Iskolai, háztartási, utcai, munkahelyi, fürdőzés, játék, sportolás, ismerkedés a mentőláda használatával.
A élőlények felismerése.	Növények, állatok, az ember, a környezet hatásai az élőlényekre, összefüggések Víz és a tűz mint éltető elem szerepének megismerése és összefüggései. "ceánok és tengerek élővilága.
A környezet főbb összetevői, ártalmai	Tiszta víz, tiszta levegő, egészséges talaj fontosságának felismerése, a napfény hasznos és káros sugarainak megismerése. Szennyező anyagok és hatásainak megismerése.
Természeti ismeretek	A víz – körforgásának felismerése. A víz és tűz hasznos és káros voltának felismerése, szabályok alkalmazása. A természeti katasztrófák: szélvész, tűzhányók, földrengés felismerése. Az ember és a természet küzdelmének megismerése.

10. évfolyam

Témakör	Tartalom
Az emberi test	Testrészek, érzékszervek, érzékelés, funkciójuk, védelmük, egyéni képességeiknek megfelelő önállósággal. Segédeszközök védelme önállóan. Egészség, betegség: a leggyakrabban előforduló betegségek, bőrbetegségek, baleset. Pubertáskori problémák: pattanás, haj, havi ciklus, AIDS, nemi betegségek – megelőzés.
Öltözködés	Évszak, időjárásnak megfelelően, esztétikusan, divatosan, egyéni ízlésnek megfelelően,

	fokozott önállósággal.
Serdülőkor	Biológiai-pszichikai változások, nemek közti különbségek, nemi szerepek, szexuális ösztön megnyilvánulásai, fogamzásgátlás, testi higiénia. Ismerkedés a fogalmakkal, a viselkedési módok kialakítása.
Egészséges életmód és veszélyek	A test tisztán tartása önállóan. A test edzése a helyi lehetőségek figyelembevételével. A mozgáshiány ártalmainak felismerése. A helyes és helytelen táplálkozás felismerése. Veszélyforrások ismerete: zajártalom, dohányzás, szeszesital, túlzott gyógyszerfogyasztás, kábítószer, vegyi anyagok.
Egészségügyi intézmények	Betegszoba, orvosi rendelő, szakorvosi rendelő, kórház, gyógyszerertár, mentők, ügyelet.
Balesetek, elsősegélynyújtás	Iskolai, háztartási, utca, munkahelyi, fürdőzés, játék, sportolás közben előforduló balesetek megelőzése, felismerése. A mentőláda önálló használatának gyakorlása. Baleset esetén felnőtt értesítése, mentő hívása.
Az élőlények	Növények, állatok, az ember, a környezet hatásai az élőlényekre. A víz és tűz mint éltető elem, az eddig tanult összefüggéseinek felismerése. A távoli vidékek védett állatai és növényei. Az óceánok, tengerek élővilága.
A környezet főbb összetevői, ártalmai	A tiszta víz, tiszta levegő, egészséges talaj megóvásának gyakorlása. A napfény hasznos és káros hatásainak ismerete. A szennyező anyagok és hatásuk felismerése.
Természeti ismeretek	A víz körforgásának ismerete. A víz és tűz haszna, kára, összefüggéseinek felismerése. A természeti katasztrófák ismerete: szélvész, tűzhányó, földrengés, küzdelem a természettel.

Követelmény

- Egyéni fejlettségi szintjüknek megfelelően jussanak el az önállóság megfelelő fokára az egészségügyi ismeretek alkalmazásával.
- Ismerjék testük működését, betegségekre utaló jelzéseit, tudják kezelni az adódó problémákat és használják az intézményrendszert.
- Egyéni igényeiknek megfelelően ismerjék a nemek közti különbségeket, szerezzenek ismereteket a szexuális életről.
- Alakuljon ki környezet- és természetkímélő életmódjuk, lehetőségükhöz mérten aktívan vegyenek részt környezetük megóvásában.
- Ismerjék meg az ember természeti erővel vívott küzdelmét.

VI. fejezet

A BESZÉDFOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI

1. A beszéd fogyatékos tanuló

1.1 Beszéd fogyatékos az a tanuló, akinél veleszületett vagy szerzett idegrendszeri működési zavarok és környezeti hatások következtében jelentős mértékű a beszédbeli akadályozottság, amelynek következtében átmeneti, illetve tartós zavarok léphetnek fel a nyelvi, kommunikációs és tanulási képességekben, a szociális kapcsolatokban. Az akadályozottság megmutatkozhat a beszédhangok helyes ejtésének zavaraiiban, a beszédészlelési és -megértési zavarokban, a beszédritmus sérülésében, a grafomotoros és a vizuomotoros koordináció éretlenségében, valamint az általános beszédgyengeséggel együtt járó részképesség-kiesésekben. A különböző jellegű diszfóniák, a hangadás kóros elváltozásai szintén a beszéd fogyatékos körébe sorolhatók.

A beszéd fogyatékos tanulónál a fentiek az egészen enyhe eltérésektől az érthetetlen beszédig minden változatban előfordulhatnak.

A súlyos beszéd fogyatékos tanulónál a kommunikációs nehézségek miatt különböző másodlagos pszichés eltérések (magatartási zavar) alakulhatnak ki.

A fenti tünetek együttesen az iskolai nevelés során tanulási akadályozottságot is kiválthatnak.

Amennyiben a beszédhiba, illetve a beszéd fogyatékos a kisiskolás kor kezdetére tartósan fennmarad, a tanuló a továbbiakban is folyamatos gyógypedagógiai ellátásra (ambuláns logopédiai szakszolgálat, beszédjavító osztály, beszédjavító általános iskola és diákotthon) szorul. Az oktatás a pedagógiai, logopédiai ellátás, valamint az egészségügyi rehabilitáció a beszédbeli akadályok jellegétől függ, amely lehet akadályozott beszéd- és nyelvi fejlődés, diszlália, disarthria, dadogás, hadarás, diszfázia, diszfónia, az általános beszédgyengeséggel összefüggő olvasás-, írászavar és lehet súlyos beszéd megértési zavar is, vagy ezek halmozott előfordulása.

1.2 A halmozottan beszéd fogyatékos tanuló

A beszédzavarok egy-egy tanulónál halmozottan is előfordulhatnak. A leggyakrabban a megkésett, illetve akadályozott beszéd fejlődés, a komplex nyelvi fejlődési zavar jelenik meg a tünetek sokféleségével tarkítva.

Nem ritka a megkésett/akadályozott beszéd fejlődés–hadarás–dadogás együttese. Az iskolai szakaszban ennek olvasás-, írászavar kihatása is megmutatkozik. A tünetek megjelenhetnek párhuzamosan, de előfordul a tünetváltás jól ismert jelensége is, amikor például a kiejtés javítását, javulását követően dadogás, hadarás léphet fel.

Ilyen esetekben a fejlesztési elvekre épülő terápiák tudatos alkalmazása a rehabilitáció döntő tényezője.

1.3 A fogyatékos tanuló beszédzavarai

A testi-, érzékszervi, az értelmi fogyatékos beszédhibás tanulók az előző csoporttól eltérően nem tekinthetők halmozottan beszéd fogyatékosnak. Különleges beszédgondozásuk, fejlesztésük eltér az e fejezetben leírtaktól, mivel a beszédhiba ez esetben a domináns sérülés következménye. Így javítása is annak jellegéhez, módszereihez igazodik, és az egyes fogyatékosoknál alkalmazott pedagógiai, egészségügyi rehabilitációs feladatok között szerepel.

A más fogyatékos tanulók csoportjába tartozó olvasás-, írászavarok esetén azonban – bár ez főként többségi iskolai kompetencia – a különleges gondozásban a logopédiai szakszolgálat is közreműködik.

2. A beszéd fogyatékos/beszéd- és nyelvi fejlődésben akadályozott tanulók fejlesztése

2.1 Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A beszéd fogyatékos tanulók különleges (logopédiai) gondozásának döntő szakasza a korai fejlesztés, illetve az óvodáskor. A súlyos beszéd fogyatékos tanulók esetében azonban ez általában áthúzódik a kisiskoláskorra is.

Ennek első négy évére összpontosul az ismeretszerzés beszéddel összefüggő eszközrendszerének elsajátítása, ezért ezek az évfolyamok a különleges gondozás szempontjából összefüggő szakasznak tekinthetők. Ez nem jelent eltérést a NAT pedagógiai szakaszolásától, mivel a különleges gondozás elsősorban a módszerbeli és rehabilitációs teendőkben fogalmazódik meg.

A beszéd fogyatékos tanulók oktatásának pedagógiai szakaszai tehát teljes egészében követik a NAT-ban megfogalmazottakat, azzal a különbséggel, hogy az első négy év – egy tanévvel kiegészítve – öt év alatt is teljesíthető. A meghosszabbítás szükség szerint, de általában az 1. évfolyamon célszerű.

A dadogás, hadarás, diszfónia a beszéd fogyatékos tanulóknál serdülőkorban is jelentkezhet. Ebben az életkorban ugyanis számolni lehet a beszéd fogyatékos kiújulásával, előfordulhat azonban, hogy a tünetek ekkor lépnek fel először.

Különös figyelmet érdemel ebben a korban a felnőtt beszédhang fokozatos kialakulásának óvó-segítő rendszere, ennek beépülése a pedagógiai teendők sorába.

2.2 A fejlesztés elvei

A beszéd fogyatékos tanuló iskolai fejlesztésében, speciális nevelési igényeinek kielégítésében elsőbbséget kell biztosítani az ép beszélő környezetben integráltan folyó oktatásnak a különleges gondozási igény feltételeivel is rendelkező többségi általános iskolában. Ez a tanulók számára hagyományosan a felfelé nivellálás pedagógiai előnyeit biztosíthatja.

Nagyon súlyos esetekben – főként az intenzív rehabilitáció érdekében – szükség lehet a beszédhibás tanuló külön iskolai elhelyezésére. Ennek időtartama azonban ésszerű időhatárok között átmeneti, a terápia eredményességétől függő, a család helyzetétől, terápiás együttműködésétől befolyásolt gyakorlat. A külön iskolában törekedni kell arra, hogy a tanuló minél előbb visszakerüljön a családjához és különleges gondozása az intenzív rehabilitáció után a logopédiai szakszolgálat keretében folytatólagosan biztosítva legyen.

– A beszéd fogyatékos tanulók fejlesztésében törekedni kell a pszichológiai és fiziológiai tényezők összhangjára, a személyiség és a beszéd működés kölcsönhatására, funkcionális összefüggésrendszerére.

– A fejlesztés legyen tudatos és tervszerű. Ez azt jelenti, hogy a beszéd állapotának felmérésétől a terápiás terv meghatározásán át a tudatos módszerválasztáson túl a komplexitás és a folyamatkövetés is megvalósul.

– A módszerek célszerű alkalmazásának elve megköveteli a beszéd fogyatékos tanuló oktatásában – logopédiai ellátásában – az életkor, a pszichikai sajátosságok, a beállítódás, az értelmi képesség, a beszédhiba típusának és súlyosságának, a korrekció adott szakaszának figyelembevételét.

– A beszéd fogyatékos tanuló fejlesztésében meghatározó a sokoldalú percepciók fejlesztés. Ennek során a kinezteziás, a hallási, a látási, a beszédmozgási benyomások egymást erősítve fejlődnek.

– A fejlesztés fontos elve a transzferhatások tudatos kihasználása. Mivel a különböző beszédműveletek számos azonos elemből, illetve közös elemből tevődnek össze, a fejlesztés a különböző átviteli megoldásokkal eredményesebbé tehető.

– A beszéd fogyatékos tanulók oktatása, különleges gondozása megköveteli az egyéni és csoportos foglalkozások változatos szervezeti kereteit. A csoportra irányuló munka során meg kell találni az egyénre szabott rehabilitációs programok végrehajtásának módját is.

– A súlyos beszéd fogyatékos tanulók fejlesztése legyen intenzív és folyamatos.

– A fejlesztés nem nélkülözheti a szülő támogató együttműködését.

– A fejlesztésnek motiválnia kell a tanulót beszédhibája leküzdésére, ugyanakkor fel kell készítenie az esetleges visszaesésekre, azok kezelésére, valamint arra, hogy a maradandó tünetekkel később is együtt tudjon élni.

– A terápia segítse elő a NAT követelményeinek teljesítését minden műveltségi területen. A terápiában a minél gyorsabban automatizált jó beszéd szint érdekében minden – a tanulóval kommunikáló – felnőtt legyen partner.

2.3 A tartalmi fejlesztés kiemelt területei

– A személyiség fejlesztésében hangsúlyozottan kapjon szerepet a szociális kapcsolatrendszer kommunikációs bázisa, a kommunikációs szándék tudatos megvalósítására nevelés.

– Az anyanyelvi fejlesztés tartalmát, a fejlesztésre fordított időt a NAT szabályozásához kapcsolódva a sérülés jellege, mélysége, prognózisa, az egyéni speciális szükséglet befolyásolja. Az anyanyelv műveltségi részterület egyes összetevői ennek megfelelően más-más hangsúlyt kapnak a fejlesztésben, néhány szempont azonban általánosítható:

- az írás, olvasás előkészítésének átlagos időtartama lényegesen megnövekszik, ezért is – különösen a kezdő osztályfokon – érdemes élni a tanulmányi idő növelésének lehetőségével,

- olvasás-, írástanítási módszerként beszédfigyelmetes tanulók esetében a hangoztató-elemző, illetve a diszlexiaprevenációs olvasástanítási módszer ajánlott,

- a súlyos beszédfigyelmetes tanulók anyanyelvi fejlesztésében hosszabb begyakorlási, érési szakaszok tervezendők,

- az anyanyelvi fejlesztés, gondozás a nevelés minden színterén és helyzetében, az oktatás teljes időtartama alatt központi szerepet játszik.

– A **Művészetek**, valamint a **Testnevelés és sport** műveltségi terület jól szolgálják a fejlesztés másik nagy területének, a téri orientáció–mozgás–ritmus–beszédkoordináció követelményeinek megvalósítását.

– **Az élő idegen nyelv** tanítása felelősségteljes döntést igényel. Figyelembe kell venni ugyanis, hogy a beszédfigyelmetesek e műveltségi területtől való megfosztása a gyermeket gyakorlatilag kizárhatja a későbbi felsőoktatásból, beszűkítve ezzel életterét. A követelmény teljesítése alóli mentesítés helyett a módszerek változtatását (pl. dadogók esetében az írásbeliség, diszlexiás tanulóknál pedig az auditív módszerek elsőbbségét) szükséges biztosítani.

2.4 A NAT és a kerettantervek alkalmazása

A beszédfigyelmetes tanulók oktatása a NAT tíz műveltségi területe szerint történik, a kerettantervek tartalmi és követelményei alapján. A követelmények globális teljesítése biztosítja a teljes átjárhatóságot a többségi és a külön iskola között.

A követelmények azonban csak a beszéd- és nyelvi zavarok kompenzálása és megszüntetése érdekében végzett folyamatos korrekciós, rehabilitációs és sérülésspecifikus egyéni fejlesztő programok segítségével teljesíthetők.

A műveltségi területek közül az Anyanyelv és irodalom, a Művészetek, a Testnevelés és sport tanítása kíván nagyobb figyelmet. A követelmények azonban itt sem módosulnak, csupán hangsúlyeltolódások mutatkoznak – a beszédfigyelmetességtől függően – az egyes témakörök között. Ezek meghatározása a helyi tantervben történik.

2.5 Pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció

2.5.1 A pedagógiai rehabilitáció ajánlott tevékenységformái a következők:

- Logopédiai egyéni és csoportos terápia (komplex művészeti terápia; RIT-terápia; a fonémahallás fejlesztése; grafomotoros és vizuomotoros koordináció).

- Kommunikációs tréningek.

- Bábterápia.

- Drámaterápiás foglalkozások.

2.5.2 Egészségügyi rehabilitáció

- Foniátriai vizsgálat és ellátás.

- Gyermekneurológiai vizsgálat.

- Pszichológiai vizsgálat.

- Pszichoterápia.

- Szenzoros integrációs tréning.

- A szervezet általános erősítése, roborálás, sport.
- Gyógyúszás.
- Gyógytorna.
- Ayres-terápia.
- Relaxációs tréningek.

A beszéd technikai és tartalmi fejlesztése a **logopédiai terápia** keretében valósul meg. Súlyos beszédhibáknál egyéni, intenzív fejlesztés javasolt.

Az egyes súlyos beszédhibák esetében kiemelt szempontok:

A **megkésett/akadályozott beszédfejlődés** esetében a terápia célja a nyelvi közlés többszintű összetevőjének (szókincs, helyes ejtés, nyelvtani rendszer, szóbeli és írásbeli szövegalkotás) sokoldalú, intenzív, differenciált fejlesztése, amely specifikusan egyéniesített jellegű. A nyelv kifejező, közlő, jelelő funkciójának kialakításával váljon képessé a gyermek/tanuló a nyelvi jelek befogadására, feldolgozására, a beszédbeli kommunikációra. Közvetlen és közvetett ráhatásokkal kell fejleszteni azokat a képességeket és készségeket, amelyek révén fokozatosan differenciáltan tudja befogadni, feldolgozni és használni a beszédet és a nyelvet jelentéstani, szókészleteti, mondattani, szóalaktani, hangrendszeri szempontból. A fejlesztés területei: a beszéd és a nyelv, a mozgás, a gondolkodás, a figyelem és az emlékezet. A **diszfázia** esetében cél a beszéd- és nyelvi szint életkornak megfelelő beszédfejlettségi mutatóinak elérése. A terápia eredményei beépülnek a műveltségi területek fejlesztési követelményei közé, a minimális teljesítmény részét képezik.

Szakértői vélemény segít annak eldöntésében, milyen követelmények teljesítése alól kaphat a tanuló felmentést, hogy mikor, hogyan, mely pedagógiai szakaszban tér vissza a tanuló a többségi iskolába, valamint abban, hogy milyen speciális segítséggel teljesíthetők a NAT követelményei.

A terápia során, amely a beszédmegértés és a beszédképzés összetevőinek helyreállítását szolgálja, állandó megértő, fejlesztő, tanácsadó kapcsolat van a beszéd fogyatékos tanulót a követelmények elérésében differenciáltan és egyénileg segítő iskola és a fejlesztési területek illetékes szakemberei (pszichológus, ideggyógyász, gyógytornász stb.) között.

A **dysarthria** súlyos kiejtési és beszédérthetőségi problémát jelent. Általában központi idegrendszeri sérülés következtében alakul ki, ezért a terápia a beszéd mellett az értelmi és mozgásos fejlesztésre is kiterjed. Ennél a csoportnál is indokolt lehet az alsó szakasz tanulmányi idejének meghosszabbítása egy évvel.

A **centrális diszlália** korrekciója szintén gyakran áthúzódik az iskoláskorra, és az esetek zömében együtt járhat az **organikus eredetű olvasás-, írászavarokkal**. Ez utóbbi logopédiai terápiaja a beszédjavítással párhuzamosan kezdődik, de – mivel spontán fejlődésre az organikus háttérű hibák esetén általában nem lehet számítani – folytatása a jó beszéd szint elérése után is indokolt. Tekintettel a lehetséges differenciál-diagnosztikai problémákra is, mindkét esetben javasolt az intenzív beszédjavítás.

Az eddig felsorolt beszédzavarok esetében megnő a veszélye a téves diagnosztizálásnak, a súlyos tünetek következményeként lassúbb értelmi fejlődés értelmi fogyatékosként való felfogásának. Ezért a súlyos beszéd fogyatékos tanulók pszichológiai, logopédiai vizsgálata speciálisan képzett szakmaiságot feltételez.

A **dadogás** javításának célja logopédiai-pedagógiai módszerekkel megteremteni a folyamatos kommunikációt, az egyéni sajátosságoknak megfelelő beszédtempó és ritmus, valamint a helyes hangsúlyozás, hanglejtés kialakítása. További cél a másodlagos tünetek megelőzése, megszüntetése. A dadogás terápiaja komplex (logopédiai, orvosi, pszichológiai), egyénre szabott terv alapján zajlik.

A tanuló a terápiás eredmények hatására folyamatos, gördülékeny, helyes ritmusú, ép beszéddel nyilatkozik meg. Amennyiben mégis jelentkeznek megakadások, úgy e tünetek akadályai lehetnek a műveltségi követelmények szóbeli teljesítésének. Ilyen esetben a tanuló tudásszintjének mérése más módon (írásban, rajzban, manuális produktumokban, számítógépen stb.) történhet.

A **hadarás** általában nem indokolja, hogy a tanuló speciális iskolába járjon, más beszédhibákkal való együttes előfordulás esetén azonban ez előfordulhat. Ilyenkor a terápia párhuzamosan mindkét beszédhibára irányulhat.

A **diszfónia** esetén speciális feladat a hangminőség és az anatómiai-életteni viszonyok további romlásának megakadályozása, fontos a gyógyszerelés biztosítása. Az ének-zenei követelmények tekintetében szükséges a hangdiéta, valamint mentesítés a hangos éneklés alól. Ez utóbbi a helyi tantervekben a zeneelméleti anyagrészek elmélyítésével ellensúlyozható.

Az **orrhangzós beszéd** legsúlyosabb esetei az ajak- és szájpadhasadékok következtében alakulnak ki. Az oktatás mellett a medicinális ellátásra, a megfelelő időben elvégzendő műtétekre szükséges figyelni. A terápiának általában ki kell terjednie a hallásnevelésre, hiszen a szájpadhasadékkal gyakran együtt jár az enyhe fokú nagyothallás.

VII. fejezet

A SÚLYOS FEJLŐDÉSI ZAVAR MÁR CSOPORTJAIBA TARTOZÓ (MÁS FOGYATÉKOS) TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI

A **“más fogyatékos” gyűjtőfogalom** alá soroltak azok a súlyos tanulási, beilleszkedési, magatartási zavarok, amelyek háttérében részképességzavarok, iskolai teljesítmények fejlődési zavara, hiperaktivitás és/vagy figyelemzavar, a fejlődés pervazív zavara vagy a felsoroltak halmozott előfordulása áll fenn. E fogyatékosági csoportban nem határozhatók meg egységes jellemző jegyek. Az egyes állapotok a tünetek/tünetegyüttesek komplexitásától függően a funkciógyengeségtől a komplex személyiség-, illetve az általános tanulási zavarig terjedhetnek.

A **“más fogyatékos”** tanulók értelmi szintjüknek megfelelő iskolában teljesítik tankötelezettségüket. Sajátos nevelési igényeiket általában a többségi iskola elégíti ki, iskolapszichológusok, valamint a pedagógiai szakszolgálatok logopédusainak, gyógypedagógusainak terápiás közreműködésével.

A más fogyatékos tanulók iskolai fejlesztésének elvei két csoportra bontva határozhatók meg.

A) RÉSZKÉPESSÉGZAVAR TÜNETEIT MUTATÓ TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI

1. A részképességzavar tüneteit, a kóros hiperaktivitást, figyelemzavart mutató tanuló

A részképességzavarok körébe az iskolai teljesítményeknek, elsősorban az alapvető eszköztudás (olvasás, írás, számolás) elsajátításának és képességének deficitjeit, valamint az általuk kiváltott, következményes magatartási és/vagy tanulási zavarok komplex tünetegyüttesét sorolják. E fogyatékoság differenciáldiagnosztikai jellemzője, hogy a részképességben az intelligencia szintjének ellentmondó súlyos teljesítménybeli elmaradás mutatkozik, valamint teljesítményszóródás mutatható ki az intelligenciafaktorok, a mozgáskoordináció és a beszéd szintje között.

Ide tartoznak azok a tanulók is, akik súlyos figyelemzavaruk (helyzetidegenségük, hibás-hiányos helyzetfelismerésük) vagy a fejletlen önirányítás, a gyenge önértékelési képesség miatt a tanulási szituációba beilleszkedni nem tudnak, állandó személyes kontrollra, megerősítésre szorulnak. A hiperaktivitás, a figyelemzavar jellemzője, hogy a tanuló sokkal több cselekvéses tanulási helyzetet igényel, rövidebb ideig tud a feladathelyzetben megmaradni.

Míg a részképességzavarok gyakran ép érzékszervek esetén is az érzékszervi fogyatékoság (gyengénlátás, enyhe nagyothallás) látszatát kelthetik, addig az utóbbiakban szenvedő tanulók általánosan gyenge képességűnek, értelmi fogyatékosnak tűnhetnek.

A részképességzavarok tüneteit mutató tanulók általános jellemzője a számukra nehéz iskolai feladatok iránti feltűnő közömbösség, érdektelenség, amely a nehézségek következtében fokozatosan elmélyül, és a tanulással (a kieső részképességgel) kapcsolatos tevékenységek (olvasás, írás, számolás) elutasításában fejeződik ki. A tanuló önmaga is kompenzálni kezdi a sikertelenséget: jó esetben más, a számára könnyebb tantárgyi tevékenységgel, kedvezőtlen esetben extrém magatartással, beilleszkedési zavarral.

A tanulási nehézség másodlagosan okozhat magatartási zavart, illetve magatartási probléma eredményezhet tanulási zavart – a tünetek tehát egymásba átmehetnek, illetve halmozódhatnak.

Az idegrendszer csökkent terhelhetőségének, érési meglassúbodásának tudhatók be a tanulási, magatartási zavar tüneteit mutató tanulónál az alábbiak is:

- általában érzékenyebb a meteorológiai változásokra,
- fáradékonyabb az átlagnál, nehezen tűri a zajokat, nehezen viseli el a várakozási feszültséget,
- gyakrabban van szüksége pihenésre, szünetre, egyedüllétre,
- fokozottabban igényli az életét, tevékenységét meghatározó állandó kereteket, az érthető és követhető szabályokat,
- nyugtalanság, túlmozgások jellemzik.

Mindez kóreredet szempontjából idegrendszeri anomáliák, funkcionális vagy organikus sérülés következménye. A percepció bázis többdimenziós érintettsége miatt az olvasás, írás, számolás elsajátításában különböző súlyosságú akadályt jelent, az enyhe zavartól egészen a funkcióképtelenségig.

2. A részképességzavar tüneteit mutató tanulók iskolai fejlesztése

2.1 Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai nem térnek el a NAT-ban rögzítettektől. Ugyanakkor ajánlatos a helyi tantervekben élni az első évfolyam két tanév alatt történő elvégzésével. Külön intézményben vagy fejlesztő osztályban az első évfolyam két tanévre történő széthúzása átsegítheti a tanulókat a nehézségeken. Az iskolai oktatás első éve ez esetben az intenzív prevenció, a szakszerű funkciófejlesztés, a pszichés gondozás, a megfelelő motiváció és a feladattudat kialakításának az időszaka, amelyre jellemző a gyógypedagógiai korrekciós–kompenzáló–terápiás módszerekkel irányított tanulási folyamat.

Amennyiben a részképességzavar tüneteit mutató tanuló speciális nevelési igényének kielégítése a logopédiai szakszolgálat keretében történik (terápia), az intenzív kezelés hatékony lehet. Ilyen kezelés mellett – különösen az enyhébb esetekben – általában nem szükséges két tanév az első évfolyam számára.

2.2 A fejlesztés kiemelt feladatai

2.2.1 Diszlexia, diszgráfia esetén

Az olvasás-, írászavarok javításának célja az iskolás korban, hogy kialakítsa a tanulóban az intellektusának és mindenkoros osztályfokának megfelelő értő olvasás-írás készségét, fejlessze a gyermek kifejező készségét, segítse az olvasás, írás eszközzé válását az ismeretek megszerzésében.

Fontos cél továbbá, hogy megismertesse a tanulókat a kompenzatorikus lehetőségekkel. A legsúlyosabb esetekben kompenzálja az olvasásképtelenséget szövegek auditív tolmácsolásával, az írást segítse gépirással, szövegszerkesztő használatával, a helyesírást pedig a szövegszerkesztő helyesírás-ellenőrző funkciójának működtetésével, illetve a speciális, e célból összeállított fejlesztő programokkal.

A feladatok részben levezethetők a főbb tünetekből:

Diszlexia esetén gyakran tapasztalható az általános beszédgyengeség tünetegyüttese, vagy annak a beszédjavítás utáni maradványtünete. Általában differenciálatlan az aktív szókinccs és gyenge a verbális emlékezet. A tanuló az új szavakat nehezen jegyzi meg, megmásítja, torzítja, jó értelmi képesség esetén új szót alkot helyette vagy körülírja a fogalmat. Az olvasás tanulása során nehezen alakul ki a hang-betű kapcsolat, gyakori és makacs betűtévesztések fordulnak elő, a sorrendben átvetések tapasztalhatók, a hosszabb szavak áttekintése rendkívül nehéz. Hibás kombinációk, felületes akusztikus képzetek előhívása észlelhető. Nehéz a figyelem megosztása az olvasási technika és a szöveg tartalma között, pontatlan a toldalékok olvasása, lassú az olvasási tempó, gyenge a szövegértés.

Diszgráfia esetén az írómozgásokban, azok kivitelezésében jellemző a rossz kéztartás, az íróeszköz helytelen fogása, a görcsösség. Az írómozgás egyenetlen, ritmusa és lendülete töredezett lesz, a gyermek egész testével ír. Az optimális mozgássor csak nagyon lassan valósul meg, ezért is fáradékonyabbak a diszgráfias gyermekek.

Az írás külalakjában megjelenő tünetek: tájékozódási nehézség a vonalrendszerben, a leírt betűk nagysága egy szón belül is erősen változó, a betűk dőlésszöge következtelen, a betűformák

szabálytalanok, gyakori az átírás, áthúzás, összefirkálás, a zárójel. Hiányoznak vagy torzulnak a betűkapcsolások. Gyakori a nyomtatott és írott betűk tévesztése, diktálás után betű, szótag, szó ki- és elhagyása fordul elő. A tanuló a szöveget módosítja, esetleg értelmetlen mondatokat ír. Végül jellemző a helyesírási készség általános gyengesége. Feltűnőek a tükörfírási elemek, a fölösleges betűelemek, a betű-, szótag-, szókihagyások. A diszgráfiás gyermek kapcsolási nehézségekkel küzd, írásban is téveszti a szó- és mondatstruktúrát, és végül más tananyagokban való előrehaladáshoz viszonyítva nagyon lassú az írás megtanulásának folyamata.

Kiemelt feladatok a diszlexiás, diszgráfiás tanulók iskolai fejlesztése során:

- a pontos diagnózis és a fejlesztési szempontok, módszerek igénylése, vizsgálatok elvégzetése,
- a testséma biztonságának kialakítása,
- a téri és időrelációk kialakítása praktikus és verbális szinten,
- a vizuomotoros koordináció gyakorlása,
- a látás, hallás, mozgás koordinált működtetése,
- az olvasás, írás tanítása (szükség esetén újratanítása) hangoztató-elemző vagy diszlexiaprevenciós módszerrel,
- az olvasás, az írás készségének folyamatos gondozása, fejlesztése a tanuló egész iskolai pályafutása alatt,
- a kompenzáló technikák alkalmazása valamennyi tantárgy tanulása során,
- az élő idegen nyelv oktatása speciális módszerekkel, auditív megközelítéssel,
- az értékelés, minősítés legyen méltányos,
- segítő környezet folyamatosan álljon a tanuló rendelkezésére.

Az olvasásgyengeség – a nem valódi diszlexia – a fenti tünetek enyhébb megjelenése. Az olvasásgyenge tanulók általában lassabban sajátítják el az olvasást. Hibáik kijavítása azonban nem igényel teljes újratanítást, a szükséges gyógypedagógiai közreműködés éppen ezért általában tünetcentrikus. A korrekció folyamata tartalmazza azokat a feladatsorozatokat, amelyek a vizuális, az akusztikus és a motoros funkciókat támogatják.

2.2.2 Diszkalkulia esetén

A diszkalkulia a számolási, matematikai képességnek a tanuló intelligenciájához mért gyengesége. Hátterében általában valamilyen idegrendszeri sérülés húzódik meg, amelynek következtében zavart az érzékelés-észlelés folyamata, sérült a gondolkodás. Nehezítetté válik a szimbólumok felismerése és tartalmi azonosítása, akadályozott a fogalmak kialakulása, sérülnek a fogalmakkal végzett gondolkodási műveletek, a sor- és szabályalkotás, a téri és síkbeli viszonyok érzékelése, illetve zavart szenved az emlékezet és a figyelem.

E tanulócsoporthoz általában hiányzik a “matematikai érdeklődés”, kialakulatlan a mechanikus számlálás képessége, a mennyiségállandóság. A tanulás folyamán nehezen ismerik fel a számjegyeket, nem képesek azokat a mennyiséggel egyeztetni, vagy számjegy és mennyiség helyes egyeztetésekor a számjegy nevét nem tudják. Súlyos elmaradásaik vannak a matematikai nyelv használatában, a matematikai relációk verbális kifejezésében.

A kiemelt speciális teendők a teljesség igénye nélkül mindenekelőtt

- a testséma kialakítása,
- a téri relációk biztonsága,
- a relációk nyelvi megalapozása, a matematikai nyelv tudatosítása,
- a szerialitás erősítése,
- a számfogalmak kialakítása és bővítése,
- az érzékelés-észlelés, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás és a beszéd összehangolt, intenzív fejlesztése,
- segítő, kompenzáló eszközök használatának megengedése,
- az alapműveletek fogalmi kialakítása, képi, vizuális megerősítése, sokoldalú gyakorlásuk a már “birtokolt” számfogalmakkal építkező számkörökben,
- a matematikai nyelvi relációk tudatosítása, szöveges feladatok megoldása.

2.2.3 A részképességzavar és/vagy fogyatékoságok együttes, halmozott tüneteit mutató tanulók

Több részképességzavar együttes előfordulása "halmozott fejlődési zavart" okoz. Ez a beszéd/nyelv, a mozgás, a kognitív képességek eltérő és egyenetlen fejlődését foglalja magában és általában akadályozza az anyanyelv tanulását, az olvasás-írás-számolás elsajátítását.

Az ilyen típusú, speciális fejlesztésre szoruló tanulók logopédiai-pedagógiai ellátásának lényege, hogy a percepció minden részterületét fejleszteni kell: a vizuális, az akusztikus, a taktilis és mozgásos észlelés folyamatait, a motoros képességeket és állandóan a beszéd- és nyelvi készséget.

2.2.4 A fejlesztés elvei

– A részképességzavar tüneteit mutató tanulók különleges gondozási igényeinek kielégítése gyógypedagógus közreműködését igényli, akár olyan formában, hogy ő végzi a terápiát, akár utazó tanárként, tanácsadás, szupervízió keretében, együttműködésben a pszichológussal.

– A tanulók egyéni terápiás terv alapján kapnak segítséget.

– A kialakulatlan részképesség jellegének megfelelően az iskolai oktatásban érvényesíteni szükséges a méltányos számonkérési, értékelési, esetleg az intenzív terápia idejére szóló átmeneti felmentési lehetőségeket. Mindez azonban elsődlegesen a gyermek távlati érdekeinek figyelembevételével történjen.

– A rehabilitációs időkeretek rugalmasságát a külön iskolákban (osztályokban) fenn kell tartani. Csak így biztosítható a tanulók egyéni szükségleteihez való igazodás.

– A részképességzavar tüneteit mutató tanulók oktatásának preferált formája a hagyományos integrált oktatás. Külön oktatás esetében tehát arra kell törekedni, hogy a tanuló minél előbb visszakerüljön egyrészt a családjához, másrészt az őt integrálni képes környezetbe. A külön oktatás tehát ez esetben intenzív terápiás céllal szervezett átmeneti oktatási formának tekintendő, amelyet csak a rendkívül súlyos más fogyatékoságok esetén célszerű igénybe venni.

3. A NAT és a kerettantervek alkalmazása

A részképességzavar tüneteit mutató tanulók sajátos fejlesztésének elvei nem indokolják a NAT követelményeinek módosítását. A tanulók e csoportja ugyanis képes a követelmények minimum vagy annál magasabb szinten történő elsajátítására, tanulási zavarai a közoktatási törvény adta lehetőségeken belül – kiegészítő speciális egyéni terápia esetén – kezelhetők.

3.1 Közös követelmények

A NAT közös követelményei közül elsősorban a kommunikációs kultúra kap kiemelt hangsúlyt, mivel ezen a területen koncentrálnak a diszlexiás, diszgráfiás tanulók speciális nevelési szükségletei.

3.2 Általános követelmények

A más fogyatékos tanulók e csoportjától kellő segítség és kompenzatorikus eszközök igénybevétele mellett elvárható az általános követelmények teljesítése.

3.3 A NAT és a kerettantervek alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

Módosul(hat)nak a következők.

Diszlexiás, diszgráfiás tanulók oktatása terén:

Az **anyanyelv és irodalom** műveltségi területen belül a két tanévre meghosszabbított első évfolyam első tanévében javasolt a következők beiktatása a tananyagba: testséma fejlesztése, vizuomotoros koordináció fejlesztése, grafomotoros fejlesztés, a helyes ejtés, a fonémahallás fejlesztése, hang-betű egyeztetési gyakorlatok, a verbális figyelem és emlékezet intenzív fejlesztése, memoriterek.

Az **élő idegen nyelv tanítása** a más fogyatékosok e csoportjában sem hagyható el. Javasolt a felmentés helyett a nyelvoktatás auditív módszereit alkalmazni szűkített programmal, méltányos értékelési rendszerrel a helyi tantervekben.

A **művészetek** műveltségi terület egészüljön ki a komplex művészeti terápiával.

Testnevelés és sport műveltségi területen ugyancsak az első tanévben szenzoros integrációs program és/vagy gyógyújszás, megfelelő személyi és tárgyi feltételek esetén Ayres-terápia, valamint logopédiai ritmika célszerű.

Diszkalkuliás tanulók oktatása terén:

A **matematika** műveltségterület minimális követelményeinek teljesítése kompenzációs lehetőségeket, speciális módszereket, meghosszabbított tanítási időt, gyógypedagógiai segítséget feltételez.

4. Egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitáció

4.1 A más fogyatékos tanulók egészségügyi rehabilitációja elsősorban a fogyatékoság jellegének, tüneteinek kivizsgálását és a diagnózisnak megfelelő medicinális ellátást, annak folyamatosságát, kontrollját, valamint a pedagógiai rehabilitációt segítő egészségügyi terápiákat foglalja magában.

Ebből a szempontból fontos a gyermekneurológiai, a fülészeti, valamint a szemészeti vizsgálat, szükség esetén az érzékszervi gyógyítás.

Az egészségügyi rehabilitáció ajánlott körébe tartozik még a gyógytorna, a gyógyúszás és bizonyos sportok, elsősorban a labdajátékok.

4.2 A pedagógiai rehabilitáció a műveltségi területeknél ajánlott funkcionális képességfejlesztő programok külön gyakoroltatásával, elmélyítésével szolgálja az eredményes oktatást. A terápiás egyéni fejlesztő programok mellett lehetőséget (időt) szükséges tartalékolni a betegségek utáni felzárkóztatásra, esetleges tantárgyi anyagreszek elmélyítésére.

Különösen az anyanyelv és a matematika kiemelt gyakorlása fontos.

A pedagógiai rehabilitáció keretében nyílik lehetőség bizonyos kompenzáló eszközök használatának megtanítására, gyakorlására (gépirás, szövegszerkesztés, helyesírás-ellenőrzés, rajzprogramok kezelése, számológép használata) is, mivel ezek az eszközök optimálisan egyéni vagy kiscsoportos keretekben használhatók.

B) PERVAZÍV FEJL'DÉSI ZAVARBAN SZENVED' AUTISTA ÉS AUTISZTIKUS TANUL"K ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK ELVEI

1. Az autisztikus tanuló

1.1 Általános jellemzők

A pervazív zavarok az idegrendszer igen korai, feltehetően veleszületett (genetikai) ártalmának következményei. Az iskoláskorig vagy tovább kezeletlenül maradt fejlődési zavar és deviancia gyógyító és fejlesztő célú ellátása a növekvő korral egyre nehezebbé válhat, bár a nevelhetőség, taníthatóság időszaka belenyúlik a felnőttkorba, így sosem túl késő a fejlesztést elkezdeni.

Az autisztikus állapotok lényege a szociális, kommunikációs és speciális kognitív képességek minőségi károsodása, amely a jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg.

Az autisztikus tanulóra legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő szociális készségek, illetve a rugalmas gondolkodás és kreativitás területén tapasztalható kognitív deficit, a beszéd szintjéhez képest károsodott kommunikáció, az egyenetlen intelligencia, illetve képességprofil és a következményes sztereotíp viselkedés, érdeklődés, aktivitás.

Az alapvető deficitek egész életen át megmaradnak, de a speciális intenzív terápiás és pedagógiai ellátás segítségével jelentős fejlődés érhető el. A deficitek okozta elsődleges és másodlagos viselkedési tünetek az igen súlyostól a jól kompenzált állapotban csaknem tünetmentesig változhatnak, és az élet különböző szakaszaiban különböző formában jelentkezhetnek. Új helyzetben, váratlan események, körülmények hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. A tünetek változatossága mellett a tanuló autizmusának súlyossága széles skálán szóródik.

1.2 A halmozottan sérült autisztikus tanuló

Az autisztikus szindrómák gyakran társulnak egyéb problémákkal, amelyek az ellátási szükségletet, a taníthatóságot és a prognózist jelentősen befolyásolják. Ezek a következőképpen csoportosíthatók:

- értelmi fogyatékoság (mint a leggyakoribb társuló fejlődési zavar);
- beszéd-, érzékszervi, mozgás- vagy "más" fogyatékoság;
- viselkedésproblémák (főleg, ha azok súlyosak, pl. agresszió, autoagresszió).

A halmozottan sérült autisztikus tanuló fejlesztésénél szem előtt kell tartani, hogy a tanítás lehetséges módszertanát illetően autizmus a limitáló tényező. Általában a szükségletek egyéni kombinációjához

kell a járulékos zavar speciális szempontjait és az autizmus-specifikus pedagógiai módszereket összehangolni.

1.3 Az autisztikus tanulók pedagógiai szempontú jellemzése

1.3.1 Gyakorlati célból szociális viselkedés szerint **három típusra** oszthatjuk az autisztikus spektrumon elhelyezhető, sokféle személyiségű, szintű és viselkedésű gyermeket.

– *Elkülönülő (izolált) típus:* szociálisan nem kezdeményez, kezdeményezést, társas kapcsolatot kerül, elutasít, illetve nem ért; általában értelmi fogyatékos, gyakoribbak a szenzoros ingerfeldolgozás zavarai is; a legrosszabb prognózisú, legnehezebben tanítható.

– *Passzív típus:* szociálisan nem kezdeményező, de a közeledést passzívan fogadja, gyakran jól irányítható; a legjobban tanítható, legjobb prognózisú a távoli adaptáció szempontjából is; passzivitása, kooperációs készsége miatt könnyű nem észrevenni, amikor már nem követi a tananyagot, csak jelen van, illetve formálisan tanul.

– *Aktív, bizarr típus:* szociálisan aktívan, gyakran inadekvátan, szokatlan módon, esetleg sokat kezdeményező, általában jobb képességű autisztikus tanuló; kapcsolatteremtése egyoldalú, a partner személyiségét, szándékát nem veszi tekintetbe, saját érdeklődési körbe tartozó témákra, kérdésekre szorítkozik; egyesek formális, merev, bizarr viselkedésűek.

A gyermekek fejlődésük során típust válhatnak.

1.3.2 A tanítás, illetve a hagyományos tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából kiemelkedő jelentőségű speciális tulajdonságok:

– a másik személy szándékának, érzéseinek, gondolatainak, szempontjának (pl. az információ átadás szándékának) meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya, legsúlyosabb esetben képtelenség arra, hogy az embereket mint számára a valóság egyéb elemeinél fontosabbakat a tárgyaktól megkülönböztesse;

– a szociális megerősítés jutalomértékének, illetve a belső motiváltságnak gyakran teljes hiánya, és hogy a tanulóknak gyakran nagyon kevés vagy szokatlan dolog okoz örömet;

– a beszéd korlátozott megértése még látszólag jó beszédprodukciónak mellett is, amelyet nehezítenek a beszéd emocionális, szociális sajátosságai, mint pl. a hanghordozás;

– az egyenetlen képességprofil: pl. az ismeretek és az önellátás vagy a mechanikus és személyes memória közötti szakadékszerű különbségek;

– a belátás hiánya vagy korlátozott volta egyrészt a saját tudásával kapcsolatban, másrészt a tudás, illetve ismeret megszerzésének forrásával, módjával kapcsolatban.

1.3.3 Típusos erősségek, amelyekre egyes autisztikus tanulóknál építeni lehet:

– a megfelelő szintű vizuális információ általában informatív;

– tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás;

– jó mechanikus memória;

– megfelelő környezetben, érdeklődésének megfelelő témánál kiemelkedő koncentráció, kitartás;

– egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken relatíve jó képesség (pl. memoriter, nem szöveges számtan, földrajz, zene).

1.3.4 Típusos nehézségek és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanítás során:

– szenzoros ingerfeldolgozás zavarai (hallás, látás, fájdalom stb.);

– figyelemzavar gyakorisága;

– utánzási képesség kialakulásának deficitje;

– percepció, vizuomotoros koordinációs problémák;

– analízis (sorrendiség) – szintézis műveleteinek problémája;

– lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás deficitje;

– általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése;

– emlékezet-felidézési problémák (speciális szociális tartalmaknál és személyes élményeknél);

– váratlan nehézség ismert tananyagban szociális elem bevezetésével vagy új körülmények közötti alkalmazással;

– a feladat céljának nem értése, a reális jövőre irányultság hiánya;

– szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékosága;

– énkép-éntudat fejlődésének deficitje;

– a valóság téves értelmezése, felfogása;

– realitás és fantázia összetévesztése;

- verbális utasítások félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén;
- képességek, ismeretek kreatív (nem idioszinkratikus) alkalmazásának hiánya (még beszédhasználatban is);
- gyermekközösségekben áldozattá, illetve bűnbakká válás, más esetben szociálisan inadekvát viszonyulás a kortársakhoz;
- strukturálatlan időben passzivitás, reaktív viselkedésproblémák;
- félelmek, fóbiák, szorongás.

2. Az autisztikus tanulók speciális fejlesztésének elvei, céljai, feladatai és módszerei

2.1 Az autisztikus tanulók fejlesztésének általános céljai, feladatai

- A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek, fejlettség mellett elérhető legjobb felnőttkori szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése; ennek alapja a szociális, kommunikációs és egyéb kognitív készségek hiányának specifikus módszerekkel való kompenzálása és fejlesztése.
- Szükség van a fogyatékos készségek kompenzációs-habilitációs fejlesztésére, a fejlődési elmaradás, a másodlagos (pl. viselkedés-) problémák kezelésére; a mindennapi gyakorlati készségek és az (adaptált) tananyag speciális módszerek segítségével való tanítására.
- A fogyatékos készségek kompenzálása különös jelentőségű a különböző tanulási, szociális és munkahelyzetekben való beilleszkedés és viselkedés elsajátításához.

Az autisztikus tanulók fejlesztési céljai hierarchikus rendben helyezkednek el abból a szempontból, hogy mennyire szükségesek a szociális adaptáció kialakításához (az egyén fejlettségi szintjén). A típusos egyenetlen fejlődés azt jelenti, hogy a hiányzó vagy elmaradó készségek spontán fejlődésére nem építhetünk: minden egyes hiányzó részfunkció, illetve korábbi fejlődési periódusból hiányzó alapozó funkció fejlesztését be kell illeszteni ebbe a hierarchiába. Egy példa: a veszélyeztető viselkedések kezelése, alternatív viselkedések kialakításával, viselkedésterápiával, a célok hierarchikus rendjében:

- ön-, esetleg közveszélyes viselkedések kezelése;
- családi életet akadályozó viselkedések kezelése;
- taníthatóság és csoportba való beilleszkedés kialakítása;
- iskolán kívüli környezethez való adaptív viselkedés kialakítása.

2.2 Speciális módszerek az autisztikus tanulók fejlesztésében

- A nevelés, fejlesztés tervezése a mért szociális adaptáció, mentális kor, illetve a mért intelligencia szintje és a kommunikációs színvonal alapján történik, az egyenetlen képesség- és készségprofil, valamint a tanulási képességek miatt egyénhez igazodó módon, a fejlődés erre alkalmas eszközzel való folyamatos követésével (pl. fejlődési kérdőív).
- Protetikus jellegű környezet és eszköztár kialakítása (az időbeli és téri tájékozódás, vizuális-augmentatív kommunikációs struktúra kialakítása).
- Az idő, a tanítási helyzetek, a tevékenységek gondos, pontos, gyermek által átlátható strukturálása (a strukturálatlan idő minimalizálásával).
- Speciális, egyéni motivációs rendszer kialakítása.
- Vizuálisan segített kommunikációs rendszer a speciális környezetben belül és személyek között: beleértve a gyermek felé irányuló minden kommunikációt.
- A szociális fogyatékosággal összefüggő tanítási nehézség miatt keresni kell az információ átadására a gyermek szintjének megfelelő és a szociális vonatkozásoktól mindinkább független módszereket és médiumokat, pl. írott utasítás, folyamatábra, számítógépes oktatás stb. Ugyanakkor a tanítási helyzetek szociális vonatkozásainak elfogadása, illetve megértése fontos tanítási cél (pl. a csoportos, illetve frontális tanítási helyzetben való tanulás).
- A fejlesztésben, tanításban és a viselkedésproblémák kezelésében alapvető a viselkedéskognitív terápiás megközelítés és módszertan.
- A jellegzetes gondolkodási nehézségek, rugalmatlanság miatt külön fejlesztési dimenzió az elsajátított ismeretek alkalmazásának, általánosításának, alternatív problémamegoldásoknak a tanítása, a szerzett ismeretek, képességek folyamatos elvárása.
- A tananyag kiválasztásának legfontosabb szempontja a tanított képesség gyakorlati alkalmazhatósága. A tanuló túlterhelésének elkerülésére a felesleges információkat kerülni kell.

– A viselkedésterápiás fejlesztési és tanítási célokat a fenti szempontok alapján egymásra épülő sorként kell értelmezni, és fontossági sorrend szerint kell iktatni a tervekbe.

2.3 A speciális fejlesztés szervezési feltételei

2.3.1 A fejlesztés formái

– Speciális csoportban: egyéni és kiscsoportos formában.
– Többségi iskolában integráltan, lehetőleg fordított és részleges integrációval (l. a 376. oldalon 3.4 Az autisztikus gyermekek integrációja).

2.3.2 Speciális csoport sajátosságai

– A szükséges felnőttlétszám függ a csoport létszámától, homogenitásától, a viselkedésproblémák súlyosságától és az egyéni fejlesztési szükséglettől. Az eredményes fejlesztés feltétele, hogy a csoporttal foglalkozó, illetve egyéni fejlesztést nyújtó pedagógusok és más szakemberek az autisták speciális pedagógiai és egyéb szükségleteivel, ellátásuk speciális módszereivel kapcsolatos szakismertekkel rendelkezzenek.

– A **csoport homogenitására** törekedni kell. Az egyéni fejlődési eltérések további csoportbontást tehetnek szükségessé az általános értelmi, önállósági, beszédképességi szint, illetve a viselkedésproblémák jellege szerint.

3. Az autisztikus tanulók fejlesztésének pedagógiai szakaszai

A gyermek fejlesztését minden esetben az első szakaszban kell kezdeni. Az egymásra épülő szakaszok időtartama előre nem meghatározható. A fejlesztés üteme és a tanuló továbblépési lehetősége, illetve a kimenet a következő szakaszba függ a fejlődés mért eredményeitől, azaz a gyermek képességeitől és a szakszerű képzés intenzitásától.

3.1 Első szakasz

Fő célja a **habilitáció**. A gyermek formális és informális megfigyelésének tapasztalataira alapozva, egyénre szabott hosszú, közép- és rövidtávú tervre épül.

3.1.1 Célja az elemi adaptív viselkedés kialakítása

– Szociális/kommunikációs készségek célzott fejlesztése,
– az autizmusból és a társuló fogyatékoságokból eredő fejlődési elmaradások lehetséges célirányos kompenzálása,
– a sztereotip, inadekvát viselkedés kialakulásának megelőzése, illetve korrigálása,
– fogyatékoságspecifikus protetikusan, augmentatív környezet, eszközök és módszerek/rutinok kialakítása és használatának elsajátítása.

3.1.2 Fejlesztési területek

3.1.2.1 Kommunikáció/Szociális viselkedés:

– beszéd előtti (preverbális), csecsemőkori kommunikáció elemeinek tanítása;
– szociális kapcsolatteremtés elemeinek tanítása (pozitív megerősítéssel);
– beszéd vagy beszéd kialakulásának hiányában alternatív kommunikáció használatának tanítása;
– tanítási helyzetben szükséges elemi szociális viselkedés kialakítása;
– augmentatív kommunikációs eszközök (nem kizárva pl. az olvasást) használatának tanítása napi rutinokban.

3.1.2.2 Fejlődési funkcióelmaradások, önkiszolgálás:

– alapvető készségek kialakítása (étkezés, szobatisztaság, tisztálkodás, öltözködés).

3.1.2.3 Kognitív fejlesztés:

– elemi ismeretek, fogalmak;
– elemi logikai műveletek és összefüggések tanítása;
– szociális-kognitív készségek fejlesztése;
– egyszerű aktivitásformák kialakítása strukturált keretek között (pl. játék-, használati és munkaeszközök célszerű használata);
– általánosítás képességének fejlesztése;
– az elsajátított képességek önálló használatának tanítása;
– az elsajátított képességek más összefüggésben való használata;

– képességek alkalmazása más, elsősorban otthoni környezetben.

3.1.2.4 Viselkedésproblémák kezelése:

- viselkedésproblémák megelőzése;
- alternatív viselkedések kialakítása;
- meglévő viselkedésproblémák kezelése.

3.2 Második szakasz

3.2.1 Célja az elsajátított ismeretek bővítése és a változatos aktivitásokban való minél önállóbb részvétel iskolai, otthoni és iskolán kívüli környezetben.

3.2.2 Fejlesztési területek: az előző szakasz területei bővülnek az alábbiakkal.

- Képességek szinten tartása az önállóság fejlesztésével.
- Szociális/kommunikációs/kognitív fejlesztés.
- Önellátás körének bővítése.
- Házimunka.
- Munkára, tanulásra nevelés megalapozása.

3.3 Harmadik szakasz

3.3.1 Cél a felnőtt korban egyénileg elérhető maximális szintű adaptáció, önállóság és munkavégző képesség elérésének megalapozása.

3.3.2 Fejlesztési területek: az előző szakasz területei bővülnek az alábbiakkal.

- Képességek szinten tartása, fejlesztése.
- Tantárgyi ismeretek.
- Önszervezés, önállóság, táguló szociális integráció.
- Munkára nevelés, pályaorientáció.

3.4 Az autisztikus gyermekek integrációja

A tudatosan tervezett és nem kényszermegoldásként alkalmazott integráció ritkán, csak akkor indokolt, ha egyértelműen az autisztikus gyermek javát szolgálja. Ennek megítéléséhez az alábbi tényezők alapos mérlegelése szükséges úgy, hogy a feltételek együttesen és perspektivikusan adottak legyenek. Ennek mérlegelése is kizárólag a harmadik szakaszban nevelt tanulók egy részénél reális.

3.4.1 Az integráció feltételei:

- A tanuló részéről átlagos vagy átlag feletti intelligencia, jól kompenzált, enyhe fokú autisztikus fogyatékoság, minimális viselkedésproblémák.
- A családtagok részéről egyértelmű szándék a szakemberekkel való szoros együttműködésre és a gyermek intenzív támogatására.
- Az iskola részéről: a speciális módszertanban jártas pedagógus és asszisztens; jól előkészített, ütemezett fejlesztési terv; speciális eszközök, speciális módszerek és környezet; együttműködés a családdal és/vagy a diákothonnal; a befogadó gyermekcsoport felkészítése, pozitív hozzáállása; szakértői csoporttal való intenzív kapcsolattartás.
- Szakértői csoport, mely rendelkezésre áll: a szülő felvilágosításában; a pedagógus számára szakmai tanácsadásban, problémakezelésben; a fejlesztés irányának kijelölésében, követésében.
- Az integrált autisztikus gyermek legyen elégedett az iskolai élettel, fontos, hogy jól érezze magát.

A fenti feltételek mellett is szükséges az integráció fokozatos megkezdése, a szociális, kommunikációs és kognitív deficitek figyelembevétele, az egyénre szabott mérés, tervezés, fejlesztés; a tananyag szűrése, egyes tantárgyakból felmentés, továbbá az alternatív eszközök, módszerek igénybevétele egyéni szükségletek szerint a fogyatékoságot kompenzálva, pl. kézírás helyett gép használata, szóbeli felelet helyett írásbeli beszámoló.

4. A NAT és a kerettantervek alkalmazása

Az autisztikus tanulók fejlesztésének területei

Az autisztikus tanulók csoportja rendkívül heterogén. A tanulók nagy részénél nem alkalmazható a NAT követelményrendszere. Számukra a műveltségi területek helyett fejlesztési területek kijelölésére kerül sor. A pedagógiai fejlesztés harmadik szakaszában a NAT a minimális követelményektől eltérően rugalmasan, egyéni eltérésekkel alkalmazható. A NAT életkori szakaszokhoz rendelt minimális követelményeinek elérésére szükség esetén hosszabb időtartamot kell biztosítani, osztályfokok elkülönítése csak tantárgyanként, egyénileg lehetséges. A tananyagot mennyiségi és

minőségi szempontból módosítani és redukálni szükséges az autisztikus tanulók fejlettségi szintje szerint. Az egyes műveltségi területekre vonatkozó sajátos eltéréseket az egyéni fejlesztési tervekben kell kimunkálni. A tananyag elsajátításához speciális módszerek és eszközök használata szükséges.

A szociális készségek fejlesztése a következő részterületeket foglalja magában:

– adaptív viselkedés, szelektív kapcsolatok, kapcsolat felnőttel, kapcsolat gyerekkel, kapcsolat szabadidős tevékenységekben stb.

A kommunikáció fejlesztési területén belül a következő részterületeket szükséges egymásra építeni:

– preverbális készségek, beszédértés, irányíthatóság, beszédhasználat, metakommunikáció, valamint alternatív kommunikáció (beszédet nem használó tanulóknak).

A tájékozódás fejlesztési területén a tájékozódás időben, tájékozódás térben, tájékozódás emberi viszonylatokban, tájékozódás feladathelyzetekben feladatok adódnak.

Az önkiszolgálás fejlesztése az étkezésre, öltözködésre, önápolásra stb. terjed ki.

A munkavégzés fejlesztési terület sajátos feladata a strukturált kódos munka, valamint a kézimunka és a házimunka.

A kognitív készségek terület tartalmazza az egyeztetés, a válogatás, a soralkotás stb., a figyelem, emlékezet, az ok-okozati összefüggések stb. fejlesztését.

A tantárgyi ismeretek fejlesztési terület a számolás, mérés előkészítése, a számolás, mérés elemei, az olvasás-írás előkészítése, az olvasás-írás elemei, valamint a környezetismeret részterületeket tömbösíti.

A mozgás fejlesztési területen belül az utánzás, a nagy mozgás, a finom mozgás, a testi tudatosság részterületek különböztethetők meg.

A felsorolt fejlesztési területek mindhárom pedagógiai szakaszban alapvetőek, a harmadik szakaszban kiegészülhetnek a NAT műveltségi területeivel

4.2 A NAT közös követelményei

A NAT műveltségi területei közös követelményeinek a harmadik pedagógiai szakaszban fejlesztett egyes tanulók megfelelhetnek. Ennek feltétele részben a tanuló értelmi színvonala, részben a tananyag speciális tanulási szükségletekhez igazodó feldolgozása és átadási módja. Az egyes műveltségi területeken a következők figyelembevétele szükséges.

4.3 A NAT és a kerettanterv alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

Anyanyelv és irodalom műveltségi területen belül kommunikáció, olvasás, szövegértés, magyar nyelv, gépirás, könyvtárhasználat részterületek oktatása célszerű. Kiemelt cél, hogy a tanuló az olvasást és írást a számára érthető és általa használt kommunikációs szinten alkalmazza. A fogalmak tartalmának megértését körültekintően ellenőrizni szükséges. Az irodalom tananyagátartalma redukciókkal tanítható, különös tekintettel a szociális megértést kívánó részekre.

A **Matematika** műveltségi területen a gondolkodási módszerek, a számtan, az algebra, a relációk, a sorozatok, a geometria, a mérések részterületek szerepelnek, a NAT követelményeinek módosításával.

A módosítás kiemelt célja a tanultak alkalmazása élethelyzetekben (pl. pénzhasználat).

Az Ember és társadalom műveltségterület magában foglalja a társadalmi környezet, a történelmi és állampolgári ismeretek, a társadalom és gazdaság műveltségi részterületeket. Ezeknek tanítása a NAT figyelembevételével történik, egyéni szükségletek szerint módosítva a követelményeket.

A módosítás tartalma és kiemelt célja az önismeret és a közvetlen szociális környezet megismerése, a társas viselkedés elemi szabályainak ismerete, betartása (a megértés nem követelmény).

Ember és természet műveltségterületnél tervezhetők a következő részterületek: emberismeret, természetismeret, biológia–egészségtan, fizika, kémia. A tananyag terjedelmében és követelményeiben eltér a NAT-tól: terjedelmében szűkebb, jellegében gyakorlatiasabb, struktúrája egyszerűbb, követelményei csökkentettek. A módosítás kiemelt célja, hogy előtérbe kerüljön az énkép, a saját test működése, az egészségvédelem, valamint valósuljon meg a fizika és a kémia törvényszerűségeinek alkalmazása a gyakorlatban.

A Földünk és környezetünk műveltségterület oktatása a NAT szerint, annak figyelembevételével, egyéni fejlesztési terv alapján történik.

A Művészetek műveltségterület, ezen belül az ének-zene, a vizuális kultúra, a tánc és dráma elsősorban egyéni és kiscsoportos terápiás fejlesztő jellegük érvényesítésével emelkednek ki. Jelentős szerepük van az autisztikus tanulók esetében a szabadidő eltöltésében is.

Az **Informatika** mind a számítástechnika, mind pedig a könyvtárhasználat oktatását tartalmazza. Különös jelentőséget szükséges tulajdonítani a számítógép felhasználói kezelésének, hiszen ez a tanulásban és a munkavégzésben a szociális közvetítést kompenzáló fontos eszköz.

Az **Életvitel és gyakorlati ismeretek** műveltségi területen belül az autisztikus gyermekeknek a technika, a háztartástan és a kertápolás tanítása célszerű. A tartalmi módosítás célja egyszerű, nem elméletigényes munkák megtanítása, a munkára való felkészítés és ebben a minél nagyobb fokú önállóság elérése.

A **Testnevelés és sport** a mozgásnevelésen, a sporton keresztül a testi tudatosság kialakítását, elmélyítését, az egészséges életmódra és fizikai állóképességre nevelést célozza.

4.4 A pedagógiai és egészségügyi célú habilitáció és rehabilitáció

4.4.1 Céljai és feladatai a kötelező oktatás/fejlesztés minden szakaszában folyamatosan jelen vannak, és elsősorban egyéni, kisebb részben kiscsoportos formában valósíthatók meg.

4.4.2 Módszertanilag az autizmus-specifikus módszerek és eszközök alkalmazása mellett kognitív- és viselkedésterápia, intenzív gyógypedagógiai fejlesztés, gyógytestnevelés alkalmazása szükséges.

4.4.3 Tartalmilag a fogyatékos készségek, a másodlagos fejlődési elmaradás, a másodlagos viselkedésproblémák és tünetek speciális módszerekkel való habilitációs és rehabilitációs célú kezelését, fejlesztését soroljuk ide, a következő területeken:

- elemi szociális-kommunikációs készségek,
- viselkedésproblémák,
- figyelem, utánpótlás, kognitív készségek, énkép, önismeret,
- érzékszervek és testhasználat, nagy és finom mozgások, testtartás, izomhypotonia korrigálása,
- elmaradt pszichoszomatikus elemi funkciók,
- önkiszolgálás, önellátás,
- saját speciális segédeszközeinek mindennapi helyzetekben való rutinszerű használata,
- lakókörnyezetben való közlekedés, tájékozódás, élethelyzetek begyakorlása,
- szociális tapasztalatszerzés, társas kapcsolatok formáinak kialakítása,
- iskolában, munkahelyen munkavállalóként, illetve hivatalos helyen való viselkedés szabályainak elsajátítása.

A halmozottan fogyatékos autisztikus tanulók különleges gondozása során a fentiek kiegészülnek a társuló fogyatékos pedagógiai és egészségügyi rehabilitációjával.